

AZƏRBAYCAN ELMLƏR AKADEMİYASI
NİZAMİ ADINA ƏDƏBİYYAT İNSTİTUTU
FOLKLOR ELMİ-MƏDƏNİ MƏRKƏZİ

AZƏRBAYCAN FOLKLORU ANTOLOGİYASI

V kitab
(QARABAĞ FOLKLORU)

BAKI – “SƏDA” – 2001

Azərbaycan Respublikası EA
Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu
Elmi Şurasının qərarı ilə çap olunur.

TOPLAYANLAR: İsrafil Abbash
Təhmasib Fərzəliyev
Nəcəf Nazim (Quliyev)

TƏRTİB EDƏNİ VƏ ÖN SÖZÜN
MÜƏLLİFİ: f.e.d., prof. İSRAFİL ABBASLI

REDAKTORLARI: f.e.d., prof. Yaşar QARAYEV
f.e.n., dos. Hüseyin İSMAYILOV

RƏ'YÇİLƏR: f.e.d. Bəhlul ABDULLA
f.e.n. Oruc ƏLİYEV

NƏŞRİNƏ MƏS'UL: f.e.n. Əziz ƏLƏKBƏRLİ

Azərbaycan folkloru antologiyası, V kitab (Qarabağ folkloru),
Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2000.

Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Dədə Qorqud adına
"Folklor" Elmi-Mədəni Mərkəzinin nəşr etdirdiyi "Azərbaycan
folkloru antologiyası" silsiləsindən nəşr edilən bu cildə **Azər-
baycanın əzəli, əbədi torpaqla- rından olan Qarabağ**
mahalının zəngin və təkrarsız folklor inciləri toplanmışdır.

ISBN-586874-138-2

©"Səda" nəşriyyatı,2000

ÇOXCİLDLİ "AZƏRBAYCAN FOLKLORU ANTOLOGİYASI" NİN (AFA) NƏŞR OLUNMUŞ KİTABLARI

1. **AFA, I**, Naxçıvan folkloru, tərtib edənlər: Təhmasib Fərzəliyev, Məhərrəm Qasımlı, elmi redaktoru və "Ön söz"ün müəllifi İsrafil Abbasov, rə'yçilər: Vəli Əliyev, Bəhlul Abdulla, Bakı, "Sabah" nəşriyyatı, 1994.

2. **AFA, II**, İraq-Türkman cildi, tərtibçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Qəzənfər Paşayev, doktor Əbdüllətif Bəndəroğlu, redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rə'yçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Azad Nəbiyev, filologiya elmləri doktoru, professor İsrafil Abbash, Bakı, "Ağrıdağ", 1999.

3. **AFA, III**, Göyçə folkloru, toplayıb tərtib edən Hüseyin İsmayılov, redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rə'yçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Mürsəl Həkimov, filologiya elmləri doktoru, professor Qara Namazov, filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev, Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2000.

4. **AFA, IV**, Şəki folkloru, tərtib edənlər: filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev, Hikmət Əbdülhəmidov, elmi redaktoru və "Ön söz"ün müəllifi filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rə'yçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Qəzənfər Paşayev, filologiya elmlər namizədi, dosent Hüseyin İsmayılov, Bakı "Səda" nəşriyyatı, 2000.

QARABAĞ FOLKLORU: "NƏRMÜ-NAZİK BAYATI", YAXUD "KÜLLİ QARABAĞIN ABI-HƏYATI"

Nyu-Yorkda Azadlığa, Tbilisidə ana dilinə abidə var. Dinə, peyğəmbərə, İsayə ən böyük heykəli Lissabonda qoyublar. Mədəniyyətə — poeziyaya, musiqiyə, muğama heykəli isə biz qoymalıyıq. Özü də mütləq Şuşada! Çünki "külli Qarabağın abı-həyatı" ən çox məhz Şuşada həmişə bayatıdan, həmişə musiqidən və poeziyadan ibarət olub. Əsatir, folklor, dil, etnos, adət-ənənə, bədii təfəkkür və milli özəlliklə məkan, ərazi, torpaq və təbiət arasında qaynaq və qovşaq çox az bölgələrdə burada olduğu qədərdir.

Uzun-uzun illər, qərinələr boyu Şuşa maddi ne'mətlərdən daha çox milli-mə'nəvi ne'mətlər "istehsalı" ilə məşğul olub: ozan və saz, poeziya və musiqi, sənət və sənətkar, Nəvvab və Natəvan, Vaqif və Üzeyir "istehsal" edib Şuşa! Məhz Cıdır düzü Azərbaycanı təbii və mə'nəvi ab-hava paylayan müqəddəs qoruq, şe'r beşiyi, mahmı çeşməsi olub. Əgər biz bu sərvəti gələcək nəsillər üçün də qorumasaq, onda sabahımızı indidən müflis edərək, onu mə'nən soyulub-talanmış hala salırıq. Əgər sabahki nəsil Cıdır düzünə ekologiyada yox, poeziyada — yalnız bayatıda və şikəstdə, yalnız Vaqifin, Zakirin, Vurğunun şe'rlərində rast gəlsə, o, bunu bizə heç zaman bağışlamaz və yeni Vaqif, yeni Zakir bir daha yaranmaz. Odur ki, saf hava və gözəllik "istehsalını" — Azərbaycanın Qarabağ ekologiyasını qorumaq ən ali mə'nəvi borc kimi, övladlıq, vətəndaşlıq, milli tale, mövcudluq missiyası kimi həm kitab, həm də alın yazımız olub-qalmalıdır, ta torpaqda və yaddaşda parçalanan ərazimiz xəritədə bütövləşənə qədər!..

Vaxtilə Nəcəf bəy Vəzirovun, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin, Üzeyir bəy Hacıbəyovun və Bülbülün, Yusif Vəzir Çəmənəminlinin, Firidun bəy Köçərlinin və Cabbar Qaryağdıoğlunun, Niyazinin və Fikrət Əmirovun ruhunda, ürəyində məhz Cıdır düzündən başlayan iz, ləpir sənət yollarında çıxıra, yola dönüb. Füzuli yüklü karvana, Vaqif avazlı durna qatarına sarvan və mehman olub. Neçə-neçə gələcək bəstəkarı, şairi, alimi və müğənnini də bu böyük təbii hüquqdan, mə'nəvi səlahiyyətdən məhrum etmək — hər xalqın ən böyük sərvəti olan milli-mə'nəvi yaddaş, ana təbiət və gələcək nəsil qarşısında günahımız demək olardı!..

Adətən, xalqın folklorunu da onun torpağı və təbiəti ilə müqayisə edirlər: belə ki, nə folklorun, nə də bitkilər və canlılar aləminin bənzərsiz saflığı yenidən doğula, ikinci dəfə yarana bilmir. Kürün yatağı və məcrası məkanca heç zaman dəyişmir: o həmişə Muğandan

keçib Xəzərə tökülür. Zamanca isə Kür gah eradan qabağın, gah orta əsrlərin, gah da bizim bu günün — XX əsrin yaxasından tökülüb axır... Folklor da belədir: əsrlərin və nəsillərin yaxası və sinəsi onun da mə'nəvi yatağına çevrilir! Yalnız bir nəsil yaxasını yan çəksə, tək birçə dəfə əsrlər arasında körpü qırılsa, onda folklor Kürü, folklor bulağı da quruyar. Birinci Kür torpağa Təbiət, ikinci Kür isə yaddaşla İnsan xəyanət edəndə məhv olur.

Ancaq Zaman dəyişir və sabitlik, fasiləsizlik üçün bugün artıq tək təbii-milli irsiyyət, qan və gen yaddaşı da kifayət etmir. Texniki tərəqqi, tətbiqi kibernetika, fonə və foto çəbbəxanası zəka yaddaşı kimi obrazlı yaddaşın da köməyinə gəlir. Mədəniyyət-folklor münasibətlərində müasir dövrü daha belə çəbbəxanasız təsəvvürə gətirmək mümkün olmur.

Milli mədəniyyət sistemində şifahi ədəbiyyata diqqətin artması, folklor irsinin müasir bəşər mədəniyyətinin ən fəal tərkib hissəsinə çevrilməsi indi dünya miqyasında qlobal və qaçılmaz bir prosedir. Elmi-humanitar qloballaşma yalnız keçmişə, folklorlara aparən yoldan keçəndə mümkün olur. Batı ilə Doğu arasında qarşılıqlı mə'nəvi körpü, həm iki era, həm də iki sivilizasiya arasında qovşaq məqamı — folklor olur. Təsədüfi deyil ki, humanitar mədəniyyətin xilası, kultürün ən e'tibarlı ekologiyası üçün şifahi irsin ümumbəşəri əhəmiyyəti artıq rəsmən beynəlxalq hüquq və əxlaq səviyyəsində təsbit olunmuş, təkcə BMT və YUNESKO xətti ilə folklorun qorunması üçün üç miqyaslı, strateji vəzifə və tövsiyələr proqramı qəbul edilmişdir (1898 — Vaşinqton, 1999 — Kolumbiya, 1999 — Rusiya, Novqorod...), bu hərəkətdə dövlətlər, hüquqi, siyasi institutlar cəlb edilmişdir. Söhbət çeşidli regionlar üzrə folklorun planlı şəkildə toplanması, kataloqlarda təsnifi və sistemləşdirilməsi və bütün bu hazırlıq əməliyyatından sonra onun çoxcildli nəşri (svodu) haqqında gedir. Toplama və tədqiqat mədəniyyətinin, milli folkloru dünyaya tanıtməyin ən müasir və miqyaslı forması kimi toplular, antalogiyalar, külliyyatlar şəkildə tərcümə, tərtib və nəşr təcrübəsi özünü getdikcə daha çox doğruldur.

Çağdaş folklor elminin bu gün gəlib çatdığı nailiyyət məhz topluların işlənməsi və nəşri sahəsində uğurlardır. Hələ uzaq xarici demirəm, yaxın Ukrayna, Belarusiya, Gürcüstan, Moldaviya, Latviya, Litva, Estoniya, Tacikistan, Başqırdıstan, Qırğızıstan və başqa yerlərdə bu iş artıq on illərdir ki, başlamışlar. Söhbət indi milli toplulardan yox, xalqların milli folklor sərvətini özün-də birləşdirən vahid, çoxmillətli dünya folklor irsi silsiləsindən, onun elmi tərtib və nəşrindən gedir. Bir il də, bir gün də geciksək və həyacan təbili çalmasaq, dünya əsatir

lüğətlərində olduğu kimi, keçmişdə "SSRİ xalqlarının dastanı" silsiləsindən nəşr olunan eposlar toplusunda olduğu kimi, indiki qlobal və məhəlli folklor toplularında da milli (türk) xalq sərəvətimiz təmsil edilməmiş qalar.

Bizdə etnik folklor irsinin toplanması və nəşri sahəsində böyük klassik təcrübə və çağdaş milli ənənə var, ancaq boynumuza alağ ki, bu sahədə ixtisaslı, mərkəzləşmiş təşkilatı işimiz, xüsusən arxiv işlərinin vəziyyəti uzun müddət idi ki, çox acına-caqlı halda idi. Ədəbiyyat İnstitutundakı, ali məktəblərdəki folklor arxivləri bu sahədə elmi səhman və sistemin müasir standartlarına cavab verməkdən çox uzaq idi və onlar arasında ixtisaslı, səmərəli koordinasiya əlaqələri yox idi. "Koordinasiya" canlı folklorla çağdaş folklorşünas arasında da yox idi. Şübhəsiz ki, ədəbiyyatda hər şey folklorlardan, folklor sahəsində hər hansı iş isə xalqla, kütlə ilə birbaşa təmasdan başlayır. Lakin on illərlə bu sahədə iş — eldə-obada, toyda-bayramda, nənə ünvanlı, baba imzalı mənzillərdə yox, institut mərtəbələrində, nəşriyyat otaqlarında gedib. Folklor alimləri kabinetlərdə, folklor abidələri isə kəndlərdə, obalarda yatıb qalıb. Elmi tədqiqat planlarının özündə də üstünlük bilavasitə folklorun toplanması və sənədləşməsi ilə bağlı problemlərə verilməyib, daha çox folklorun yazılı ədəbiyyatla əlaqələri mövzusunda verilib: "Nizami və folklor", "Füzuli və folklor", "Sabir və folklor", "Mirzə Cəlil və folklor", "Şaiq və folklor", "S.Vurğun və folklor", "XX əsr nəşri və folklor..." və s. və i.a. Təcrübə də göstərir ki, bu tipli mövzularla formalaşan mütəxəssis heç də həmişə ehtirash folklor təşkilatçısına və xadiminə çevrilə bilmir, folklorla yox, yazılı irslə daha çox bağlanmış olur. Təsədüfi deyil ki, eyni zamanda həm nəzəri-metodoloji, həm də əməli fəaliyyətlə məşğul olmayanları biz respub-likanın tanınmış folklor kadrları arasında az görürük.

Folklorun toplanması, tədqiqi, nəşri vəziyyəti və onu daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri barədə məlum rəsmi dövlət qərarından sonra (30 sentyabr, 1990-cı il) bu sahədə dönüş yaranmağa başladı. Məhz bu qərardan sonra Azərbaycan EA Rəyasət heyətinin xüsusi sərəncamı ilə (7 yanvar, 1991-ci il) Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu nəzdində "Folklor Sarayı" ünvanlı xüsusi Qurum yaradıldı. İndi artıq miqyaslı ştat tərkibi, mərkəzləşmiş Elmi arxivi, müasir texniki-poliqrafik təchizatı və on ilə yaxın ixtisaslı elmi-təşkilatı təcrübəsi olan Folklor Elmi Mədəni Mərkəzində (EMM) folklor işinin təşkili sahəsində uzun müddətli, strateji konsepsiya və əməli fəaliyyət proqramı həyata keçirilməyə başlanmışdır. Yüz cildlik şifahi örnəklər

küllüyyatına, folklor atlasına, dastan xəritəsinə hazırlıq kimi, regional folklor antologiyalarının bütöv bir silsiləsi tərtib olunmuş, ilk dörd cild artıq çapdan çıxmışdır. Həm toplanmada, həm də nəşrdə prioritet təmayül — "qarib folklorudur", birinci növbədə isə məhz Qarabağ folklorudur.

* * *

Milli təfəkkür, fərdi səciyyə və əxlaq — hamısı təbii relyef və mühitlə şərtlənir. Bütünlükdə folklor, obrazlı şüur, sənət özü bədii cəhətdən dərk olunan təbiətdən və məhz onun bir parçası, doğma övladı, şah əsəri olan insanın sehrinə məhrəmlik cəhdindən başqa bir şey deyildir.

Füsunkar Şuşada, Qarabağda doğulan və Sibirdə "Suxobezvo-dno-ye"də ölən (adın ifadə etdiyi mə'nə hər şeyi deyir) Yusif Vəzir Çəmənəziminlinin təbiətlə folklor, mühitlə poeziya arasında əlaqələrin mahiyyətinə varmağa hamıdan çox imkanı olmuşdur. O, məhz Qarabağ folklor mühitini nəzərdə tutaraq yazırdı: "Mühit təbiətcə zəngin olursa, dil də genişlənir, ədəbiyyat da zənginləşir..."

Dağlı, meşəli, çeşməli yerin xalqı daha incə dilə, daha şairanə tərkiblərə malik olur".

Bəli, etnosun həm təbii-bioloji, həm də fitri — ilahi və ruhi -mə'nəvi diriliyi, milli-poetik təfəkkürün ekologiyası təbiətdən başlayır. Təbiətlə tə'min və tənzim olunur, təbiətlə nizama və səhmana salınır. Milli ruha, mə'nəviyyata sadiqliyin çətində, darda sınıanan kamilliyi, tarixin, yaddaşın guşə daşında bərkdən-boşdan çıxan sabitliyi sonralar da təbiətlə axıra qədər qaynayıb-qarışmış halda qala bilməyin, torpaqla həmişəlik can bir qəlbə ola bilməyin zəmini və şərti olaraq qalır. İnsan — təbiət bütövlüyü, diriliyin ahəngi və simmetriyası pozulanda isə, ilkinliyə, torpağa sevginin cazibə sahəsindən ayrı düşəndə isə insan təbiətin, torpağın özündən də ayrı düşür, mə'nəviyyat bütövlüyü parçalananda ərazi bütövlüyü də qorxu qarşısında qalır.

Son dramatik iki yüz əlli ildə yaralı, əzabkeş Azərbaycanca az qala hər nəslin taleyinə bir dağılmış, yanmış Şuşa düşüb, bir viran olmuş Qarabağ daxil olub və tarix də bizim üçün zaman öz mehvərindən burada — Cıdır düzündə çıxanda dayanıb. Hər dəfə də xəyanətin, cinayətin izi eyni ünvana aparıb — çıxarıb: ekspansionist daşnak və vulqar — şovinst imperiya mənafeyinin şəriklik və ortaqlıq təşkil etdiyi tarixi-strateji məxrəcə!

Lakin tarix boyu ən son anda nə qəzanın, nə də yerdəki, yaxındakı iblisin oyunları baş tutdu bu yurdda. Xəyanətlər, hiylələr, sui-qəsdlər qayalara dəyib parçalandı və hər dəfə yenidən silkinib, Boz at kimi,

Şəbdiz kimi özü də şahə qalxdı Cıdır düzü. Dənizdən bir min dörd yüz üç metr ucada tutduğu və iki yüz əlli il toxunulmaz, məğrur saxladığı başını heç kəsə əymədi Şuşa. Və bu iki yüz əlli ildə dağlar gözəlinin hüsnündən örpəyi heç kəs qapa bilmədi. "Ağdam" adlı cəngavərin əlində tutduğu Şuşa boyda piyalədən dirilik şərbətini heç bir yağ, heç bir yad dodaq içə bilmədi. Bəlkə də Allahın iradəsi və cəzası oldu ki, Qacar tacını və başını, erməni mülükləri — xaçlarını və cəsədlərini qoyub tərək etdilər Murovu, Qırxqızı, Kirs, Turşsu dağlarını. Pənahabad hər dəfə yenidən abad oldu. Bəs indi necə: pənahımız keçmişdən müasirliyə yenə qayıdacaqmı və Pənahəli xan Şuşanı dördüncü dəfə abad edə biləcəkmiz? Üçüncü Şuşa intibahı, dördüncü Pənahabad baş verə biləcəkmiz? Ruhumun bir parçası, zəkamin işığı, qürurumun qəl'əsi Şuşa, bu günüm üçün, sabahım üçün Sən mifsən, ya həqiqət? Həmişə Qarabağdan Azərbaycana dağılan saf havanın da, büllur çeşmə sularının da, duru poeziya bulağının da axarı, arxı Şuşadan baş alıb. Dalğasında üç rəngli bayraq, fırtınasında səkkiz guşəli ulduzu gətirib-gələn milli-mə'nəvi enerji, ən yeni sosial tərəqqi hərəkəti da ana Azərbaycana yenə də Şuşadan — Topxanadan baş alıb yayılmışdı. Bəs nə oldu ki, tarix belə dəyişdi, bünövrəsi şe'rlə, musiqi ilə, Qur'an təmizliyi ilə qoyulan şəhər "qrad"la, "alazan"la, məkirli, çirkin xain hiyləsi və riyakarlığı ilə alındı, ucalığımız, tacımız, halallığımız payımal oldu, namərdin, nankorun caynağı, pəncəsi, tapdağı altında qaldı.

Duru suyum (çeşmələrim!), saf havam, mə'nəvi qıdam... hamısı həmişə Şuşadan gəlib. Şuşa torpağının yox, mə'nəviyyatının qalası olub. Burada yaranan musiqi, muğam, poeziya, folklor ayrı heç yerdə yaranmayıb. Yalnız Qarabağda bitən nadir çiçəklər kimi!

Bəli, Şuşada bir gül bitir. Adına "Xarıbülbul" deyirlər. Onu da deyirlər ki, bu güldən ayrı heç yerdə əsər-ələmət tapılmır. Çünki Xarıbülbul təkə Şuşa torpağında məhəbbətdən cücərir. İlha-mın və məhəbbətin Şuşadakı cövhəri ayrı heç yanda olmur və ona görə də Xarıbülbulü harada əkirsən ək, ayrı heç yanda bitmir. Bir folklor nümunəsində deyilir: Şuşadan Tehrana — Fətəli şahın sarayına gəlin getmiş İbrahim Xəlil xanın qızı, şairə Ağabəyim ağa öz doğma torpağından buraya karvan-karvan torpağ gətirt-di-rir, burada bir "Vətən bağı" salır. "Vətən bağı"nda Şuşanın dağında, dərəsində yetişən bütün gül-çiçəklər bitir, Xarıbülbul isə bitmir ki, bitmir. Heç olmasa, qərrib şairənin Vətən məhəbbətini ufacıq da olsa ovutmaq üçün də bitmir. Bu rəvayətdə Şuşanın həm təbiətində, həm də şe'riyyətində məxsus təkrarsızlığa eyni vaxtda işarə olunub. Bundan belə bu

təkrarsızlıq yalnız xatirədə, yalnız yaddaşdamı qalacaq? Şuşasız milli fauna və flora, Cıdır düzüsü ekologiya, Qarabağsız milli, suveren Azərbaycan mümkün olan şeydirmi?

Yox, azad Şuşasız "mə'nə"liyimiz də, milliliyimiz də, müstəqilliyimiz də naqis və yarımçıq qalardı və azadlığı Qarabağsız bayram etməyə heç zaman mə'nəvi haqqımız olmazdı...

Ən betər müsibət o oldu ki, Xarıbülbul əsir düşdü. Düz üç min yüz qırx iki gün, üç min yüz qırx iki gecədir ki, Vətən bağı Şuşasız (Xarıbülbulsüz!) yaşayır. Uşağlığımın ən kövrək, pərişan mahınısındakı niskilli sözlər çin çıxdı:

Vətən bağı al-əlvandır,
Yox içində Xarıbülbul...

Yəqin ki, bu mahını da yuxarıda xatırladığım rəvayətdən yadigardır və onun da sözləri Şuşadan ayrı düşən ilk Şuşalı didərginə — Ağabəyim Ağaya məxsusdur. Amma nə qədər müasir səslənir, təkə bir fərqlə: bugünkü didərginin kədərini yanında Xan qızının, qərrib şuşalı şairənin o kövrək kədəri nədir ki?!

Əziziyəm Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ.
Tehran cənnətə dönsə,
Yaddan çıxmaz Qarabağ!

Bu gün artıq Tehrannın da sə'yləri Qarabağın yabançıdan, yaddan xilas olub saf havaya çıxmasına kömək etmir.

Bəli, Vətən bağı (və bağı!) yenə də "al-əlvandır": Xocalı qızartısı ilə, şəhid anasının ahından qızaran göy və yer fəcri ilə. Gəlinlərin və cənazələrin büründüyü örtüklərin, toy libasının və xoşçasının bəzəndiyi haşiyələrin qarası ilə. Laçın səmasının əsir düşən mavisini və Cıdır düzünün şəhid olan yaşılı ilə! Ölümün zaminə aldığı və taleyin girov saxladığı bütün rənglərin qisas və qəzəb, ağrı və acı, xəcalət və həya qarışığı ilə!...

Kərbəlam vay, qalam vay!
Kərbəlada qalam vay!
Çəkildirdi kərpici,
Alınrdı Qalam, vay!

Mən səni yel bilirdim,
Başında tel bilirdim.
Uca dağlar başında

Qurumaz göl bilirdim.

Dünyada ən əzabkeş iki rəng, iki boya yas tutub, dil deyib ağlayır bu iki bayatı, iki ağrı ilə: — Xarıbülbulün köksünün altının, bağrının sarısı və qəhvəyisi! Xiffətdən çərlədi, heysiyyətdən öldü, həyadan intihar etdi Xarıbülbul! Təkcə təbiət, dirilər yox, ölümlər, ruhlar rahathıgını itirdilər: Natəvanın isməti girov qaldı Xo-ca-lıda, Kərkicahanda. Zakirin qəbri, Nəvvabın məzarı, Vaqifin məqbərəsi əsir düşdü! Gövhər ağa məscidindən xaç asdılar. Başqa bir mehrabda — Üzeyir bəyin dil açdığı, iməklədiyi, zəkadan və ilhamdan süzülən ilahi piyaləni ilk dəfə nuş etdiyi pirdə, müqəddəs ocaqda "tutovka"dan badə qaldırdılar və donuz ətindən kabab şişə çək-dilər. Ruhumuz zədələndi, qürurumuz, izzəti-nəfsimiz tarmar oldu...

Tarix boyu yer üzünün qövsü-qüzehləri, Muğanın, Şirvanın, Milin bütün göy qurşaqları Şuşanın səmasında sınıb və poeziyanın, musiqinin, muğanın bədii işığına Qarabağda çevrilib. İslamın halal dünya və fərdi mə'nəvi təkamül ideyası, türklüyün min illik əxlaqi dəyərləri — hamısı burada bolluq, ucaltıq və bərəkət tapıb. İndi də bizim üçün harmoniya, ahəng, kainat öz səhmanını Şuşada pozur. "Ümumbəşəri əxlaqda xəyanət baş verib və dünya Şuşada mehvərdən çıxıb!" — "Qarabağ vaqəəsi" deyilən ən yeni, müasir dramın əxlaqi mə'nəsi bizim üçün bax budur!...

Nə qədər ki, Yuxarı Qarabağdan başlayan çayların suyu yenə də göylər kimi mavi və göz yaş kimi duru axmayır, gözümüzün yaşını silməyə bizim haqqımız olmayacaq. Nə qədər ki, Cıdır düzü yad tapdığı altında qalıb, başının üstünə — Turşsuya və Dotələbə, günəşə və səmaya əvvəlki kimi dik, düz baxa bilmir, səkkiz milyon azərbaycanlıdan da heç birinin digərinin gözünün içinə dik baxmağa haqqı yoxdur.

"Qayalar və qalalar içəridən ovulur" — deyirlər. Şuşanın ağrından və sevgidən, muğamdan və bayatıdan yoğrulmuş ağ, mərmər qalası da, hünərdən, namusdan yonulan, ilahidən, qüdrətdən bina olan qayası da belə "ovuldu". Haram və əyriilik bizdən aldı Şuşanı, "doğma" və yad xəyanətlərin qurbanı oldu Qalam!

Elə ona görə də Şuşasız azadlıq və ədalət mənim üçün tam deyil. Əksinə, məhz Şuşanın olmadığı dünya mənim üçün "məhbəs, Şuşa işə onun ən zülmət guşəsidir" — vaxtilə Hamletə hakim kəsilən bu Elsinyor ovqatı bugün bizdən hər birimizin Şuşa ovqatına çevrilib.

Şübhəsiz, "Şuşa" təkcə dağdan və dərədən ibarət bir anlayış deyil, Şuşanın milli tarixini yaratmış şuşalı da bu anlayışa daxildir. Şuşa —

yalnız qayadan uçan hər daş və qəl'ədən qopan hər qəlpə ilə yox, həm də Daşaltıdan, Dotələbdən uzaq düşən hər şuşalı ilə azalır, kiçilir, yox olur. Təbii-mə'nəvi ilkinliyini və bütövlüyünü Şuşaya qaytarmaq lazımdır! Poeziyanın, musiqinin, Pənah xanın qalası sahibinə qayıtmalıdır!

Son üç yüz ildə ilk dəfədir ki, milli varlığımız — dövlətimiz və ərazimiz, torpağımız və təbiətimiz bu qədər sürəkli, bu qədər uzun müddətə Şuşasız (Xarıbülbulü!) qalır. Tarixdə Pənahəli xandan bəri Şuşa qalasını qorumayan ilk nəsil — biz oluruq. Tarixə belə bir itgi ilə daxil olmağa, sabahı, nəsilləri, ekolo-giyamızı Şuşasızlığa məhkum etməyə mə'nəvi haqqımız varmı? Axı əgər sabahkı nəsil Cıdır düzüsüz qalsa, Şuşasız, Laçımsız qalsa, Torpaqla yanaşı torpağın saf hava və bitki qatını, folklor örtüyünü, nağıl-bayatı qatını da itirərik...

Qarabağla bağlı dəyərlər təkcə bizim milli tarixin və milli təbiətin yox, müasir mə'nəvi ekologiyanın da yaddaş, dəyər və sərvət genefondu olaraq qalır. Estetik, mədəni, mə'nəvi-ideoloji fəaliyyətin elə bir sahəsi yoxdur ki, yaddaşın və mə'nəviyyatın Qarabağ soykökünə, mənbəyinə həsrəti və ehtiyacı hər an, hər məqamda hiss etməsin.

Qarabağın saf, fitri təbiətinə, şikəstə və bayatı əxlaqına öz səlahiyyəti, qələmi və şəxsiyyəti ilə sadiq qalanda, hər cür şəxsi, qöv-mi, sinfi, "mən"çi haram və əyriyərdən ucada duranlar, yalnız onlar, Qarabağa öz etnik səlahiyyətini bərpa etməkdə kömək edə bilərlər.

Neçə ildir ki, zirvədən enən və səhrada sərgərdan gəzən Qarabağ şikəstəsi yalnız bu zaman yuvaya qayıdır. Bülbülün, Seyyidin, Xanın və Qədirin qalada köksündən vurulan, Çalağantəpədə, Xəzinə qayasında qanadı qırılan səsi yalnız bu zaman zəncirdən çıxar, səməndər quşu kimi külündən qalxar və Şuşanın dolayları boyu yenə ərşə ucalar. Ayırı cür ola bilməz: ya zirvəyə Laçından enən qartal, cərgəyə, səfə Cıdır düzündə düzülən durna qatırı Vətən göylərinə yenə ucalacaq, ya da bu göylər altında yaşamaq bizə halal olmayacaq!..

Dünən Şəhidlər Xiyabanından ötəndə yenə də yanıqlı, həzin bir səs eşitdim. "Xarıbülbul"ü oxuyurdular. Mahnının qədim, tanış mətnində müğənni təkcə iki sözü dəyişmişdi:

Vətən bağı al-əlvandır,
Qan içində Xarıbülbul...

* * *

Şifahi ədəbi ən'ənənin Qarabağda tarixi az qala Qarabağın özünün tarixi qədr qədimdir. Elm sübut edir ki, Qarabağda ilk insanlar yaşamışlar. Füzuli (Koryagin) şəhəri civarında tapılmış Azıx mağarası, həmçinin Xocalıdakı kurqanlar Qarabağda sivilisasiyanın da

prioritetliyinə (ilklinliyinə) dəlalət edir. Kür-Araz və Kiçik Qafqaz ərazisində qorunub-saxlanmış digər maddi-mə'nəvi abidələr silsiləsi isə həmin ibtidai sivilizasiyanın tarixi inkişafında artıq yeni qatı — antik mərhələni ifadə edir.

Qarabağın ərazisi ilə bağlı qədim mədəniyyətin növbəti tarixi mərhələsi barədə mə'lumatı artıq yerli və ya əcnəbi müəlliflərin yazılı əsərlərindən alırıq.

Qədim Suriya mənbələri xəbər verir ki, hələ VI əsrin ilk rübündə "İncil" in türk (hun) dilinə tərcüməsi mövcud olmuşdur.¹ XI əsrin ərəbdilli Azərbaycan şairi Məs'ud ibn Namdar isə həmin əsrlərin və ərazilərin üç hakim (elitar) dili sırasında ərəb və fars dili ilə yanaşı türk dilinin də adını çəkir.

Qarabağla ədəbi ən'ənə arasında ilk genetik əlaqəni meydana çıxarmağa əsas verən sənəddi, ədəbi-elmi abidə isə "Divani-lügət-

1. Xronika Zaxarii Ritera, Kn. 12, Qlava VII, səh.165. Bax: N.Piqulevska, Siroyskie istochniki po istorii naroda SSSR, M. 1941.

it-türk"dür (XI əsr). Buradakı materiallar, etnoqrafik və toponomik əlamətlər şübhə yeri qoymur ki, türk dilli tayfaların aran və qışlaqlarının "ilk linqvistik xəritəsini çəkən" Mahmud Kaşqarlının bu "folklor xəritəsi" nə məhz Qarabağın dağları və düzləri də, onlardan toplanan sərvtərlər də daxil olmuşdur. Ana dilli bədii ədəbiyyatın Kaşqarlı lüğəti ilə əsası qoyulan "genetik proqramı"nda Qarabağ soykökü bu ədəbiyyatın bütün sonrakı mərhələlərində daha heç vaxt qırılmayan, sürəkli, fasiləsiz ana xətt kimi iştirak etmişdir. Qarabağ — bizim vahid etnik-estetik təfəkkürü şərtləndirən təbii-coğrafi kontekstə həmişəlik, sabit üzvi tərkib hissəsi kimi daxil olmuşdur.

M.Kaşqarlı lüğətindən daha sonra yazıya alınsa da, ondan çox-çox əvvəlki dövrlərin abidəsi kimi yaranan və Qarabağla ən çox bağlı olan oğuznaməmiz "Kitabi-Dədə Qorqud"dur. Qarabağdan bir iz (ad, toponim, məskən, etnik mühit, dil amili, tarix, tarixi şəxsiyyət...) buradakı boylardan, demək olar ki, hər birində vardır. Mütəxəssislər (F.Qırzi oğlu, Mirzə Bala, S.Əliyarov, Ş.Cəmsidov...) elmi dilillər və sənədlərlə sübut edirlər ki, dastandakı yer və şəxsiyyət adları indiki Azərbaycan toponimiyası və tarixi ilə tam uyğun gəlir. "İç oğuz" — Kür-Araz qovşağında (Aranda) yerləşən torpaqları əhatə etmişdir: İç oğuz — "Oğuz elinin" siyasi mərkəzidir. Bayandur xanın və Qazanın "divanları da burada Mil-Qarabağ düzənliyində yerləşirdi".¹

Alimlər, həmçinin, digər ayrı-ayrı konkret toponim və antroponimlərin qarşılığını məhz indi aran və dağlıq Qarabağ ərazisində

səhsiz müəyyən etmişlər (məsələn, Qaraqut dağı və Quzan kəndi, Daş Uşen — Yuxarı Qarabağda, Ergi — Ağdam rayo-nunda, Erkiç — Goranboy rayonunda, Quzanlı — Ağdam rayonunda yerləşmişdir və s.²).

Qarabağın mə'lum elmi tarixində, onun el-oba məişətində, müdriklik və cəngavərlik ən'ənələrində ifadəsini tapmış qəhrəmanlıq ruhu və əxlaqi təcürüb ilə boyların bədii-fəlsəfi məzmunu arasında doğmalığı isə heç bir şübhə doğurmur.

Nəhayət, "Kitabi-Dədə Qorqud"un tənqidi mətnində öz ifadəsini tapmış tarixi qrammatikanın və sintaksisin koloritini, onun təkrarsızlığının mühüm bir mənbəyini də alimlər əski Qarabağın etnik mühitində və dil mühitində görə və əsaslandırma bilməmişlər.

1. "Kitabi-Dədə Qorqud", Bakı, "Yazıçı", 1988, səh.263.

2. Bax: Ş.Cəmsidov. "Kitabi-Dədə Qorqud", Bakı, "Yazıçı", 1966, səh.101.

Çox əlamətdar və simvolikdir ki, Azərbaycanın ən qədim ibtidai icma və əşirət dövrünə həsr olunmuş ilk tarixi-etnoqrafik roman da məhz bu regiona həsr olunmuşdur: yazıçı-alim Y.V.Çəmənəmliyə psixoloji-realist və sənəddi-fantastik bədii tarixlər ("Qızlar bulağı" və "İki od arasında") yaratmaq üçün ən münbit ədəbi materialı Qarabağın yaxın və uzaq keçmişi vermişdir.

Y.V.Çəmənəmliyənin "İki od arasında" (əsassız olaraq sonradan bu romana nədənsə "Qan içində" adı verilmişdir) romanında tarixi faktlar bir sıra tarix kitablarında verilən "mə'lumat"lardan daha dəqiqdir. Artıq bu da mə'lumdur ki, Çəmənəmli Paris milli ki-tab-xanasında Qarabağ tarixinə aid çox ciddi faktlar toplamış, rə-manda, həmçinin, Mirzə Camal bəyin azərbaycanca "Qarabağ-namə"-sindən də geniş istifadə edilmişdir. Halbuki hal-hazırda Mirzə Camalın elm aləminə mə'lum olan "Qarabağnamə"si fars dilindədir. Bəlkə də məhz azərbaycanca yazılmış həmin "Qarabağnamə"də xalqın qədim tarixi haqda mə'lumatlara daha çox rast gəlmək olar. Axı "İki od arasında" romanından görünür ki, İbrahim xanın qızları Kiçikbəyim və Ağabəyim dayələri Güllü və Nazlıdan xalq ədəbiyyatının gözəlliklərini öyrənir, təzə nəsil də hələ uşaqlıqdan dastanlarımızla, nağıllarımızla xalq mə'nəviyyatına, doğma təbiət məhəbbət ruhunda tərbiyə edilir. Bəlkə də qarabağlıların tarixən göstərdikləri qəhrəmanlıqların və vətənpərvərliyin mənbəyini məhz elə bütün xalqın tərbiyə aldığı bu dastanlarda axtarmaq lazımdır?!

Ümumiyyətlə Qarabağ regionunda toplanmış yazılı və şifa-hi bədii nümunələrin koloriti, mövzu və janr rəngarəngliyi, Azərbaycanın bir çox yerlərində artıq unudulub dövriyyədən çıxmış olan örnəklərin burada hələ də mövcud olması bu regionun beynəlmli-ləl-lik, qədimlik

və zənginliyi ilə fərqlənən bədii fikir sərvətinə dəlalət edir. Qarabağın folklor kataloqunda¹

1. Qədim və zəngin folkloru olan Azərbaycanın Qarabağ regionundan indiyə kimi xeyli şifahi xalq yaradıcılığı nümunəsi toplanıb ayrı-ayrı kitablara salınmış, mətbuat orqanlarında çap edilmişdir. Hələ keçən əsrin dövrü mətbuatı (xüsusən, Tiflisdə çıxmış SMOMPK məcmuəsi), müntəxabatları, ayrı-ayrı kitabları ilə tanışlıq göstərir ki, Şuşa ətrafından, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarından yazıya alınmış yaddaş ədəbiyyatı nümunələri onların səhifələrində özünə geniş yer tapmışdır. Əsasən, atalar sözü və məsələlərdən, bayatılardan, layla və uşaq folkloru nümunələrindən ibarət olan bu materialların çapı bir də ona görə əlamətdar olmuşdur ki, onlar rus dilinə tərcüməsi ilə bir yerdə nəşr edilmiş, rusdilli oxucular da xalqımızın qiymətli söz xəzinəsi ilə tanış olmaq imkanı əldə etmişlər. Əslən Şuşadan olan Ceyhun Hacıbəyli 1934-cü ildə Parisdə fransız dilinə tərcüməsi ilə birlikdə Qarabağ folkloru nümunələrindən ibarət kitab çap etdirmişdir (Ceyhun Hacıbəyli. Qarabağın dialekt və folkloru. "Asiya" dərgisi, Paris, 1935; Bakı, 1999 (tərcüməsi və nəşrə hazırlayanı B.Ağayev)). **ƏN ARXAİK AĞIZ ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİ İLƏ ƏSƏTİR VƏ RƏVAYƏTLƏRİN, ÇEŞİDLİ MƏRASİM MƏTNLƏRİNİN, İNANISLARIN, NAĞILLARIN, HOLAVARLARIN NÜMUNƏSİNDƏ TAPMIŞ OLURUQ. BU NÜMUNƏLƏR ÖZ QƏDİMLİYİ VƏ ORİJİNALLIĞI İLƏ YANAŞI, HƏM DƏ XALQ TƏFƏKKÜRÜNƏ XAS ÖLMƏZ BƏDİİLİYİN NÜMUNƏLƏRİ KİMİ QIY-MƏTLİDİR. MİSAL KİMİ İKİ SAYAÇI SÖZÜNÜ GÖSTƏRSƏK, ƏYANILIK YARANAR.**

Tutubdu bərələri,
Dağları, dərələri.
Qoyun sağan evlərin
Bol olar kərələri.

Dolub qoyun yelini
Çağır gəlsin gəlini.
Onu sağan gözəlin
Qucum incə belini.

Bu nümunələrdən birincisi xalqın əsrlərdən bəri burada yaşayıb öz məişətinə dair nəğmələr qoşmasına dəlalət edirsə, ikincisi onların yüksək bədii səviyyəsində yüzilliklər boyu cilalanıb indiki kamilliyini qazanmasını sübut edir.

Qarabağın elmi və bədii tarixi arasında paralelləri daha sonrakı dövrün — axır orta əsrin də folklor nümunələrində davam etdirmək olar:

Kərbəlam vay, qalam vay!
Kərbəlamda qalam vay!
Çəkildirdi kərpici,
Almırdı qalam vay.

Bu — məhz konkret tarixi və coğrafi fakta — Şuşa qalasının

alınmasına tutulan yas, oxunan ağı demək deyilmi?

Deyirlər tarix təkrar olunanda poeziya da təkrar olunur. Təsədüfi deyil ki, bu gün Şuşanın da faciəsi bayatıda, folklorlarda təkrar olunur.

Nə vaxt ki, tarix xalqımızı sınağa çəkir, onun vuran əliylə çarpan ürəyi, dərddilə şe'ri, gücüllə sözü bir olur. Elə buna görədir ki, indi yüzminlərlə qaçqının, yurd-yuvasından didərgin düşən soydaşlarımızın sanki hamısı bayatı çağıran şairə dönmüşdür.

Göycədən, Zəngəzurdan, Laçından, Qarabağdan qaçqın düşən qocaların, qarıların, yas paltarını geymiş gəlinlərin — hamısının sinəsi sanki dərd ilə çağlayan söz çeşməsidir. Bu on ildə minlərlə yeni bayatı yaranmışdır. Ümumiyyətlə, lirik bayatı milli şe'rimizin anasıdır. Bu ulu ağbircəyin dodağından qopan kəlmələr dərd gündə ürəyimizə təpər, dilimizə qüvvət, gözümüzə nur olur:

Qarabağa qan düşdü,
Baxtına hicran düşdü.
Dağlara güllə dəydi,
Başımdan duman düşdü.

Qarabağdan yol gələr,
Bölmənər qol-qol gələr.
Sevincim kasad olub,
Qanlı xəbər bol gələr.

Aşığam Qarqara mən,
Tərtərə, Qarqara mən.
Yarım toy üstə getdi,
Boyanmışam qara mən.

Qarabağın dərdi, bəlası, faciəsi gör nə qədər müdhişdir ki, güllə dəymiş, yaralı dağların başından duman düşür. "Yarım toy üstə getdi, boyanmışam qara mən" — deyən məğrur gözəl ona görə sarsılmazdır ki, o, Qarqarın, Tərtərin, yə'ni Vətənin aşıqidir. Toy günü sevgilisini itirən nakam gözəl "qara geymişəm" demir — "qara boyanmışam" deyir, lakin dünyadan əlini üzür.

Maraqlıdır ki, folklorlarda qəribə, sehri bir fəhm, intuisiya da var. Tək Füzulini yox, bütünlükdə xalqımızı şairə döndərən həmişə dərd olur. "Qarabağ ayrılığı"nı qarabağlı söz ustası, şuşalı ağbircək və laçınlı ağsaqqal elə bil bu mə'sum hadisələrdən hələ çox-çox əvvəl də duyur, xəbər verir, qəzanın qəsdinə işarə kimi hələ əvvəldən neçə-neçə bayatı, ağı, oxşama söyləyir:

Gedən, getmə, dayan dur,
Sırrım sana ayandır,
Gəlişinə mən qurban,
Gedişin nə yamandır.

Gedərəm ölkə, sənnən,
Qorxuram yol kəsənnən,
Gəl bir görüşək,
Ayrıldım bəlkə sənnən.
Saraya bax, saraya,
Sarı köynək saraya.
Həsərət qalan gözlərim,
Bir doyunca bax saraya.

Dəryada qəmim qaldı,
Bışmədim, zəməim qaldı,
Əzizim könlündə qalsın,
Nəjə ki, mənim qaldı.

Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var,
Mən burda çox əyləndim,
Gözü yolda qalan var.

Gül əkdim həşəm oldu,
Dərmədim, həşəm oldu,
Sən gedənnən bəri
Ağlamax peşəm oldu.

Quşum qaşdı tüləkdən,
Qolum düşdü biləkdən,
Mənimki belə gətirif
Çarxı dönmüş fələkdən.

Mən getdim binə qaldı,
Mərhəmət dinə qaldı,
Bir də sənnən görüşmək
Qiyamət günə qaldı.¹

Qarabağda yaranan folklor nümunələrinin "möhürü" ilk növbədə dilin zənginliyidir, obrazların duzluluğu, bədii ifadə xüsusiyyətlərinin rəngarəngliliyidir. Məhz bu xüsusiyyətləri ilə Qarabağ folklor nümunələri digər regionlarda yaranan nümunələrdən asanlıqla seçilir.

Maraqlıdır ki, folklorumuzun ilk böyük abidəsi ("Dədə Qorqud") kimi, Azərbaycan dastan yaradıcılığının son klassik nümunəsi — "Qaçaq Nəbi" də öz ideya məzmunu, süjetin baş verdiyi məkan, tarixi qəhrəmanları baxımından bilavasitə Qarabağ mü-

1. Ceyhun bəy Hacıbəyli. Qarabağın dialekt və folkloru (Qafqaz Azərbaycanı), Bakı, 1999, səh. 32-35.

hitinə bağlıdır. Hadisələr əsasən, Qarabağın dağlıq rayonlarında, Zəngəzurda, Qubadlıda cərəyan edir.

Bu torpaqda yaranan xalq ədəbiyyatı nümunələrinin ikinci bir "möhürü" də buradakı dərin Vətən məhəbbətidir. Təsadüfən deyil ki, bu gün də Qarabağda bu məhəbbətdən miqlər yaranmaqdadır.

Onlarla lətifənin, xalq oyun və mərasiminin, yumorlu və məzəli bədii süjetlərin baş verdiyi və ağızdan-ağıza keçdiyi oyaqların, kəndlərin, şəhərlərin siyahısını da Qarabağın ərazisindən toplayıb hesaba almaq olar.

Bu gün elə bir qarabağlı tapmazsan ki, o, Abdal Qasımdan, Abbasqulu Ağadan sənə onlarla lətifə söyləyə bilməyə. Abdal Qasım Ağdamın Abdal-Güləbli kəndindən, Abbasqulu Ağa isə Şuşadan, məşhur bəy nəslindəndir. Hər iki şəxsiyyət haqqında söylənilən lətifələr isə bütünlükdə əsrlərlə yaranmış məşhur Molla Nəsrəddin lətifələrinin bugünkü həyatdan qidalanan davamıdır.

Qarabağın coğrafi əhatə hüduqları kimi, onun "bədii ərazisi" də tarix boyu dəyişmiş, əvvəllər indi olduğundan qat-qat geniş olmuşdur. Bərdə, Beyləqan, Göyçə, Gəncə, Şuşa müxtəlif illərdə Qarabağın, bütövlükdə Azərbaycanın folklor, şe'r, mədəniyyət mərkəzləri olmuşlar.

Bu tarixi dövrlər ərzində Qarabağın yalnız ərazisi dəyişməyib, həm də bu ərazidə formalaşan mədəniyyətlərin tipi dəyişmişdir. Antik dövrdə və ilkin orta əsrlərdə (b.e.ə. V və b.e. X əsrlər) Qarabağın türkdilli yazılı mə'nəvi mədəniyyəti vahid alban dövləti tərkibində təşəkkül tapıb. Beşinci əsrin çox hərfli (52 səs!) alban əlifbası da o zaman Qafqaz-alban soykökünə (etnosuna) daxil olan bütün etnik tərkiblərin (qarqarlar, bulqarlar, hunlar, saklar, qaşqaylar, qarabağlar, ağbanlar da daxil olmaqla) vahid əlifbası — kimi yaranmış və işlənmişdir. Yalnız alban əlifbasını yox, o dövrün bir sıra digər tarixi-mədəni-elmi abidələrini də (Musa Kalankatuqlu — "Ağvan tarixi", Davdağın elegiyası...) həmin soykökə daxil olan etnosların müstə-rək abidəsi hesab etmək olar.

Qədim və orta əsrlərin bir sıra ərəbdilli və farsdilli mədəni

abidələrinin də tarixi məişə və milli-etnik mənsubiyyət baxımından Qarabağ ədəbi mühitinə bilavasitə daxil vardır. Bütün Şərq-də tanınmış Seyid İbn Əmirül Bərdəi, Əbül Bəkr Bərdəi, Məhəmməd İbn Abdulla... X-XI əsrlər dünya mədəni — elmi fikrinə Bərdənin verdiyi elm və mədəniyyət xadimləri idi. Qarabağın digər qədim şəhəri — Beyləqan böyük sərkərdə Babək Xürrəminin, poeziya klassiklərimizdən Məs'ud ibn Namdarın, Mücirəddin Beyləqaninin vətəni olmuşdur (X-XII əsrlər).

Görkəmli filosof, astranom, filoloq və səyyah, hal-hazırda Daşkənddəki "on altı elmi əsərin və fəlsəfi traktatın müəllifi" (Bax: N.K.Kərimov, Qüdsinin səyahətləri, Bakı, 1983, səh.10). Yusif Məmmədcən oğlu Qarabaği (?-1645) bütün Yaxın Şərqdə və Orta Asiyada məşhur Azərbaycan alimi olmuşdur. Mütəxəssislər onun sənət nəzəriyyəsinin Aristotelin idrak və məntiq nəzəriyyəsi ilə yaxından səsləşdiyini qeyd edirlər.

XVIII əsrin ortalarında (1747-ci ildə) Pənah xan tərəfindən müstəqil ərazi və dövlət vahidi kimi Qarabağ xanlığının əsası qoyulduqdan sonra Qarabağda mədəni-ədəbi-elmi mühit də ən yüksək mə'nəvi intibah məqamına çatır. Məhz bu vaxtdan Qarabağın fitri-təbii gözəlliyi onun poeziya-sənət hüsnü ilə bərabər bir ahəng, həmhüquq vəhdət və zirvə təşkil edir. Şe'rlə təbiət, poeziya və musiqi, muğam və qəzəl bəlkə hələ heç yerdə buradakı qədər harmoniya kəsb etməmişdi:

Əziziyəm Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ,
Dünya cənnətə dönsə,
Yaddan çımaz Qarabağ —

Qarabaği Qafqazın yox, dünyanın gözəllik zirvəsi e'lan edən bu bayatıda Qarabağın həm fitri-təbii, həm də bədii-estetik məlahətinə eyni vaxtda işarə edilmişdir.

Küllü Qarabağın abi-həyatı
Nərmü-nazik bayatıdır, bayatı —

bu isə Qarabağda təbii və bədii-mə'nəvi iqlimin birliyindən yaranan kamilliyə artıq folklorun yox, ən mö'təbər, yazılı klassik şe'rin (M.V.Vidadinin) verdiyi tə'rif və düsturdur.

Şe'r, ithaf, lətifə, təziyanə, siyasi həcv, pamflet nəinki ədəbi məclislərdə, saray daxili rəsmi münasibətlərdə, hətta dövlətlərarası yazışmada, diplomatik sənədlərdə işlənən janrlar idi. Vaqifin İbrahim

xana bir sıra şe'rləri məsləhət-müraciət, ictimai sifariş rolunu oynamışdı. Şəki xanı Mirzə Müştəqlə da o, şe'rlə məktublaşmışdı. Hətta Ağaməhəmməd şah Qacar bunu nəzərə alıb Dəstəbdən Qarabağ xanlığına obrazlı, mənzum bilməcə ilə müraciət etmiş ("Fələyin mancağından fitnə daşı yağır, sən isə axmaqcasına Şişənin içində məskən salmışsan") və Vaqif də ona daha iti hazırcavablıqla cavab mənzuməsi göndərmişdi ("Məni qoruyan mənim tanıdığımdirsə, o, şişəni daşın ötəyində də salamat saxlar").

Qarabağda bir-biri ilə yarışan şe'rin, təbiətin və musiqinin qaynağından yaranan bu kamilliyə və gözəlliyə buradan keçən dünya səyyahları — alim, sənətkar və şair ziyalılar — dəfələrlə e'tiraf etmişlər. Şuşanın füsunkar hüsnünü S.Yesenin bədii sözdə, A.Düma, Dubua -de Moppere memuarda, V.Vereşşagin tablolarında poeziyaya çevrilmişdir. "Əgər biri oxumağı bacarmırsa, deməli şuşalı deyildir" (S.Yesenin. Seçilmiş əsərləri, M., 1962, V c., s.205). Yaxud: "Zaqafqaziyaya musiqi xadimlərini çalğıcı və xanəndələrin, şe'r, musiqi və mahnıların füsunkar vətəni olan Şuşa verdi" (V.D.Karqanov."Kavkazskə muzika". Tiflis, 1908, s.28). Tarix göstərdi ki, hələ əsrin lap əvvəlindən müasirlər məhz Şuşanı "Qafqazın İtaliyası" ("Kaspi" qəzeti, 12. IX.1900, № 177) adlandırmaqda səhv etməmişdilər.

Doğrudan da, bu dövrdə Şuşa artıq Qafqazın və Şərqi müasir mədəni şəhərlərindən biri idi. Məşhur "ipək marşrutu", Şərq-Qafqaz-Avropa ticarət yolu buradan keçirdi. Qatar-qatar karvanlarda həm də poeziya, mahnı, şe'r daşınırdı. Qalıqları indi də qalan karvansarada Avropadan İrana, Türkiyəyə, İraqa, Hindistana... və əksinə, səfərə çıxan səyyah-tacirlər məclislərə qulaq asır, musiqi və şe'r eşidirdilər.

Tarixi Qarabağın folklor stixiyasını, bütünlükdə ədəbi mühitini o dövrdə bütün regiona yayılmış xalq ozan və nağılçıları, şair və aşıqlar, musiqi və şe'r məclisləri, hamısı bir yerdə yara-dırdılar. Sarı Aşıq, Aşıq Pəri, Məhəmməd bəy Aşıq, Ağa bəyim ağa, Məmməd bəy Cavanşir, Aşıq Zəngilani, Baba bəy Şakir, Qasım bəy Zakir, Cəfərqulu xan Nəva, Mirzə Həsən Mirzə, Əsəd bəy Fərayi, Aşıq Valeh, Gülablı Qənbər, Mirzə Məhəmməd Katib, Əli Mədəd, Quşqulu Aşıq Mahmud Qarabağın mərkəzində yazıb-yaradan sənətkarlar, klassik Qarabağ şe'r ən'ənəsini davam və inkişaf etdirən (müxtəlif miqyas və səviyyədə olsa belə) parlaq fərdiyyətlər idilər.

Bədii intibah universal səciyyə daşıyırdı və milli mədəniyyətin bütün sahələrini əhatə edirdi. XIX əsrin son rübündə təkəcə Şuşada onlarla elm, sənət və ədəbiyyat yönümlü məclis fəaliyyət göstərirdi —

musiqişünaslar, xəttatlar, xanəndələr, nüsxəbəndlər, nəqqaşlar, me'marlar...

Bütün bunlar yalnız xalq-folklor sənəti dairəsində yox, Azərbaycanın bütövlükdə mə'nəvi mədəniyyəti tarixində Qarabağa təkrarsız, unikal tarixi mövqə tə'min etmiş olur. Qanunauyğun olaraq, XVIII əsrdə yeni, realist milli şe'r məktəbinin əsası da məhz Qarabağda qoyulur. Onun başçısı haqqında məşhur bir qanadlı ifadə var: "Hər oxuyan Molla Pənah olmaz". Bu ifadəni belə də mə'nalandırmaq və regionun özünə aid etmək olar: "Hər bayatı, hər qoşma yuvası Qarabağ olmaz".

Dediklərimiz "AZƏRBAYCAN FOLKLOR ANTOLOGİYALARI" silsiləsində "Qarabağ cildi"nin yerini və dəyərini də şərtləndirmiş olur. Bu yer, bu dəyər bugün bizim üçün xüsusilə böyük mə'nəvi əhəmiyyət (yaşayan yaddaş əhəmiyyəti!), milli təsəlli və simvolik mə'na yükü kəsb edir.

Belə ki, milli miqyasda bədii həsrət emblemi bu vaxta qədərki yazılı və şifahi irsdə yalnız Araz idi. İliyə, sümüyə işləyən yaranın, həm bətdə, həm də ruhda ayrılığın simvoluna Qarabağ çevrildi. Axı Arazda yalnız bətn-bətdən ayrılmışdı, el-eldən, ocaq-ocaqdan uzaq düşmüşdü. Qarabağda — el ocaqdan, ocaq eldən ayrı düşdü, Ruh bədənəndən çıxdı və indi də qürbətdə sərgərdən gəzir. Bu ruhun ovunduğu can və məkan — indi bu kitabın səhifələridir, antologiyadakı beytlər və sətrlərdir. Qarabağla hələ də bir bətdə (bir mətdə) olduğumuz mə'nəvi vətən — yenə də folklorudur. Və əbədi - əzəli, tarixi Vətənə də biz yenə də burdakı sətrlərdən başlayan uzantılarla yaxınlaşırıq.

Şübhəsiz, cilddəki örnəklər yalnız bir ekspedisiyanın folklor məhsulundan seçmələrdir və onlarda Qarabağın saz və söz sərvəti hələ tam halda, haqqında söhbət açdığımız bütövdə təmsil olunmamışdır. Bölgədən təzə toplu nəşrə hazırlanır və oxucunu Qarabağ folkloru ilə yeni-yeni görüşlər gözləyir...

YAŞAR QARAYEV

ÖN SÖZ

Folklor - xalqın milli mənsəyini, soykökünü, qan yaddaşını, mə'nəvi-əxlaqi dəyərlərini nişan verən şifahi söz sənəti xəzinəsidir. Vətənin, torpağın obrazı və ona tapınmanın simvolu ilk növbədə elin bədii düşüncəsindən süzülən poetik söz sənəti örnəklərində yaşayır: orada özünə vətəndaşlıq hüququ qazanır. Yurdumuzu, ulusumuzu tanımaq və əbədi olaraq yaddaşlara köçürmək üçün şifahi ədəbiyyatımızı qayğı ilə toplayıb öyrənməyin zəruriliyi başlıca me'yara çevrilməlidir. Çoxjildli "Azərbaycan folkloru antologiyası"nın (AFA)- növbəti kitablarından sayılan "Qarabağ folkloru" toplusu məhz bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, təkjə bədii, elmi, estetik yox, həm də siyasi-ijtimai dəyər daşıyır.

Qarabağ diyününün kökləri uzaq illərdən gəlir, bu problem geniş söhbət, əsaslı araşdırma mövzudur. Biz isə təkjə onu xatırlatmaqla kifayətlənirik ki, ermənilər Qarabağ folkloru adı altında dəfələrlə kitablar, məqalələr çap etdirmiş, onları yayıb təbliğ etmişlər. Təəssüf ki, bu işdə də bizi qabaqlamış, ən başlıcası isə məkrli bir niyyət güdmüşlər: folklor örnəklərindəki təbii xalq ruhunu özlərinin qəsbkarlıq dayağına çevirmək əsas amil, başlıca amal sayılmışdır.¹

Özgə torpaqlarına uzanan bu əlləri kəsmək üçün biz əzəli və əbədi Qarabağımızın tükənməz söz sərvətini bütün əlvanlığı, tam zənginliyi ilə üzə çıxarmalıyıq. Oxujulara qovuşmaq üçün on ilə yaxın işıq üzü gözləyən bu toplu - "Qarabağ folkloru" bu sahədə atılmış ilk addım, ilk təşəbbüsdür. Bu iş ardıcıl və sistemli şəkildə davam etdirilməlidir! Onda bir daha aydın görünər ki, Qarabağ hansı xalqın janlı yaddaşında, istı nəfəsində yaşayır. Hansı xalqın ruhunu, ovqatını, mə'nəvi dünyasını, qan yaddaşını, əxlaqi dəyərlərini təjəssüm etdirir. Bir də, ən başlıcası, poetik söz sənəti örnəklərinin varlığı xalqın janlı səsi, ilq nəfəsidir. Xalqın səsi-sözü isə Vətən deməkdir, torpağa, elə bağlılıqın əks-sədasıdır.

Qarabağın folklor antologiyası geniş bir tarixi ərazini çevrəlayir. Onun joğrafi hüdudları barədə çox yazılıb, çox xəri-

¹ M.Qrikoryan - Spandaryan. Dağlıq Qarabağın şifahi xalq ədəbiyyatı, Yerevan, Erm. EA nəşriyyatı, 1971; A.Qaziyan. 1970-1973-jü illərdə toplanmış materiallar əsasında Dağlıq Qarabağ şifahi xalq ədəbiyyatı, "Tarix-filologiya" cüm., 1974, №4 və s.: (erməni dilində)

tələr çəkilib. Lakin, bu barədə dəyərli mə'lumatlardan birini Qarabağ hakimi İbrahim xanın vəziri Mirzə Jamal Javanshir (1773-1853)

özünün “Qarabağ tarixi”ndə vermişdir. Uyğun qaynaqlara söykənən müəllif yazmışdır:

“Qədim tarix kitablarının yazdığına görə Qarabağ vilayətinin sərhədi belədir: jənub tərəfdən Xudafərin körpüsündün Sınıq körpüyə qədər - Araz çayıdır. İndi (Sınıq körpü) Qazax, Şəmsəddin və Dəmirçi-Həsənli jamaati arasındadır...

Şərq tərəfdən Kür çayıdır ki, Cavad kəndində Araz çayına qovuşaraq gedib Xəzər dənizinə tökülür.

Şimal tərəfdən Qarabağın Yelizavetpolla (Gəncəbasar - İ.A.) sərhədi Kür çayına qədər - Goran çayıdır və Kür çayı çox yerdən (keçib) Araz çayına çatır.

Qərb tərəfdən Güşbək, Salvartı və ərikli adlanan uja Qarabağ dağlarıdır”¹

Daha sonra bu sərhəddin müxtəlif tarixi kəsimlərdə dəyişiklərə uğradığını, toponimlərin, oykonimlərin yeni adlarla əvəz olunmasını xatırladan Mirzə Jamal qeyd edirdi ki, “...keçmiş əsrlərdə burada iğtişələr baş vermiş, bəzən İran, Rum (Türkiyə) və Türkünstan padşahları bu vilayətləri fəth edib ayrı-ayrı sərhədlər qoymuş, qalalar tikmiş və onlara başqa adlar vermişlər”²

Tarixdən bəllidir ki, xronoloji ardılıqla deyilsə, Qarabağ joğrafi-etnoqrafik ərazi kimi önjə Alban dövlətinin tərkibində olmuşdur. Sonralar Qarabağ ərəb xilafətinin əsarəti altına düşmüş (VIII-IX), IX-X əsrlərdə Sajilər, X yüzillikdə Salorilər, XI-XII əsrlərdə Şəddadilər, XII-XIII yüzilliklərdə Eldəgizlər, XIII əsrin ikinci yarısından XIV yüzilliyə qədər Hülakilər (Elxanilər) dövlətlərinin, XV əsrdə isə Qaraqoyunlular və Ağqoyunluların tərkibinə daxil olmuşdur. Səfəvilər hakimiyyəti isə Qarabağ bəylərbəyliyi yaratmışdır. Nəhayət, XVIII əsrin ikinci yarısından e'tibarən Qarabağ xanlıqı feodal dövlət kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Göründüyü kimi yüzilliklər boyu geniş joğrafi ərazini çevrələyən, ayrı-ayrı Azərbayjan dövlət qruplarının tərkibində yaşayan Qarabağ əhalisi bütün bu tarixi olayları görə-görə gəlmiş, onun ağrısını-aşısını dadmış, həm də görüb-götürdüklerini

1. Qarabağnamələr, birinci kitab, Bakı, Yazıcı, 1989, s. 107-108.

2. Yəne orada, s.108.

bədi təfəkkür süzgecindən keçirib onlarla folklor örnəklərində qorunmuşdur. Bu örnəklər xalqın özü tərəfindən yaradılmış tarixidir, bilik, mə'lumat yaddaşdır. Bu tarix, bu mə'nəvi irs çox mətləblərə aydınlıq gətirir, çox mə'lumatları aşkarlayır. Son dərəcə maraqlı,

həm də rəmzi səjiyyə daşıyan, bu torpağın qədimliyinə işarə edən “Zərdüşt peyğəmbər Qarabağda” rəvayətində deyilir ki, Zərdüşt bu yerlərə atlı, dəvəli gəlmiş. Atı yorulduğuna görə onu bir kənddə qoyub qayıdan başı aparmaq istəyir. O, geri dönəndə kəndi tapa bilmir. Jamaat soruşur ki, axtardığı neyə kənddi? Zərdüşt deyir: “Qara bağı var idi”. Bu soraqla da kəndi tapırlar. Həmin vaxtdan e'tibarən kəndin adı Qarabağlı qalır. Sonralar bu yerin həmişə Qarabağ deyirlər.

Əlbəttə, bu xalq etimologiyasıdır, xalqın düşüncə, bilik tərzidir. Bu düşüncə tərz, bu etimologiya isə boş yerə yaranmamışdır, çox mətləblərdən soraq verdiyi kimi, çox şeyləri də aşkarlayır.

“Qarabağnamə” müəllifi Mirzə Jamal bəy bu diyarın Arana daxil olmasını xatırladır və tarixi keçmiş üz tutaraq qeyd edir ki, “Qarabağ vilayəti Aran məmləkətinin bir hissəsidir. Çünki Nuh peyğəmbərin, - ona Allahın salımı olsun, - zamanında tufan olduqda və tufandan bir qədər keçdikdən sonra Nuhun övladlarından biri Kür və Araz çayları arasındakı Tiflis, Gəncə, İrəvan, Naxçıvan, Ordubad şəhərləri və hal-hazırda Qarabağ torpağında xaraba qalmış Bərdə və Beyləqan vilayətləri və torpaqlarında hökmran və sahib olmuş, buraları abad etmiş və hamısına öz adını qoymuşdur. Onun adı Aran idi”¹

Nuhdan, Zərdüştədən söz açan Qarabağın folklor örnəkləri tarixi hadisələrdən soraq verən əfsanələrlə də zəngindir. Bölgənin tarixi keçmişinə körpü atan belə mifoloci rəvayətlərdən biri “Qırdı bizi” adlanır və onun motivi Moisey Kalankatuklunun “Albaniya tarixi”ndəki bir rəvayətlə səsləşir. Toplanmış rəvayətdə bir ajlıq ili jad çörəyi bişirən Həlimə onun qırılıb tökülməsindən güley-güzar edərək belə şikayətlənir:

*Ay ana, bu jad qırdı bizi,
Əsli bidad qırdı bizi.
Əsli qumdan yaranıb
Zatı polad qırdı bizi.*

1. Qarabağnamələr, birinci kitab, s. 108.

Əlbəttə, bu rəvayətdə söylənilən hadisəni adi bir hal, təsadüf də hesab etmək mümkündür. Lakin bu təsadüfün özündən də zərurət doğmuşdur, özgə sözlə, Qarabağ diyarının qədim sakinləri jadla bağlı çox hadisələrin şahidi olmuş, çox söhbətlərə qulaq kəmişlər. Varaz Tridatın hakimiyyəti illərində ölkəni bürümüş dəhşətli aj-

lıqdan söz açan Alban tarixçisi qeyd edir ki, xalq bu ajınajaqlı fəajiyə öz münasibətini bildirmiş, bu hadisə ilə bağlı belə bir əfsanə qoşmuşdur: “Mən Şakaşen vilayətindəki Kaku çölündə gizlənmiş bir darıyam. Yanımdan bir çox müştəri keçirdi, amma mənə əhəmiyyət verməyib almaq da istəmədilər. İndi isə yaxşı günlər gəldi, çünki padşahlıq mənim Ajlıq adlı qardaşımdır. İndi mən knyaz Varaz - Tridatın və katolikos Yeliazarın daimi yemək masasında yəm. Məni yeyəni isə qan aparırdı. Onları təqsirləndirməyin!”¹

Minlərlə insanı həyatdan aparmış (Həlimənin dediyi kimi: Ay ana bu jad qurdu bizi...) bu fəajili hadisəyə “Albaniya tarixi”ndə qeyd edildiyi kimi “...ağıcı qadınlar” öz münasibətlərini bildirmiş və bu sözləri demişlər: “Qoy insanlar neyəki dünyada var, belə il heç vaxt yer üzünə gəlməsin”²

Bütöv və ardıcıl sücət xətti olmayan bu əfsanələrin hər ikisində darı yazılı qaynaqda, jad isə şifahi gələndə - insanı çalarlar kəsb edən keyfiyyətlərlə obrazlaşdırılmış və o ajlığın rəmzi kimi ümumiləşdirilmişdir. Maraqlıdır ki, bu örnəklər Qarabağ torpağı, onun tarixi keçmişini ilə bağlıdır, həm yazılı qaynaqda qeydə alınmış, həm də illərə, əsrlərə yoldaşlıq edərək dildə-ağızda gəzib dolmuş, zamanımızə qədr gəlib çıxmışdır.

Qarabağın çox uzaq keçmişini yada salan örnəklərdən biri də topluda özünə yer tapmış “Oğuz möhkəm adam deməkdir” rəvayətidir. Bu bayatılı - rəvayət öz məzmun və ideya çalarına görə seçilir. Örnəkdə mühasirəyə düşən Oğuz ərənlərinin dəyanətindən, dözümlüliyündən, iradəli, jəsəratli olmalarından söz açılır. Oğuzların bütün bu keyfiyyətlərlə yanaşı, həm də sakit təbiətli olmalarını, düşmən qarşısında əyilməmələrini döyüş meydanında arşə yüksələn bayatılar da gərəyinjə səjjiyələndirir.

1. Moisey Kalankatuklu. Albaniya tarixi; Mxitar Qoş. Alban salnaməsi (müqəddimə, tərcümə, qeyd və şərhlər akad. Ziya Bünyadovundur), Bakı, Elm, 1993, s.186; Movses Kalankatuaü. İstoria stranı Alunak, Erevan, İzd-vo AN Arm. SSR, 1984, s. 156-157.

2. Moisey Kalankatuklu. Albaniya tarixi, s. 201.

Rəvayət belə bir sonluqla bitir ki, “...Oğuzlar basılmazlar. Oğuzların mayası mərdlikdən yoğrulub. Oğuz adam - möhkəm adam deməkdir”.

Bu etnonim tarixi rəvayət həm də onu xatırlatmağa imkan verir ki, oğuzlar bu torpağın, bu diyarın köklü sakinləri olmasaydılar çətin ki, folklor yaradıcıları onlar haqqında söz-söhbət açar, onu yayıb-yaşadardılar. Biz hələ yazılı “Oğuznamə”lərdə Oğuzlar haqqında

qorunmuş və onların xarakterini təyin edən onlarla epitetlərlə rəvayətdəki öymələri müqayisə etmək istəmirik...

Bölgədən toplanmış bu ümumi səjjiyyə daşıyan əfsanə və rəvayətlərlə bərabər yerli zəminlə birbaşa bağlı olub, bir sıra yer adlarını açıqlayan örnəklər də tarixi və jəografi baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır. “Şortəpə”, “Şatırlı”, “Qaradaş”, “Evoğlu” (Bərdə-Yevlax yolu ərazisindəki kənd adları), “Mirəli türbəsi”, “Dikdaş”, “Bəhramtəpə” və s. kimi rəvayətlərdə xalq etimologiyası baxımından bir sıra yer adlarının yaranması açıqlansa, “Lələ köçüb, yurdu qalıb”, “Ləl kimi daşdan ha yaranmamışam”, “Lələ kimi təkdi, kimi var” örnəklərində Füzuli, Jəbrayıl rayonlarında və ümumiyyətlə Qarabağ bölgəsində Sarı Aşıq qədr böyük şöhrət qazanmış bayatı ustası Lələnin şəxsiyyəti səjjiyələndirilmişdir. Topluda Lələnin adı ilə bağlı bayatılara və onun əfsanəvi həyatından bəhs açan rəvayətlərə ayrıja yer ayrılmışdır. Bu nümunələr vaxtilə bu sətirlərin müəllifi və F.Qurbanovun nəşr etdirdikləri kitablardakı örnəklərdən variant baxımından seçilməkdədir.

Jıldə tarixi şəxsiyyətlərlə bağlı rəvayətlər də özünə yer tapmışdır. Belə rəvayətlərdən biri Ağa Məhəmməd Şah Qajarın Qarabağa yürüşləri zamanından bəhs açan “Yağlıvənd”dir. Örnəkdə deyilir ki, Güldərəli obasının jamaatı Şahın qoşununu yedizdirmək əmrindən yaxa qurtarmaq məqsədilə yağlı plov (aş) bişirib əsgərlərə verirlər. Plovdan yeyən dərhal doyur. Bu əhvalatı başa düşən Ağa Məhəmməd şah deyir ki, yaxşı yağlı fənd işlədibsiniz. Yağlıvənd adı da bu hadisədən yaranır. Əlbəttə, bu toponim rəvayətdir, lakin o tarixi hadisələrin fonunda yaradılmışdır. Bilvasitə regionla bağlı olan bu qəbil rəvayətlərin bir qisminin əsasında isə atalar sözləri-deyimlər

1. Lələ. Yaranmışam daşdan mən, tərtib edən və “Ön söz”ün müəllifi İsrail Abbasov, Bakı, Gənjlilik, 1995; F.Qurbanov. Bayatı ustası Lələ, Bakı, “Sifariş ədəbiyyatı” nəşriyyatı, 1995.

yaranmış və geniş kütlə içrisində anlaşılıqlı bir şəkil almışdır. “Zarısı qatığın tərifləyən kimi təriflədi”, “Şorəkətdə eşşək tapdı, qaldı erkək-dişiliyi” belə rəvayətlərdəndir. Bu qəbildən olub satirik-ibrətamiz səpgidə yaranmış “Saybalı yasa gedir” rəvayətində isə kənddə ölən gəndxudanın dəfninə əhalinin könülsüz gətməsi səjjiyələndirilmişdir. Bugün belə həmin söhbət bölgə sakinlərinin dilində bəlli bir deyim kimi yaşayır və kim istəmədən, könülsüz bir yerə gedirsə elə bil “Saybalı yasa gedir” şəkilində mürəjəət olunur.

Aşıq Valehin şəxsiyyətindən, bir sənətkar kimi qabiliyyətindən söz açan “Aşıq Valehlə görüş” rəvayətində isə saz-söz ustasının həyatının bir anı poetik boyalarla obrazlaşdırılmışdır. Sırf regional səjiyyə daşıyan “Pənah xanın sərgüzəştləri” rəvayətində real tarixi hadisələr fonunda Pənah xanın yurd-məskən, qala salması, təsərrüfat həyatı, müxtəlif peşəyönümlü sənətkarları öz başına toplaması və s. kimi həyatda izi qalan hadisələr ümumiləşdirilmişdir.

Qarabağdan toplanmış nağıllar Azərbaycan nağıllarının tərkib hissəsi olub məzmun və ideyasına görə canrın hər üç növünü - sehirliləri (“Sehirlilə oğlan”), heyvanlar haqqında (“Tülkü hiyləsi”), məişət (“Padşahla oğlu”, “Haq var, divan yoxdu”, “Çobanla tənbel qız”, “Ağıllı gəlin”, “Tamah”, “Halal zəhmət”, “Gülhüseyn pəhləvan”) və s. əhatə edir. Lakin nağıllar içərisində nisbətən az təsadüf olunan motivlərlə də qarşılaşırıq. Belə ki, “Hansına getməli” nağılı tamamilə tapmaja üzərində qurulmuşdur. Çevrilmənin ən gözəl əksi (insanın sehlrlə müxtəlif heyvan jildinə düşməsi və əksinə yenidən dönüb insan olması) “Güllü ilə Səlimin nağılı”nda ümumiləşdirilmişdir. Çağdaş həyatımızın bir çox ziyanlı məqamlarını qamçılayan, onu ifşa hədəfinə çevirən müasirləşdirilmiş “At diplomu” nağılında isə həyatın eybəjərlikləri yadda qalan epizodlarla janlandırılmışdır. Vətənin müqəddəsliyi, onun azadlığı “Ah vətən, sən nə gözəlsən!” leytmotivi ilə “Bülbülün fəğanı” nağılından aparıcı bir xətt kimi keçir.

Topluya daxil edilmiş mövsüm və mərasim nəğmələri içərisində regional xarakterli nümunələr də özünə yer tapmışdır. Onlarda bölgənin təsərrüfat həyatının ümdə jəhətləri vurğulanır. Qoyunçuluq təsərrüfatının poetik dildə ifadəsi olan sayıçı sözlərinin birində deyilir:

Qarabağın dağları
Çobanlı yaylaqları
Qatığı kəsmə-kəsmə
Ballıdır qaymaqları.

Bu və buna bənzər elat, tərəkəmə həyatı örnəklərinin bölgədə yayıb yayılmasının əski tarixi kökləri vardır. Araşdırmalarda xatırladılır ki, “qoyunçuluğun inkişafı şəhər sənətkarlarını yun ilə tə'min edirdi. Şəhərlərin məşhur bazarlarında yunla yanaşı, həm də xırdı buynuzlu heyvanlar satılırdı. Bu jəhətdən Bərdənin Gülsara bazarı daha məşhur idi. Eramızın X əsrində yaşayan ərəb alimi İbn

Hövqəlin verdiyi mə'lumat yalnız ticarətin deyil, həm də qoyunçuluğun dövrünə görə yüksək səviyyədə olduğunu sübut edir. O yazır ki, Bərdənin Gülsara bazarında bir dəfəyə bir milyon baş xırdabuynuzlu heyvan satılırdı.”¹

Mərasim folklorunun mühüm əlamətlərini qoruyan “Qarabağın toy mərasimi” oçerki Azərbaycan toyunun tərkib hissəsi olsa da bə'zi jizgilərinə görə regionla bağlı bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətləri aşkarlayır. Yiğjam və janlı şəkildə qələmə alınmış bu mərasim etnoqrafik baxımdan da diqqəti jəlb etməkdədir.

Atalar sözü və məsəllər bölməsindəki örnəklərə canrın tələbi-ndən doğan ölçülərlə yanaşmaq olmaz. Çünki burada bir canr kimi atalar sözü və məsəllərin quruluş və funksiyalarından kənara çıxan, daha çox öyüd, nəsihət, hikmətli söz, frazeoloci və ideomatik birləşmə xarakteri daşıyan vahidlər də özünə yer tapmışdır. Təqdim olunmuş örnəklərin məzmun və ideyası belə bir qənaət doğurur ki, atalar sözü və məsələlərin yaranması, zənginləşməsi prosesi Qarabağ sakinləri, xüsusilə folklor daşıyıcıları arasında bu gün də davam etməkdədir. Bu qəbil nümunələr müasir həyatla bağlı olub daha çox yeni səjiyyə daşıyırlar. Təkjə avtomobillə bağlı yaranmış atalar sözlərini nəzərdən keçirmək deyilənləri təsdiq edər: Maşınla gəzmək jənnət, qəzaya uğramaq jəhənnəmdi; Gözə görünən maşın, gözə görünməyən Əzrayıldı; Araq maşının qardaşdı, birləşəndə dağı aşırar; Maşın alanda duza gedər, vuranda duzdan qayıdar; Maşın Əzrayıl atıdı, ağıl onun jilovu və s.

Atalar sözü və məsəllərdə regional variantlaşma əlamətlə-

¹ Azərbaycan etnoqrafiyası üç jildə, I jild, Bakı, Elm, 1988, s.218.

rinə də təsadüf olunur. Məsələn, “Hər oxuyan Molla Pənah olmaz” məsəli daha çox atalar sözü məzmunu daşıyan aşağıdakı formada öz ifadəsini tapmışdır: “Hər oxuyan Molla Pənah, hər qatırçı Murad olmaz”.

Tapmajalarda da eyni mənzərəni müşahidə etmək mümkündür. Doğrudur, jildə daxil edilmiş tapmajaların əksəriyyəti ümumiyyətlə Azərbaycan xalq tapmajalarının bu və ya digər dərəcədə regional variantlaşma səjiyyəsi daşıyan örnəkləridir. Lakin onlar içərisində yeni baxışla, dünyagörüşlə bağlı formalaşmış müasir çalarlı tapmajalara da təsadüf olunur. Belə örnəklərin birində deyilir:

Çaydan üç adam keçir
Birinin ayağı suya dəyir, gözü görür,

*İkinjisinin gözü görür, ayağı suya dəymir,
Üçünjüsünün nə ayağı suya dəyir, nə gözü görür.*

Javabı qadın, qujağında və bətnindəki uşaq olan bu tapmanın ən yeni formaları əlifba üzərində qurulmuşdur ki, bu daha çox tədrislə bağlı olub tapmaja yaradılığının ən'ənəsi kimi diqqəti jəlb edir:

*Anada var, babada var,
Nənədə yox, nəvədə yox! ("A" hərfi)*

Yaxud:

*Babada var, balıqda var,
Meyvədə yoxdu, bağda var ("B" hərfi)*

Regional özəlliklər uşaq folkloru nümunələrində, xüsusilə laylalarda da özünü göstərmişdir:

*Balamın özün gördüm,
Söhbətin, sözün gördüm,
Qarabağlı Sadıqın
Sədəfli sazın gördüm.*

Bir nazlamada isə tarixi olay və toponim vahidlər belə səjiyyətləndirilmişdir:

*Balama qurban at olsun,
Tərəkəmədə tat olsun
Qalada qubernat olsun,
Minjivanda saldat olsun.*

Ananın öz körpəsini əzizləyərkən bəlkə də mahiyyətinə varmadan yer adlarını xatırlatması şübhəsiz ki, tarixi gerçəklikdən doğmuşdur. Çünki Şuşa şəhəri təbii mənzərəsinə görə əhali içərisində Qala da adlandırılmış, Minjivan isə Qarabağ xanlığının tərkibinə daxil olan yaşayış məskəni olmuşdur. Şuşa Qala adı ilə bayatılarda da vurğulanmışdır:

*Əzizim dağ başıdı,
Dağ üstü, dağ başıdı.
Qalada bir toy tutdum
Şabaşı göz yaşıdı.*

Topluya "Dini şe'rlər" in daxil edilməsi və onların ayrıja bölmədə verilməsi ilk təşəbbüsdür, daha çox toplanmış nümunələrin çoxönlü məzmun və mahiyyətindən irəli gəlmişdir. "Mərsiyə", "Döymə mərsiyələr", "Sinəzən", "Oğlum vay", "Hüseyn vay", "Olmaz", "Atam oğlu", "Minajatlar" və s. kimi şe'rlərdə tarixdə baş vermiş dini hadisələrlə bağlı fikirlər səjiyyətləndirilmiş, ümumiyyətlə matəm təziyyələrinin ijrə tərzii, ritual-içtimai mənzərəsi janlandırılmışdır.

Qarabağın folklor mühiti tarixən gülüş mədəniyyəti ilə də zəngin olmuşdur. Topluda özünə yer almış onlarla lətifə, gülməyə, elat dodaqqaçdılarını bunu təsdiq etməkdədir. Təqdim olunan bu qəbil nümunələrdən tez-tez adları keçən Abdal Qasım, Həsənəli dayı, Məhrizli Aış, Hacı İbiş, Məşədi Abbas, Məşədi Səfəralı, Məşədi Məhəmməd, Sürüjü Tələt, Nəjəf, Allahverdi kişi, İsa kişi, Qədimalı oğlu Hüseyn və başqaları yerli əhali arasında gülüş ustaları, haqlarında duzlu-məzəli söhbətlər dolayan lətifə yaradıcıları kimi tanınmışlar.

Ötən yüzilliklərdə olduğu kimi Sovet hakimiyyəti illərində də xalq həmişə istibdada, ədalətsizliyə, imperiya hegemonluğuna qarşı e'tirazını bildirmiş, onu satirik dillə qamçılamağa, jəmiyyətin doğurduğu eybəcərliyə kəsgin münasibətini lətifə canrının imkanları çərçivəsində ifadə etməyə çalışmışdır. Bu baxımdan bölgədən toplanmış lətifələr içərisində özünün məzmun və ideya dolğunluğu ilə fərqlənən "Payıza saxlama" örnəyi xüsusi maraq doğurur. Lətifədə qeyd olunur ki, kolxoz quruluşu dövründə var-yoxunu itirən Allahverdi kişi dostu Həşimin yanına gəlib dərdini yüngülləşdirmək istəyir. O, mehtər Məmişin kolxoza rəhbər "seçilməsinə" heç jür dözə bilmir. Eyni hissləri Həşim də keçirir.

Həşim dostu Allahverdinə toxtadmaq məqsədilə əsas mətləbi belə ifadə edir: "-Ay qardaş ağlama, bu avara bir hökumətdi, ... onun ömrü uzun olmaz, bir aya, beş aya, uzağı payızajan ölüb gedəjək".

Bu sözləri eşidin Allahverdi kişi həyajanlanıb Həşimin qarşısında diz çökür, onun ayaqlarını qujaqlayıb deyir: "Həşim qardaş, sən məzhəb payıza saxlama!"

Bölgə ilə bağlı daha bir yadda qalan lətifə "Söyüş sənə getdi" adlanır. Bir şəxsə qonaq olan üç yağlıvəndli aşağı oymağa qayıdarkən ev yiyəsi uşaqlara aparmaq üçün onların jibini kişmişlə doldurur. Alı tamahını saxlaya bilməyib yol boyu kişmişdən yeyir. Görürlər belə getsə kişmişdən heç nə qalmayacaq, ona görə söyüş qoyub hər üçü

jiblərinin ağzını tikir. Alı yenə də tamahını boğa bilmir. Bu dəfə o, əlini şalvarının içərisinə salıb jibini deşir, kişmişin hamısını yeyir. Boş əllə evə çatan Alı arvadına tapşır ki, çuxasının deşilmiş jibini tiksin. Arvad bunun üçün əvvəljə jibin ağzındakı tikişi sökməyə başlayır. Elə bunu görən Alı sevinjək qışqırır ki, “arvad, söyüş sənə getdi!”

Qısa süceti təqdim olunmuş bu qəbil lətifələr topluda əksəriyyət təşkil edir və onların çoxu regional səjiyyə daşıyır.

Qarabağda ən çox yayılan və kütləvi hal daşıyan folklor canrı bayatıdır. İstinasız demək mümkündür ki, Qarabağın folklor mühiti başdan-ayağa xalq bayatıları üzərində köklənmişdir. Molla Vəli Vidadi Molla Pənah Vaqiflə deyişməsində bu poetik mənzərəni gözəl janlandırılmışdır:

*Güllü-Qarabağın abi həyatı
Nərmü nazik bayatıdır, bayatı;
Oxunur məjlisdə xoş kəlimatı
Ox kimi bağrını dələr, ağılarsan!*

Əlbəttə, bu misralar daha dərin mə'nə yükü daşısa da bayatı yenə Qarabağın “abi-həyatı” kimi öz bayatılığında qalır. Biz topluda yer alan çoxsaylı bayatılar üzərində dayanmaq, onları təhlil etmək fikrində deyilik. Bu ayrıja araşdırma mövzudur. Lakin təkjə regional səjiyyə daşıyan bayatılara nəzər salınsa elə bu örnəklərdə də mövzu və ideya əlvanlığının zənginliyini asanlıqla müşahidə etmək mümkündür.

Məğrurluq ruhu, qürur hissi aşlayan bayatılar:

*Qarabağda bağ sallam
Bostan əkib, tağ sallam,
Bu yurda kəm baxanın
Gözlərinə ağ sallam.*

*Əzizinəm Qarabağ
Nə şirindi Qarabağ.
Namərdlər qabağında
Mərd durubdu Qarabağ.*

Vətənə, torpağa bağlılıq, onun əvəz olunmazlığı, milli koloriti:

*Əzizim Qarabağdan
Ağ bağdan, qara bağdan*

*Jan dərmanı istəsən
Taparsan Qarabağdan.*

*Mən aşiq sarı bulbul
Oxuma, zarı bülbül.
Qürbətdə bir bağ saldım
Bitmədi xarı bülbül.*

Ülvi sevgini, saf məhəbbəti tərənnüm edən aşiqanə bayatılar:

*Mən aşiq qarabağlı
Ağ çuxam qara bağlı
Özüm dağlar maralı
Sevdiyim qarabağlı.*

*Qarabağ balasıyam
Qara bağ salasıyam
Ay yurdumun Kərəmi
Mən Əsli olasıyam.*

*Əziziyəm tər-tərə,
Bu yol gedər Tərtərə
Üz qoyum üzün üstə,
Qoy qarışsın tər-tərə.*

*Getmə, ay atlı oğlan,
Atı qanadlı oğlan.
Qarabağda yarım var
Məni da çatdı oğlan.*

Molla Vəli Vidadinin “Oxunur məjlisdə xoş kəlimatı” misrasının əks-sədası:

*Bağların al püstəsi
Oldum yarım xəstəsi
Dərdimin dərmanıdı
Qarabağ şikəstəsi.*

Torpağın, elin təbiəti, əsrarəngiz gözəllikləri, özgə sözlə peyzac, lirik dillə “rənglənmiş” rəsm əsəri:

*Əzizim gəl yuxarı
Jıdıra gəl yuxarı.
Turş su jənnətə dönüb
Daşaltı gəl yuxarı.*

*Mən aşıq, qışında mən,
Dağında, daşında mən.
Gəzəydim Qarabağı
Qalaydım başında mən.*

Vətən dərdi, nisgü, həsrət, qəm-qüssə, kədər motivləri:

*Əzizim Qarabağda,
Gül əkdim qara bağda.
Özüm dəyə bilmədim,
Dərdi yad, Qarabağda.*

*Qarabağ yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Yardan bir məktub aldım
Yarı dərd, yarı dərman.*

*Əziziyəm bu dərdi,
Dərya dərdi, su dərdi,
Qarabağdan gen düşdüm,
Çəkəmmədim bu dərdi.*

Qarabağın indiki halı, müasir ijtimai-siyasi durumun əks-sədası:

*Bu dərdədən çay gəldi,
Bahar getdi, yay gəldi.
Sınıq könüm gülməmiş,
Qarabağdan hay gəldi.*

*Mən aşıq əldə fanar,
Tutmuşam əldə fanar.
Qarabağın dərdinə,
Ah çəksəm ürək yanar.*

Arxaik canrın əlamətini qoruyan qarğış bayatı:

*Əzizim Ağdama
Bu yol gedər Ağdama.*

*Yarı məndən edənin
Gözlərinə ağ dama.*

Qarabağda bayatı söyləmək, bayatı qoşmaq ən'ənəsi bu gün də davam etməkdədir. Tərtərdən Nübar Mədətlinin, Ağdamdan Roza Qarabağlının adları ilə bağlı dördlüklərin toplusuna daxil edilməsi bu tarixi gələcəyə axarı kimi diqqəti çəkir. Vaxtilə Ağdamın Güllüjə kəndində folklor evi yaratmaq yerli ziyahların arzu və amalına çevrilmişdi. Biz dəfələrlə həmin kəndə getmiş, həyata keçirilməsi başa çatmaqda olan bu xeyrixah işi ilk alqışlayanlardan olmuşduq. Folklor evinə toplanan materiallar içərisində yalnız kəndin adı ilə bağlı onlarla bayatılar özünə yer tapmışdı. Bu onu təsdiq edir ki, Qarabağın hər oymağında, hər kəndində bayatı qoşulur, bayatı söylənir:

*Mən aşıq Güllüjəyə
Gül əkdim Güllüjəyə
Kim istər jənnət görə
Qoy gəlsin Güllüjəyə*

*Güllüjəni gül bəzər,
Bağında bülbül gəzər.
Güllüjənən qızları
Dəli jeyrana bənzər.*

*Dili nə məzəlidi,
Sevdamin əzəlidi,
Mən sevdiyim bu gözəl
Güllüjə gözəlidi.*

Bu kiçik poetik inji çələngi aləminə ötəri baxış aydın edir ki, yalnız bayatılar deyil, Qarabağın regional özəlliklərini qoruyan əksər folklor canrları mövzu və ideya əlvanlılığı baxımından zəngin və rəngarəng xüsusiyyətlərə malikdir.

* * *

Haqqında söz gedən AFA-nın "Qarabağ folkloru" jildinin materialları 1988-1989-cu illərdə toplanmışdır. Həmin dövr erməni təjavüzünün aşkar şəkil aldığı, ərazi iddiasının baş qaldırdığı illər idi. Ekspedisiya işləri ilə bağlı Tərtərdən Xankəndinə, Ağdamdan

Füzuliyə gedərkən ermənilərin millətçilik, seperatizm ovqatlı mitinqlərinin şahidi olurduq. Bir müddət sonra Şuşa, Xankəndi, Xojalı və Əsgərana get-gəl çətinləşmişdi. Yuxarı Qarabağda işləyən yüzlərlə müxtəlif peşə yönümlü azərbaycanlılar hər gün Ağdam Dövlət Teatrının qarşısındakı meydana toplaşub nə isə bir xəbər gözləyirdi: yuxarı getmək mümkündürmü, görəsən təzə nə xəbər gələjək? Bir müddət keçəndən sonra Yevlax-Bərdə-Ağjabədi istiqamətindən Ağrıdağı vadisindən (düzənliyindən) qovulmuş (Vedibasar və Zəngibasar bölgələri) azərbaycanlı qaçqınların Ağdama gələn dəstələrinin şahidi olduq. Onların bir qismi şəhər mehmanxanasında yerləşdirilsə də tezliklə istirahət evlərinə, pansionatlara və s. yerlərə dağıdıldılar... Çoxları kimi biz də o vaxt bu hadisələrin törədəjəyi ağrını-ajını dərk etmədik...

Folklor ekspedisiyası belə bir şəraitdə davam etdirildi. İndi oxujuların sərənjamına verilən bu kitab həmin illərin mə'nəvi yadigarı kimi xüsusi dəyərə malikdir - həm elmi, həm də siyasi-ideoloji.

Qarabağ regionundan əldə olunmuş folklor örnəklərini yalnız bu jildə daxil edilmiş materiallarla məhdudlaşdırmaq olmaz. Onları, xüsusilə xalq bayatılarını bir neçə kitabda nəşr etmək mümkündür. Biz hələ yüzilliklər boyu yayılıb-yaşayan aşıqların, el şairlərinin şe'rlərini, dastanları, aşıq rəvayətlərini demirik...

Mövcud nəşr isə iki jildə nəzərdə tutulmuşdu. Sonralar maliyyə çətinlikləri buna imkan vermədi və toplunu indiki halında təqdim etmək məqsədyönlü sayıldı.

Kitabın "Söyləyijilər və toplayijilər haqqında" bölməsində bilavasitə toplanın ərsəyə gəlməsinin iştirakçıları barədə mə'lumat verilmişdir və bir daha həmin məsələyə qayıdıb əlavə təfərrüata varmaq fikrində deyilik.

Tərtibdə keçmiş Stepanakert Dövlət Pedaqoci İnstitutunun tələbələrini qüvvəsi ilə 1988-ji ilə kimi 17 il ərzində toplanılmış folklor nümunələrindən istifadə edilmişdir. Həmçinin bütövlükdə Qarabağ ərazisində ayrı-ayrı folklor söyləyijiləri ilə görüşlər keçirilmiş, xeyli poetik söz sənəti injiləri yazıya alınmışdır.

Folklor ekspedisiyalarının keçirildiyi xatırladılan iki il ərzində Şuşa, Ağdam, Tərtər, Bərdə, Yevlax, Ağjabədi, Füzuli, Jəbrayıl rayonlarında geniş təşkilatı iş aparılmışdır. Təhsil, mədəniyyət işçilərinin, qəzet redaksiyalarının, radio qovşaqlarının, xalq teatri nümayəndələrinin, diyarşünashq muzeyləri əməkdaşlarının, ümumiyyətlə geniş ziyalı ordusunun, xüsusilə müəllimlərin folklor

örnəklərinin toplanılmasında xüsusi xidməti olmuşdur. Onların adlarını xatırlatmaq imkan xaricindədir.

Bölgəyə ekspedisiya dövründə istər təşkilatı tədbirlərin keçirilməsi, istərsə də toplama işlərində keçmiş Stepanakert Dövlət Pedaqoci İnstitutunun prorektoru N.Quliyev, folklorşünas həmkarların Təhmasib Fərzəliyev, Elxan Məmmədli, Bəhlul Abdulla yaxından iştirak etmişlər. Jildin nəşrinə qayğısını əsirgəməyən Hüseyn İsmayilovun təşəbbüsü də mə'nəvi irsə münasibətin təzahürü kimi dəyərləndirilməlidir.

AFA-nın "Qarabağ folkloru" jildi böyük bir tarixi regionun folklor irsi ilə oxujuları tanış etmək işində ilk təşəbbüsdür. İlk addım isə xeyli arzu və təkliflər doğuracaq və bütün bunlar gələjək nəşrlərdə diqqət mərkəzində olajaqdur.

*Prof. İSRAFİL ABBASLI
30.04.2000, Bakı ş.*

BİRİNCİ BÖLMƏ

(Yuxarı Qarabağ və Ağdam)

İNAMLAR

Ayaqqabı atdananda qonaq gələr.

* * *

Ayaqqabılar sıra ilə düzülübə, çoxlu qonaq gələr.

* * *

Qonağın ayaqqabısına duz tökəndə tez gedər.

* * *

Eşşəyi tərsinə minən qızın bəxti tez açılar.

* * *

Çəngəl yerə düşəndə kişi qonağı gələr.

* * *

Qasıq yerə düşəndə qadın qonağı gələr.

* * *

Qırx keçəlin adını sadalayıb ipə düyün vursan gün çıxar.

* * *

Şər vaxtı it ulaması bədbəxtlik gətirər.

* * *

Yeriməyən uşağın ayağını açmaq üçün çilə kəsdirmək lazımdı.

* * *

Şər vaxtı qoz ağajının altına getməzlər, yeylər onu vurar.

* * *

Yerə isti su tökməzdən qabaq "bismillah" demək lazımdı. Yoxsa yeylər ziyanlıq gətirər.

* * *

Gejə çölə körpə uşaq çıxaranda qoynuna çörək, kömür qoyurlar ki, əjinnələr ona toxunmasın.

* * *

Novruz bayramı axşamı qızlar axar su yanına bir yumurta, iki (qırmızı, qara) karandaş qoyurlar. Səhər tezdən yumurtanı götürüb baxırlar. Əgər yumurtada qırmızı yazı varsa onun taleyi yaxşı, qara yazı varsa taleyi qara, pis olajaq.

ALQIŞLAR

Allah ömrünü uzun eləsin.
Allah səni darda qoymasın.
Allah dadına yetsin.
Allah balanı saxlasın.
Balan sağ olsun.
Əli belini qurşasın.
Allah damazlığına bərəkət versin.
Səni görüm min budaq olasan.
Allah balalarını gözüne çıraq eləsin.
Ağ günlü olasan.
Allah ulduzlarını barışdırsın.
Süfrəniz xeyirliyə açılınsın.
Ağ günlü olasan.
Allah üzünə gülsün.
Allah ömür versin.
Allah köməyin olsun.
Allah bərəkət versin.
Allah xoşbəxt eləsin.
Allah toy qismət eləsin.
Arzuna çatasan.
Allah xatadan saxlasın.
Allah səni bizdən əskik eləməsin.
Allah üzünü ağ eləsin.
Balalarının üzü həmişə gülsün.
Bərəkətli olsun.
Balalarının toyunu görəsən.
Balalarının bəxti həmişə üzünə gülsün.
Bala qəmi görməyəsən.
Balan sağ olsun.
El içində həmişə xoşbəxt olasan.
Evinizdə şadlıq olsun.
Evli eşikli olsun.
İstədiyini arzuya çatasan.
İman yiyəsi olasan.
İşin bərəkətli olsun.
Günün xoş keçsin.
Gözüne Allah şəfa versin.
Gözün aydın olsun.
Gündə evində şadlıq olsun.

Gündə xoş xəbər eşidəsən.
Qəmli olmayasan.
Qonaqlı-qaralı olasan.
Qara gün görməyəsən.
Qara ilana rast gəlməyəsən.
Qardaşdan yarıyasın.
Xoşbəxt olasan.
Süfrən həmişə açıq olsun.
Eldən-obadan yarıyasın.
Süfrənə Allah bərəkət versin.
Üzün həmişə gülsün.
Ürəyin açıq olsun.
Ürəyin ağrı tapmasın.
Əllərin var olsun.
Əlin bərəkətli olsun.
Əzab-əziyyət çəkməyəsən.
Ərindən xoş söz eşidəsən.
Dərd çəkməyəsən.
Dəli adama rast gəlməyəsən.
İşin avand olsun.
Evin ruzulu olsun.
Başından bərəkət yağsın.
Qazanjın xeyrə jalansın.

QARĞIŞLAR

Vayısın evi yıxılsın.
Qapına qara tikan basılsın.
Yığvalın qara gəlsin.
Səni görüm taxtalar üstündə qalasan.
Üzünü mürdəşir yusun.
Qulağın Qur'an səsi eşitməsin.
Sağ sufatın qara yerdə çürüsün.
Səni görüm qarabaxt olsasan.
Atanın alnına gün doğmasın.
Yəhərin qanla dolsun.
Vayında oturum.
Anan-bajın şivənini eləsin.
Ojağın sönsün.
Qırmızı gülləyə tuş gələsən.
Səni görüm gərdək dalına keçməyəsən.
Oxun daşa dəysin.
Günün qara gəlsin.
Evinə vay düşsün.
Səni görüm qanına bulanasan.
Sinənə çarpaz dağ çəkilsin.
Əlinin Zülfüqarı belindən vursun.
Allahın qəzəbinə gələsən.
Şərə düşəsən.
Dilin qurusun.
Dilinə qara yara yamansın.
Ürəyinə daş yamansın.
Qanın üzünə çilənsin.
Belin sınısın.
Əlin qədəm tutmasın.
Qələmin əlindən düşsün.
Qapın çırpılsın.
Evin bərbad qalsın.
Yurdunda bayquşlar ulasın.
Xoş gün görməyəsən.
Günün göy əskiyə bükülsün.
Üzünə daş yamansın.
Barmaqların qılbaşı* olsun.

* Qara yara

Çırağın sönsün.
Küllüyün göyə sovrulsun.
Yurdun dağılsın.
Papağın asılı qalsın.
Paltarın təzə qalsın.
Qapınızı elçi döyməsin.
Gözün onda-bunda qalsın.
Qıçın qırılsın.
İşıq üzünə həsrət qalasan.
Gərdək üzünə həsrət qalasan.
Jiyərin bişsin.
Üzün gülməsin.
Ürəyinə güllə dəysin.
Ömrün gödək olsun.
Ömrün qırılsın.
Yetim qalasan.
Xudavəndi aləm belini qırsın.
Allah sənə dağ çəksin.
Allah səni vursun.
Allah səni öldürsün.
Allah balanı öldürsün.
Ananın südü burnundan gəlsin.
Arzun ürəyində qalsın.
Allah boynunu vursun.
Allah səni çörək üzünə möhtaj eləsin.
Üzün qara gəlsin.
Bayram üzü görməyəsən.
Ağ gün görməyəsən.
Yarımayasan.
Qanın laxta-laxta olsun.
Gəlin üzü görməyəsən.
Parça-parça olasan.
Bayramın qara gəlsin.
Balalarının üzü gülməsin.
Təpənə daş düşsün.
Dilin söz tutmasın.
Dalınja bir qara daş.
Dilin lal olsun, qulağın kar.
Dərdinə dərman tapılmasın.
Dilinə dilbar çıxsın.
Gözündən şikəst olasan.

Qolun qurusun.
Qojan qalsın javanın ölsün.
Qadam ürəyinə.
Qohumdan yarımayasan.
Toy günün vaxt çevrilsin.
Vurğun vursun.
Vətən üzünə həsrət qalasan.
Getdiyın yerdən yarımayasan.
Köçün itsin.
Gözünə tikan batsın.
Balaların ağlar qalsın.
Əllərin qoynunda qalsın.
Həmişə yorğan döşəkdə olasan.
Nabələd öləsən.
Uşaq üzünə həsrət qalasan.
Jibində siçanlar oynasın.
Allah başın dura-dura ayağına daş salmasın.
Allah həmişə səni mənə möhtaj eləsin.
Səni qanına bələn.
İmanına tula bağlayım.
Qazanjını it yesin.
Adın daşlara yazılsın.
Eləsi qismətın olsun ki, qapında it-pişiyyə ehtiyajın olmasın.
Qoturun olsun, dırnağın olmasın.
Yarıyıb gün görməyəsən.
Qələminin uju haça olsun.
Yurduna süpürgə çəkilsin.
Ağ gün görməyəsən.
Səni tapdığım günə qara daş düşəydi.
Əlin hər yerdən üzülsün.
Boğazın qovuşsun.
Səni ilan vursun qatıq tapmayasan.
Qazanjın darı olsun.
Bəxtin qara gəlsin.
Taleyin üzünə gülməsin.
Şəklın əllərdə gəzsın.
Yurdunda it ulasın.
Üzün gülməsin.
Ər üzünə həsrət qalasan.
Evin yıxılsın.
Allah səni bedavasız dərdə salsın.

Allah səni alsın.
Allah səni qurutsun.
Xoş xəbər eşitməyəsən.
Əllərin var olmasın.
Əllərin bərəkətli olmasın.
Qara gün görəsən.
Xoşbəxt olmayasan.
Kor qalasan.
Ana üzünə həsrət qalasan.
Allah səni mənə çox görsün.
Eldən obadan yarımayasan.
Süfrənə Allah bərəkət verməsin.
Dəli adama rast gələsən.
Şikəst qalasan.
Açıq qapı üzünə həsrət qalasan.
Qırmızı qanın köynəyinə bulansın.
Qarşında çıraq tutulmasın.
Səni görüm yaylım gülləsi dəysin.
Başına daş düşsün.
Səni böyüməyəsən.
Səni zəlil olasan.
Səni qarabəxt olasan.
Gözünə qara su gəlsin.
Səni bimar qalasan.
Qulağın xoş sözə həsrət qalsın.
Qapın bağlı qalsın.
Dilbilməzə rast gələsən.
Ürəyinə ox batsın.
Səni görüm ilim-ilim itəsən.
Adın adlara qoyulsun.
Əlin çörəyə çatmasın.
Yaman günə düşəsən.
Yağıya möhtaj olasan.
Səni kimsəsiz qalasan.
Ömrün gödəlsin.
Gənjliliyin qara gəlsin.
Qələmin əlindən düşsün.
Papağın boş qalsın.
Üzün qara olsun.
Bəxtin üzünə gülməsin.
Səni gorbəgər olasan.

NAĞILLAR

SEHİRLİ KİSƏ

Biri var idi, biri yox idi, bir çoban var idi. Bu çobanın gözünün ağı-qarası bir oğlu var idi. Bir gün çoban su axtara-axtara gəlib bir quyunun başına çıxdı. Gördü ki, quyuda bir ilan, bir də bir qadın var. İlan çobana yalvardı ki, bu qadının əlindən onu qurtarsın. Çoban ilanı quyudan çıxartdı. İlan bu yaxşılığın əvəzində çobana bir papaq, bir də bir kisə verdi. Bu kisəni nə vaxt açsaydın içi pulla dolurdu. Papağı da başına qoyan adam gözə görünməzdi.

Bir gün çoban papaqla kisənin sirrini oğlu Əhmədə açdı, bir neçə gündən sonra ömrünü tapşırırdı. Əhməd şəhərə köçüb burada bir dükən açdı. Papağı başına qoyub başqa dükənlərdən əlinə keçəni yığırdı öz dükənina. Sonra da bu malları pulsuz-parasız paylayırdı kasıblara. Bu xəbər padşaha çatdı. Öyrəndi ki, deyilənlər doğrudu. Padşah gejdə Əhmədi güdüb papağın da, kisənin də sirrini öyrəndi. Sonra vəzirin məsləhəti ilə Əhmədi qonaq çağıraraq xörəyinə bihuşdarı qatdı, papağı, kisəni Əhməddən aldı. Özünü də kimsəsiz bir biyabana buraxdırdı.

Əhməd bir müddətdən sonra gəlib bir bulağın başına çatdı. Gördü burada alma ağacı, bir də armud ağacı var. Almadan birini dərib yeyən kimi buynuzu çıxdı, armudu yeyən kimi buynuzları yox oldu. Əhməd tez bir az alma, bir az da armud yığıb gəldi həmin padşahın imarətinin qabağına. Padşah da, vəzir də almadan aldılar. Anjaq pulunu vermədilər. Padşah da, vəzir də almanı ailələri ilə birlikdə yeyən kimi buynuzları çıxdı. Əhməd həkim sifətində padşahın yanına gəlib dedi ki, papağı da, kisəni də versin, sonra buynuzları yox olajaq. Padşah Əhmədə inandı. Əhməd jamaatı çağıraraq, padşahın zülümkarlığını onlara danışdı. Jamaat padşahı yıxıb Əhmədi taxta çıxartdılar. Padşahın qızını da sağaldı Əhmədə verdilər.

ÜÇ BAJI

Biri var idi, biri yox idi, bir çoban var idi. Çobanın üç qızı var idi. Bir gün çoban qoyun sürülərini yaylaqda otarırdı. Bu vaxt çobanın yanına bir janavar gəlib dedi ki, qızının birini mənə ver. Çoban buna razı olmadı. Janavar çobana dedi ki, qızların birini mənə verməsən qoyunlarını yeyəyöm. Çoban bu sözü eşitdikdən sonra kor-peşman evə qayıtdı. O, qızlarını yanına çağıraraq dedi ki, hansınız janavara qızlıq etməyə gedərsiniz? Böyük qız razı olmadı. Ortanjıl qız da razılıq vermədi. Axırda bu işə kiçik qız razılıq verdi. Janavar qızı xoş üznən qarşıladı. Qıza gözəl paltarlar verdi. Sonra dedi ki, mən gedirəm görməyə, bir saata qayıdajağam. Qıza döndə-döndə tapşırırdı ki, bu qabdakı qızılı suya əl dəymə. Əgər suya əl dəysən səni tikə-tikə eləyib

qızılı suyun içinə tökəyəm.

Janavar getdi. Janavar gedəndən sonra qızı maraqlı üstələdi, janavarın sözünə baxmayıb əlini suya vurdu. Qızın qolları qızılı su oldu.

Janavar evə gələndə gördü ki, qızın qolları qızılıdı hirsələnib qıza dedi ki, orada dəhrə var, onu mənə gətir. Qız dəhrəni verəndə janavar onun əllərini doğrady. Tikələri qızılı suyun içinə tökdü. Özünü də gedib çobana dedi ki, bəs bu qızın xəstədi, o biri qızını ver, balaja qızına qulluq etsin. Bu dəfə ortanjıl qız getdi. Janavar buna da tapşırırdı ki, əgər əlini bu suya vursan səni də bajın kimi tikə-tikə eliyəyöm. Janavar gedəndən sonra qız qabın yanında oturarkən saçını suya girdi, qızılı su oldu. Tez başını örtüdü. Janavar gəlib qızdan soruşdu ki, saçını niyə örtmüşən? Qız dedi ki, başımı yumuşam. Janavar onun da boynunu vurub, tikə-tikə eləyib suya tökür.

Janavar gedib kişiyə dedi ki, ortanjıl qızın da xəstədi, bəs böyük qızını ver, bajılarına qulluq etsin.

İndi böyük qız getdi, janavar o biri qızlara danışdıqlarını bu qıza da danışdı. Janavar gedəndən sonra qız onun ajiğinə girib qabdakı qızılı su ilə çimdirdi, sonra şala bürünüb gedib bir ağacın altında durdu. Qızın üşütməsini eşidən bir varlı oğlan gəlib onu tapdı. Sonra qızı götürüb evlərinə apardı. Oğlanın anası, atası qızın üst-başındakı qızılı təmizlədilər. Qızın üstündən çoxlu qızıl töküldü. Oğlanın anasının qızından xoşu gəldi. Oğlanla qızı evləndirdilər. Qız ilə oğlan xoşbəxt yaşadılar. Göydən üç alma düşdü, biri yazanın, biri danışanın, biri də qulaq asanın.

SƏBR DAŞI

Biri var idi, biri yox idi. Keçmiş zamanlarda Fatma adlı bir qız, bir də onun qoça anası var idi. Fatma çox yaraşlıq, gözəl qız idi. Həm də bəjarıqlı idi. Fatma həmişə gözəl xalçalar toxuyardı. Bir gün Fatma öz işi ilə məşğul olanda bir quş gəlib onun toxuduğu hananın başına qonub deyir:

– Fatma, qəşəng qızsan, gözəl qızsan heyif ki, itkin qızsan.

Fatma durub quşu qovub yenə də öz işi ilə məşğul olur. Bir azdan quş yenə gəlib həmin yerdə oturub deyir:

– Fatma qəşəng qızsan, gözəl qızsan heyif ki, itkin qızsan.

Qız hirsələnib quşu yenə də qovur. Quş isə Fatmanı rahat buraxmır. Elə hey gəlib həmin yerdə durub öz sözlərini deyir. Axırda yazıq qız jana doyur. Durub su gətirmək üçün hovuzun başına gəlir. Fatma öyilib su götürəndə quş yenə çarhovuzun başına gəlib həmin sözləri təkrar edir. Fatma quşu qovub evə gəlir. Oturub ağlamağa başlayır. Anası ondan soruşur:

– Ay qızım niyə ağlayırsan?

Fatma deyir:

– Ana bir quş məni jana gətirib, elə harada oluram gəlib yanımda durub deyir:

– Fatma, qəşəng qızsan, gözəl qızsan heyif ki, itkin qızsan.

Fatma bu sözləri deyib, yenə də ağlayır. Anası qızına təskinlik verib deyir:

– Ağlama, qızım. O quşu qovarıq çıxıb gedər, daha niyə ağlayırsan?

Anası quşu nə qədər qovursa quş getmək bilmir, öz sözlərini hər axşam-səhər deyir. Bu quşun əlindən jana gələn ana-bala buradan getməli olurlar. Ana-bala az gedib çox dayanır, çox gedib az dayanırlar. Üç gün, üç gejə yol gedir, gəlib bir evə çıxırlar. Görürlər ki, evin qapısı bağlıdır. Anası nə qədər çalışır qapını açmağa bilmir. Fatma irəli durub əlini qarıya vuran kimi qapı açılır. Fatma girir içəri. Anası da qızının arxasınca evə girmək istəyəndə qapı yenə də bağlanır. Nə qədər çalışırlar qapı açılmaz. Ana çöldə qalır, qız içəridə. Üç gün, üç gejə oturub gözləyirlər qapı açılmaz, ikisi də başlayırlar ağlamağa. Ana çöldə ağlayır, qız içəridə. Ana-bala bir həftə aj-susuz oturub gözləyirlər. Anası nələj qalıb Fatmanı evdə qoyub gedir. Fatma nə qədər çağırır ki, ana məni qoyub getmə, yenə də anası çıxıb gedir. Fatma qalır evdə. Qız baxıb görür ki, bu evdə nəşə bir şey var. Yaxınlaşıb görür ki, evin yuxarı başında bir oğlan var. Amma bu oğlanın bədənində qırx dənə iynə sanjılıb. Oğlan ölüb. Qız əvvəlcə qorxur. Sonra fikirləşir ki, bu oğlan kimdisə mənim bəxtimə çıxıb. Onun bədənində sanjulan iynələrin hər gün birini çəksəm bəlkə bu oğlan dirilə. Bu fikirlə qız yaxınlaşıb iynənin birini çəkir. Fatma iki gün bu evdə qalıb darıxır, istəyir ki, çölə çıxma yadına düşür ki, qapı bağlıdır. Bir də yoxlamaq məqsədi ilə qarıya yaxınlaşır, əlini qarıya vuran kimi qapı açılır. Fatma sevinir. Bayıra çıxıb anasını görmür. Anası artıq çıxıb getmişdi. Fatma ələksiz qalıb evə qayıdır. Hər gün oğlanın bədənindəki iynələrdən birini çəkir. Bir neçə gündən sonra Fatma bərk darıxır, çölə çıxıb görür ki, yol ilə köç gedir. Köçün dalmıya bir axsaq qız gedir. Köçün başçısına yalvarıb özünə həyan məqsədilə bu qızı köçdən alıb gətirir evə. Bir müddət Fatma qız ilə burada yaşayır. Artıq oğlanın ayılmasına az qalmışdı. Fatma qırx iynənin otuz doqquzunun hər gün birini çəkib bir dənəsi qalmışdı ki, onu sabah çəksin, sabahı gün Fatma bulaqa su gətirməyə gedəndə axsaq qız oğlanın bədənində qalan axırını iynəni çəkir. Elə bu vaxt oğlan ayılıb axsaq qızı tutur ki, de görüm sən kimsən, məni bu dərddən qurtarmısan, daha bundan belə sən mənimlə sən sən. Fatma evə gəlib görür ki, oğlan ayılıb axsaq qızla söhbət edir. Fatma heç bir söz deməyib öz işi ilə məşğul olur. Onlar isə bir yerdə yaşamağa başlayırlar. Fatma da ələksiz qalıb onlara nökrəklik edir.

Aylar, illər keçir, Fatma isə səbr edərək yaşayırdı. Bir gün oğlan bazara gedir, arvadına deyir nə lazımsa de, alım gətirim. Qız deyir ki, mənə paltar al.

Fatmadan soruşur ki, bəs sənə nə alım.

Fatma deyir ki, mənə heç nə lazım deyil. Mənə bir səbr daşı al, bir dənə də bıçaq al gəti.

Oğlan Fatmanın tapşırıqlarını alanda satıji oğlana tapşırır ki, bunları aldığı adamı güdməlisən, bu adam özünü öldürəcək.

Oğlan evə gəlir, bıçaq ilə daşı Fatmaya verir. Fatma onlardan xəlvət suya getmək bəhanəsi ilə səbr daşı ilə bıçağı da götürüb bir sakit yerdə gedir ki, heç kim görməsin. Oğlan da Fatmanı izləyə-izləyə həmin yerdə gəlir. Fatma səbir daşını qoyur qarşısına, bıçağı isə alır əlinə, bütün başına gələn əhvalatların hamısını ona danışır. Deyir:

– Səbr et, səbir daşım, eşit ay bıçağım.

Bütün başına gələnləri danışdıqdan sonra elə özünü bıçaqla öldürmək istəyəndə oğlan arxadan qəfil onu tutur ki, sən nə edirsən, niyə özünü öldürürsən? Bunları satan adam mənə tapşırdı ki, mütləq səni izləmək lazımdı. Mən də səni izlədim, özünü öldürməyə qoymadım. İndi isə gedək evə. Bundan belə sən mənimlə sən sən. Bizi bir-birimizdən heç kim ayıra bilməz.

Oğlan Fatmanı evə gətirir, özünə qırx gün qırx gejə toy edir. Həmin bu axsaq qızı da özlərinə qulluqçu edir. Xoşbəxt həyat sürməyə başlayırlar.

DARTANLA YIRTAN

Biri var idi, biri yox idi, bir kişi var idi. Bu kişinin bir oğlu var idi. Günlərin bir günü kişinin bir qızı da olur. O, hər gün evdə olan bütün olub-qalanı yeyirdi.

Bir gün oğlan anasına deyir:

– Ana, gərək sən bu qızı öldürəsən.

Ana buna razı olmur. Oğlan itlərini də götürüb evdən qaçır. O, yolda bir qarıya rast gəlir. Qarıya deyir:

– Nənə, məni oğulluğa götürürsənmi?

Qarı razı olur. O gündən qarı ilə oğlan bir yerdə yaşayır.

Günlərin bir günü oğlanın yadına evləri düşür. O, qarıya deyir:

– Nənə, itlərin qabağına süd tökərsən. Mən gedirəm səfərə. Süd qan olsa itləri buraxarsan.

Oğlan atını minib yola düşür. O yolda bir çinar ağacı ekir. Uzun yol gəlib evlərinə çatır. Bəzi qardaşını görüb sevinir, tez onun qabağına yüyürür. Onu içəri aparır. Sonra çıxıb atın qaçlranı yeyir. İçəri girib deyir:

– Bəzi ölsün qardaş, Sədəfəni minib gəlmişdin?

Oğlan qorxusundan deyir: - Bəli, Sədəfəni minib gəlmişdim.

O, çıxıb Sədəfəni də yeyir. Oğlan görür ki, bəzi onu da yeyəcək.

Oğlan deyir:

– Bəzi, yaman suzmuşam.

Qız xəlbiri götürüb çaya gedir. Nə qədər eliyirsə su gətirə bilmir, hirsələnib evə gəlir. Qardaşı isə çəkmələrini soyunub içini kül ilə doldurub bəzadan asır, özüsə evin damına çıxır. O, bəzi içəri girən kimi düşüb qaçır. Bəzi baxır ki, qardaşı yoxdu. Görür ki, göydən çəkmə sallanır, çəkməni

özünə sarı dartanda gözüne kül dolur. O, qardaşının dalına düşüb onu qovur. Qardaşı görür ki, baxısı ona çatıb. O, baxır ki, əkdidi çinar böyüyüb. Deyir: " – Əyil çinarım". Çinar əyilir, o, çinara çıxır, iti çağırmağa başlayır. Qıvz gəlib çatır. Qarı itləri açıb buraxır. Oğlan itə deyir:

Dartan elə edərsən qızın bir damı qanı yerə düşməz. Bu zaman bir damı qan çinar yarpağının üstünə düşür. Oğlan ağajdan enir. Gedəndə qan dillənir: Məni də apar, lazım olaram.

Oğlan çinar yarpağını qırıb jibinə qoyur. Yolda bir çobanla qarşılaşır. Çobanın onun itlərinə gözü düşür. Çoban oğlana deyir:

Sənə bir sual verəjəm, əgər bildin bu köçü sənə verəjəm, yox bilmədin bu iti alıb aparajam.

Oğlan razı olur. Çoban deyir:

De görüm, bu əlimdəki ağaj nə ağajdı?

Oğlan suala javab verə bilmir. Çoban itləri alıb aparır. Bu zaman qan dillənib deyir ki, "mır-mır mundaqqa".

Oğlan çobanı çağırır bu sözləri ona deyir:

Çoban bütün köçü oğlana verir. Oğlan nənəsi ilə xoşbəxt yaşamağa başlayır.

BÜLBÜLÜN FƏĞANI

Biri var imiş, biri yox imiş, bir tajir var imiş. Günlərin bir günü bu tajir meşədən bir bülbül tutur, onu evinə gətirir. Gözəl qəfəs düzəltdirir. Qəfəsi qızıl-gümüşlə, daş-qaşla elə bəzədir ki, baxan heyran qalır.

Tajir bülbülü həmin qəfəsə salır. Ona baxmaq üçün xidmətçi tutur.

Tajirin bağçası hər jür əlvən gül-çiçəklə dolu idi. Güllərin, çiçəklərin ətri adamı bihuş eləyirdi. Bağçasının ortasında yeddi yerdən fəvvarə vuran ağ mərmərdən düzəldilmiş qəşəng bir hovuz var idi.

Tajir bülbülün qızıl qəfəsini həmin çarhovuzun yanında səfalı bir yerdən asdırmışdı, hər gün səhər-axşam gedib ona tamaşa eləyirdi.

Bülbül həmişə yanıqlı havalar oxuyub, qəm çəkirdi.

Tajir quş dili bilən bir adam tapıb bülbülün nə üçün belə ah-fəğan elədiyini öyrənmək istəyir. Quş dili bilən adam deyir:

– Tajir ağa, bülbül ah-fəğan eləyib oxuyur ki, mənim əziz vətənim, yurdum-yuvam! Kaş azad olaydım, yuvamda yaşayaydım.

Mən aşiqəm dilən gəz,

Bağda gülə dilən gəz,

Qürbətdə xan olunja,

Vətəmində dilən,gəz.

Tajir görür bülbül ah-fəğan eləməkdən gündən-günə üzülür. Odu ki, onu açıb buraxır. Quş dili bilən adamla birlikdə hərəsi bir ata minib bülbülü izləyirlər. Bülbül dağlar aşır, dərələr keçir, çaylarda çimir, bulaqlardan su

içir, az gedir, çox gedir, dərə-təpə düz gedir, gəlib meşədəki ağaj ovjuqlardakı yuvalardan birinə girib deyir:

– Ah vətən, sən nə gözəlsən!

O gündən bülbül şən havalar oxuyur, azad günlər keçirməyə başlayır.

Tajir deyir:

– Çox, qəribədi, mən onu qızıl qəfəsdə, güllün-çiçəyin içində bəsləyirdim, oranı bəyənəmədi, indi bir ağajın ovjuğunu ondan üstün tutur.

Quş dili bilən adam deyir:

– Tajir ağa, sən buna təəjjüblənmə. Hər kəsin vətəni, ev-eşiyi özünə xoşdu. Bülbül burada azaddı. Azadlıq hər şeydən üstündü.

ƏSİL İNSAN

Biri var idi, biri yox idi, bir qoja kişi ilə onun nəvəsi var idi. Bunlar çox kasıb idilər. Baba ilə nəvənin bir-birindən başqa heç kimi yox idi. Bunların biri yoxsul koması, bir də həyətlərində su quyuları var idi.

Bir dəfə baba ilə nəvə həyətdə oturdular zaman görürlər ki, arabının üstündə bir qoja kişi içəri daxil oldu. O, əvvəljə su quyusundan su çəkib içdi. Sonra qabı bir kənardan asıb çıxıb getdi.

Bir neçə saat keçmiş ikinci bir qoja həyətdə daxil olur. O da həmin qoja kimi su içib gedir.

Sonra həyətdə üçüncü qoja daxil olur. Qoja arabını kənardan saxlayır. O, gəlib su çəkir. Əvvəljə suyu babaya, sonra isə nəvəyə verir. Lap axırda isə özü içib gedir.

Nəvə soruşur:

– Baba bu neçə adam idi?

Baba javab verir:

Bala bax, əsil bəni-insan bu idi.

AZ OLSA YAN OVUJ, ÇOX OLSA QOŞA OVUJ

Biri var idi, biri yox idi, bir kişi ilə bir arvadı var idi. Bir gün arvad kişiyə deyir ki, a kişi, get bazardan bir qazan al. Kişi gedib bir qazan alıb gətirir. Arvad soruşur:

– A kişi, bəs soruşmadın ki, qazana nə qədər duz atım?

Kişi javab verir:

– Yox, soruşmadım. İstəsən gedib soruşaram.

Kişi yenidən bazara gedib qazan satanı tapır. Ona deyir: - Bayaq mənə satdığın qazanın duzu nə qədərdir?

Qazan satan görür ki, kişinin ağlı çatmır. Ona görə də kişiyə deyir ki, qazanda su az olsa yan ovuj duz at, çox olsa qoşa ovuj. Kişinin huşu zəif imiş. Ona görə də qazan satana deyir ki, bəs mən neçə edim ki, bu söz mənim

yadımdan çıxmasın. Qazan satan deyir ki, deyə-deyə getsən yadımdan çıxmaz.

Kişi bu sözü təkrar eyləyə-eyləyə düşür yola: "az olsa yan ovuj, çox olsa qoşa ovuj".

Bir az getdikdən sonra, çöldə jüt edən bir jütçü ilə rastlaşır. Jütçü kişinin dediyi sözü eşidib, onu yolundan saxlayıb, soruşur:

– A kişi, öz-özünə nə danışırsan?

Kişi cavab verir:

– Deyirəm ki, az olsa yan ovuj, çox olsa qoşa ovuj.

Jütçü başlayır kişini döyməyə. Kişi fəryad edib deyir ki, mənim nə günahım var? Bəs mən nə deyim? Jütçü deyir ki, denən "biri min olsun". Kişi indi də bu sözü deyə-deyə yola düşür.

Bir az getdikdən sonra görür ki, qəbiristanlıqda ölü basdırırlar. Bunların yanından keçəndə deyir: "Biri min olsun". Jamaat kişini tutub döyür. Kişi soruşur ki, bəs mən nə deyim?

Jamaat deyir ki, denən "Ölən bu olsun".

Kişi "Ölən bu olsun" deyə-deyə yoluna davam edir.

Bir az getdikdən sonra görür ki, bir eşşək batıb palçıqğa, sahibi nə qədər eləyər, eşşək palçıqdan çıxmır. Kişi bunların yanından keçəndə deyir: "Ölən bu olsun". Eşşəyin sahibi kişini o ki, var döyür. Kişi soruşur ki, bəs mən nə deyim? Eşşəyin sahibi deyir ki, yaxşı adamsansa, kol-kosa qısıla-qısıla, əyilə-əyilə get ki, eşşək hürksün, palçıqdan çıxa bilsin.

Kişi əyilə-əyilə, gizlənə-gizlənə üz qoyur getməyə. Bu zaman bir ovçu nişan alıb, ovu vurmaq istəyəndə ov kişini görüb hürkür. Ovçu kişini tutub döyür. Kişi deyir ki, bəs mən neynəyim?

Ovçu deyir ki, bir çomağı al çiyininə, fit çala-çala düş yola. Kişi gəlib çatır evinə. Qapıdan içəri girmək istəyir, çomaq mane olur. Arvad bunu görüb deyir:

– A kişi, o çomağı qoy yerə sonra içəri keç.

Kişi çomağı qoyur yerə, keçir içəri. Arvad deyir: - Kişi, öyrəndin? Kişi başlayır fit çalmağa. Arvad nə qədər soruşursa da kişi cavab vermək əvəzinə fit çalır. Arvad kişinin çomağını götürüb salamat qalan yerinə də o vurur.

BƏNDƏ VERGİSİ

Biri var idi, biri yox idi, Gülnisə adlı yoxsul bir qarı var idi. Onun gözünün ağrı qarası bir oğlu var idi. Gülnisəğilin yaşadığı kəndin kənarında hündür sıldırım qayalıq var idi. Bu qayalıqda Simurğ quşunun yuvası vardı. Hər il Simurğ quşu bu qayalıqdakı yuvasında yumurtalayıb bala çıxarardı. Padşah da Simurğ quşunun balasını götürmək üçün bu kənddə yaşayan oğlan uşaqlarını növbə ilə qayalıqğa salladar, Simurğ quşunu çıxartdırardı. Bu sıldırım qayalıqğa salladılan uşaq qorxusundan xəstəlik tapardı.

Bir dəfə növbə gəlib Gülnisənin oğluna çatır. İşi belə görən Gülnisə padşahın yanına gedib deyir ki, mənim gözümün ağrı qarası birçə oğlum var, gəl sən mənə ağır vergi qoy, anjaq mənim oğlum o qayalıqğa sallatma. Padşah qarının vergi verə bilməyəjəyinə arxayın olub belə şərt kəsir ki, əgər sən hər il bu vergini verə bilməsən boynunu vurdurajağam.

Qarı hər il vergini gətirib padşaha verir. Qarının vergi verdiyini görən padşah hər il vergini çoxaldır. Görür ki, qarı bir belə vergi verməsinə baxmayaraq günü-gündən varlanır, özünün isə günü-gündən var-dövləti azalır. Padşah bu işin sirrini öyrənmək üçün qarını yanına çağırırdır soruşur:

– De görüm bu nə işdi, mən sənə vergini ildən ilə artıraram, sən həm bu vergini ödəyirsən, həm də günü-gündən varlanırsan? Mənim isə bir belə vergi almağımla yanaşı günü-gündən xəzinəmdən var-dövlətim azalır. Bunun sirri nədədi?

Qarı əvvəljə sirri deməyə qorxur. Bunu görən padşah qarıya heç nə etməyəjəyinə söz verir. Qarı deyir:

– Padşah sağ olsun! Sənə vergin bəndə vergisidi, mənimki isə Allah vergisidi. Bu sözləri eşidən padşah daha heç kəsdən vergi almayacağına söz verir.

PADŞAHIN AD GÜNÜ

Biri var idi, biri yox idi, bir padşah var idi. Günlərin bir günü padşahın adgünü olur. Saray əymləri jamaata tapşırır ki, padşahı təbrik etsinlər, ona ərməğan gətirsinlər.

Vəzir jamaata deyir:

Padşahın çox danışmaqdan xoşu gəlmir. Onu təbrikə gələndə az danışın. Sarayın qapısını açanda biriniz deyərsiniz: "Padşahı təbrik edirik". Qalanlarımız isə qarının ağzında dayanıb deyərsiz: "bütün qohum- əqrəbası ilə bir yerdə", vəssəlam.

Vəzirin məsləhətindən sonra jamaat bir qoçaq adam seçir. Padşaha apardıqları ərməğanı ona verib içəri salır, qalanları qarının ağzında dayanırlar.

Ərməğan aparının hər əlində bir bal güpəsi olur. Otağın döşəməsi çox sürüşkən olduğundan divardan tutmadan yerimək olmazmış. Kişi içəri girən kimi ayağı sürüşür, bal küpələri əlindən düşür, özü də döşəmədə sərilə qalıb qışqırır:

– Vay-vay, padşahı öküz vursun!

Qarının ağzında duran jamaat isə bir ağızdan onun səsinə səs verib deyirlər: "Bütün qohum-əqrəbası ilə bir yerdə".

ZƏRGƏR QIZI

Biri varmış, biri yoxmuş bir zərgər varmış. Bu zərgərin var yox, bir qızı varmış. Qız çox ağıllı, işbilən imiş. Başına gələjək hadisələri əvvəljədən bilirmiş.

Həmin məmləkətin padşahının da gözünün ağı-qarası bir oğlu varmış. Zərgərin yaxşı bir bağı varmış. Bir gün zərgərin qızı qulluqçuların bağda gəzirmiş. Padşahın oğlu atla gəlib bu bağı yanından keçəndə, bağda qızı görür. Zərgər qızına söz ataraq deyir:

**Bağda gəzən zərgər qızı
Bağda güllər neçədi?**

Qız isə tez javabında ona belə deyir:

**Atlı gedən, padşah oğlu
Göydə ulduz neçədi?**

Padşahın oğlu evə gəlir, qızın sualına javab axtarır. Çox fikirləşdikdən sonra, belə qərara gəlir ki, çoxlu yaylıq, parça alıb libasını dəyişsin, həmin bağı yanından keçərək arşın-malı satdığı desin.

Oğlan fikirləşdiyi kimi edir. Bu vaxt zərgər qızı da bağda gəzən qızlara deyir ki, gedin onu çağırın görək nəyi var.

Qızlar şeylərin qiymətini soruşanda, padşah oğlu deyir ki, burada sizin xanımınız kimdirsə ondan bir busə alıb bu var-dövləti verərəm. Çox söhbətdən sonra zərgər qızı, bir öpüş verir, oğlan var-dövləti onlara verir gedir.

Bir müddətdən sonra padşah oğlu yenə həmin yerə gəlib zərgər qızını bağda gəzən görür. Sonra evə gəlib ata-anasına deyir ki, neçə olursa-olsun o qızı mənə almalıyıq. Padşah deyir ki, o qız zərgər qızıdır, sən bizə vəzir, vəkil, padşah qızı de ala. Padşahın oğlu sözündən dönmür. Padşah çarəsiz qalıb oğlu üçün elçi gedir.

Zərgər qızı çox ağıllı, dərrakəli idi. O bilir ki, padşah oğlu onu öldürmək istəyir. Buna görə də o, atasına deyir ki, mənə bir kürk tikdir tüklərinin ujunu bir neçə zinqirov olsun.

Zərgər qızın istədiyi kürk tikdirir. Qız kürkü geyinib padşahın oğlu yatan otağa geşə yatanda gedir. Oğlanı yatmış görüb onu oyadır. Deyir ki, mən Əzrayıləm, sənin janını almağa gəlmişəm.

Oğlan deyir ki, mənim toyuma hazırlaşınlar. Qız əl çəkmir. Çox yalvarandan sonra qız deyir ki, sənə sabah bu vaxtadək möhlət verirəm. Səhər oğlan gedib bütün qohum-əqrəbası, ata-anası ilə görüşür. Birdən yadına zərgər qızı da düşür. Həmin bağı yanına gedir. Qız bağda yenə də gəzirdi. Padşah oğlu ona deyir:

Bağda gəzən bağban qızı,

**Bağda güllər neçədi?
Halva verib, busə almaq neçədi?**

Qız deyir:

– Əzrayıl olub jan almaq neçədi?

Oğlan tez hər şeyi başa düşür. Evə gəlib deyir ki, neçə olur-olsun o, qızı mən almalyam.

Toy günü zərgər qızı işi bildiyi üçün hazırlıq görür. Hamı gedəndən sonra yatağına bəhməzlə dolu olan tuluq qoyur. Özü isə gizlənir. Oğlan gəlib qızı yatmış görür. Bıçağı çıxarıb həmin tuluğun üstündən çəkir. Elə bilir ki, axan qızın qanıdır. Deyir ki, mən söz vermişdim sənin qanını içim. Sonra qandan içir. İçəndən sonra isə deyir: "Bunun qanı nə şirindi".

Oğlan deyir ki, bundan sonra mən yaşaya bilmərəm. Bıçağı özünə vurmaq istəyir.

Qız gizləndiyi yerdən çıxır, oğlanın qolundan tutub, deyir:

Sən məni öldürmək istəyirdin, indi görürəm məni öldürməklə özünün də sağ qalmağını istəmirsən. İndi ya məni də öldür, ya da xoşbəxt yaşayaq. Bundan sonra onlar xoşbəxt ömür sürürlər.

SEHİRLİ İLAN

Biri var idi, biri yox idi, bir qoşa kişi var idi. Bunun bir qızı var idi. Kişi çox varlı idi. Bir gün kişi bərk xəstələnir, qızını yanına çağırır ona vəsiyyəət edib dünyadan köçür. Qız atasının ölümündən çox pis olur. Vaxt gəlir, keçir. İllər dolanır.

Bir gün qız atasının qəbri üstündən gələn zaman bir çəpərə ilanın ilişib qaldığını görür. İlanın yalvarışına baxan qız onu götürüb evə gətirir. İlan demək olar ki, 20 ilə qədər qızın yanında, ona qulluqçu işləyir.

Bir gün ilan qıza deyir ki, gəl ova çıxaq. Onlar ova çıxmağı qərara alırlar. Az gedirlər, düz gedirlər, gəlib bir səhraya çıxırlar. Bura elə bir yer idi ki, bir damcı da su tapmaq olmazdı. Gəzməkdən yorulan qız susuzluqdan yanır, özünü ova gəlməkdə günahkar bilir. Artıq onun xeyli yaşı vardı. Ona görə çox istəyirdi ki, bir oğlana qismət olsun, onun da dünyada bir yadigarı qalsın. İlan ona deyir ki, səhraya gəlməkdə səbəb var. Ey mənim xilaskarım, daşın altında bir qıfıl var, daşı qaldırıb qıfılı götürsən, onu vurub parçalsan, mən oğlana çevriləyəm. Məni koldan götürdüyün gündən bu səhranın əcdahasının quluyam. O, burada su olmadığından su dalınja gedib, nə vaxt gələjəyi mə'lum deyil. Anjaq indilərdə gələr.

Qız ilanın dediyi kimi edir. İlan çönüb bir gözəl oğlan olur. Bu vaxt göy guruldayır, ildırım çaxır, əcdaha gəlir. Oğlan çox igid idi. O, qılınjını çəkərək əcdahanı dörd yerə bölür. Oğlan qızı da götürüb evlərinə gəlir. Toy edib, xoşbəxt ömür sürürlər.

PADŞAHLA OĞLU

Qədim zamanlarda ajgöz, zalım bir padşah var idi. Onun övladı olmurdu. Bir geję padşah yuxuda görür ki, bir dərviş deyir: "Görürəm övlad dərdi çəkirsən, onu bil ki, övladın olsa peşman olarsan".

Padşah deyir. Niyə peşman oluram?

Dərviş deyir ki, sən rəiyyəyə zülm eləyibsən, oğlun da sənə zülm edəcəkdir.

Bəli, padşahın yuxusundan doqquz ay, doqquz geję keçir, arvadının bir oğlu olur. Uşaq qurşağajın ilan, qurşağajdan yuxarı adam şəkildə doğulur. Padşah bunu eşidir, halı xarab olur. Bu uşaq saatbasaat böyüyüb yekəlirdi. O, bir gün atasının qabağını kəsib deyir ki, mənə Rum padşahının qızını al.

Padşah deyir:

– Sənə kim qız verər?

Oğlan deyir:

– Onu bunu bilmirəm, üç günə kimi Rum padşahının qızını mənə almasan səni elə vurajam, su kimi əriyəjəksən.

Padşahın janına üşütmə düşür. Belə qərara gəlir ki, ayrı bir qız tapıb ilana alsınlar, ona desinlər ki, Rum padşahının qızıdır. Padşah oğlunu çağırır deyir ki, sabah toyundu. Oğlan deyir ki, mənə elə toy eləməlisən ki, orada bütün kasıblar yeyib içsinlər, durub gedəndə də hər adama bir xələt verməlisən.

Bəli, padşah qorxusundan xəzinəsinin yarısını xərijləyib oğlu deyən toyu düzəldir. Bir dələduz qızı tapıb öyrədirlər ki, deyərsən mən Rum padşahının qızıyam. Toy başlanırg

Üçüncü günün tamamında qızı gəlin aparırlar. İlan başa düşür ki, qız onu öldürmək istəyir, qızı elə vurur ki, qız o saat ölür. İlan yenə padşaha deyir ki, indi mənə Çin padşahının qızını almalısən. Əgər almasan səni elə vurajağam ki, tos-tos olajaqsan.

Padşah bu dəfə də bir qız tapıb, əvvəlki kimi öyrədir. Toy gejęsi ilan bu qızı da çalib öldürür. Aradan xeyli keçəndən sonra ilan atasına deyir:

– Sənin bütün kələklərini bilirəm. Mənə aldığı qızlar nə Rum, nə də Çin padşahının qızlarıdır. Ona görə də onları öldürdüm. Bu dəfə mənə Hind padşahının qızını almalısən, qırx gün, qırx geję toy eləməlisən.

Padşah qorxusundan bütün var yoxunun hamısını töküüb Hind padşahının qızını alır. Xəzinəsində nə qədər qızıl, gümüş vardaşa hamısını kasıblara paylayır. Xəzinə boşalır. Toy gejęsi padşahın əli ürəyinin başında idi ki, yə'qin ilan bu qızı da vurub öldürəcəkdir. Onda Hind padşahına nə cavab verəcəkdir. Hər tərəfdən ilanla qıza güdükcü qoyur. Güdükcülər gejęnin bir vaxtında görürlər ki, ilan dönüb gözəl bir oğlan olub. Tez gedib padşaha xəbər verirlər. Padşah çox sevinir. Səhər oğlundan soruşur ki, niyə mənə zülm elədin, xəzinəmi boşaltdın?

Oğlan deyir:

– Zülmə yığdığın dövləti, varı kasıblara qaytardığın üçün mən də jamaatın alqış-duasından sonra dönüb bir oğlan oldum.

HAQ VAR, DİVAN YOXDU

İki təcir gedir başqa bir ölkəyə alverə. Onlardan birinin alveri yaxşı gedir. Digərininki isə uğursuz olur. Alveri yaxşı getməyən yoldaşına deyir ki, səni öldürəcəm. Nə üçün sənin alverin yaxşı gedir, məninki pis.

Alveri yaxşı gedən təcir deyir ki, mənə öldürmə. Təcir onunla razılaşmayıb deyir:

– Səni öldürməliyəm. Axır sözünü de.

Təcirin ələji kəsilib son sözünü deyir:

– Mənim arvadım hamilədi, əgər oğlum olsa, adını qoyarsan haq var, divan yoxdu.

O, vəsiyyətinə edəndən sonra təcir onu öldürür, var-dövlətini də götürüb qayıdır öz ölkələrinə. O, gəlib yoldaşının ailəsinin yanında başlayır ağlamağa ki, ərin öldü. Mən onu yaxşı dəfn etdim.

Arvadı deyir:

– Bəs onun son sözü nə oldu?

Təcir: – Son sözü bu oldu ki, mənim oğlum olsa adını qoyarsan, haq var, divan yoxdu.

Belə də olur. Həmin kişinin arvadının bir oğlu olur. Adını qoyurlar haq var, divan yoxdu.

İllər keçirg Uşaq böyüyür. Uşaq başqa uşaqlarla oynadığı vaxt, Şah Abbas dərviş libasında vəzir Allahverdi xan ilə oradan keçirmiş.

Uşaqlardan biri oyun zamanı uşağın adını çağırır. Şah Abbas bu adı eşidən kimi uşağı yanına çağırır deyir:

– Oğlum, sənin adın nədi?

– Baba, mənim adım haq var, divan yoxdu.

Şah Abbas uşaqdan soruşur ki, atan varmı?

O deyir:

– Atam yoxdu.

– Anan varmı?

– Bəli, var.

– Onda get anana de ki, dərviş baba səni çağırır.

Uşağın anası gəlir.

Dərviş soruşur:

– Bu nə addı uşağa qoymusunuz?

Anası deyir:

– Ərim bir nəfər ilə alverə getmişdi. Orada vəfat edib. Mənə vəsiyyət edib ki, oğlum olsa adını elə qoyum.

– Dərviş deyir.

– Sənin ərinlə alverə gedən adam dururmu?
– Bəli.
– Onda onu çağır gəlsin bura.
Kişini çağırırlar.
Şah Abbas soruşur:
– O uşağın adını kim dedi ki, elə qoyun?
Tajir deyir:
– Uşağın atası mənim yanımda öldü, vəsiyyəət etdi ki, oğlum olsa adını qoyarsan haq var, divan yoxdu.
Dərviş:
– Kişi mənimlə gedəjəksən.
Kişi getmək istəmir. Belə olan vaxt Şah Abbas deyir ki, mən dərviş yox, Şah Abbasam. Mənimlə gedəjəksən.
Kişi Şah Abbasla gedir.
Şah Abbasın imarətinə çatanda şah deyir ki, vəzir onu təhvil götür, boynuna qoy gör düzü neçə olub.
Vəzir Allahverdi xan onun boynuna qoyur. Gəlib şahə xəbər verir ki, şah sağ olsun, boynuna aldı.
Səhər şah ölən kişinin arvadını, uşağını çağırtdırır yanına. Tajirin bütün var-dövlətini verir arvada. Özünü də dar ağajından asdırır. Arvada deyir:
– Qızım, get o uşağın adını dəyiş. Bil ki, haq da var, divan da.

ÇOBANLA TƏNBƏL QIZ

Qədim zamanlarda varlı bir kişinin üç qızı var idi. Oranjilla kiçik qız o qədər tənbəl idi ki, üç gün aj qalsa da durub bir tikə çörək almağa ərinərdi. Gün-günortaya kimi yatar, əlini ağdan qaraya vurmazdı. İş o yerə çatmışdı ki, ata-anası qızlarının tənbəliyindən jana doymuşdu.

Qızların atası hər yerə jar çəkdirib bütün dayələrə və'd etmişdi ki, kim mənim qızımı tənbəllik azarından xilas eləsə onu dünya malından qane edəjəyəm. Hansı tərbiyəçi gəldisə qızın tənbəlliyinə ələj tapa bilmədi. Günlərin birində bu əhvalatı bir çoban eşidir. Çoban nənəsini də götürüb gedir həmin kişinin yanına, əhvalatı eşitdiyini ona bildirib deyir:

Əmi, məni gəlmişəm ki, qızını aparım nənəmin yanında bir il qalsın. Əgər qızının tənbəlliyi getməsə, mənə nə jəza istəsən verərsən.

Kişi qızının əlindən jana doydüğundan çobanın sözüne razı oldu. Onların evlərinin yerini öyrəndi. Qız o qədər tənbəl idi ki, piyada getmək istəmirdi. Odu ki, çobanla nənəsi onu çox çətinliklə evə gətirirlər.

Qız çobanın evinə gələndə kimi çəkilib bir künjdə oturur. Onlar hər nə soruşurlarsa tənbəllikdən jəvab vermir. Həmin gündən çobanla nənəsi hər nə yeyib içirdilsə, qıza heç nə təklif eləmərdilər. Düz üç gün nənə-bala yeyib-çidilər. Qız baxa-baxa qalır. Zalım qızı tənbəllikdən ağzını açib çörək də

istəyə bilmirdi, az qalırdı ajından ölsün. Bir gün çobanın nənəsi evi süpürüb süpürgəsini atdı qızın üstünə, dedi:

– Ay mitil qızı, mitil, heç olmazsa oturduğun yerdə yan yörəni süpür, zibilin içində oturmusan.

Qız süpürgəni əlinə alıb ölüm-zülüm oturduğu yerdə yan-yörəsinə çəkir. Çoban bu əhvalatı görəndə kimi qıza bir tikə çörək verir. Qız çörəyi yeyir. Səhər açılır, arvad yenə evi süpürüb süpürgəni qıza atıb deyir:

– Ay bala, bir utan, abır həyə elə, yekə qızsan, toz torpağın içində oturubsan, heç olmazsa oturduğun yeri süpür.

Qız bu dəfə həm oturduğu yeri, həm də yan yörəsinə süpürdü. Bu işdən sonra qıza bir parça çörək verdilər. Sabahı gün çobanın nənəsi qab-qaçağı qızın qabağına töküüb deyir:

– Onu bunu bilmirəm, əgər bu qabları yumasan ajından ölsən də sənə çörək verməyəcəyəm.

Qız çox çətinliklə qabları götürüb həyəyə çıxır, deyinə-deyinə bir təhər qabları yuyur. Bu dəfə həm onun çörəyini artırır, həm də xörək verirlər. Belə-belə çobanın nənəsi qıza hər gün iş gördürməmiş yemək vermir. Gün dolanır, ay keçir, qız iş görməyə adət edir, əməlli-başlı qoçaqlaşır.

İl tama olur, qızın atası onun yanına gəlir ki, görsün çoban vədini yerinə yetiribmi?

Kişi gəlib qızı ilə görüşür. Görür ki, o bir əl-ayaqdadır ki, elə bir ildırım parçasıdır, köhnə tənbəllikdən əsər də qalmayıb.

Qız o saat gətirib çörək bişirir, süfrə salır, təkjə oturub yeyir, sonra da süfrəni yığır. Atası bu işə təəjjüb edib deyir:

– Ay qız, bu nə əhvalatdı, gətirdin özün çörək yedin, heç mənə bir quru təklif də eləmədin?

Qız deyir:

– Ata buranın ayrı qaydası var. Kim ev süpürüb qab yumasa, iş görməsə ona yemək verməzlər. Sən nə ev süpürüb, nə də iş görüb. Odu ki, yemək təklif eləmədim.

Kişi başa düşür ki, qızını bu yolla işə alırdırlar. Odu ki, çobana "afərin" deyib, ondan razı qalır. Kişi çobana çoxlu xələt verir. Qızı evinə gətirir.

OĞURLUQ ƏHVALATI

Biri var idi, biri yox idi, bir oğru kişi var idi. Bir gün bu kişi yenə həmişəki kimi oğurluq eləməyə gedir. O, bir kasıbın inəyini açır. İnek yiyəsi oyanır ki, inəyi aparmaq istəyirlər. Oğrunun arxasınca öz inəyini sürür. Gedib oğrunun məhəlləsinə çatır, qapının çölündən qayıdıb qaçır. Oğru fikirləşir ki, yə'qin bu inəyin yiyəsidir. Tez ondan əvvəl qazının yanına gəlib deyir:

Oğurluğa gedən biz,

**Yağmadı qar, itmədi iz.
Bizim jibimizdə ki, yüz
Sizin palazın altına düz.
Mən qapıdan vız,
Sən davaçıynan üz.
HƏR KƏS NƏ ETSƏ, ÖZÜNƏ EDƏR**

Biri var imiş, biri yox imiş, ağıllı bir padşah var imiş. Bir gün bu padşahın yolu bazardan düşür. Bazarın bir künjündə qoja bir kişi oturub nə isə danışmış. Padşah bu kişinin söznə qulaq asmaq üçün ayaq saxlayır. Kişi deyirdi: "hər kəs nə etsə özünə edər".

Padşah bu sözləri eşidjək qojaya yaxınlaşıb onun imarətinə getməsini xahiş edir. Qoja razı olur. Padşah qoja üçün hər bir şərait yaradır. Hətta onu vəzirədən, vəkildən üstün tutur. Qojaya deyir ki, "hər kəs nə etsə, özünə edər", - kəlməsini hər gün onun qulağına desin.

Padşahın qojaya belə hörmət etməsinə vəzirin, vəkilin ajiğı tutur. Vəzir qojanın bu işini pozmaq üçün hiyləyə əl atır. Qojanı öz evinə qonaq çağırır. Ona yemək hazırladı. Qoja yeməyi yeyəndən sonra başa düşür ki, vəzir ona yeməkdə sarımsaq verdirib. Qoja vəzirə yalvarır ki, əgər bu iyi məndən rədd etsən bir aylıq qazanımı sənə verəjəm. Vəzir sarımsağın iyinin getməsi üçün qojaya üstən soğan da yedirir. Qoja soğanı yeyəndən sonra onun ağzının iyindən durmaq olur.

Qoja vəzirə deyir:

– Sən bu hiylə ilə mənim çörəyimi niyə kəsdin?

Qoja o bir kəlmə sözü səhər-səhər gedib padşaha deyir. İy gəlməmək üçün ağzını dəsmal ilə bağlayır. Vəzir qojadan qabaq gedib padşaha deyir ki, qoja jamaata yayıb ki, padşahın ağzının iyi gəlir, bizdən də bir sarıq alıb ağzını bağladı ki, belə gedib o bir kəlmə sözü padşaha deyim. Elə bu zaman qoja ağzı sarıqlı içəri girir. Padşah əmr edir ki, dayan. Qoja dayanır, danışmaq üçün padşahdan izin istəyir. Padşah izin vermir. Tez xəzinədarın üstünə bir kağız yazır ki, bu kağızı sənə kim gətirsə, boyununu vurub xonçada mənə göndərsən. Qoja kağızı alır. Savadsız olduğundan onu oxuya bilmir. Elə çölə çıxan kimi vəzirin oğlu onu qabaqlayır. Ona deyir ki, axşam atama söz verdin ki, bir aylıq gəlirini ona verəjəksən, indi ver. Qoja kağızı ona verir. Elə bilir ki, həmişəki kimi padşah kağızı xəzinədən pul almaq üçün verib. Aradan çox keçməmiş vəzirin oğlunun başı xonçada padşaha gəlir. Vəzirin gözü kəlləsinə çıxır. Padşaha deyir:

– Sənə nə etdim ki, mənim oğlumun başın vurdurdun.

Qojanı tez çağırırlar. Qoja başına gələni padşaha danışır. Qojanın "hər kəs nə etsə özünə edər" - kəlməsi axrı düz olur.

AĞILLI GƏLİN

Biri var idi, biri yox idi, bir kişi ilə bir arvad var idi. Onların yeddi oğlu vardı. Yeddi oğul ata-anası ilə çox kasıb dolanırdılar. Çətinliklə də olsa oğlanlar özləri üçün ailə qurdular, ev-eşik sahibi oldular. Ata, ana, yeddi oğul, yeddi gəlin gejdə-gündüz işləyirdilərsə yenə də kasıb dolanırdılar. Bir gün axşam bütün ailə evə toplaşmışdı. Böyük oğlanın arvadı axşam qaynatasına, qaynanasına, qayınlarına, onların arvadlarına dedi:

– Yeddi oğul, yeddi gəlin, qaynana, qaynata gejdə-gündüz işləyirik, nəyə görə kasıb yaşayırıq? Gəlin evimizdə bir ağsaqqal seçək, onun dediyi ilə hərəkət edək.

Qaynata yerindən durub dedi:

– Qızım, bir halda bu fikir sənin ağılına gəlib, bu gündən səni evimizin ağsaqqalı seçirik.

Gəlin çox dedi ki, yox, ağsaqqal siz olmalısınız, siz bizim böyüy-ümüzünüz. Anjaq qaynatası razı olmadı, dedi ki, mənim təklifim budu ki, sən bizim evimizin ağsaqqalı olasan.

Gəlin dedi:

– Əgər siz mənim bu evdə böyük olmağımı istəyirsinizsə, gərək mənim dediyimi hamı eşitsin. Hamı dedi ki, sən nə desən bizim üçün qanundu. Gəlin elə həmin gündən təklif etdi ki, bu gündən e'tibarən kim hara getsə əliboş evə qayıtməsın. Kimin əlinə nə düşsə evə gətirsin.

Gəlinin dediyi kimi, evin bütünü ailə üzvləri hara getsə, hərəsi əlində bir şeylə evə qayıtdı. Evin bütün ailə üzvlərinin gətirdikləri şeylər həyətdə bir yerdə toplanırdı. Bütün həyət daşla, ağajla doluydu. Gəlin də hər gün nəzarət edirdi ki, gələnlər evə əli boş gəlməsin.

Bir gün gəlinin əri evə gələrkən bir şey tapmır. Kolum üstündən bir ilan qurusunu götürüb əlində fırlaya-fırlaya həyətdə yığılan odunun üstünə atır. Gəlin bunu görür, anjaq heç nə demir.

Bir gün padşahın qızı çaya çimməyə gedir. O, qızıl üzüyünü, boyunbağını, bütün qızıl əşyalarını çıxarıb paltarının üstünə qoyur, çimməyə başlayır.

Elə bu vaxt qızılquş göyden uçarkən çayın qırağında parıltını görüb ora enir, qızıl şeyləri dimdiyinə alıb havaya qalxır.

Qızılquş kasıb ailənin evinin üstündən keçəndə odunların üstündə ilan qurusunu görüb, qızilları ora atır. İlan qurusunu götürüb yenidən havaya qalxır.

Səhər, gəlin yenə də bütün ailənin gedişinə, gəlişinə fikir verirdi. Bu vaxt görür ki, odun topunun üstündə bir şey parıldayır. Görür ki, qızıldı. Qızilları götürür, bu sirri heç kimə bildirmir.

Axşam ailə bir yerə toplaşanda gəlin deyir ki, səhərdən başlayacağıq ev tikməyə. Gəlin qardaşlar üçün ev tikdirməyə başlayır.

Ev hazır olur. Gəlin deyir ki, bu gündən sonra bir yerdə yeyib-içəyəyik, ayrı-ayrı evlərdə yaşayacağıq.

Gəlinin bu hərəkəti bütün ailə üzvlərinin hamısının xoşuna gəlir. Həmin gündən ailə xoşbəxt, firavan yaşamağa başlayır.

TAMAH

Biri var idi, biri yox idi, bir padşah var idi. O iki il idi ki, padşahlıq edirdi. Amma bu iki ildə bir dəfə də olsun heç kəs padşahdan kömək istəməmiş, heç kəs öz dərdini, ehtiyajını ona söyləməmişdi. Bu padşahı narahat edirdi. Padşah vəzir-vəkili çağırıb fikrini onlara söyləyir, əmr edir ki, vəzir də, vəkil də jamaat arasına çıxıb onlara söyləsinlər ki, niyə öz ehtiyajlarını, istəklərini padşaha söyləməzlər, bəlkə padşahdan zəhlələri gedir.

Vəzir-vəkil jamaatın arasına gedib padşahın söylədiklərini çatdırır. Bunu eşidən bir nəfər kəndli irəli çıxıb deyir ki, mənim ehtiyajım var. Ondan başqa bir nəfər də ehtiyajı olduğunu deyir. Onlar vəzir-vəkilin arxasına düşüb gəlirlər padşahın hüzuruna. Padşah onlardan soruşur:

– Deyin görüm dərdiniz nədi, nə istəyirsiniz?

Hər iki kəndli ailələrinin çox olduğunu söyləyir, padşahdan torpaq istəyir.

Padşah bunu biləndən sonra, üzünü vəzir-vəkilə tutub deyir ki, mən metrə ilə yer vermərəm.

Vəzir, vəkil, padşah atlanıb, kəndliləri də özləri ilə aparırlar. Onlar gəlib çıxırlar böyük bir əkənək yerinə. Padşah atdan düşüb, bir ağajın kölgəsində rahatlandıqdan sonra, vəzir-vəkili yanına çağırır deyir:

– Bunların birinin üzünü gündoğana, o birinin üzünü isə günbatana salın. Mən onlara yeri yeriməklə yox, yüyürməklə verəyəyəm. Kim nə qədər qaça bilsə ona qaçdığı qədər yer verəyəyəm.

Belə də olur. Onlardan biri gündoğana, o birisi isə günbatana sarı qaçır. Bunlardan biri o qədər tamahkar idi ki, yorulanda papağını, köynəyini atır, lap nəfəsi kəsildəndə isə yıxılıb ayağa qalxa bilmir. Belə olanda əlini uzadıb torpağı jızır.

Padşah bir vaxt baxıb görür ki, hər ikisi sərili qalib. Vəzir-vəkil padşahın yanına qayıdır, əhvalatı ona söyləyirlər. Padşah onların hərəsinə bir güzgü verib göndərir ki, əgər ölüblərsə onları elə sərilldikləri yerdə dəfn edin. Vəzir-vəkil belə də edir. Tamah o qədər güj gəlmişdi ki, hər iki kəndlinin nəfəsi kəsilib öljüyə qədər qaçmışdılar.

HALAL ZƏHMƏT

Biri var idi, biri yox idi Rüstəm adlı bir kişi var idi. Onun bir oğlu var idi.

Oğlan çox ərköyün böyümüşdü, əlindən heç bir iş gəlmirdi. O böyüyüb ailə qurmaq yaşına çatırdı. Ata çox götür-qoy edir, fikirləşirdi ki, dünyanın işini bilmək olmaz, bu gün sabah mənim başıma bir iş gəlsə oğlan ortada qalajaq, çünki əlində bir sənəti yoxdu. Əgər onu evləndirsəm ailəsini neçə saxlaya bilər? Adi bir işi bajarmır.

Kişi çox fikirləşəndən sonra belə qərara gəlir ki, oğlunu yanına çağırır, ona öyüd-nəsihət versin. Oğlan atasının məsləhəti ilə qazanj dalınja gedir. O çox gözdikdən sonra yorğun halda evə qayıdır. Anasından beş qəpik alır. Axşam atası oğlunu yanına çağırır, deyir:

– Oğul, gəl görüm qazanj gətirmisənmi?

Oğlan sessiz-səmirsiz atasının qarşısında dayanır.

– Bəli, ata budu mənim qazanjim.

Ata pulu götürüb, o üzünə, bu üzünə baxır, sonra ojağa atır. Oğlan dinnəz-söyləməz atasına baxır, sakitjə dillənir:

– Ata, pulu niyə ojağa atdın?

– Oğul, bu sənin öz qazanjin deyil. Sabah yenə gedib beş qəpik qazanıb gətirərsən.

Oğlan məyus halda geçəni yatır. Səhər tezdən yenə də qazanj dalınja yollanır. Çox gəzib dolandıqdan sonra istəyir yük daşımaqla beş qəpik qazansın. İşə başlayır, işin ağır olduğunu görüb dilxor evə dönür. Anasına yenə yalvarıb ondan beş qəpik pul alıb arxayınlaşır.

Axşam atası yenə ojağın yanında oturub qəlyan çəkirdi. Bir azdan oğlunu yanına çağırır bu günkü qazanjinin haqqında soruşur. Oğlan əldə etdiyi pulu ona uzadır. Ata yenə bu pula diqqətlə nəzər salıb onu ojağa atır. Yenə oğluna deyir ki, sən öz qazanjını gətirməmişən. Sabah hökmən öz qazanjını gətirərsən.

Ertəsi gün oğlan xeyli fikirləşəndən sonra, anasının da ona pul verməyəyeyini bilib yola düzəlir. Gedib bazar ağzında yük daşımağa başlayır. Çox çətinliklə olsa da alın təri ilə yük daşıyıb beş qəpik qazanır. Axşam yorğun halda evə dönür. Şam yeməyindən sonra atası yenə də onu yanına çağırır soruşur:

– Oğul, bu günkü qazanjını gətir görüm.

Oğlan atasına yaxınlaşıb pulu ona verir. Ata yenidən pulu ojağa atır. Oğlan bunu görüb qızarmış gözün arasından pulu çıxarır. Ata gülümsünüb deyir:

– Oğul, indi başa düşdüm ki, bu pulu sən öz alın tərnlə qazanmışan. Görürsənmi zəhmətlə qazanılan pul neçə şirin olur.

REHANLA KAMAL

Biri var idi, biri yox idi Əhməd adlı bir kişi var idi. Onun Rehan, Kamal adlı iki uşağı var idi. Bir gün Əhmədlə arvadı qonşuya gəlmişdilər. Uşaqlar

evdə qalmışdı. Axşam idi, qaranlıq düşürdü. Rehan qarıya çıxıb dedi:

– Gedək, bağda bir az gözək.

Kamal dedi:

– Yox, atam gələr, savaşar.

Rehan dedi:

– Tez qayıdaraq.

Kamal onun sözünü yerə salmadı. Hər ikisi bir-birinə qoşulub bağa getdi. Bir də gördülər, bir yekə qurd onlara tərəf gəlir. Uşaqlar çığıra-çığıra qaçmağa başladı. Qurd onların qabağını kəsdi, dişlərini qıjayıb dedi:

Hara qaçırırsınız? Düşün qabağıma.

Kamal dedi:

Ey qurd, sən balalarının janı, bizi yemə, qoy gedək.

Qurd onların hərəsinə bir quyuruq vurub, dedi:

– Düşün qabağıma.

Uşaqlar ağlaya-ağlaya onun qabağına düşdülər. Qurd onları öz yuvasına apardı. Qurdun balaları analarına dedilər:

– Ana bunları yeməyə, oynadaq.

Anaları razı oldu, Rehanla Kamalı balalarına verdi.

Qurdun balaları Rehanla Kamalı içəri apardılar, onlara qoyun quyruğu yedirdilər. Bir neçə gün keçdi. Rehanla Kamal qurd balaları ilə dost oldular. Onlara oxumaq, oynamaq da öyrətdilər. Bir gün qurd çox gözdi, yeməyə bir şey tapmadı, aj evə gəldi. Kamalı yemək istədi, balaları ağlaşib qoymadılar. Qurd o gejdə aj yatdı. Səhər tezdən qurd uşaqları yenə yemək istədi, balaları qoymadı. Qurd o gün bir yana çıxmadı. O, gejdəni araya salmaq, uşaqların birini yemək istəyirdi. Kamal da bunu duymuşdu. Günortaüstü qurd ilə balaları yatmışdılar. Kamal tez bir ojaq qaladı. İki şışı qızdırdı. Uşaqlar şişləri götürüb qurdun gözlərinə soxdular, qapıdan çıxıb qaçdılar. Qaçmaq bir meşəyə çatdılar. Bir də gördülər bir ayı onlara tərəf gəlir. Ətəklərini qumla doldurub bir ağajın başına çıxdılar. Ayı gəldi, ağaja dırmaşdı. Uşaqların yaxınlığına çatanda uşaqlar onun gözlərinə qum səpdilər. Ayı tappılı ilə yerə düşdü, gözlərini ovmağa başladı. Kamal tez düşüb qaçdılar, gəlib bir mağaraya çatdılar. Mağaraya girib gördülər, burada bir küp qarısı oturub ki, gözlərindən ilan-qurbağa tökülür. Qarı uşaqları görün kimi dişlərini şaqıldadıb dedi:

– Siz xoş gəlmisiniz. Nə bildiniz ki, mənim könlümə insan əti düşüb?

Kamal dedi:

– Qarı nənə, biz altı ayaq, yeddi baş pəhləvanın uşaqlarıyıq.

Qarı dedi:

– Altı ayaq, yeddi baş da adam olarmı?

Kamal dedi:

– İndi gələr görərsən.

Qarı dedi:

– Haradadı?

Kamal dedi:

– Yoldadı. Bu saat gələr.

Qarı dik sıçrayıb dedi:

– Mən getdim, məni görməz.

Qarı küpə minib göyə qalxdı, yox oldu.

Uşaqlar qarının evindən adama bir xurjun qızıl götürüb yola düşdülər. Aj-susuz üç gün yol getdilər. O ki var taqətdən düşdülər. Bir ağajın dibində yerə oturdular. Bir-birinin boynunu qujaqlayıb yatdılar. Bunlar burada qalsınlar, sizə uşaqların ata-anasından xəbər verim.

Əhməd kişi ilə arvadı qonşudan evə gəldilər, gördülər uşaqlar yoxdu. Nə qədər axtarılsalar, tapa bilmədilər. Ayaqlarına demirdən çarıq geydilər, əllərinə demirdən əsa aldılar, uşaqlarını axtarmağa başladılar. Kəndləri, şəhərləri, meşələri gözdilər, uşaqlardan bir nişan tapmadılar. Nəəlaq qalıb ağlaya-ağlaya evlərinə qayıtdılar. Yolları həmin ağajın dibindən düşdü. Gəlib nə gördülər? Uşaqlar bir-birinin boynuna sarılıb yatıblar. Ata-ana gözlərinin yaşını tökə-tökə onları ayıltı. Onlara su, çörək verdilər. Uşaqlar özlərinə gəldilər. Ata analarını tanıdılar, boyunlarına sarıldılar. Uşaqlar başlarına gələn əhvalatları onlara danışdılar. Qızıl dolu xurjunları götürüb sevinə-sevinə evlərinə gəldilər.

GÜLHÜSEYN PƏHLİVAN

Biri var idi, biri yox idi. Gülhüseyn adlı bir oğlan var idi. O, çox qüvvətli bir oğlan idi. Bu oğlanın Heydər adlı bir əmisi var idi. O, əmisinin heyvanlarını otarırdı. Hüseyin bir gün meşədə qoyun otararkən gördü meşədən bir atlı keçdi. Atlı yaxınlaşıb Gülhüseynə soruşdu:

– A bala bəlkə yeməyə bir tikə çörəyin ola.

Gülhüseyn dedi: -Niyə olmur, olar.

Gülhüseyn hövkəsindən bir parça çörək çıxarıb yeddi tikə elədi, taxta kasasına da qoyun südü tökdü qoydu atlının qabağına.

Atlı doyunja yeyib Gülhüseynə çox sağ ol dedi.

Gülhüseyn dedi:

– Sən nə yedin, bu ki, uşaq yeməyidi.

Atlı təəjjüblə Gülhüseynə baxdı. Ondan soruşdu ki, oğul sən nəçisən? O, dedi:

– Əmi, mən yetim oğlanam, heç kəsim yoxdu. Birjə Heydər adlı bir əmim var, o məni saxlayır, mən də onun qoyunlarını otarıram.

Atlı dedi:

– Oğul sən mənimlə gedərsənmi?

Gülhüseyn dedi: -Niyə getmirəm, gedərəm. Qoy sürünü aparıb təhvil verim sonra gedərəm.

Gülhüseyn sürünü aparıb əmisinə verib dedi:

– Əmi, mən getdim.

Əmisi soruşdu:

– Hara gedirsən? Gülhüseyn dedi:

– Gələrəm danışaram, indi tələsirəm.

Bir qədər getdikdən sonra atlının evinə çatdılar. Oturub yeyib-içdikdən sonra atlı Gülhüseynə dedi:

– Mənə oğulluq edərsənmi?

Gülhüseyn dedi: -Niyə etmirəm, edərəm.

Onlar bir neçə müddət ata-oğul kimi dolandılar. Bir gejə yatmışdılar, gejninin yarısı Gülhüseyn yuxudan ayılıb gördü ki, hardansa toy səsi gəlir. O, durub oynamağa başladı, bu zaman ev silkələnməyə başladı, kişi yuxudan ayılıb gördü ki, Gülhüseyn bir sındırır ki, gəl görəsən, ev ayağının altında tərənir.

– Ay oğul, sən neyləyirsən.

Gülhüseyn dedi:

– Görmürsən oynayıram.

Kişi:

– Ehmal oyna, evi uçurarsan.

Gülhüseyn soruşdu: Ata, bu kimin toyudu?

Kişi dedi:

– Bəs bu toy padşahın oğlunun toyudu.

Gülhüseyn dedi: -Mən gedirəm o toya.

Kişi dedi:

– Getməg

Kişinin sözü ağzında qaldı.

Gülhüseyn geynib toya getdi. Gəlib gördü ki, burda tamam başqa dәм-dәsgah var. Tez özünü yemək bişirən aşbazın yanına verib, xəbər aldı.

– Bu nə dәм-dәsgahdı.

Aşbaz dedi: - Bu padşahın oğlunun toyudu, amma firəng padşahu bu padşah üzərinə qoşun göndərib.

Gülhüseyn dedi:

– Mənə yemək verin.

Aşbaz buna yemək verdi, o, bir qazan yeməyi yeyib doymadı, ikinjisini istədi, onu da yedi, sonra isə su istədi. Aşbaz gördü ki, buna su çatdıra bilməz, ona dedi ki, padşaha deyən ki, qoşunun qabağına mən çıxajam. Bunu eşidən padşah əmr etdi ki, onu içəri gətirsinlər. Gülhüseyn içəri girəndə gördü ki, içəridə qırx dənə pəhləvan oturub. O, salam verdi. Heç kim onun salamını almadı. O, pəhləvanın birinə yaxınlaşıb qulağını qopardı, o birinin burnunu çıxardı, hamısını şil-küt etdi. Padşah bunu görüb dedi ki, kim mənə istəyir buna xələt versin. Gülhüseyn dedi ki, padşah sağ olsun, mənə heç nə

lazım deyil, mənə bir Heydər əmim var, onu bura gətizdir.

Onu gətirirlər. Padşah Heydər əmiyə bir kənd bağışlayır.

Padşahın üstünə gələn qırx pəhləvan geri qayıdıb Firəng padşahının üstünə gedir, əhvalatı ona danışirlar. Firəng padşahu yenidən bu padşahın üstünə qoşun göndərir. Gülhüseyn qoşunu yenə darmadağın edir. Bunu görən padşah öz padşahlıq tajını, qızını verir Gülhüseynə. Onlara qırx gün, qırx gejə toy edir, şad, firavan yaşayırlar.

RƏVAYƏTLƏR

HƏYAT DƏRSİ

Keçmişdə Şuşada Hacı Qulunu tanımayan olmayıb. Bir gün Hacı ev tikdirmək üçün bir neçə usta çağırır. Onlar qiymət barədə barışırlar. Mübahisənin qızgın yerində oğlu Hacıya yaxınlaşıb bazara gedəjəyini bildirir. Hacı ona bir neçə şeylə yanaşı yumurta almağı da tapşırır. O jibində bir halqa çıxardaraq oğluna verib, deyir:

– Al bu halqanı, hansı yumurta halqadan keçməsə onu alarsan.

Ustalar bir-birinə baxıb görürlər ki, belə xəsis adamdan bu boyda tikinti haqqını çətin alajaqlar, odu ki, müxtəlif bəhanələrə əl atırlar. Hacı onların səsini kəsib deyir:

– Ay mənim əzizlərim, alver başqa işdi, ev tikmək başqa. Mənim oğlum javandı, onu başa salıram ki, ay oğul ticarət də bir məktəbdə, gərək hər şeyə, yumurtanın özünə də diqqət yetirəsən. Bununla da mən ona demək istəyirəm ki, ay oğul onu bil ki, pul qazanmaq asandı, xərjləmək çətin. Mənə yumurta o qədər də vəjib deyil, mən oğluma pul xərjləmək dərşini öyrədərəm.

SAYBALI YASA GEDİR

Rəvayətə görə Saybalı kəndində zalım bir kəndxuda varmış. Onun jamaata etdiyi zülmün həddi-hüdudu yoxmuş. Buna görə də böyüklü-küçüklü hamının bir arzusu varmış: "bu zalım tez öləydi".

Bir səhər kəndə xəbər yayılır ki, kəndxuda ölüb. Jamaatın sevinji yerə-göyə sığmır.

Kəndxudanın övladı, yaxın qohumu yoxmuş. Arvadı onun ölümünü kimə deyirsə heç kəs kəndxudanın dəfini ilə maraqlanmır. Ələtsiz qalan arvad kəndin ən hörmətli ağsaqqalının yanına gedib, ondan kömək istəyir. Ağsaqqal dərin fikrə gedir ki, jamaatı bu işə neyə jəlb etsin? Çox tərəddüddən sonra ağsaqqal qüruru onun qəzəbinə üstün gəlir:

Arvadını çağırır deyir:

– Sən get, mən də kömək gətirib gəlirəm.

Ağsaqqal hər kənddən bir nəfərə tapşırır ki, adamları kəndxudanın həyətinə toplayın. Özü isə hamudan qabaq ora gedib həyətdə jamaatı gözləyir.

Kəndxudadan əzab-əziyyət görmüş kəndlilər onun dəfininə çox könülsüz gedirlər. O, vaxtdan da işə, bir çağırışa könülsüz, ayağını sürüyə-sürüyə gedənlər haqqında deyilir: - "Elə tərənirsən ki, elə bil Saybalı yasa gedir"

ÇÖRƏYİN DUZU VAR, SUYUNKİ YOX!

İki yolçu bir kəndin arası ilə gedirmiş. Onlar suzurlar. Bir həyətin barısından boylanarkən ev sahibini həyətdə görürlər. Salamlaşdıqdan sonra ondan su istəyirlər. Ev sahibi deyir:

– Buyurun evə gəlin, atdan düşün, uşaqlar sizə çay-çörək hazırlasınlar.

Atlılardan yaşja böyüyü javab verir:

– Sağ ol qardaş, biz uzaq yol gedəjəyik, çörək üçün ləngiyə bilmərik. Bizə anjaq su lazımdı.

Ev sahibi qonaqpərvərliyini sübut etmək üçün tək idkə yolçular deyir:

– Qardaş, bizi çox bərkə çəkmə, çörək yeyə bilməjəyik, çünki suyun duzu yoxdu, çörəyin duzu var.

Ev sahibi sonra başa düşür ki, atlılar oğru imiş.

ANDIN İKİ BAŞI VAR

Bir çoban qoyun otarırmış. Axşam tərəfi sürünü yatağa gətirəndə bir axsaq qoyun çoban itilə örüşdə qalır. Qaranlıq qarışır. İtlə qoyun bir az aralıda şaqıltı eşidir. Janavarla tülkü onlara yaxınlaşanda it qoyuna deyir ki, mən çökəkdə gizlənəjəyəm, janavarla tülkü gəlib sənə deyəjəklər ki, bizim otlağımızı niyə korlayırsınız? Sən onlara de ki, otlaq sizindisə and için. Dəsələr ki, nəyə and içək, de ki, o təpəyə and için, mən inanıram anda, sonra məni yeyərsiniz.

Janavar deyir ki, and içməyə nə var? Tülkü onu məzəmmət edir, janavar razılaşmır, üzünü təpəyə tərəf tutub and içəndə it çökəkdən çıxır. Janavar aralı idi, tülkü itə yaxın idi. İt tülkünün quyruğundan tutur, tülkü dartınıb qaçmaq istəyir, quyruğu qopub itin ağzında qalır.

Tülkü janavara çatıb ufuldaya-ufuldaya deyir:

– Sənə demədim andın iki başı var?

AŞIQ VALEHLƏ GÖRÜŞ

Bir özündən razı aşığa xəbər çatır ki, Abdal Gülablıda Aşiq Valeh adlı bir sənətkar yaşayır. Bu aşığı heç kim bağlaya bilmir. O, sazını əlinə alıb birbaş Abdal Gülablı kəndinə gəlir. Kəndin girəjəyində onun qabağına bir çoban çıxır. Sən demə bu çoban Aşiq Valeh imiş. Gələn aşiq Valehi görməmişdi. Ona görə də onu tanımır. O, yaxın gəlib Valehə salam verir, salam alır. Çoban soruşur:

– Ay aşiq qardaş, hara gedirsən?

Aşiq deyir:

– Qardaş eşitmişəm bu kənddə bir aşıq var, adı da Valehdi. Gedirəm onu bağlamağa.

Çoban deyir:

– Ay aşıq qardaş, Aşiq Valehi bağlayıb ona nə deyəcəksən?

Aşiq deyir:

– Ona deyəcəyəm ki:

Mən aşiq bəndə səni,

Salaram bəndə səni,

Alaram sazın əlindən,

Salaram bəndə səni.

Aşiq Valeh qayıdır ki, birdən o da sənə dedi:

Mən aşiq bəndə səni,

Salaram bəndə səni,

Ay səninggggg.

Kənd mənim, kəsək mənim,

Alaram sazın əlindən,

Qoymaram kəndə səni.

Çobanın bu sözündən sonra aşiq deyir:

– Bunun çobanı belə olanda, gör aşığı neçə olar!

Aşiq bu sözü deyib yarı yoldan geri qayıdır.

QIRDI BİZİ

Bir ajlıq ili Məşədi Kərim kişinin arvadı Həlimə jad çörəyi bişirirdi. Çörəyi sajin üstündən götürəndə qırıqlanıb tökülürdü, qarı dilxor olub deyirdi:

Ay ana, bu jad qırdı bizi,

Əsli bidad qırdı bizi.

Əsli qumdan yaranıb,

Zatı polad qırdı bizi.

İLXİÇILAR

Rəvayətə görə bizim kəndin ilxıçıları Nəmrlı kəndində yaşayan bəyin at ilxısını otarırmış. Həmin bəyin çinar ağajının altında bir evi varmış. Deyilənə görə bəy zalım, arvadı Xurşud xanım isə kəndin qızı olduğu üçün yaxşı adam imiş. Bəyin zülmünə dözməyən jamaat onun evini yandırmışdır. Hazırda bəyin evinin yanındakı çinar ağajı durur. Bizim kəndin ilxıçıları bəyin ilxısını otardıqlarına görə kəndimizin adı "İlxıçılar" qalmışdır.

İlxıçılar əvvəllər Güllüjə kəndinə yaxın imiş. Güllüjə qəbiristanlığından bir az aralıda yerləşirmiş. Sonralar həmin yerə su gəlib bir neçə evi basır. Ona görə də kənd yavaş-yavaş Güllüjə kəndindən aralanır. Kənd

qəbiristanlığı əvvəljə Kərbəlayi adlı bir ağanın torpağı olub. Sonralar qəbiristanlıq Güllüjə ilə İlxıçılar kəndinin arasında qalıb. Çinardan sağ tərəfdə bir tut ağajı var. Sonralar jamaat onun ətrafında məskən salıb. Tut ağajından aşağıda qəşəng bir bağ var imiş. Jamaat yavaş-yavaş bağda koma-koma evlər tikiblər, həmin o komaların birinə Dəllək, birinə Adıgözəlli, birinə Bozdağlı, birinə Qaralılar kimi adlar veriblər.

NADİR ŞAHLA TƏHMAS

Rəvayətə görə Nadir özünü şah e'lan edəndən sonra 7 yolun ağzında bir taxt düzəldib üstündə əyləşir. Gedib gələn adamlardan xərij almağa başlayır.

Bir gün Şah Təhmas bu əhvalatı eşidib vəziri ilə dərviş paltarı geyinib yeddi yolun ağzına gəlir. Bu işdən xəbər tutan Nadir şahın qoçuları Şah Təhmasla vəzirini qabaqlarına qatıb Nadir şahın düzəltdiyi taxtın yanına gətirirlər. Şah Təhmas ilə vəziri Nadirə baş əyir. Onlar İmam Hüseynin müsibətlərindən qəsidələr deyib Nadir kimi jəlladın ürəyini yumşaldırlar. Qəsidə qurtaran kimi Nadir əmr verib dərvişlərə oturmaq ijasəsi verir. Dərvişlər əyləşirlər. Görürlər ki, bir adamın ayaqları falaqqadadır. Şah Təhmas Nadirdən soruşur ki, şah, bu adamın günahı nədi ki, bu qədər döydürmüşən, huşunu itirib. Şah javab verir ki, bu çox namərd adamdı. Bu namərd oğlu gedib bir qarının inəyini kəsib, qarını yavanlığa həsrət qoyub. İnəyin balası da zarıya-zarıya qalıb. Nə qədər o inəyin balası zərissə o qədər də bu fallıqda qalajaq, zarıyajaq. Əgər buzov ölsə o da ölməli idi. Əgər ölməsə sonrasına baxajağam. Ailə vəziyyətini yoxlayajağam, əmlakından inəyin dəyəri qədər həmin qarıya verəcəyəm. Sonra çönüb yanındakı əyanlara əmr verdi ki, gedib Hacı Tanrıverdinin bir qoyununu gətirib dərviş qonaqlarımız üçün kəsin. O saat iş ijrə olundu, Şah Təhmas vəzirə fars dilində dedi ki, vəzir bu qayda qanun mənə də yoxdu. Bu şahlığı alajaq. Sonra Nadir Şah Təhmasa dedi ki, mən şah Təhmas deyiləm ki, bir təcirin atdığı böhtan nətişində bir gözəl gəlinin qolunu kəsdirəm. Allahın altında Şah Təhmasın gözü qarşısında həmin məhkəməni mən aparam. Baxa görə ki, nə qədər ədalətsiz iş tutmuşdur.

Qur'ana görə bir insan əli yüz ədəd qızıl deməkdir. Belə bir qanun da var imiş ki, kim bir qəpik xəyanət etmiş olsa yüz qızıl dəyəri olan əli kəsilməmiş. Sonra həmin gəlinə şər atıb onun qolunu kəsdirən təcir bu gözəl gəlini bir neçə dəfə pis yola dəvət edib. Gəlin isə çox namuslu nəsiləndən olduğu üçün belə bir javab verir ki, nəinki qızıl, mənə bütün dünyanın qızılını vermiş olsan yenə də öz namusuma, ata-babamın adına ləkə gətirən bir iş tutmaram.

İndi görək təcir neylədi. O, şahidi olmayan üç nəfər imansız adam tapıb gəlinin üzünə dayayı ki, mənim bir ədəd lə'limi oğurlayıb. Sonra gəlinə xəlvətdə deyir ki, sən mən deyən yola gəl. Sənin qolunu kəsəcəklər, mən o

qərarı ləğv etdirdim. Gəlin belə cavab verir ki, nəinki bir qolumu, hətta başımı belə kəssələr yenə də razı olmaram. Tajir hakimə mürəjət edir. Hakim də həmin gəlini yanına gətirir. Hakim görür ki, bu qadının misli bərabəri yoxdur. Hakim pis fikrə düşüb, deyir ki, sən gəl mənimlə dost ol. Mən tajirin sözünü ləğv edim. Yoxsa bu hökmə sən bir qolun dirsəkdən kəsilməli. Gəlin həmin cavabı hakimə verib deyir ki, başımı kəssəniz də mən pis yola getməyəyəm.

Məhkəmə başlanır. Üç şahidlə imansız tajir gəlinin üzünə dirənib onun qolunu kəsdirirlər, həmin söhbət idi ki, Nadir şah Şah Təhmasa dedi ki, Allahın altında həmin məhkəməni mən Şah Təhmasın gözü qarşısında aparaydım, onda Şah Təhmas özü gözü ilə görəydi ki, nə qədər səhv iş tutub, haqsız bir işə sərənjam verib.

Şah Təhmas elə bil yatmışdı oyandı. Nə qədər jəsur bir qəhrəman olduğunu gözü ilə görüb geri qayıdır. Evə çatan kimi bir məktub yazıb Nadir şaha yollayır. Nadir şah görür ki, Şah Təhmas yazıb ki, sənənlə vəjib işim var, ona görə saraya gəl. Əyanları Nadir şaha məsləhət görürlər ki, getməsin. Nadir şah belə cavab verdi ki, adam bir qaşq qandan qorxmaz. Gedəjəm, ürəyim arxayındı ki, şah Təhmas məni öldürməz.

Nadir şah paltarı geyinib bir neçə adam ilə İsfahana gəlir. Adamlarını sarayın qabağında qoyub özü Təhmasın qəbuluna girir. Nadir şah içəri daxil olub görür ki, dərviş libasında olan həmin iki nəfər indi şahlıq taxtında əyləşib. Şah Təhmas isə Nadir şahı tən'tənə ilə qəbul edir. Özü ayağa durur, bütün əyanlar ayağa qalxırlar. Şah Təhmas Nadirdəki jəsəratə heyran qalır. Onu öldürmək fikrindən əl çəkir. Deyir ki, sən məni tənqid etdin ki, Allahın altında həmin məhkəməni mən aparam, səni onun üçün çağırmışam. Həmin şahidlər, tajir, gəlin buradadı. Nadir şah deyir ki, şahidlərin üçü bir yerdə olmaz. Təhmas deyir ki, nəinki üçü dördü də bir yerdədi. Nadir şah deyir ki, əmr ver onların hərəsini bir otağa salsınlar.

Qabaqjadan gəlini gətirib məsələdən halı olandan sonra tajiri gətirib deyir ki, sən öz gözlərinlə gördün ki, gəlin sənənlə lə'lini oğurlayıb?

Tajir cavab verir ki, bəli şahidlərim var. Şah əmr verir ki, bir vedrə palçıq düzəldib gətirsinlər. Əmr ijrə olunur. Şah tajirə deyir ki, lə'lin nə yekəlikdə idisə palçıqdan yumurula ver mənə.

Tajir nə bilsin ki, bu nə nətiyə verəjək. Palçıqdan qaz yumurtası boyda yumurlayıb şaha verir. Nadir şah tajirin düzəltdiyi palçığı alıb sandığa qoyur. Tajiri isə zindana saldırır.

Nadir birinci şahidi çağırtdırır. Ondən soruşur ki, sən öz gözlərinlə gördün ki, bu tajirin lə'lini bu gəlin oğurlayıb?

Şahid deyir bəli. Nadir deyir ki, onda çox danışmayaq. Lə'l nə boyda idisə bu palçıqdan o boyda yumurula ver mənə.

Bu şahid də tajir düzəltdiyindən iki dəfə yekə yumurulayıb Nadirə verir.

Şah Təhmas bu sadə məhkəmədən heyratə gəlib xəjalət çəkir. Sonra isə ikinci, üçüncü şahidlər bir-birinə bənzəməyən formalarda yumurular düzəldib Nadir şaha verirlər. Şah onları böyür-böyürə düzür.

Nadir şah deyir:

– Qibleyi-ələm, bu jəzanın ijrəsini mənə tapşırın.

Şah Təhmas ijjə verir. Nadir şah insanları kor qoymaq üçün yaranmışdı. O qədər qısqanj, zülümkar idi ki, öz doğma balasının da gözlərini çıxartmışdı. Odu ki, əmr verdi şahidlərin üçünün də gözlərini çıxarsınlar, onları şəhərin məşhur bir küçəsində oturtsınlar. Kim o küçədən keçib bu yalançı şahidlərin üzünə tüpürüb 3 qəpik tullasa jərimə olunsun.

Sonra tajirin bütün əmlakını əlindən alıb gəlinə verir.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLLƏR

Qurdun üzü ağ olsa, ölkə üzünə çıxar.
Qurd olanını quş ilə yeyər, quş olanını ağaj başında.
Ağaj barı ilə öyünər, torpaq varı ilə.
Qoyun, quzusunun ayağını basmaz.
Atı əsli ilə tanıyarlər, insanı nəslilə.
Yayın samanı qışın gümanıdı.
Yazın quyruğu gödək olur, əgər tuta bilməsən, qışda quyruğun uzanar.
Hər iş öz ustasının əlində asandı.
Söz götürənin, ev oturanın.
Qara günün ağ günü də var.
Sözü deyər, - dərdəjər, çörəyi yeyər, eybəjər.
El sevəni aləm sevər.
Qoyun olmayan yerdə keçiyə "Kərəm ağa" deyərler.
Gözələ baxmaq savabdı.
Məhəbbət iki başlı olar.
Vəfalı dost yad olmaz, görməsə yüz il səni.
Ər arvadın təcridi.
Qız qaldıqja qızıla dönər.
Yaxşı şeyə gül ki, başına gəlsin.
Almaq asandı, qaytarmaq çətin.
Əslin danan bijdi.
Yaxşılıq elə, minnət qoyma.
Kasıblıq eyib deyil, oğurluq eyibdi.
Oğru qalana yanar, ev sahibi gedənə.

Pulluya-bəli deyərler, pulsuza dəli.
Soruşan dağlar aşar, soruşmayan düzdə çaşar.
Eyibsiz dost axtaran, dostsuz qalar.
Doğruluq harada, çörək də orada.
Dil bir, qulaq iki, iki dinlə, bir danış.
Dağ nə qədər uja olsa, yol üstündən aşar.
Ağıllı baş hər şeydən mənfəət götürər.
Dost min isə azdı, düşmən min isə çoxdu.
İnək kimi süd verməyən, öküz kimi kotan sürər.
Balalı ev bazarı, balasız ev məzardı.
Qazan dedi: dibim qızıldı, çömçə dedi: yenijə gəzib gəlmişəm.
Dəlinin ürəyi dilində, ağıllının dili ürəyindədi.
Anlayana qul ol, anlamayana ağa olma.
Ajından ölib jənnətə gedinjə, toxundan öl jəhənnəmə get.
Tikə ilə dost olan, aylarla küsülü olar.
Heyvanı budundan dağlarlar, insanı ürəyindən.
Çalışqan nəyə əl vurarsa qızıl olar.
Adamın gərəklə dili ilə ürəyi bir ola.
Ədəb bazarda satılmaz.
Zəhməti sevən işdən doymaz.
İgid oğul düşməne əyilməz.
Zəhmət çəkməyən bal yeməz.
Ellərə gülən janım indi olub el gülünjü.
Mərd çörəyini daşdan çıxardar.
Nə vaxt xaşdı, sarımsaq orda başdı.

Haram malın bərəkəti olmaz.
Uşaq gördüyünü götürər, eşitdiyini deyər.
Sözün yalanı yox, yanışı var.
Hər uzanan ələ halva verməzlər.
Qeyrəti olan torpağı qızıla döndərər.
Vura bilməyən daşın böyüyünü götürər.
Düzlük xoşbəxtliyin açarındı.
Çox bilib az danışmaq igidlik ləngəridi.
Ağıl qızıl tajdı, hər başda olmaz.
Söhbət var ki, bulaqdı kəsilməsə axajaq.
Çox tələsən geri qalar.
Nadan dostdan ağıllı düşmən yaxşıdı.
Yaxşı söz bağlı qapı açar.
Kələk ilə gələn, külək ilə gedər.
Bir bağda əkməsən, bir bağda biçməzsən.
Baş-baş verməyinjə dam yerindən qalxmaz.
"Mən sanjımıram" deyən ildən qorx.
Adamın sözü ilə ürəyi bir olmalıdı.
Yaxşı adam yavan çörəyə də dözər.
Bülbül külü istər, insan öz vətəni.
Adamın hüsnünə baxma, vijdanına bax.
Biləyi güjlü birini yıxar, biliyi güjlü minini.
Torpaq çörəyi ilə, insan əməyi ilə.
Mıxı mismara döndərən var.
Yavaş getdi,

Mənzilə yetdi.
Tələsdi təzdi,
Yolunu azdı.

Al ver deyiblər, al vermə deyməyiblər.

Analı qızın özü böyüyər,
Anasız qızın sözü.

Bədəsili başa çəkərsən, sürüşüb ayağa düşər.

Bildiyindən danış, bilmədiyən səni güdaza verər.

Qarnı tox olan qayğısız olar.

Qələm yazanı qılınj poza bilməz.

Dağ yeri-duman yeri,
Yurd yeri-güman yeri.

Danışırım pis olur,
Danışmıram his olur.

Eli dağlamaq olmaz
Ağzın bağlamaq olmaz.

El ağzı torba ağzı deyil ki, büzəsən.

El yumruğunu görməyən,
Öz yumruğunu batman sanar.

Söz var gələr keçər,
Söz var dələr keçər.

Söz quşdu buraxarsan uçar gedər.

Söz gümüş olsa, sükut qızıldı.

Ağıldan yavandı, jibdən yağlı.

Kar eşitməz araşdırar,
Kor görməz quraşdırar.

Ağıllı adam yüksəkdən danışmaz.

Səbr əjidi, meyvəsi şirin.

Oğlana balajalığında qız verən çox olar.

Əzəlki bəxtim, qızıldı taxtım,

Sonrakı bəxtim, qaraldı taxtım.
Babadan hümmət-nəvədən xidmət.
Babanın əlindən nəvə tutar.
Kor qoyun gejë də otlar.
Qurd qaranlıq yer axtarar.
Dərzi öz söküyünü tikə bilməz
Qızıl palçıqda da parıldar.
Qızıl əli bıçaq kəsməz.
Heç kim anadan alim doğulmur.
Bir mehriban söz baldan şirindi.
İp nazik yerindən qırırlar.
Dost puldan qiymətliidi.
Bıçaqdan qorxma, dildən qorx.
Bir buğda dəni bir mirvaridən qiymətliidi.
Düzlük qızıldan yaxşıdı.
Yalanın ayağı gödək olar.
Faydalı yalan zərərli həqiqətdən daha yaxşıdır.
Qızını dəli dəvəçiyə vermə, dəvəsi gedər, dəlisi qalar.
Bir quş bir qutuya sığar.
Qara qatır nə bilir xətir.
Mal danadan, ev hanadan.
İçərsən çaxırı, açarsan paxırı.
İgid odu ki, apardığını gətirsin.
Ailə xoşbəxtliyin açarındı.
Dünyada oğul toyundan şirin heç nə ola bilməz.
Əyrinin heç yerdə yeri olmaz.

İnsan olmayan insan qədrini bilməz.
Yazıq o adamdı ki, yaxşılıq etmir.
Su-suyu tapar, su da çuxuru.
El içində, əl içində.
Xeyir söylə qonşuna, xeyir çıxsın qarşına.
Hirsli adam tez qojalar.
Dəvəçiyənən dost olanın darvazası gen gərək.
Yüz gün yaraq bir gün gərək.
Dərya dalğadan insan ruhdan qida alır.
Ağılsız baş ürəyin qəddar düşmənidir.
Sevgidən azad olan, ürəkdən azad olmuş olur.
Su qayadan, insan haqsızlıqdan joşur.
Alçaqlar nəinki dizi üstə, hətta qarnı üstə də sürünə bilər.
Hərənin əməli öz vijdanına gərəkdi.
Pis qəlb yoxdu, pis sahib var.
Su olan yerdə yaşıllıq, ədalət olan yerdə isə insanlıq göyərər.
Səni səndən uzaqlaşdıranlardan uzaqlaş.
Hər şeyi kəməndə salamaq olar, ağıl və onun sahibindən başqa.
Haqq düyün açar, nahaq düyün bağlar.
Ehtiyatlı oğlun anası ağlamaz.
İlqarı olmayanın imanı da olmaz.
Özünü öyən dizini döyər.
Sən sözü at yiyəsi götürər.
Yazana baxma, yazdığına bax.
Kişi fəhlədi, arvad bənna.

Min xala yıǵılsa, bir ananın yerini verməz.
Aǵıllı adam tez qojalar.
Qız uşaǵı evin yaraşıǵıdı.
Qız gözəl gərəək, oǵlan igid.
Mal ilə insan insan olmaz.
Yaman arvadlının evi jəhənnəmdi.
Uşaǵı yemək böyütməz, fərəh böyüdər.
Sırr açandan el qaçar.
Tənbəl adam fikirli olar.
Qız anadan öyüd görməsə, özü ana olmaz.
Güjlü adam yerişindən tanınar.
Ata malından nə fayda, başda bilik olmasa.
Yad qadından ana olmaz.
Düz həmişə əyrini kəsər.
Su çuxurda qalanda xarab olar.
Gözəl həmişə gözəldi.
Kor-koru tapar, su da çuxuru.
Gəzəyən şələ tutsa oturanın baǵrı çatlar.
Bu daş, bu tərəzi yükün aǵırdı gəti çəkək.
Meymun baxar güzgüyə,
Adını qoyar özgəyə.
Yer oturanındı,
Söz götürənin.
Yayda bürüyünü götü, qışda özün bilərsən.
Qurut əzərik, ona da dözərik.
Oyunçu deyil, odunçudu.

Oxuduǵunu demə, aldıǵını de.
Ölən ilə gedən şərəfətli olar.
Pambıqçının aǵ itdən ajiǵı gələr.
Çörək quru, ayran duru.
Çökən dəvə özünə yer tapar.
Bajar düşməne də yaxşılıq elə, çünki bir dəfə o başa düşəjek.
Hər şirin dilə uyma.
Adamı sözündən yox, gözündən tanı.
Gəlin deyir: "Mən gəlmişəm aş bişirib, aş çəkəm.
Gəlməmişəm, hər dərdinizi mən çəkəm".
Həyalı abrıdan utanar.
Adam odu peymanından dönməyə.
Az idi aj adam, biri də düşdü bajadan.
Qızı anasına, bezi eninə baxıb alarlar.
Şirin dil olub, qəlbi qara olmaqansa, ajı dil olub, qəlbi təmiz ol.
Yaǵla şora bir qiymət yaraşmaz.
Var adama oyun öyrədər.
Axsaq eşşəyin kor nalbəndi.
Özünükü ətini yesə də sümüyünə qiymaz.
Meşənin kolu baǵa yaraşmaz.
Aǵzı çörəyə çatan yerdə janını Əzrayıl aldı.
Aǵıllı adamın bir günü, axmaq adamın min günündən yaxşısı.
Aǵrımaz baş qəbirdə olar.
Adı başqa olanın, dadı da başqa olar.
Adam işi böyüdər, iş adamı böyütməz.

Adamın qiymətini adam bilər.
Paxıl bədbəxt olar.
Süfrənin başı ayağı olmaz.
Qorxaq öz kölgəsindən də qorxar.
Dağ səfasız, gözəl vəfasız olmaz.
Qələm yazanı qılınj da poza bilməz.
Divarı nəm yıxar, insanı qəm.
Yara var bağlarlar, yara var dağlarlar.
Ananın ərköyün oğlu hambal olar.
Məndən sənə öyüd, dənini özün üyüd.
Sözün zahiri zərif, batili lətif olmalıdı.
Məsəl güldü söz çiçək.
İlanın quyruğunu yox, başını bas.
Bir səndən böyüyü, bir də səndən kiçiyi dinlə.
Diri tülkü ölü şirdən qiymətli.
Qonaq edərlərsə suyu da iç.
İnek su içər süd olar, ilan su içər zəhər olar.
Axtaran tapar, yoğurar yapar.
Bəzənirəm xanım döyür, bəzənmirəm ağam.
Qazan qazanla döyüşər, arada güvəj çatlar.
Aşından ki, yeməyəjəyəm, tüstüsünə niyə kor olum?
Uzun-uzun meşələr, sizdən qalmış peşələr.
Duz-çörək, düz çörək.
Kor heç nə eşitməz uydurar.
Ürək dənizdən də dərindi.

Ağıla gələn başa da gələr.
Ağıl bir dəfə aldanar.
Ağız yeyər, üz utanar.
Ağzını süd yandıran ayrıanı üfürüb içər.
Yolnan gedən yorulmaz.
Jan jandan ayırır.
İtə hörmət edərlər
Yiyəsinə görə.
Ev danasından
Öküz olmaz.
Qoç quzuluğundan mə'lum olar.
Vuran dayısına genəşməz.
İşləyən dəmir pas atmaz.
Dəmiri çəkij düzəldər.
Atığı atar,
Tabın tapar.
Kasıb evindən çıxdı elə bildi evi dövlətləndi.
Bilsəydim babam öləjək qulağı dolu darıya satardım.
Qardaş qardaşla dava elədi, əbləh ona inandı.
Boğaz boydan aşığdı.
Qonağı paltarla qarşılayarlar, ağılla yola salarlar.
Jan jahana bir dəfə gələr.
Yüz gün yarax, bir gün gərək.
Bajı bajını qırdı, bağban salxım qırmadı.
Ürək evinin qapısını anjaq dost üzünə açarlar.
Həyasızda ar olmaz, səxasızda var.
Sən haqqan ol, haq sənəndi.

Haqdan qaçan ujalmaz.
Yaxşılıq et nadana, bəlkə qana utana.
Yalançılıq baş alçaldar.
Böhtan yandıranı göz yandıra bilməz.
E'tibar insanın sərvətidi.
E'tibarı olmayan həmişə yaltaq olar.
İyid iyidə qıymaz.
Gözü aj nə qədər yesə doymaz.
Mərd özüynən tanınar, namərd özgeynən.
Xeyir danışan xeyir tapar.
Elə hava çaldır oynaya biləsən.
At təpiyinə at dözər.
Piyada atlıya lağ edər.
Mərdin ölüsü namərdin dirisindən hörmətli olar.
Anlamaza söz demək, qılıncı daşa döymək deməkdi.
Qanan qanmaza borjludu.
Xayın həmişə dərddli olar.
Çox danışan baş ağrıdar.
Qətrandan olmaz şəkər, olsa da çiskinə çəkər.
Yaxşılıarı pislər tanıdar.
Fürsət quşdu, buraxmaq olmaz.
Ujuzdu var illəti, bahadı var hikməti.
Uzun azar, ölüm yazar.
Tumanjağın yuxusuna beş arşın bez girər.
Taxta qaşığı ağız yırtar.

Söyüş qəlp puldu yiyəsinə qayıdar.
Söyləyiji olma, dinləyiji ol.
Hər gejnin bir gündüzü var.
Həyasızda insaf olmaz.
Hamı istər jənnətə getsin, amma günahları qoymaz.
Şirini bilmək üçün ajını dadmaq gərək.
Aydın da üzündə ləkə var.
Arvadın axır hiyləsi ağılamaqdı.
Atamı anamı itirdim, özümü eşşəyə yetirdim.
Çörəyi tək yeyən adam yükünü özü düşürər.
Kələk ilə gələn külək ilə gedər.
Ərlə arvadın sözü bir olsa dəryanın suyunu da çəkib qurudar.
Toysuz evlən toy arvadın özündədi.
Qərbin boyu uzun olar, dili qısa.
Evin yaraşığı uşaqdı, süfrənin yaraşığı qonaq.
Yumşaq söz qabırğa qırmaz.
Axmaq başın jəfasını ayaqlar çəkər.
Dəlinin hər işdə bəxti işlər.
Yoxsul yalvaranda varlı kor olar.
Söz var gələr keçər, söz var dərələr keçər.
Ölüsü ölən qırx gün ağlar, dəlisi ölən hər gün.
Məndən sənə öyüd, ununu özün üyüd.
Qoyunu qoyun ayağından, keçini keçi ayağından.
Yerdə yatan yumurta göydə uçan quş olur.
Dəli dostun olunja ağıllı düşmənin olsun.

Ermənidən dost olmaz.
Ayaq büdrəməsi dil büdrəməsindən yaxşıdı.
Axıra qalan dadlı görünər.
Tanrının sabahı qurtarmaz.
Paxıl artırmaz.
Kor iki dəfə gülər.
Kələklə gələn küləklə gedər.
İş çətinə düşəndə öküz öküzdən görər.
Qara qoyunun dərisini nə qədər yusan da ağarmaz.
Adamı sözündən tutarlar, heyvanı buynuzundan.
Bağa bax üzüm olsun, yeməyə üzün olsun.
Eşşəyə qızıldan noxta taxsan, yenə adı eşşəkdi.
Dəlini zənjirlə yox, tədbirlə tutarlar.
Vay o gündən ki, varlı adam yoxsulun əlinə düşsün.
Görülmüş işdən gül iyi gələr.
Adamın qiymətini adam verər.
Mənim adım Habildi, hər nə desən qabildi.
Bəyin adı gilabi, gilabının nə dadı.
Bəylə dalaşmaq olmaz, dirəklə güləşmək.
Borjsuz adam yoxsul bəydən yaxşıdı.
Buğdanı sütül yeyən xırmanda aj qalar.
Borj alan bijdi, borj verən gij.
Buğda yüklü gələr, motal tüklü.
Burun, qulaq başa sədəqədi.
Varlının arvadı öləndə yorğan döşək təmizlənər, kasıbın arvadı öləndə yorğan-döşəksiz qalar.

Varlıya mal verən, dənizə su tökən kimidi.
Varı olan taxar, yoxu olan baxar.
Quru süfrəyə nə bismillah.
Abır istəsən çox demə, sağlıq istəsən çox yemə.
Avara qonaq ev yiyəsini də avara qoyar.
Ağaj olan yerdə budaq sınar.
Ağzına bax tikə kəs.
Danışanda dil injidi, gül dərəndə gül injidi.
Borj alan gülə-gülə gedər, ağlaya-ağlaya gələr.
Xeyir Allahdan şər şeytandan.
Soruşan dağlar aşar, soruşmayan düzdə çaşar.
İki arvadlı evdə bərəkət olmaz.
Borj pul verənin dili uzun olar.
Ərsiz arvad jilovsuz at kimidi.
Əsil almaq çətindi saxlamaq daha çətin.
İnsana dil ilə heyvana ağaj ilə.
Eyibsiz qız axtaran yarsız qalar.
Sözün doğrusunu uşaqdan xəbər al.
Kiminin başında taj, kimi aj-yalavaj.
Allah əli hər əldən ujadır.
Kor leyləyin yuvasını Allah tikər.
Mıxı mismar eyləyən Allah var.
Səhərdən durmaqla deyil, Allah verməklədir.
Elm olan yerdə nəzakətsizlik olmaz.
Çox söz olan yerdə həqiqət az olar.

Sevgi bir olan yerdə özgəyə yer olmaz.
Çiçək olan yerdə bal da olar.

Yalançının gözləri həmişə nəmli olar.

Başını ver, sirrini vermə.

Aj elə bilir doymaz, tox elə bilir ajmaz.

Xeyirxah olmaq dövlətli olmaqdan yaxşıdır.

Ata dost kimi bax, düşmən kimi min.

Vəsiyyət hələ ölmək demək deyil.

Hər quşa öz yuvası istidi.

LƏTİFƏLƏR

ÇOBANLA MOLLA

Günlərin bir günü məjlisdə çobanla molla yanaşı oturmalı olur. Molla tox imiş, çoban isə aj. Atalar yaxşı deyiblər: "Toxun ajdan xəbəri olmaz".

Bəli, molla bir iki tikə xörək yeyib əlini süfrədən çəkir. Məjlisdəkilər də mollaya baxıb onun kimi hərəkət edirlər. Çobanın isə dişi bağırsağını kəsir, bir söz deyə bilmir.

Tale çobanla molla yolunu da bir edir. Hər ikisi çayın üstündəki körpüdən keçməli olur. Çoban eləmə tənbəllik molla çomağa dolayır. Mollanın səsi göyün yeddinci qatına çıxır.

Çoban deyir:

– Ay nadürüst oğlu, bəs görmürdün məjlisdə aj adamlar var. Niyə tez salavat verdin, ay yoğun qurşaq.

Çobanın dəyənəyi molla bir həftə yorğan-döşəyə salır.

Bu əhvalatdan xeyli vaxt keçir. Rüzgar onları bir də qarşılaşdırır. Yenə də molla tox, çoban aj. Mollanın da çobandan xəbəri yox, elə ki, əlini süfrədən çəkib salavat vermək istəyir, çobanı görür. Çoban gözlərini ağardaraq mollaya him eləyir:

– Molla əmi körpüdəki.

Körpü adını eşidən molla sanki yuxudan ayılır. Dili topuq vura-vura "bissimillah" deyib, xörəyə jumur. Çoban da doyunja yeyir. Ona görə də atalar yaxşı deyib: "İlan ulduz görməsə ölməz".

SƏN SAĞSAĞAN DEYİRSƏN, MƏN QIRQOVUL

Bir gün Həsənalı kişi beş-altı sağsağan tutur. Sağsağanları satmaq üçün Ağdam bazarına gəlir, uja səslə müştəri səsləyir:

– Ay qırqovul alan, ay qırqovul alan.

Həsənalı kişini tanıyanlar onun başına yığışır. Kimsə dillənir:

– Ay Həsənalı dayı, bunlar ki, sağsağandı.

Həsənalı kefini pozmur. Sakitjə deyir:

– Ə, zalım oğlu zalım, quşlara ad qoyulanda orda idin? Sən sağsağan deyirsən, mən qırqovul.

MƏN NƏ BİLİM SƏN NEJƏ GEDİRSƏN?

Həsənalı kişi Qalaya* kirə** aparırmış. Xankənddə kirələri

* Susaya

** Yüklük

açıb çörək yemək üçün əyləşir. Bir nəfər ona yaxınlaşıb soruşur:

– Qalaya neçə dəqiqəyə gedərəm?

Həsənəli kişinin də saatdan başı çıxmır. Dəqiqə sözü ona qəribə görünür. Baxıb görür ki, bu adam sifətdən ata oxşayır. Bilmir nə cavab versin. Tikəsini uda-uda dillənir:

– Ə, rəhmətliyin oğlu, mən nə bilim sən şortdaq gedirsən, yorğa gedirsən, yoxsa yüyürək gedirsən.

SƏNİN QARDAŞIN

Qalaya gedən yolun dolaylarının birində Həsənəli kişinin öküzünün boyunduruğu sınır. Qalaya gəlir ki, boyunduruq alsın. Həsənəli kişinin nabələd vaxtı imiş. Qalada boyunduruq düzəldilən yeri tanımır. Onun döyükdə-döyükdə qaldığını gören qızıl dükənin satijisi kişini yavuşa çağırır.

– Ay əmi, nə axtarırsan?

Həsənəli kişi deyir:

– Bala mənə boyunduruq lazımdı.

Satiji Həsənəli kişi ilə məzələnmək üçün deyir:

– Ay əmi gəl içəri. Nə desən burda tapılar.

Həsənəli kişi içəri daxil olur. Piştaxtaya yaxınlaşır. Satiji onun qəşərinə bir neçə boyunbağı qoyur.

– Əmi, seç götü.

Həsənəli kişi satijinin onu doladığını görüb deyir:

– Yazıq boynuburuq qardaşının qızılla oynadığını görüb sevinəjək. Elə hey Qalaya jan atırdı, boyunduruq sındı.

– Əmi, Boynuburuq kimdi?

– Sənin dolayda boyunduruğu sındıran qardaşın.

ALLAHA DE KİG

Həsənəlinin oğlu Əsəd sürüjü işləyirmiş. Kiçik oğlu Nəbi də qardaşının köməkçisi imiş. Nəbi maşını yaxşı öyrənsə də kolxoz sədri ona maşın vermirmiş.

Bir gün Əsəd xəstələnir. Anası Xanım ona küpə salır. Küpələrin biri bərk tutur. Əsəd qışqırır:

– Oy ana, küpə mənə allahın yanına çıxartdı.

Künjə mürgü vuran Nəbi bu sözləri eşidən kimi dillənir:

– Ə qağa, hələ düşmə, allaha de ki, Nəbi şoferlik öyrənib. Sədr vermir, ona bir maşın göndər.

Ulular yaxşı deyib: "Karnı könlündəki", "Keçi jan hayında, qəssab piy axtarır".

BAJIOĞLU XOŞ GƏLİB

Nəjəfi kolxozu sədr seçmək istəyirlər. Məşədi Məhəmmədin dəstəsi isə bunu istəmir. İjləs çağırırlar. Səsvərmədə Nəjəf üstün gəlir. Hamı onu təbrik edir. Ələtsiz qalan Məşədi Məhəmməd də Nəjəfin yanından keçəndə dodaqaltı mızıldanır:

Eşitdiyimə görə, bajioğlu xoş gəlib.

İKİ XEYİR

Nikalay vaxtında çoxları pul verib bəylik almış. Məhrizli Alış da bəylik eşqinə düşür. Olan-qalan dana-dunasını satıb bəylik alır. Jüvəllağılar ajından günorta duran Alış bəydən soruşurlar:

– Ay Alış bəy, bu bəyliyin sənə nə xeyri var?

Alış bəy oxun hara atıldığını bilir. Anjaq özünü sındırmır.

Deyir:

– Bəy olmağın iki xeyri var. Birinjisi, məjlisə daxil olanda deyərlər. "Bəy, keç yuxarı başa", ikinjisi də naloqdan azad olursan.

BİLMƏDİYİ İŞƏ QURD DÜŞƏR

Kolxozun təzə yarandığı vaxt imiş. Jamaatın çoxu kolxozun nə olduğunu bilmirmiş. Semurun babası Balaja kişi ortaya çıxıb deyir:

– Balam, bu kolxozun sədri oldum mən. Bəs qalan işləri kimə tapşırıq?

Ona görə də kənddə tez-tez deyirlər: "Balajanın bilmədiyi işə qurd düşər".

ÜÇ SALAM

Bəhlul qarğı atını minib çapırmış. Əbdül Məlikin yanından keçəndə deyir:

– Salam əleykum, ey dünyanın sultanı.

Əbdül Məlik bu sözlərdən xoşallanır. Həm də subay vaxtı imiş. Forslu-forslu baxıb cavab verir:

– Əs-səlam əleykum, Bəhlul.

Xeyli vaxt keçir. Əbdül Məlik evlənir. Bir gün yenə də küçədə Bəhlula rast gəlir. Bəhlul:

– Salam əleykum, ey bir nəfərin sultanı-deyib, qarğı atını səyirdir.

Bu salanı eşidən Əbdül Məlik cavab vermir. Anjaq öz-öztinə fikirləşir: "Məndə hansı dəyişiklik baş verib ki, Bəhlul əvvəlki kimi salam vermədi", çox fikirləşir, axırda arvadın üstündə dayanır. Qazının yanına gedib arvadı boşayır.

Bir gün o yenə Bəhlulla qarşılaşır. Əbdül Məlik Bəhlulun salamını gözləyə-gözləyə gülümsüyür. Birdən Bəhlulun səsi eşidilir:

Salam əleykum, ey dünyanın dəməşəlağı.*

Əbdül Məlik Bəhluldan soruşur:

– Ey Bəhlul, sən nə üçün mənə birinci dəfə dünyanın sultanı, ikinci dəfə bir nəfərin sultanı, indi isə dəməşləq dedin?

Bəhlul deyir:

– Sənə birinci dəfə salam verəndə subay idin. Atalar demişkən subaylıq sultanlıqdı. İkinci salam verəndə evlənmişdin, yalnız arvadına hökmün çatırdı. İndi arvadı boşamısan, olmusan dəməşləq. İnnən belə sənə salam vermək düzgün deyil, Allaha xoş getməz.

BU UZUNLUQDA

Məşədi Abbas Yevlaxla danışır. Telefonda deyir:

– Bizə mismar lazımdı.

Soruşurlar:

– Hansı ölçüdə?

Məşədi Abbas dəstəyi yerinə qoyub deyir:

– Bax, bu uzunluqda.

ARI DIZZ-VIZZ

Məşədi Abbasa bal lazım olur. Fəhlələrdən birini yanına çağırır ki, bazara göndərsin. Anjaq "bal" sözünü xatırlaya bilmir. Çağırdığı adamı başa salmaq üçün deyir:

– Bazara girərsən, alarsan.

Vot takoy yeşik,

Malenkiy deşik,

Arı dızz-vızz.

* Gıjbəsər, axmaq

PAYIZA SAXLAMA

Qarabağ kəndlərində kolxoz qurulurdu. Bunu eşidən dağ jamaatı çox narahat idi. Bir gün qohumların, qonşuların məsləhəti ilə Allahverdi kişi aşağı Qarabağa enir, Qiyaslı kəndində yaşayan Həşim kişigilə gedir. Darvazadan içəri girəndə həyətdəki ağır sükut Allahverdi kişini çaşdırır. Həşim kişi əlini çənəsinə dayayıb həyətdəki kötüyün üstündə oturmuşdu. Uşaqlar analarının yanında vurnuxurdular. Allahverdi "Allah saxlasın" deyib, Həşim kişiye yaxınlaşdı. Həşim axı nə olub belə?-deyə ondan soruşdu:

– Nə olajaq ay qardaş, gördüyün o quşqonmaz bağları, bərəkətli torpağı, qoyun sürülərini -hər nə varsa hamısını alıb payladılar kasıb-kusuba, mehtər

Məmişə də qoydular onlara başçı.

Həşim kişi nə qədər dedisə Allahverdi evə girmədi. Həftələr, aylar dolandı, nəhayət dağ kəndlərində də kolxoz quruldu. Adəti üzrə kiminin bağı, mal-qarasını, kiminin var-dövlətini əlindən aldılar. Allahverdi də bu günə düşdü. Olub qalan var-dövlətinin əldən getməsi onu yandırır. Hövsələsini basa bilməyən Allahverdi yenə bir gün Qiyaslıya gəldi. Həşim kişinin həyətdəki əvvəlki vəziyyətə bir qədər yüngülləşmişdi-o həyəti suvarır, arvadı isə nehrə çalxalayır. Allahverdi özünü həyətdə salıb bir başa Həşim kişinin üstünə yeridi:

– Ay Həşim kişi, bizim də var-dövlətimizi əlimizdən aldılar. O, sözünün ardını deyə bilmədi. Hönküdü.

Həşim kişi arif adamdı. Allahverdinə toxtatmaq məqsədi ilə zarafatyana dedi:

– Ay qardaş, ağlama, bu avara bir hökumətdi, bir hökumətə ki mehtər Məmişə baxır, onun ömrü uzun olmaz, bir aya, beş aya, uzağı payızajan ölüb gedəjək.

Bunu eşidən Allahverdinin gözləri od kimi parladı, bir addım irəli atıb Həşim kişinin qarşısında diz çökdü, onun ayaqlarını qujaqlayıb yalvardı:

– Həşim qardaş, sən məzhəb payıza saxlama!

BU, BELƏ GETMƏZ!

Dünya görmüş Javad kişi ömrünün son günlərini yaşayırdı. Odu ki, bir gün övladlarını başına yığıb təsərrüfat işlərini onların arasında bölüşdürdü. Ev işləri, dəyirmanla getmək kiçik oğlu Jəfərin payına düşdü. Jəfər boylu-buxunlu, ötkəm bir oğlandı. Evdə un azalanda Jəfər dəyirmanlıq üçün tədarük görürdü. Deyilənə görə o zaman dəyirman işi çox çətin idi. Həftələrlə dəyirməndə növbə gözləmək lazım gəlirdi. Belə bir vəziyyətdə Jəfər dəyirmanla gəlir, görür ki, dəyirmanla baş tərpməli deyil. Odu ki, o tərəfə-bu tərəfə baxır, çox düşünüb daşınır, nəhayət, irəli yeriyib taxılını üyüdə çəlimsiz bir javanın boynunun arxasında durub əmr edir:

– Tez elə dəni dənləkdən, unu unluqdan yığışdır, mən başlayıram!

Oğlan görür ki, onunla söz gülləşdirməyə dəyməz, odu ki, tapşırığı yerinə yetirir.

Jəfər taxılı üyüdüv evə qayıdanda atası soruşur:

– Niyə qayıtdın, ay oğul?

– Atajan üyütmüşəm, gör sənə nə qoçaq oğlan var!

Bu hadisə bir neçə dəfə təkrar olunur. Hər dəfə də Jəfər döşünə döyüb özünü tərifləyir. Bir gün yenə də Jəfər özündən deyəndə atası deyir:

– Ay oğul insafın olsun, axı bu belə getməz?!

Bir gün Jəfər yenə də dəyirmanla getməli olur, bu dəfə də görür ki, dəyirman ağzına qədər doludu. Buna baxmayaraq o içəri girir, yenə əvvəlki

qaydada deyir:

- Tez elə, dəni-dənlikdən, unu-unluqdan yığışdır, mən başlayıram!

Qolu zorlu, yekəpər bir kəndli səsi başa düşmədiyi üçün əl atıb dəyirman daşını saxlayır, arxaya qanrılarlaq deyir:

- Kimsən, yaxın gəl görüm nə deyirsən?

Jəfər dəyirman daşını saxlayan kəndlini görjək özünü itirir:

- Heç nə, heç nə. Demək istəyirəm ki, səndən sonra mən başlaya bilərəmmi?

- Onu dəyirmançı bilər, məndən niyə soruşursan!

Beləliklə, Jəfər düz bir həftə dəyirməndə növbə gözləməli olur. Jəfər çox yorğun, yuxusuz, pərişan evə qayıdır. Javad kişi diqqətlə onu süzüb, soruşur:

- Ay oğul, niyə belə ləng gəldin, xeyirdimi?

- Xeyir olmamış nə olajaq, sən deyən o adam gəlmişdi.

- Ay oğul, sənə demədimmi ki, bu belə getməz!

MIX ÇIXIB

Molla bir evdə aşura keçirmiş. Yaz fəsli imiş. Bir nəfər qaranəfəs halda evə daxil olub deyir ki, ay molla baba, siz burda ağlaşırsınız, başınızadizinizə döyürsünüz, o dey bir dəst uşaq tərənin başında vedrə çalıb yallı gedir.

Molla "vaveyla" deyib, yerindən qalxır, jamaatda arxasınca tərəyə çatır. Nə qədər dəlil-dələyl edirsə, mümkün olmur, uşaqlar yallını daha da qızıdırırlar. Mollanı şeytan yoldan azdırır, köməkçisinə deyir ki, Allah şeytana lə'nət eləsin, uşaqların bu halayını mənəm də qanımı joşdurur. Əbamin ətlərini yerə mıxlayın ki, tərənə bilməyim. Mollanın tapşırığına əməl edirlər.

Uşaqlar oyunu qızıdırır, şıdırğı yallı gedir. Molla bir sağ çiyini, bir sol çiyini tərədir, mıxlar yavaş-yavaş yerdən çıxır, molla qol götürüb uşaqlara qoşulur. Üzünü oradakılara tutub deyir:

Balalarım, allah şeytana lə'nət eləsin, aşuradan keçibdi. Mıx çıxıb, özünüzü qoruyun.

BU ÜZÜNÜ BİR GÜNLÜYƏ MƏNƏ VERƏRSƏNMİ?

Bir nəfər alver eləyir, xırda olmadığına görə satışı 50 qəpik borjlu qalır. Sabah alışı mağazaya gəlib pulu istəyir. İsa kişi deyir ki, qulağını bəri tut. Alışı piştaxtanın üstündən başını ona tərəf əyir. Satışı astadan deyir:

- Jamaatda nisyəm var, utandığımdan yığa bilmirəm. Bu üzünü bir günlüyə mənə ver, nisyəmi yığım!

Alışı bərkədən gülüb, mağazadan çıxır.

HANSI İSTƏSƏ GEYƏ BİLƏR

Bir nəfər yun köynək almaq istəyir. Birini götürüb baxır, satıjdan soruşur:

- Ay İsa dayı, bu arvad üçündü, ya kişi?

- Ay oğul, onsuz da irtməyin qaldırmasan arvadlığımı kişiliyini seçmək olmur ha, hansı istəsə geyə bilər deyə, mülayimjə gülümsünür.

MƏN BAJINAM

Ailənin təsərrüfat işləri ilə İsa kişinin arvadı məşğul olurdu.

Yaz fəsində arvad mal-qaranı yaylağa aparır. İsa kişi bağçaya enib qonşu kişi ilə söhbət edir. Nəyə görə qızlarının biri "Ay qağa" deyərək iki-üç dəfə atasını çağırır. Kişi eşidir, amma cavab vermir. Qız yaxınlaşıb deyir:

- Ay qağa niyə cavab vermirsən?

- Ay bala, qağan ölüşdə mal otarır, mən bajınam, ona görə cavab vermirəm - deyə, qonşu kişiylə baxıb gülür.

Çıxdım tərəyə,
Ayağım düşdü küpəyə.

(Ayaqqabı)

Dam üstündə
Dana dingildər.

(Dolu)

Uzun hoqqa,
Sarı saqqal,
Hər kəs onu tapmasa,
Olar çaqqal.

(Qarğıdalı)

Ağaj başında sarı yumaq.

(Heyva)

Ağaj başında
Darı quyusu

(Ənjir)

Yol üstündə yumru oxlov.

(İlan)

Tapı-tapı
Qızıl qapı
Şah ölkəsi
Xan bağı.

(Gəbə)

Bizdə bir kişi var,
Qırx dənə dişi var.

(Daraq)

Bizdə bir kişi var,
İki ədəd dişi var.

(Qayçı)

Bir öküzüm var
Quyruqlamasan yerinə getməz.
(Qazan və qaşığı)

Bizdə biri var,
Yeddi dili var.
Ağzı yox,
Adamı tutur.

(Gijitkan)

Gedin görün kim gəlir,
Dəyirmanı dən gəlir.
Toxunmamış çuvaldı,
Üyünməmiş un gəlir.

(İydə)

Ay baba, dur gedək,
Karvanımı sür gedək,
Səksən səkkiz qarıya
Bir qıfılı vur gedək.

(Orujluq)

Sağsağan sökər,

Bildirçin biçər,
Qaz qağıldar,
İliyin tökər.

(Dəyirman)

Dağdan enir,
Daşdan enir,
Bir sürü aslan enir,
Al deyəni aldırılmaz,
Ağzına yüyən vurdurmaz.

(Bel, külək)

Gərəkdi ha gərəkdi,
Gərəkəməzə gərəkdi,
İlahi bir şey göndərüb
Hər bir şeyə gərəkdi.
Bir yemiş var yemişdim,
Yeməsəydim ölmüşdüm,
İndi olsa yemərəm,
Yeməsəm də ölmərəm.

(Ad)

(Ana südü, ana döşü)

Dağda dalaman gördüm,

(Gijitkan)

Suda Süleyman gördüm,

(Bahq)

Duzsuz bişmiş aş gördüm,

(Halva)

Yatar köşək daş gördüm.

(Dəyirman daşı)

Yol üstə yorğun arvad.

(Təndir)

Qara bəy atdan düşdü,
Balaları yürüşdü.

(Qazan)

Əkdim palıd, bitdi şabalıd,
Ortasından bir zoğ çıxdı,
Nə palıddı, na şabalıd.

(Qatır)

Bir qırmıq küp daşı,
Yandırır dağı, daşı.

(İstiot)

Balaja kişi dağdan ilxı yendirir.

(Ülgüj)

Qara toyuq, qarnı yarıq.

(Buxarı)

Hadahada, yendim getdim suada,
Səksən səkkiz yuvada,
Doxsan doqquz quş gördüm.

(Nar)

Göydən gəlir hənir-hənir,
Yerə düşür halqa dəmir,
Vur başına otur gəmir.

(Qoz)

Babam bağda yatıb,
Papağını uzağa atıb.

(Tağ)

Damda dana böyürdü,
Qızlar ora yüyürdü.

(Toy)

Yer küpə, yeriməz küpə,
Min il yer altıda qalsada
Çürüməz küpə.

(Ad)

Qaraja-qaraja qarğalar,
Bizdən sizə yorğalar.

(Saj)

ÖÄİ İ ÄÆÄËÄÐ

Altı min yüz iyirmi.
(Namaz)

Mən aşığam bir
bəndi,
Qızlar bağlar bir bəndi,
Bir bağa bağban oldum.
Yüz arxı var, yüz bəndi.

(Bulaq)

Aşıq bu suda qaldı.
Xalın bu suda qaldı,
Yeddisi göyə çıxdı,
Üçü bu suda qaldı.
Dəryadan bir balıq çıxdı, adı yox.
(Uşaq)

Babadan əziz
Nənədən əziz
Qızıldan ağır,
Baldan şirin.

(Nəvə)

Yem şirindi, yem göyçəkdi,
Yemək olmaz, dadı yox.
(Bala)

Çölü günnən,
İçi unnan.
Qızıl qaya yellənər.
Qızılları sallanar.

(İydə)

Alçaq dağdan qar yağar.
İki qoyun onun jiyəsidə, qanı yox.
(Ələk)

(Zoğal)

(Süd vəzləri)

O tayda bir qurd durub,
Dişin-dişinə vurub.
Jümlə aləmi yeyib
Yenə yerində durub.

(Dəyirman)

Bir dayı var kişnər gedər, yanı yox.
(Yüyrük)

O tayda duran kişi,
Əlində dəmir şişi,
Mənə bir ulaq göndər,
Nə erkək olsun, nə dişi.

(Gəmi)

Bir damım var, bir dirək üstə.
(Göbələk)

Kəsirəm uzanır,
Yonuram yoğunnayır.
(Quyu)

Tut-tut tupulqu,
Tutda bişər tupulqu,
Tutdan bir çubuq kəsdim,
Nə tutdu, nə tupulqu.

(Qatır)

Çıxdım tərəyə,
Düşdüm küpəyə.
(Sapan)

Ay ana mənə un göndər,
Toxunmamış çuvalda,
Üyünməmiş un göndər.
(İydə)

Mən aşıq yüz iyirmi,
Qaş gözə düz iyirmi,
Və'də başı istərlər,

Bizdə bir quyu var,
İçində suyu var,
Suyun içində ilan var,

İlanın ağzında qurbağa, Qurbağanın ağzında küllü var.	(Lampa)	Bir qızım var, Bir gözü var.	(Ulduz)
Balta vurdu yonçaya, Səsi düşdü Gənjəyə.	(Göy gurultusu)	Bir səhəng şəkər, Dünyanı əkər.	(İynə)
Balaja quyu, dınqıldar suyu.	(Sərinj)	Daşa dönmüş sudu o, Tapın görək nədi o?	(Buğda)
Çəpər üstə çil toyuq.	(Boram)		(Buz)
Əmim oğlu ustadı, Beli kəmə üstədi. Sudan körpü qurubdu, Gəl gör neyə ustadı?	(Buz)	Əlində oraq Çarxları daraq, Üstü xırman, Altı dəyirman.	(Kombayn)
Zir kilim zinjir kilim.	(Yer)	Bir atım var sərindi, Gejə-gündüz yol gedər, Yerindədi yerində.	
Qaraja qarı qaralar, Bizdən sizə yarğalar.	(Qulaq)	Nə əli var nə ayağı, Eşər tökər torpağı.	(Çay, arx, su)
Bizdə bir kişi var, Köndələn yatışı var.	(Fərməş)	Bağda uçar səhər-səhər, Bizə verər yazdan xəbər.	(Traktor)
Çəpər çəpər, İçində at çapar.	(Nehrə)	Bir yumurtam var. İçində də yüz balası.	(Qaranquş)
Qaraja qarğa qarğalar, Bizdən sizə yarğalar.	(Sap)	Bədəni yerdə Saqqalı göydə.	(Nar)
Axşam səpdim noxudu, Səhər baxdım yoxudu.			(Turp)

O kimdi saçları zər. Jahanı gülə bəzər, Gejə yatar dinjələr, Səhər dünyanı gəzər.	(Günəş)	Üstünə sim qoyarlar. Ağlama simim ağlama, Qulağını burarlar.	(Kamança, tar)
Atdan hündür, İtdən balaja.	(Yəhər)	Bir sapım var hörülməz, İlmələri sökülmez.	(Kiprik)
Yazda yığar yeməyini, Çox sevər öz əməyini. Yeyib yatar baharədək, Nədi adı tapın görək.	(Qarısqqa)	Bizdə bir kişi var, Nənəmin işi var.	(Nehrə)
Əynində atlaz, Dənizdə batmaz.	(Neft)	Qaraja qatır bujaqda yatır.	(Saj)
Dərvişlər ey dərvişlər, Göydən yerə enmişlər, Göydə o qədər oynamışlar, Xurd-xaşıla dönmüşlər.	(Qar)	Bizdə bir kişi var, anamlı işi var.	(Çəhrə)
Qəlbi qara, yarıq başı, Gedər gələr tökər yaşı.	(Qarışqa)	Yol üstə qazan qaynar.	(Qarışqa)
Nar dənəsi, nur dənəsi, Yer üzünün bir dənəsi.	(Qar)	İriz-iriz gedərəm, Rizvana gedərəm, Rizvandan su içib Xoruz banı gələrəm.	(İşiq)
Özü bir zərrar misli, Hamı onun əsiri.	(Qələm)	Bir qonaq gəldi haqdan, Bir quzu kəsdim nahaqdan, Nə qonaqımın dişi var, Nə quzunun sümüyü.	(Ana döşü və uşaq)
Xərjlənməsə azalar, Xərjlənsə çoxalar.	(Qur'an)	O nədi ki, heyvan deyil otlayır, Quş deyil yumurtlayır.	(Tısbəğa)
Şam ağajı oyarlar,	(Pul)	Məşəyə gedər qudurar, Evə gələr sakit durar.	(Balta)
	(Elm)	Min bir oğul, bir ata,	

Hamısı minib bir ata.	(Səhəng)
(Qarğıdalı) Dağ altında küçük zingildər.	(Atın nah)
Anamın bir donu var, Toplamaq olmaz, İçi dolu sərvətdi Sanamaq olmaz.	(Dolu)
(Göy, ulduz) O nədi ki, Bədəni dəmir, ayağı rezin, qanı benzin.	(Maşın)
İlim-ilim düyməsi, İlin xatın düyməsi Hər kəs onu tapmasa Yüz manat onun jərməsi.	(Tüfəng)
Anası yastı pəri. Qızı ellər gözəli. Oğlu ellər dəlisi.	(Körpü)
(Yarpaq, üzüm, araq) Yol üstə yoğun arvad.	(Arı)
Bu qurdlar bizim qurdlar Dilimi dişlər qurdlar. Bu quşlar neyə quşdu, Boğazından yumurtdar.	(Eymə)
Ay baba, baba dur gedək, Karvanını sür gedək. Yetmiş iki qapıya Bir qıfılı vur gedək.	(Oruj)
(Qəbristanlıq) Ay nənə mənə yağ göndər, Doğmamış inəklərdən Çalxalanmamış yağ göndər.	(Bal)
Bu gün şənbədi, Yadıma düşən nədi? Odsuz, ojaqsız. Qazanda bişən nədi?	(Sağılan inək)
(Bal) Çatı su içir, dana köpür.	(Qarpız)
Yük üstə qara fətir.	(Ay)
O nədiki piyada getməz.	(Kilid)

Yol üstə sarı yaylıq.	(Taxıl)
Tağı burda əkdim Billəsin orda tapdım.	(Balqabaq)
Nağara, ha nağara, Dırmaşar ha divara.	(Kərtənkələ)
Sıçan görsə dişin açar, Quş görəndə qanad açar.	(Yarasa)
Daşı-daşlara çaxdım, Pambıqı oda yaxdım.	(Çaxmaq, qov)
Quru qovaq içində qudurmuş ilan.	(Qılınj)
Ət dirəyin başında Dəlik deşik dəbilqə.	(Üskük)
Evimizdə bir kişi var, İki haçalı dişi var.	(Maşa, qayçı)
O yanı taxta Bu yanı taxta Yumru bəy otaqda.	(Fındıq)
Bir ağajım var iki budağı.	(Adam qolu)
Gündüz ağa, Gejə nöker.	(Yorğan-döşək)
Beş qardaşım var, Beşi də bir peşədəndi.	(Barmaqlar)
Çullaram çulun tullar.	(Saç)
Gedir-gəlir yaşayırım, Gedib gəlməsə ölləm.	(Nəfəs)
O nədi saymaq olmaz Olmasa qalmaq olmaz.	(Un)
Yumru təkər, Əllərdə gəzər.	(Qaval)
Uzunja qız uzanar, Özünə yem qazanar.	(Yaba)
Anada var, babada var, Nənədə yox, nəvədə yox.	("A" hərfi)
Günü keçər tayada, Xoş gün verər sayada.	(İnək)
O hansı ev quşudu, Uçdu, səninki deyil.	(Söz)
Mən gedirəm, o artır.	(Ləpir)
Balaja quyu, Paqqıldar suyu.	

Atıldım mindim qara daya.	(Samovar) (Daraq)	Nə əli var, Nə ayağı, Qarı açar, Dəlisayağı.	(Külək)
Hiyin-hiyin nəhər at, Köynən gedir kəhər at, Ayaqında qırx nalı, Göynən gedir kəhər at.	(İldırım)	Nə gözdə, var nə yerdə, Əsil firəng içində.	(Saat)
Diri qoza, diri qoz Bizdən sizə yürü qoz.	(Siçan)	Balaja quyu Taqqıldayar suyu.	(Sulu qəlyan)
Qutu qutu içində, Qutu sandıq içində, Babamın ağ yaylığı, O da onun içində.	(Şabalıd)	Zərbəti var bunun, Zərdən əbası var bunun, Bədəni dəlik-dəlik, Gör nə səfəsi var bunun.	(Portaqal)
Gedər-gedər ayağı yox, Adam öldürər əli yox, Köynəyi var tikişi yox, Yumurta salar, tükü yox.	(İlan)	Zər-zər üstə, Zər divar üstə, Mən gəlinjə, Qal divar üstə.	(Qıfil)
Nar da var, nar da var, Nardan şirin harda var?! Əl tutmaz, bıçaq kəsməz, Ondan şirin harda var.	(Yuxu)	Eşikdə dağdı Pambıq kimi ağdı. Evə gələr Suya dönər.	(Qar)
Sarı əbası var bunun, Büzmə yaxası var bunun, Üstü çöpur, içi dilim, Gör nə səfəsi var bunun.	(Limon)	Əzizim bir anası, Hərənin öz anası. Quşlardan hansı quşdu, Mın bala bir anası.	(Arı)
Gözləri var, başı var, Nə tükü, nə qaşı var, Ayaqı yox, dili yox, Dərisində pulu çox.	(Balıq)	İynəsi çox Tikəni yox. Qırmızı nar	(Kirpi)

Hər evdə var. Altı daşdı, daş deyil, Üstü daşdı, daş deyil, Heyvan kimi otlayır, Heyvana yoldaş deyil.	(Od) (Çanaqlı bağa)	Ay mənim maral inəyim, Qarnı xaral inəyim, Yol yeriyyə bilməyib, Çəpər basan inəyim.	(Tısbağa)
Qulaq üstə qızıl quş yatar.	(Sırğa)	Gəl deyirəm, gəlmir, Gəlmə deyirəm, gəlir.	(Dodaq)
Atamın yeddi oğlu var, Yeddisi də bir boyda.	(Həftə və gün)	Bir belə fit daşı, Yandırır dağı-daşı.	(Çaxmaq daşı)
Axşam oldu saralır, Sübh tezdən qaralır.	(Lampa)	Qarı dalında bir qom çubuq.	(Gün şüası)
Bir quşum var jəld uçar, Qanadı yoxdu qaçar.	(Xəyal)	Bağlayıram qaçır, açıram durur.	(Çarix)
Özü bir qarış Quyruğu on bir qarış.	(İynə və sap)	Bir babam var, özü bu tayda, Balaları o tayda.	(Tağ)
Tap-tapı, dəmir qarı On iki budaq, iki yarpaq.	(Saat)	Damda dambıldar Suda gumbuldar. Heyva çalar, Nar oynar.	(Dolu)
O nədi ki, baldan şirin Zəhərdən aji.	(Dil)	Tap nədi ki, böyük qardaş balaja qardaşa çata bilmir.	(Araba çarxı)
Gündüz gedər dolama, Gejə gələr salama	(Yuxu)	O nədi ki, gejə-gündüz yol gedir.	(Su)
Bostanda var bir arvad, Paltar geyib qatbaqat.	(Kələm)	Bir quyum var, İçində ilan balası, Qırağında kövhər dənəsi.	(Çıraq)
		Üstü taxta, altı daş,	

Dörd əl-ayaq, iki baş.	(Vəl və at)	Bir sandığım var mərəndi, Nə qıfılı var, nə bəndi,					(Tüfəng)
Dörd qardaşın, bir papağı.	(Stol)	Elə açılır, elə yumulur, Heç kəs bilməz o nədi.	(Kələm)			(Qızıl)	Bir qazanım var, Ağzı aşağı olanda dolur Yuxarı olanda boşalır.
Uzun-uzun uzanar Üzü aşağı sallanar.	(Badımjan)	Bizdə yoxdu, sizdə yoxdu, Yer altında qızıl yoxdu, Budaq verir yarpağı yoxdu.	(Maral buynuzu)			(Yer)	Bir öküzüm var, Döyürəm, söyürəm Quyruğundan tutmasam Tövləyə girmir.
Ələk olar, vələk olar, Xırmanlarda gərək olar.	(Külək)	O nədi ki, bir quyu, Quyunun içində suyu, Suyun içində ilan, İlanın ağzı yanan.	(Piltə)			(Yol)	Əyri-əyri bol gedər, Bir allaha tuş gedər.
Ələ alsan sallanar Yerə qoysan yığılar.	(Zənjir)	Milit-milit, Qapısı kilit, Ya bunu tap, Ya burdan get.	(Açar)			(Nənni, yüyürük)	Gümüş təj Qızıl təj Birini götür Birin qat.
Qutu qutu içində, Qutu sandıq içində, Babamın ağ yaylığı O da onun içində.	(Şabalıd)	Bir damım var dəmirdən Altı od, içi bədən.	(Qazan)			(Söz)	Bir təpədə Yeddi deşik.
Halvanı ay, halvanı, Altı qıçı var, bir dabanı.	(Tərəzi)	Bir dənə sandığım var, hər yerdən xəbər verir.	(Radio)			(Torpaq)	Gedən ley, Gələn ley, Bir qıç üstə, Duran ley.
Əzizim daşdan olsun, Qolu qumaşdan olsun, Mənə bir silah verin, Gülləsi daşdan olsun.	(Sapand)	Altı taxta, üstü taxta, Ortasında dəmir balta.	(Xənjər)			(Pambıq)	Bir öküzüm var, Yulunu aldım, qabırğası göründü.
Dağdan gəlir Ayrı xatun Qolları xınalı xatun, Frası deyir, dil anlamır, Qəsab köynək, çit arxalıq.	(Arı)	Nə gejə yatır, nə suya batır.	(Kölgə)			(Qarğa)	Min milit Ağzı kilit.
Bir özü var, min gözü.	(Xəlbir)	Ağzın açır, zəhər saçır, Hamı görər, geri qaçar.	(İlan)			(Xiyar)	Bir itim var,
							(Qəbr)

Hürə-hürə burnu şişər.	(Jəhrə iti)	O neyə ağajdırki, Gündə bir yarpaq salır.	(Təqvim)
Qaya altdan qaz gedər, Qaqıldayıb qaz gedər. O quş da elə quşdu ki, Yeddi il boğaz gedər.	(Zümrüd quşu)	Çatı su içər Dana köpər.	(Balqabaq)
Damda var qara yaylıq, Yarışa qara yaylıq.	(Qır)	Körpü altdan söz gedər, Qaqıldıaşar qaz gedər.	(Su)
Bir qonağım gəldi haxdan, Bir quzu kəsdim naxaxdan, Nə qonağımın dişi var, Nə quzunun sümüyü.	(Uşaq)	Özü ola-ola, Yeri tala, Para-para, Qəlbi qara.	(Lalə)
Qazdım-qazdım qum çıxdı. Bu geşə keçinən oğlan Səhər bazara çıxdı.	(Günəş)	Şirin olur, bal deyil, Yağ kimidi, yağ deyil, Rəngi ağdı, qar deyil.	(Qaymaq)
Dağdan gəlir banu xanım, Əlləri xınalı xanım, Dindirəndə naz eylər, Eyti küt eyralı xanım.	(Kəklik)	Çöldə deyil, evdədi, Nə yerdə, nə göydədi.	(Pənjərə)
Pəri Pərinə çağırır. Pəri hürünü çağırır Bir xanədə dörd yarpaq, Biri-birini çağırır.	(Saz)	Alaja-bulaja Uçdu qondu ağaja.	(Sağsaqan)
Beş athıydı bir dağda, Bir şamama bir taqda, Hərə düşdü birin üzdü, Dördü qaldı bir taqda. Bir balaja gözü var, Dünya dolu sözü var.	(Qələm)	Kiçijik məzar, dünyanı gəzər. Durmada gedər, mənzilə çatmaz.	(Ayaqqabı) (Çay)
		Səssiz çöldə it hürər.	(Qurbağa)

Yer altında qızıl qalaq.	(İlan)	Çölündə bahar.	(Soyuduğu)
Çini-çinar başında, Çin qaranquş oturub, Qanadların silkələr, Nazu-ne'mət tökülər.	(Künjüt)	Boyu uzun sayaqdı, Sahibinə dayaqdı.	(Ayaq)
Yer altda yağlı böyrək.	(Dombalan)	Göy öküz getdi gəlmədi Qırmızı öküz yatdı durmadı.	(Köz)
Bazardan aldım bir dənə, Evdə açdım min dənə, Çullayırım qulun salır, Çullamıram qulun salır.	(Saj)	Lax qapı dəmir qapı, Jənnət bağı şah ölkəm.	(Güzgü)
Balaja quyu, dumbuldar suyu	(Damçı)	Qızıl qaba allanar Qızılları sallanar.	(Saqqal)
Ay ağa mənə yağ yolla, İnəkləri sağ, yolla, Doğmamış düyələrdən, Ərinməmiş yağ yolla.	(Bal)	Sarıdı zəfəran deyil, Ərsin ayax, Bənövşə qulax.	(Toyuq)
Yerə vurdum baltanı, Ağzı qızıl xaltanı, Yerdən bir jövher çıxdı, Güllü jahan, soltanı.	(Su)	Atsam irəli, Qayıtmaz geri, Desəm ah əhsən Tərs oğlu tərsəm.	(İradə)
Uçan bir quş gərəkdı, İşin tamam gərəkdı. Dəyirmanə jan verər, Xırmana da gərəkdı.	(Külək)	Çəkisi birjə misqal, Qiyməti minjə dinar.	(Brilyant)
İçində qışdı,		Bel sapı, balta sapı, Bir budaq, beş yarpağı.	(Əl)
		Üzük aldım qaşı yox, Təpə gördüm, daşı yox. O nədi ki, ağlayır, Gözlərinin yaşı yox.	(Kamança)

Dərdi qəmdən, tən'i zərdən, Əlin vurasan, edər fəğan.		(Tüştü)
	(Ney) Nar da var, kar da var, Nardan şirin harda var?! Əl tutmaz, bıçaq kəsməz Ondan şirin harda var.	
A lələlər, lələlər, Gümüşdən pıyalələr. Göbündən dən yeyər, Bel üstündən balalar.		(Yuxu)
	(Rəndə) Bir dirək üstə iki dam.	(Burun)
O qara gədə, nədəndi Bağrı zədən-zədəndi. Özü ellər doyurar, Gözü doymaz nədəndi?	Bir dəfə qurd durmuş, Dişin-dişinə vurmuş, Dünyanın malın yemiş, Heç özünə qalmamış.	(Dəyirman)
	(Dəyirman)	
Divdən qazıram Qıraxlarını yazıram.	A yolnan gedən kişi, Torpağnan vardı işi, Bir oğlaq almışam mən, Nə erkəkdi, nə dişi.	(Traktor)
Bu gün adınadı, İşlər ovandıadı, Qaradan ağ boyanıb, Tap görüm onun adı nədi?	İçi küpə, İki ağaj, Biri göyde Biri yerde.	(Nağara)
	(Tük)	
Bir gəbə var qatlamaq olmaz, Üstü dolu şah Abbas, Onu saplamaq olmaz.	Axşam yığılar, Səhər açılar.	(Ulduz)
	(Ulduz)	
Aşiq göy-yerə düşdü, Yemiş göy yerə düşdü. Aatmasaydım dəyərdi, Atdım göy yerə düşdü.	Əzan verir, namaz bilmir, Arvad alır, kəbin bilmir	(Xoruz)
	(Meyvə)	
Buxarı-ay buxarı. Boynunu çək yuxarı. Jəhənnəmdən çıxıb gəlir, Əyni məxmər çuxalı.	Araba gedər izi yox, Küləş yapar, gözü yox, Altı ayaq, bir daban, Ağzı qara, gözü yox.	(Baramaqurdu)

Aşiq su deyib ağlar, Dəryada bir gül bitib, O da su deyib ağlar.	Zər-zərə yapışib, Zər divara yapışib, Zər-zərdən gəlməsə, Zər divardan qopmaz.	(Ürək)	(Qifil və açar)
Palıdın parası, İçinin tarası, Onu tanımayan, Şeytanın balası.	Bağda sürünər gözər, Az-az görünər, gözər. Oxşayır daş yumağa Qorxuram əl vurmağa.	(Saz)	(Kirpi)
Ağja tərə, Başı küpə, Nə küpədi, Nə də tərə.		(Plov)	
Bir kilimim var Min bir naxış, Yelbaba süpürər Payızı, qış.		(Yer)	
Üstü yaşıl məxmərdir, İçi şirin şəkərdir.		(Qarpız)	

Qızıl gül bitib suda,
Birin kəs, birin buda.
Mən durum keşiyində
Sən yat şirin yuxuda.

Laylay quzum, ağlama,
Ürəyimi dağlama,
Yat yuxun şirin olsun,
Yuxuma daş bağlama.

Laylay deyim düz barı,
Gəl dərdimi üz barı,
Balama qurban olsun
Yüz dul arvad, yüz qarı.

Laylay balam, gül balam
Gül balam, bülbül balam
Mən sevindim sənənlə
Sən də sevin, gül balam.

Ay laylay belə laylay,
İl-ayla belə laylay,
Heç bəndə qoy çalmasın,
Biz çaldıq belə laylay.

Laylay çalım həmişə,
Karvan gedər yenişə,
Yorğanında gül bitsin
Yastığında bənövşə.

Laylay çallam su gəlsin,
Balamın yuxusu gəlsin,
Uzaq-uzaq ellərdən
Balamın dayısı gəlsin.

Doğma balam, jan balam,
Şəkər-şirin bal balam,
Böyük bir oğlan ol sən,
Boya-başa çat balam.

Mən aşiqəm hələ var,
Bülbül bağda hələ var,
Əlim səndən üzülsə,
Gözüm səndə hələ var.

Laylay beşiyim laylay,
Evim-eşiyim laylay,
Sənin həmişə, hər vaxt,
Çəkim keşiyin laylay.

Ay layla belə laylay,
İllallah belə lay-lay,
Xalq gül əkdik, gül dərdir,
Sən qaldın belə lay-lay.

Balama qurban at olsun,
Tərəkmədə tat olsun,
Qalada qubernat olsun,
Minjivanda saldat olsun.

Gözəlsən mənə quzum,
Dilli, dilavər quzum,
Böyük oğlan olanda,
Qurban kəsəjəm quzum.

Lay-lay ümidim lay-lay,
Ayım, ulduzum lay-lay,
Şirin yuxu içində,
Mən səni süzüm lay-lay.

Yuxuların şirindi,
Arzuların dərinidi,
Mənə bu qız balamın,
Yeri yaman sərinidi.

Qapının gülü sənsən,
Tarixin ili sənsən,
Mənə Koroğlu oğlum,
Bu çayın seli sənsən.

Gün çıxanda ay batar,
Ay batanda gün çıxar,
Mənə körəpəjə balam
Şirin yuxuda yatar.

Tatan qız ay, tatan qız,
Dayın olsun qaynatan, qız,
Gəldi, getdi atan qız,
Qaldı kür, qaynatan qız.

Layla gülüm, çiçəyim,
Layla mənə göyçəyim,

Dağın maralı,
Gözün qaralı,
Dünyanın malı,
Bu balama qurban.

Balama qurban sürülər,
Balam nə vaxt irilər.

Sənə layla deməkdən,
Ağardı bu birçəyim.

Layla ey elim, obam,
Odum, ojağım, sobam,
Sənə layla çalırım
Olasan mənə babam.

Ulduzların sayrışır,
Yuxun yaman qarışır,
Yuxuları gələndə
Balamın gözü ayışır.

Ayım, günümüdü balam,
Şirin dilimdi balam,
Mənə həm yurdum, yuvam
Həm də elimdi balam.

Qızların başı lay-lay,
Üzüyün qaşu lay-lay,
Mənə İlahə qızım
Qəmər, Ülkər, Ulduzum.

Balama qurban elçilər,
Balam nə vaxt dirçələr.

Balama qurban gül çiçək,
Balam nə vaxt güləjək?

Balama qurban el-oba,
Nə vaxt olajaq baba.

Köynəyin ağ saxlaram,
Yuyaram ağ saxlaram,
Bizim elə bir də gəl,
Yüz il qonaq saxlaram.

Jeyran çölə gəlmənəm,
Ördək gölə gəlmənəm,
Gəl and vermə allaha,

Sizin elə
gəlmənəm.

**ÈÀÉÈÀÈÀÐ, Í ÀÇÈÀÌ ÀÈÀÐ,
ÈÀÌ Û ÈÒÌ ÀÆÈÀÐ**

Ç a l m a n ı
baş a ç alı,
Y e m ə
n a m ə r d
ç ö r ə y i n ,

Çiçəklər
hala gəldi,
Arılar bala gəldi,
Nə günah elədim ki,
Başıma bəla gəldi.

ÈÀÉÈÀÈÀÐ

Qayıdar başa çalı.

Əzizim keçdi məndən,
Ox dəydi keçdi məndən,
Mərdlərə körpü oldum,
Namərdlər keçdi məndən.

Bağdan yolladım barı,
Sandığa düzdüm narı,
Küsdürüb yola saldım
Bənövşə bıqlı yarı.

Dağlarda qar olaydı,
Don vurub xar olaydı,
Dil bilən söz anlayan,
Bir nazlı yar olaydı.

Yaralıyam yanımdan,
Quşlar doymaz qanımdan,
Fələk bir iş işlədi,
Bezar oldum janımdan.

Əzizim üzüm qaldı,
Üzümlər düzüm qaldı,
Sevgilimə deməmiş,
Gör neçə sözüüm qaldı.

Əzizinəm mən yetim,
Sən yetim, mən də yetim.
Hamı əhdinə yetdi,
Gün olsun məndə yetim.

Bağda üzüm ağajı,
Üzüm süzüm ağajı,
Əli baltalı gəlir,
Kəsmə bizim ağajı.

Yol qırağı bənövşə,
Düymələndi bənövşə,
Yarım ağır xəstədi,
Dərmanısın bənövşə.

Əzizim bilən məni,
Oxu, yaz bilən məni,
Duasın unutmasın,
Tanıyan, bilən məni.

Günün mübarək olsun,
Aydın mübarək olsun,
Bir ağıllı gəlin ol,
Toyun mübarək olsun.

Əzizim dağlar səni,
Qar yağar, bağlar səni,
Sevgilim səndə gəzməmiş,
Göz görjək ağlar səni.
Ələkdə var barama,
Gəl qəlbimi arama,
Bajım tutsun çıraqı,
Anam baxsın yarama.

Mən aşıqəm şirin ol,
Şirindən də şirin ol,
Qaynatana hörmət et,
Baldızına şirin ol.

Əzizim başa çalı,

Bu yol karvansız olmaz,
Dəvə sarvansız olmaz,
Ölürəm həkim çağır,
Təbib, dərmansız olmaz.

Dəyməsin göz yarına,
Sağalar xəstə könül,
Yetəndə öz yarına.

Aşıqəm ay üzünə,
Telini yay üzünə,
Gündüzlər günə baxdım,
Gejələr ay üzünə.

Boz at bazara gəldi,
Dərdə, azara gəldi,
Mənim saf məhəbbətim,
Gözə, nəzərə gəldi.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum düşdü biləkdən,
Mənimki belə gəlib,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Əziziyəm yar salan,
Yandı bağırim qarsalan,
Yüz il özünə
gəlməz,
Bir gün gözdən yar salan.

Í ÀÇÈÀÌ ÀÈÀÐ

Əziziyəm bağ salam,
Bağbanım yox bağ salam,
Virana bağlar gördüm,
Dəliyəmmi bağ salam?

Yar söz deməz yarına,

ÈÀÌ Û ÈÒÌ ÀÆ

Yáçàèì ýþðäöì àèð äýðyäý éäääè äððà äððä öýì yè ñýèèè
-ýì èø í òäóéóð. Áääèì áé éäääè äððà äððä öýì yè ñýèèè -ýì èø
í èéý áèçèì éäääè äððä öýì yè ñýèèè -ýì èø éí éáðéí è
í òäóéóðñáí ?

Áääè:
- Nèçèì éäääè äððà äððä éäääè öýì yè ñýèèè -ýì èø áèçèì
éäääè äððä äððä öýì yè ñýèèè -ýì èø éí éáðéí è í òäóéóá. Í í à ýþ ðý
äý áèçèì éäääè äððä äððä öýì yè ñýèèè -ýì èø nèçèì éäääè äððà

Bu bağda bar olunja, Heyvalar, nar olunja, Dil açır dəli könlüm, Sən mənə yar olunja.

Á À É À Ò Û È À Đ

Bu dağlar injidəndi, Dür, sədəf, injidəndi,

Kəsərəm mən dilimi, Bilsəm yar injidəndi.

Ay çıxıb birjə barmaq, Gəl sinəmə çəkmə dağ, Yarım məndən küsübdü, Bir çarə var yalvarmaq.

Əziziyəm yad əli, Ya divanə, ya dəli, Məhşərim o gün qopar, Sənə dəysə yad əli.

Bostan əkdim tağbatağ, Əkdim açdı şax-budağ, Bir sən, bir mən olaydıq, Bir də xəlvət bir otaq.

Sular gəldi lil kimi, Qaşlar durub mil kimi, Hər sabah boyun görsəm, Qəlbim açar gül kimi.

Mən aşiqəm yad üzə, Ya çəmənə, ya düzə, Sənin ömrün qönçəsin, Qoyarammı yad üzə.

Sabahın sübh azanı, Çağır mətləb yazanı, Allah özün qovuşdur, İki həsrət gəzəni.

Əzizim oymaq-oymaq, Evləri oymaq-oymaq, Hər nədən doymaq olsa Çətindi yardan doymaq.

Gəl geyindir al məni, Bir yadına sal məni, Baş bağına saz kimi, Həzin-həzin çal məni.

Bitibdi dağda lala, Oxşar gül üzə xala, Sidqinən sevən ürək Axır çatar vüsala.

Gözlərim görə səni, Hey baxıb görə səni, İstəmərəm gözümdən, Ayrı göz görə səni.

Əziziyəm tər-tərə, Bu yol gedər Tərtərə, Üz qoyum üzün üstə, Qoy qarışsın tər-tərə.

Dağ dərəni dollanam, Dərya kimi bulannam, Gözlərim sənə qurban, Mən gözsüz də dollanam.

Su gələr axar doymaz, Dağ daşı yaxar doymaz, Gözlərim yar gözüne, Ölünjə baxar doymaz.

Əzizim gədiyinnən, Ay doğdu gədiyinnən, O yara qurban olum, Dönməz öz dediyinnən.

Əzizim hara gəlsin, Zülfünü dara gəlsin, Sənsiz bayram eyləsəm, Bayramım qara gəlsin.

Əzizim məni dindir, Xoş xəbər de, sevindir, Mən ki, səni sevmişəm, Varım-yoxum sənindir.

Sirr sözün məndə qalsın, Saldım kəməndə qalsın. Jan məndə qərar tapmaz, Qoy verim səndə qalsın.

Bu bağda bar şirindi, Heyvadan nar şirindi, Sağ olsun qohum-qardaş, Hamıdan yar şirindi.

Kabab yanar köz ağlar, Dil alıxar söz ağlar, Yar yardan ayrı düşsə, Ürək yanar, göz ağlar.

Dağ başında ev budu, Çaxmaq budu, qov budu, Sevgi od deyil yana, Oddan da alovludu.

Dağdan yenəndə atlar, Enər dərədə otlar, Bir gün səni görməsəm Dözməz ürəyim çatlar.

Gedirəm yolum dağdı, Dörd yanım bağça-bağdı, Çəkərəm yar qəhrini, Nə qədr janım sağdı.

Dəryada çinar yanar, Baxdıqja iraq yanar, Yar yarına qovuşsa, Dost güllər, düşmən yanar.

Dəryada çıraq yanar, Baxlıqja iraq yanar, Sevgi şirin şərbətədi, İçdikjə ürək yanar.

Karvan gejdən gedər, Yatmaz gejdən gedər, Gejə uzun həmdəm yox, Zəhləm gejdən gedər.

Əlində nağarası, Dolaşır bağ arası, Könül sevən gözəlin, Nə ağı, nə qarası.

Fayton gedər toz eylər, Otları qıza göz eylər, Oğlarda taxsır yoxdu, Hər nə eylər qız eylər.

Qaşlarının qarası, Sənsən bağırim parası, Bir oğlan bir qız ola, Bir güllü bağ arası.

Bu dərd məni tənq eylər, Vurar başa dənq eylər, Sevgi adam öldürməz, Saraldıb bədrəng eylər.

Su gəldi dağdan axdı, Dağ-daşa ün buraxdı, Məhəbbət şirin şeydi Hər kəsin özəl baxdı.

Arxalıgın naxışı,
Gözəldi yar baxışı,
Gəzəsən Şəki-Şirvan,
Tapmazsan məndən yaxşı.

Bağçadan gülü üz yaz,
Dərdimi ipə düz yaz,
Qələmə, dilə gəlməz,
Yarın tərifin yüz yaz.

Gedirəm qırağınan,
Gül biçdim orağınan,
Bir qərrib itirmişəm,
Gəzirəm sorağınan.

Bu dərə uzun dərə,
Getdikjə uzun dərə,
İstəyirəm bağ salım,
Qardaşım üzüm dərə.

Qoy məni el ağlasın,
El yusun, el ağlasın,
Qəbrimi qardaş qazsın
Çiyində bel ağlasın.

Bu yol avada gedər,
Aşar javada gedər,
Uçubdu könlüm quşu,
Süzər havada gedər.

Əzizinəm bu dağlar,
Bu düyünlər, bu dağlar,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən öləndə bu dağlar.

Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var,
Bizi də bir yada sal,
Gözü yolda qalan var.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Qılıncıla vur boynumu,
Zarınçı qoyub getmə.

Çəpəri aşma oğlan,
Yolumu kəsmə oğlan,
Özgəsinin malıyam,
Çoxda tələsmə oğlan.

Mən aşiqəm oyan gül,
Oyan bülbül, oyan gül,
Tez açıldım, tez soldum,
Məni mağmun qoyan gül.

Bu dağlar kərəm dağlar,
Gülü yox dərəm dağlar,
Bir gün üzün görməsəm,
Ürəyim vərəm bağlar.

Əzizinəm mən yetim,
Sən yetim, mən də yetim,
Hamı əhdinə yetdi
Gün olsun mən də yetim.

Əzizinəm əlimnən,
Gülüm düşdü əlimnən,
Yarımı öyrətdilər
Həyat getdi əlimnən.

Əzizim nə olaydı,
Yarım yolda duraydı,
Mən dediyim olmadı,
Sən dediyin olaydı.

Əzizim durub yarım,
Yuxudan durub yarım,
Üzündə bir xal gördüm
Onu kim vurub yarım.

Gülər üzlü yar gördüm,
Şirin sözlü yar gördüm,
Qurbanam o yara ki,
Ona könlümü verdim.

Qarlı, boranlı yerdə,
Gül-bənövşəli yerdə,
Ovçu mənə ox vurdu,
Qaldım yaralı yerdə.

Gedirsən gəlməyəsən,
İlqar ver, dönməyəsən,
Qorxuram yad olasan,
Gəlməyə-gəlməyə sən.

Ağajda xəzələ bax,
Dibində gözələ bax,
Öz yarın burda qoyub,
Sərgəndən gözənə bax.

Getdi gülüm ağlaram,
Oldu zülüm ağlaram,
Bir və'dəsiz yel əsdi,
Tökdü külüm, ağlaram.

Arxalıgın gülüdü,
Dərdin məni bürüdü,
Bivəfa yar ujudan,
Gözəl janım çürüdü.

Bu dağların başı qar,
Torpağı qar, daşı qar,
Bu odlanan qəlbimi,
Söndürməyə daşı var.

Əlində sazın nədi,
Söhbətin, sözün nədi,
Bizi qoyub gedirsən,
De bizə sözün nədi.

Ata kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Atası ölən qızlar,
Gözdən düşmüş kimidi.

Haray elli neyləsin,
Şana telli neyləsin,
Dəhnə başdan uçubdu,
Əli belli neyləsin.

Ələkdə var barama,
Əl vurmağın yarama,
Qardaşım çıraq tutsun,
Bajım baxsın yarama.

Aman fələk, dad fələk,
Olma səni şad fələk,
Verdiyən o şərbətdən,
Özün də bir dad fələk.

Bağda bitər boyana,
Bağın yolu hayana,
Hərə bir lay-lay çalsın,
Bəlkə oğlan oyana.

Sən gözümün birisən,
Arazısən, Kürüsən,
Çoxdandı ağlayırsən,
Yorulmusan, kirisən.

Yaylıgın qələmlidi,
Ujları ələmlidi,
Asta götü, asta qoy,
Ürəyim vərəmlidi.

Bu qoyun dəli qoyun,
Ağ qoyun, dəli qoyun,
Javan atam öləndən
Adımı dəli qoyun.

Gəlin, gəlin jul gəlin,
Olum sənə qul gəlin,
Yarın səfərə gedib,
Yollar üstə dur gəlin.

Sizə yaralı qurban,
Göylü-qaralı qurban,
O təzə yaranıza,
Köhnə yaralı qurban.

Əzizim hoyda qaldı,
Hoy dedim hoy da qaldı,
Janım ölsün ay ana,
Gözüm bir toyda qaldı.

Ay elə tək-tək doğar,
Gün elə tək-tək doğar,
Sənin kimi oğlanı,
Analar tək-tək doğar.

Ağdamın yastı yolu,
Sel gəldi kəsdi yolu,
Gedirdim Qarabağa,
Əzrail kəsdi yolu.

Əziziməm Qarabağ,
Nə şirindi Qarabağ,
Namərdlər qabağında,
Mərd dayanıb Qarabağ.

Analar yanar ağlar,
Günləri sanar ağlar,
Dönər göy göyərçinə,
Yollara qonar ağlar.

Göydə göyərçin ağlar,
Yuvada laçın ağlar,
Sən yadıma düşəndə,
Başımda saçım ağlar.

Əzizim qalam qardaş,
Dərdinə qalam qardaş,
Top dağıldı, bürc sındı,
Uçuldu qalam qardaş.

Su üzündə nanəyəm,
Əl vurma pərvanəyəm,
Qardaş dərdi çəkməkdən
Dəliyəm, divanəyəm.

Bu sel haradan gəldi?
Göydən, qaradan gəldi,
Göydə bulud yox idi,
Yəqin qaladan gəldi.

Bağça barın deyiləm,
Heyva, narın deyiləm,
Gəl evinə yaxın dur,
Zalım, karın deyiləm.

Araza gəmi gəldi,
Gəmilər hamı gəldi,
Dərd bilməzə demə gəl,
Dərd bilən hamı gəldi.

Qayada qarmağım var,
Basmağa barmağım var,
Qardaş ki, yola düşür,
Ona yalvarmağım var.

Atlanan bir-bir düşər,
Ox yaydan bir-bir düşər,
Səninlə keçən günlər,
Yadıma bir-bir düşər.

Baxça könlüm, bar könlüm,
Heyva könlüm, nar könlüm,
Oynamağ, gülməyə yox,
Ağlamağa var könlüm.

Mən aşiq dolan bağı,
Göz bağı, dolan bağı,
Zülfündən öyrənmişəm,
Boynuna dolanmağı.

Əzizim üzə jeyran,
Zülf üzə düzə jeyran,
Qorxmursan yad ovçudan?
Çıxıbsan düzə jeyran!

Əzizim üzə neylər,
Zülf üzə düzə neylər,
Ov bizim, ovlaq bizim,
Yad ovçu bizə neylər.

Əziziyəm çəməndə,
Gül bitər gül çəməndə,
Yara köynək olaydım,
Yar soyunub çiməndə.

Əzizim injə belə,
Kəmər vur injə belə,
Səni sınısan sənək,
Minmişəm injə belə!

Əzizim bu damaqda,
Xalların bu damaqda,
Maya nər sevdasında,
Nər qanqal budamaqda.

Əziziyəm nə çarə,
Biçarəyə nə çarə,
Ət iyələndi duz səpdim,
Duz iyələndi nə çarə?

Mən aşiqəm nə çarə,
Biçarəyə nə çarə,
Qapım tərsə bağlanmış,
Kimə gedim açara.

Əzizim yaman oxlar,
Qaşları kaman oxlar,
Çirkinin kamandarı
Gözəldən yaman oxlar.

Əziziyəm ya dəli,
Ya divanə, ya dəli,
O gün özüm öldürərəm,
Sənə dəysə yad əli.

Yolum düşüb ləzgiyə,
Dağıstana, ləzgiyə,
Səni özüm sevmişəm,
Verərəmmi özgüyə.

Bu yol gədikdən dönər,
Gedər, gədikdən dönər,
Şahmar o, adamı vursun,
Deyər, dedikdən dönər.

Qaşların xorasanı,
Kim saldı tora səni,
Saxlasın o bir allah,
Tez salsın yola səni.

Əziziyəm sən gələne,
Qaş gözə tən gələne,
Əzrayla jan vermərəm,
Gözlərəm sən gələne.

Pənjərədən gün düşdü,
Gün düşdü bağrım bişdi,
Yaşıl şalvar yad oğlu,
Gəldi yadıma düşdü.

Bu yola yol salaydım,
Kərvanın bol salaydım,
Ölməyib səni görüb,
Boynuna qol salaydım.

Qurbanam xan gözüne,
Bəri baxan gözüne,
Hər qızlara baxanda
Evin yıxan gözüne.

Əzizim nə vəfası,
Nə əhdi, nə vəfası,
Vəfaliya jan qurban,
Namərdin nə vəfası.

Əzizim ahı dilər,
Ah çəkər, ahı dilər,
Sənlə keçirdiyim gün,
Olaydı ah indilər.

Dağ başın dolu gözlər,
Qar yağar dolu gözlər,
Yıxdı dədəmin evin,
Səndəki dolu gözlər.

Göydə bulud oynadı,
Gözüm səndən doymadı,
Gəldin məni görməyə
O zalımlar qoymadı.

Başına dolanmaram,
Dönməyəm dolanmaram,
Sən mənsiz dolansan da,
Mən sənsiz dolanmaram.

Birçöylərin çətiri,
Gəti vurum ətiri,
O qaş, o göz məndədi,
Gündə elçi gətiri.

Dumanam çəndən ötrü,
Ölürəm səndən ötrü,
Mən bura gəlməz idim,
Gəlirəm səndən ötrü.

Durun gedək qalaya,
Adı Zaqatalaya,
Oğlanlar, qızlar qurban,
E'tibarlı balaya.

Kababa da közə də,
Kabab baxır gözə də,
Sənə də qurban olum,
Səndəki o gözə də.

Bu dağlar bəndə dəyər,
Zülfün kəməndə dəyər,
Səninlə bir görüşüm,
Yüz şəhər, kəndə dəyər.

Müxək əkdim ləyəndə,
Müxək boynun əyəndə,
Bir jüt qurban demişəm
Əlim sənə dəyəndə.

Müxək əkdim gördülər,
İyləməmiş dərdilər,
Xoş o qızın halına,
Sevdiyinə verdilər.

Çəpərə çəpər eyləmə,
Çəpərdən əl eyləmə,
Sən mənim sən mən səninin,
Özgə xəyal eyləmə.

Gəl-gəl ahu balası,
Uja dağlar lalası,
Dəsmal gəti gül verim,
Xəlvət evin anası.

Bu dağda yovşan bitər,
Altında kəklik itər,
Mən yara nə dedim ki,
Ağ üzündə durdu tər.

Su axar dilləndirər,
Bağcanı gölləndirər.
Dərdliyə söz deməyin
Dərd onu dilləndirər.

Mən aşiqəm tən yeri,
Yaxşı dolan, tən yeri,
Qürbət jənnət olsa da
Yaxşısı vətən yeri.

Əziziyəm hardasan,
Dolaydasan, yoldasan,
Vətən darda qalanda,
Sən də hay ver, hardasan.

Mən aşiqəm gəl bəri,
Dolan bəri, gəl bəri,
Yurdumuz jənnət olub,
Qalma orda, gəl bəri.

Zamana ha zamana,
Oxu qoydum kamana,
Eşşəklər arpa yeyir,
At həsrətə samana.

Sandığım, ay sandığım,
Sandığa dayandığım,
Hayıf mənim zəhmətim,
Yad oğluna yandığım.

Fələyə andıraydım,
Andırıb qandırardım,
Mənə yazı yazanda,
Qələmin sındıraydım.

Dəsmalı yudum, apar,
İtirmə o-bu tapar,
Özgəni igid anar,
Məni də qorxaq tapar.

Əzizim, haçan yanar?
Yazmasam, haçan yanar,
Sönüb işıqlarımız
Görəsən haçan yanar?

Göydə ulduz aladı,
Arvad başa bələdi,
Boşamayım neynəyim
Çapdı məni taladı.

Könlüm ana istəyir,
Yana-yana istəyir,
Ürəyim boşaltmağa
Xəlvət xana istəyir.

Bu gəlin saçdı gəlin,
Gədikdən aşdı gəlin,
Gəlinə kim nə dedi
Evindən qaçdı gəlin.

Maral oxlumu getdi,
Qanlı qoxlumu getdi,
Hamıdan birjə-birjə
Məndən çoxlumu getdi.

Ağzım açə bilmənəm,
Yuxum seçə bilmənəm,
Yüküm qurquşun yükü
Altdan qaça bilmənəm.

Bu dağda badam olmaz,
Əkməsən badam olmaz,
Gəlirsənsə özün gəl,
Kağıznan adam olmaz.

Külü sanjdım divara,
Bülbül onu suvara,
Qışı sənnən qışladım,
Yazı qaldım avara.

Qərənfiləm qalxaram,
Qızılıgdən qorxaram,
Yeddi il xəstə olsam
Sən gəlsən mən qalxaram.

Mən aşiq Qarabağlı,
Sinəm çarpazı dağlı,
Nə gələn var, nə gedən,
Elə bil yollar bağlı.

Əziziyəm əl injə,
Ayaq injə, əl injə,
Burdan bir pəri keçdi
Yeri-yurdu Əlinjə.

Bağımızda yonja varmı?
Yarpağı bunja varmı?
Sevməyinə sözümlə yox,
Sevdiyini mənə varmı?

Kəhər gözsüz olaydı,
Sünbül sözsüz olaydı,
Gələndə qurban olum,
O da sözsüz olaydı.

Janım qurban gəlinə,
Xına yaxıb əlinə,
Daş-qaş kimi düzərəm,
Ulduzları telinə.

Əziziyəm bu da mənə,
Döy mənə, buda mənə,
Gör nə günə qalmışam,
Bəyənmiş bu da mənə.

Əzizim butam yoxdu,
Qərribəm atam yoxdu,
Düşdüm qəm dəryasına
Qolumdan tutan yoxdu.

Solub getdi baharım,
İndi kimə yalvarım,
Bu hijran əzabından,
Ölmürəm ki, qurtarım.

Jiyərim para-para,
Sağalmağa yox çara,
Mən ölsəm bəs kim mənə,
Tapşıracaq məzara.

Armudam bat içində,
Qovruldu yağ içində,
Aləm toy seyranında
Mən qaldım dağ içində.

Bir buynuzlu qoçam mən,
Yerim yoxdu qaçam mən,
Ürəyim süfrə deyil,
Hər gələndə açam mən.

Mənim balam az ağla,
Payız ağla, yaz ağla,
Al qələmi əlinə,
Dərdim deyim yaz ağla.

Sən gedəni il oldu,
Yandı bağrım kül oldu,
Səninlə uçan quşlar,
Oxudu bülbül oldu.

Dar ağajı quruldu,
Dibində qan duruldu,
Varlıya xəbər verin
Nökərlərin qırıldı.

Armud ağajı haça,
Əlim dolaşdı saça,
Bir qoç oğul istərəm
Mənə götürüb qaça.

Ağ alma, qızıl alma,
İrəfə düzül alma,
Yarım burdan keçəndə,
Sıraya düzül alma.

Gülüm, güllü neylərəm,
Güllümə xidmət eylərəm,
Öz yarımı versələr,
Özgə yarı neylərəm.

Qoyun gedir iziylə,
Dırnağının tozuyla,
Qardaş mənə tulladı,
Yad qızının sözüylə.

Əzizim qaranı yaz,
Ağrı qoy, qaranı yaz,
Hər kitabın başında,
Mən baxtı qaranı yaz.

Bağça məndə, bar məndə,
Heyva məndə, nar məndə,
Sinəm əttar dükanı,
Hər nə desən, var məndə.

Araza gəmi gəldi,
Gün aşdı, gəmi gəldi,
Kor olsun qoy gözlərim,
Ayrılıq dəmi gəldi.

Əldə qəlyan kimi göz,
Çöldə tərhan kimi göz,
Xəyalın mənnən olsun,
Özün yadlar kimi göz.

Əzizim öz aramda,
Yazıram öz aramda,
Çoxlu sözlərim qaldı
Səninlə öz aramda.

Köynəyinə dər dəydi,
Ağ yaxası dər dəydi,
Sən getdin oynamağa,
Mənə burda dər dəydi.

Mən aşiqəm hələ var,
Bülbül bağda hələ var,
Əlim sənədən üzülsə,
Gözüm sənədən hələ var.

Kağızın ağına bax,
Qatla qırağına bax,
Könlün mənə istəsə,
Murovun dağına bax.

Ölənjən ağlaram,
İtənjən ağlaram,
Torpağın torpağına,
Qatanajan ağlaram.

Şirvanın talx üzümü,
Yeməyə talx üzümü,
Və'də verdin gəlmədin,
Danladı xalx üzümü.

Bağdan yolladım barı,
Padnosa düzdüm narı,
Küsdürüb yola saldım,
Bənövşə bığlı yarı.

Yaralıyam yazığam,
Ağrı yaram yazığam,
Mən ölsəm sənə qurban
Sən ölmə, mən yazığam.

Gejələr keçdi mənnən,
Dolandı, keçdi mənnən.
Yollara gözmü oldun,
Gör kimlər keçdi mənnən.

Dağların qarı qalsın,
Qar yağsın tarı qalsın,
Bivəfa çıxan yarın
Gözünün yağı qalsın.

Qaşına yay demərəm,
Gözünə ay demərəm,
Qurusun mənim dilim,
Mən sənə vay demərəm.

Mən aşiq məzə qanı,
Gül qoşa, məzə qanı,
Qorxuram javan ölən,
Yurdumda gəzə qanı.

Göydə ulduz gah gedər,
Gah dayanar, gah gedər,
Qorxma sevdiyim oğlan
Üstünjə allah gedər.

Mən aşiq dolu gözlər,
Qar yağar, dolu gözlər,
Ölməzdim öldürdü bil,
Səndəki dolu gözlər.

Əzizim qar qalandı,
Qar yağdı, qar qalandı.
Qarqalar laçın oldu,
Laçınlar qarqalandı.

Mən aşiqəm o xandan,
O paşadan, o xandan,
Göz görmür, üz utanmır,
Qorxuram bu divandan.

Gəl məni al eyləmə,
Karvanı bol eyləmə,
Basıb bağı çəpərin,
Düşməyə yol eyləmə.

Mən aşiq yay işin gör,
Qış gəldi, yay işin gör,
Özü kamil ustanın,
Ya özün, ya işin gör.

Apar bazara məni,
Saldın azara məni,
Aç belindən qurşağın,
Salla məzara məni.

Gəl gedək dağa barı,
Qorxuram yağa barı,
Sən duman ol, mən çiskin,
Çəkilkək dağa barı.

Əzizim arxa haray,
Su gəlib arxa, haray,
Dəhnəmiz çürük çıxıb,
El, qohum, arxa, haray.

Aşiq, haramı dağlar,
Dəsmal yaramı dağlar,
Könül istər, əl çatmaz,
Kəsib aramı, dağlar.

Mən aşiqəm qız qala,
Oğlan gedə, qız qala,
Deyirlər ki, gözəldi,
Bizim qədim Qız qala.

Əziziyəm bu şana,
Arı qonmaz bu şana,
Övladda oğul gərək,
Qızdan qalmaz nişana.

Əziziyəm təndirə,
Oduq qala təndirə,
Dədəsizin nə həddi,
Dədəliyə tən dura.

Bu yerdə gülən olsa,
Tərimi silən olsa,
Qardaşlıq gözəl şeydi,
Qədrini bilən olsa.

Su gəlir qalxa-qalxa,
Tökülür bizim arxa,
Arzu-kam yetişibdi
Bildirin toyu xalxa.

Mən aşiq yaza bənzər,
Boyun şahbaza bənzər,
Bir də üzünü görsəm,
Qış günü yaza bənzər.

Arazınam sərinəm,
Məhəbbətdə dərinəm,
Yüzü yüz söz söyləsə,
Yenə də mən səninem.

Bu yollar asta gedər,
Dolanar dosta gedər,
Viran qalsın bu yurdu,
Sağ gələn xəstə gedər.

Mən aşiq kim səyada,
Kim tərhan, kim səyada,
Gözdə, könlüdə sənən,
Düşərmi kimsə yada.

Bağında şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var,
Görəsən bu dünyada,
Qardaşdan şirin nə var.

Əzizim Qarabağda,
Gül əkdim Qarabağda.
Özüm dərə bilmədim,
Dərdi yad Qarabağda.

Əzizim gəl yuxarı,
Jıdıra gəl yuxarı,
Turş su jənnətə dönüb,
Daşaltı gəl yuxarı.

Əzizim kişmiş kimidi,
Jivə düşmüş kimidi,
Kim Qarabağdan çıxsın,
Gözdən düşmüş kimidi.

Dövrən çox qarışıqdı,
Yad gəlib barışıqdı,
Ayıq-sayıq dolanmaq,
İgidə yaraşıqdı.

Məş aşiq Qarabağı,
Salxımı qara bağı,
İtirdim tül-tərhanı,
Boynunda qara bağı.

Əzizim ayaz oldu,
Bulud yox, ayaz oldu,
Qojaldım günüm keçdi,
Gənj ömrüm ayaz oldu.

İki quyu yan-yana,
Əlimə yaxdım həna,
Sənə süd verən ana,
Mənə olsun qaynana.

Aşı süz qoy qaynana,
Oduq düz qoy qaynana,
Oğlun aldım əlinnən,
Başına buz qoy qaynana.

Əzizim aydın olsun,
Ay doğsun, aydın olsun,
Eşitdim yarın gəlir,
Gözlərin aydın olsun.

Dağ başı qala yeri,
Göz dolan qala yeri,
Yüz jandan yanan olsa,
Heç verməz ana yeri.

Gejələr, ay gejələr,
Könlümə tay gejələr,
Həsərim bulud olar,
Qoynunda ay gejələr.

Demə ki, varım olsun,
Yeməyə darım olsun,
Dil qanan, söz anlayan,
Qoy könül yarın olsun.

Dağlarda qar səsi var,
Bir korun nəfəsi var,
Koroğlu gözən yerdə,
Yenə səfər səsi var.

Dağ ayrı, duman ayrı,
Vaxt ayrı, zaman ayrı,
Mərd oğlana deyərlər,
Koroğlu yadigarı.

Mən aşiq sana dağlar,
Sənət ver, sənə dağlar,
Tutaydım yar qolundan,
Çıxaydım sənə dağlar.

Mən aşiqəm ay mələr,
Bulud altıdan ay mələr,
Qoç bir quzu doğubdu,
Süddən ötrü ay mələr.

Qəribəm yoxdu arxam,
Qanadım yoxdu qalxam,
Çıxam qəlbi dağlara,
Vətənə doğru baxam.

Köynəyin kətəndimi,
Geymişən nədəndimi,
Söhbət geyimdə deyil,
Bədənin bədəndimi?

Dağ çəkilib sinəmə,
Od düşüb silsiləmə,
Aləmə sığmaz başım,
Bu gün sığıb sinəmə.

Mən aşiq bu dağınan,
El gedər bu dağınan,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən ölsəm bu dağınan.

Ay mənim, gün də mənim,
Boynumda gündə mənim,
Burnumdan yaman gəldi,
Gördüyüm gün də mənim.

Toyların gədihləri,
Xurmadı yedikləri,
Yadıma bir-bir düşür,
Anamın dedikləri.

Köynəyin ağa dönsün,
Yuyulsun ağa dönsün,
Dur gözümün önündə,
Ürəyim dağa dönsün.

Mən aşiq namaz dərdi,
Qılmadım namaz dərdi,
Xalxı allah öldürdü,
Məni anlamaz dərdi.

Əzizim gəmi gəldi,
Su daşdı gəmi gəldi,
Gözəlüm gəl görüşək,
Ayrılıq dəmi gəldi.

Qapımızda var çinar,
Yarpağı dinar-dinar,
Mənim balam javandı,
Saxlasın pərvərdigar.

Bu bağda bar olunja,
Heyvalar nar olunja,
Dil acır dəli könlüm,
Sən mənə yar olunja.

Yaşım gözümdə qaldı,
Axdı üzümdə qaldı,
Fələk bir iş işlədi,
Arzum gözümdə qaldı.

Əzizinəm kiməm mən,
Loğmanam, həkiməm mən,
Tanıyandan xəbər al,
O bilər ki, kiməm mən.

Xırmanda qurdum taya,
Kölgəsi düşdü çaya,
Jəfa çəkdim, jan üzüm,
Əməyim getdi zaya.

Çöldə samanım yandı,
Əl atdım əlim yandı,
Bala-bala deməkdən
Ağzımda dilim yandı.

Əzizim Kür üstümnən,
Min atı sür üstümnən,
Mən ölürəm kimsəsiz,
Ağlama, dur üstümnən.

Əllərdə fənərim mən,
Hər yerə qonaram mən,
Qaş altıdan göz eyləmə,
Od tutub yanaram mən.

Oturmuşdum otaqda,
Tumanım taxta-taxta,
Bir vəddəsiz yel əsdi,
Gül qoymadı budaqda.

Mənim adım Talıfıdı,
Dağları qar alıfıdı,
Oğlanlar əsgər gedib
Qızlar mənə qalıfıdı.

Məktubunu gəl apar,
İtirmə düşmən tapar,
Məndən yaxşısını tapsan,
Məni ona qul apar.

Gülü bulaq, gül bulaq,
Suyu darçın, hil bulaq,
Dövrənımız gözəldi,
Sən də çağla, gül budaq.

Əzizim aralandı,
Əli uzalı qaldı,
Jənnət jəhənnəm oldu,
Dostlar aralı qaldı.

Əzizim qoşa ürək,
Bir arzu, birgə dilək,
Kaş həmişə bir vura,
Sevəndə qoşa ürək.

Əzizim o günləri,
O vaxtı, o günləri,
Ömrümü bağışlaram,
Qaytarsan o günləri.

Nərgizlər dəstə-dəstə,
Yığaram sinəm üstə,
Gəlib yığa bilərsən
Əgər könlün istəsə.

Güllüjə yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Güllüjədən pay, gəlib,
Yarı dərd, yarı dərman.

Çiçək yana sallandı,
Doğdu yana sallandı,
Dünya malı şirindi
O da mala allandı.

İşığ gələn evlər,
Bağrımlı dələnlər,
Qızına qurban olum
Gəlini gələn evlər.

Bu dağın axar suyu,
Axar-buxarlı suyu,
Məni atan o oğlan,
Gəzər Qabartı boyu.

Sənəm səsəmi gəldin?
Bildin səsəmi gəldin?
Xəstə yatdım gəlmədin,
Öldüm yasamı gəldin?

Əzizim görmək istər,
Yurdumu görmək istər,
Qara xallı lələni,
Yarına vermək istər.

Əzizim ala gözlər,
Süzülür qara gözlər,
Baxdıqja xumarlanıb,
Könlümü ala gözlər.

Əzizim aylı gejë,
Yar könlü aylı gejë,
Səni birjə görəydim,
Bir axşam aylı gejë.

Gözün alma mayası
Ürəyimin parası,
Çoxdan xoşuma gəlir,
Oğlanların qarası.

Ayağında çəkməsi,
Sədəfdəndi düyməsi,
Heyvaya, nara bənzər,
Əlindəki meyvəsi.

İstəkanın ağ olsun,
İçi dolu yağ olsun,
Oğlan, xiffət eyləmə,
Mənim janım sağ olsun.

Qərənfil qutudadı,
Xumar göz yuxudadı,
Qəm yemə dəli könlüm,
Mətləb verən xudadı.

Oğlan gözün aladı,
Atam evi qaladı,
Eşqin məni yandırır,
Məhəbbət bir bələdi.

Tellər yana burulur,
Göz baxır, göz yorulur,
Arvadlar yuxa yayır,
Toy çadırı qurulur.

Eləmi qəlbi yerdə,
Su durmaz qəlbi yerdə,
Gedirsən gəl bir gedək,
Getmirsən qal bu yerdə.

Eləmi qara səni,
Kim salıb tora səni,
On iki imam, bir allah,
Gətirsin yola səni.

Əzizinəm yar qana,
Yar danışa yar qana,
Ley qovlamış quşam mən,
Sığınmışam yarğana.

Paltarı boxça saxlar,
Qabı tabaxça saxlar,
Uşaq qədrin yad bilməz.
Anası yaxşı saxlar.

Mən gələndə yaz idi,
Çaylar dolu qaz idi,
İstədim məktub yazam,
Mürəkkəbim az idi.

Dəmir yolu kəsərəm,
Lalə kimi əsərəm,
Gördüm ki, dostum gəlir,
Quzu qurban kəsərəm.

Bu dağda bostan bitər,
Altında köklük itər,
Mən yara nə dedim ki,
Ağ üzündə durdu tər.

Əzizim, ana dərdi,
Yamandı ana dərdi,
Bütün dərd sağalsa da,
Sağalmaz ana dərdi.

Gülü bulaq Qabartı,
İç suyundan, qabartı,
Sənin suyun olmasa,
Getməz dildən qabartı.

İşığ gələn evlər,
Bağrımlı dələnlər,
Qızına qurban olum,
Gəlını gələn evlər.

Mədəd mədəd, ay mədəd,
Ülkər doğdu ay mədəd,
Dan ulduzu doğubdu,
Ayrılıqdı ay mədəd.

Əzizim ala gözlər,
Süzülür qara gözlər,
Baxdıqja xumarlanıb,
Könlümü alan gözlər.

Mən aşiqəm belə gəl,
Dağda duman belə gəl,
Ovçu ova gəlibdi,
Vurar aman, belə gəl.

Bu bağda bar olunja,
Heyvalar, nar olunja,
Dil açar dəli könlüm,
Sən mənə yar olunja.

Əlində fənar gəzər,
Gəzdikjə yanar gəzər,
Bir kəs ki, yoxsul olsa,
Dost ondan kənar gəzər.

Əziziyəm hardasan,
Dolaydasan, yoldasan,
Vətən dar gündə qaldı,
Sən də hay ver, hardasan.

Bu dərdi verən sənə,
Veribdi verən sənə,
Sən bizi atıb getsən,
Nə deyər görən sənə.

Mən aşiqəm ay nələr,
Güzgü əldə ay nələr,
Fələk mənim başıma,
Gör gətirdi ay nələr.

Su axar lilləndirər,
Baxçanı gülləndirər,
Dərdliyə söz deməyin,
Dərd özü dilləndirər.

Aşiq nə bilə dərdim,
Xalın nə bilə dərdim,
Mən yadlara nə deyim,
Yadlar nə bilə dərdim.

Xoruz ban qabağında,
Sübhün dan qabağında,
Atam bir bizə gəlsin,
Verim jan qabağında.

Mən aşiq nə zamandı,
Mehdiyə nə zamandı,
Sən bizdən ayrıldığın,
Bilmirəm nə zamandı.

Mən aşiq qanlıları,
Qan tutsun qanlıları,
Qudurmuş qurd olaydım,
Tutaydım qanlıları.

Əzizim o gülənəm,
Şeh düşmüş o gülə nəm,
Qur'an gəti əl basım,
Səninlə o gülənəm.

Əziziyəm ağ lala,
Bağda bitər ağ lala,
Ağılsızlar gəliblər,
Bizlərdən ağıl ala.

Mən aşiq dolu gözlər,
Yaxdıqja dolu gözlər,
Yıxıb dədəm evini,
Səndəki dolu gözlər.

Bağa girdim olmadı,
Dərdim, qoynum dolmadı,
Apardılar təbibə
Dərdə dava olmadı.

Yetiməm atam yoxdu,
Qəribəm butam yoxdu,
Düşdüm qəm dəryasına,
Qolumdan tutan yoxdu.

Su gəlib yarpızlığa,
Tökülüb qarpızlığa,
Hərə bir söz deyəcəyəm,
Özün vur arsızlığa.

Əzizim sən gələsən,
Ömrümə şəm gələsən,
Əziz gün, əziz gejdə,
Qonağım sən gələsən.

Bağda gülü yar sular,
Könlüm səni arzular,
Gizlətmə gül jamalın,
Qoy baxsın tamarzılar.

Qızıl gül dən-dən oldu,
Dərmədim dən-dən oldu,
Mən səndən ayrılmazdım,
Ayrılıq səndən oldu.

Əzizim dağda nə var,
El köçdü dağda nə var,
Məjnun xəyallı könlüm,
Leylisiz dağda nə var.

Əziziyəm bu dağda,
Maral gəzər bu dağda,
Yarımı itirmişəm,
Axtarıram bu dağda.

Əziziyəm gül açar,
Çiçək açar, gül açar,
Yarım qayıdıb gəlsə,
Arzularım gül açar.

Mən aşiqəm bu elə,
Bu diyara, bu elə,
Yarımı görənlə olsa,
Deyin gəlsin bu elə.

Gedirəm gedən olsa,
Göz yaşım silən olsa,
Dost olmaq yaxşı şeydi,
Qədrini bilən olsa.

Bu soyuqlar hardandı?
Dağlardakı qardandı,
Bir ürək itirmişəm,
Sorağı o yardandı.

Dağlardan əsdi külək,
Səbrimi kəsdi külək,
Sevdiyim dənizdədi,
Əsdiyən bəsdədi külək.

Dağlardan əsən külək,
Səbrimi kəsən külək,
Yarın zülfün dağıtdın,
Zalımsan, nəsən, külək.

Dağlar başı şüşədi,
Ürək sınıq şüşədi,
Yarın yara töhvəsi,
Bir dəstə bənövşədi.

Əziziyəm saraldı,
Heyva bağda saraldı,
Yolunu gözleməkdən,
Gözüm kökü saraldı.

Layla dedim adına,
Haqq yetişsin dadına,
Haqq dadına yetəndə,
Məni də sal yadına.

Əzizim ulu dağlar,
Gülü yox dərəm dağlar,
Günümüz belə keçsə,
Ürəyimiz vərəm bağlar.

Bu yollar asta gedər,
Dolanar dosta gedər,
Viran qalsın o yurdu,
Sağ gələn xəstə gedər.

Aşiqəm gələn dərdi,
Gül əkdim gələn dərdi,
Jandan əziz saxlaram,
Janandan gələn dərdi.

Bülbül qonar güllərə,
Qurban şirin dillərə,
Hamı əl-ələ versə,
Yağı neylər ellərə.

Bağımızda gül bitdi,
Lalə bitdi, gül bitdi,
Vətəndə bir bağ saldım,
Hər nə əkdim gül bitdi.

Əzizim mərd işidi,
İgidlik-mərd işidi,
Yaşamağa nə var ki,
Yaşatmaq mərd işidi.

Bağçanızda narın var,
Gülər üzlü yarın var,
Çox sağ ol qəhrəman qız,
Tükənməyən varın var.

Qapıdan biri gəldi,
Gözümün nuru gəldi,
Bu arxı kim arıtdı,
Su belə duru gəldi.

Əziziyəm yaz gəlsin,
Payız gəlsin, yaz gəlsin,
Əgər dəftərin yoxsa,
Bir yarpağa yaz gəlsin.

Duman saralı getməz,
Bağrı yaralı getməz,
Dəstəsindən yan düşən,
Eldən aralı getməz.

Su axar düzə gələr,
Üzü gündüzə gələr,
Yarım çıxar gəzməyə,
Dolanar bizə gələr.

Çəkilə bax, çəkilə,
Çəkil yarpaq tökülə,
O gün qiyamət qopar,
İyin evdən çəkilə.

Mən aşiq oda yandı,
Yar yarsız oda yandı,
Ayrıldıq qəm dalınja
Mən getdim, o oyandı.

Əkin əkdim zəmi bir,
İldə gəlir dəmi bir.
İstərəm sizə gələm,
Dərya iki, gəmi bir.

Bağçadan qora dərdim,
Üzüm yox, qora dərdim,
Qorxum var düşəm öləm,
Aparam gora dərdim.

Əzizim neçə dağlar,
Qarşımda neçə dağlar,
Yetim yanağı bilir,
Göz yaşı neçə dağlar.

Əzizim qıyma mənə,
Yaram var qıyma mənə,
Məni bir namərd vurub,
Sən mərd sən qıyma mənə.

Teşt altında dələmə,
Qaşın bənzər qələmə,
Mən səni gizli sevdim,
Neyçin dedin aləmə.

Qızıl gülü dərərlər,
Pünhan yerə sərərlər,
Xeyri olsun o qızın,
Sevdiyinə verərlər.

Mis qazanın paxırı,
Çoban qaytar naxırı,
Sən mənimsən, mən sənini,
Budu sözün axırı.

Gedirəm yaraq ilə,
Ot biçdim oraq ilə,
Bir injə bel gözəli,
Gəzirəm soraq ilə.

Çıxdım hündür divara,
Baxdım bir gözəl yara,
Mən baxdım o baxmadı,
Qəlbimə vurdu yara.

Əziziyəm qalası,
Şəki, Şirvan qalası,
Çünki sən gedəsisən,
Biz salamat qalası.

Bağa girmişəm budu,
Gülü dərmişəm budu,
Axır zamanda mənim,
Sənlə görüşüm budu.

Mən aşiq oda yandı,
Yar yarsız oda yandı,
Ayrıldıq qəm dalınja,
Mən getdim, o dayandı.

Gülüm, gülə neylərəm,
Gülə xidmət eylərəm,
Öz gülümü versələr,
Özgə gülü neylərəm.

Əzizim yarpızdığa,
Su gəlib qarpızdığa,
Gördün dünya belədi
Özün vur arsızdığa.

Əzizim keş gə sən,
Min gəmiyə keş gə sən,
Gəldin ayrılıq saldın,
Gəlməyəydin keşgə sən.

Mən aşiq Güllüjəyə,
Gül əkdim Güllüjəyə,
Kim istər jənnət görə,
Qoy gəlsin Güllüjəyə.

Güllüjədə gül açar,
Ətrafa ətir saçar,
Oğlanlar jəh-jəh vursa,
Bülbüllər bağdan uçar.

Gül bulaq, Güllü bulaq,
Güllüjəyə gəl bulaq,
Dövrənəmiz gözəldi,
Sən də çağla, gül bulaq.

Güllüjəni gül bəzər,
Bağında bülbül gəzər,
Güllüjənin qızları,
Dəli jeyrana bənzər.

Gülü bulaq, gül bulaq,
Suyu şirin bal bulaq,
Həsərətini çəkirik,
Kəndimizə gəl bulaq.

Qarabağın gen düzü,
Çox genişdi gen düzü,
Azərbaycan bir ana,
Güllüjə onun qızı.

Ay qızlar, qəşəng qızlar,
Qızıl gül, çiçək qızlar,
Güllü bulaq suyundan,
Doyunja içək qızlar.

Ay qızlar, qəşəng qızlar,
Qızıl gül, çiçək qızlar,
Su verin Qabartıdan,
Doyunja içək qızlar.

Əziziyəm Ağdama,
Bu yol gedər Ağdama,
Yarı məndən edənini,
Gözlərinə ağ dama.

Qəlyanımı çəkərəm,
Gülün yerə tökərəm,
Mən gülümün eşqilə
Baxçamda gül əkərəm.

Eləmi sini-sini,
Doldur ver sini-sini,
Mənə lazım öz yarım,
Neynirəm özgəsini.

Bu dərənin uzununu,
Oğlan qaytar quzunu,
Get dədəmə çoban ol,
Bəlkə verə qızını.

Belə ağlamaq olmaz,
Sinə dağlamaq olmaz,
Əhdə vəfasız yara
Ürək bağlamaq olmaz.

Baharda xəzəl olmaz,
Yar yardan bezar olmaz,
Sevgi eybsiz olsa,
Eybsiz gözəl olmaz.

Gözlərin məsti nədi,
Yolunu kəsdi nədi,
Yar məni öldürməkdə,
Bilmirəm qəsdə nədi?

Gələni aşiq Vəlidi,
Əlində yar əlidi,
Hər zülmünə dözərəm,
Sevgimin əvvəlidi.

Qoruqda qoyun-quzu,
Qoyuna verdim duzu,
Çox dövlətə susmayın,
İgidə verin qızı.

Əzizim sərini eylər,
Şeh düşər sərini eylər,
İki dost arasını,
Bir namərd sərini eylər.

Dili nə məzəlidi,
Sevdamin əzəlidi,
Mən sevdiyim bu gözəl,
Güllüjə gözəlidi.

Bu dərənin uzununu,
Sürün gəlin quzunu,
Mən ondan mudd istədim,
Verdi mənə qızını.

Arxalığı biçdimi?
Üstünə and içdimi?
Bir də görüm arzusu,
Ürəyindən keçdimi?

Sözü gözdən alan var,
Zülfün üzə salan var,
Gözəl oğlan tez böyü,
Gözü yolda qalan var.

Getmə oğlan yağı var,
Belində bel bağı var,
Dul kişiyə getməmə,
Saqqalında ağ var.

Kisə tikdim dolmadı,
Suya saldım solmadı,
Elçi gəldi qapıya,
Özüm deyən olmadı.

Gülün nəyin alarlar,
Dərrib iyin alarlar,
Varlı qız çirkin olsa,
Gözəl deyib alarlar.

Əzizim şüşədi,
Pənjərəsi şüşədi,
Yuxudan duran qızın,
Gözləri bənövşədi.

Əzizim gül üstündə,
Şeh düşdü gül üstünə,
Sevib gedən qızların,
Günü gəlməz üstünə.

Əzizim kasa dolmaz
Mərd əli kasad olmaz,
Yüz namərdin çörəyin,
Doğradım kasa dolmaz.

Namazı, ay namazı,
Almışam dəstəməzi,
Yanılmışam qibləmi,
Hara qılım namazı.

Qızıl gülsən xatasan,
Qol budağın atasan,
Mən o güldən deyiləm,
İyləyibən atasan.

Göyərçinəm qalxaram,
Göydə qanad çalxaram,
Eşidsəm sən gəliрсən,
Meyid olsam qalxaram.

Mən aşiq tikan gülə,
Sarmaşib tikan gülə,
Gör neçə göz dikilib,
Mən gözüm dikən gülə.

Əzizim, dilən göz,
Bağda gülü dilən göz.
Qürbətdə xan olunja,
Vətənimdə dilən göz.

Əziziyəm xan eylər,
Xan divanın xan eylər.
Bir başa iki yumruq,
Onu anjaq xan eylər.

Çoban qoyuna gedər,
Baxar boyuna gedər,
Çobanın hax toğlusu
Nişan toyuna gedər.

Gəlin mənəm tat mənəm,
Yuxum gələr yatmanam,
Qoynumdakı şamama,
Amanatdı satmanam.

Birçəklərin çətiri,
Gətir vurum ətiri,
O qaş, o göz səndədi,
Gündə birin gətiri.

Armut ağajı suda
Birin kas, birin buda,
Dediyindən dönmürsən,
Ömrünü kəssin xuda.

Ağ almanı dişdədim,
Dişdədim, gümüşdədim.
Qardaş gəldi qıymadım,
Yar gəldi bağışladım.

Əlimdə sazım yoxdu,
Söhbətim, sözüm yoxdu,
Dünya gözələ dönsə,
Sənə bir sözüm yoxdu.

Ördəyəm gölünüzdə,
Jeyranam çölünüzdə,
Yaşıl başlı sonayam,
Uçaram gölünüzdə.

Ördək gölə bir də gəl,
Jeyran, çölə bir də gəl.
Ayaqların var olsun,
Bizim elə bir də gəl.

Bağında alma barı,
Dərd-qəmə dolma barı,
Yarın keçən günləri,
Yadıma salma barı.

Şal geyinib məsi var,
Janında əsməsi var,
Qorxuram verməsinlər,
Bir zalım nənəsi var.

O taydan Bəhrəm gedir,
Bu taydan Bəhrəm gedir,
Haxdı boyun sevmişəm,
Səsindən zəhləm gedir.

Mən aşiqəm yaz bağda,
Yaz aranda, yaz bağda,
Yara qonaq olaydım,
Qış otaqda, yaz bağda.

Əzizim dağda lala,
Oxşar gül üzde xala,
Dərdi, qəmi azalar
Kim yetişsə vüsala.

Qızıl iynənin sapı,
Görünür bizim qapı,
Yarı yardan eyləyən
Dilənsin qapı-qapı.

Göz yaşım daşa düşər,
Axdıqja daşa düşər,
Bajının müşkül işi,
Yaxşı qardaşa düşər.

Su üzündə nanəyəm,
Əl dəymə pərvanəyəm,
Qardaş dərdi çəkməkdən,
Dəliyəm, divanəyəm.

Bajılar, bajısıyam,
Şirinlər ajısıyam,
Kim Vətəndən ayrılıb,
Mən onun bajısıyam.

Qalalar ay qalalar,
Qaladan yol salalar,
Analar bala verməz,
Bəlkə zornan alalar.

Eləmi bağı qara,
Bir quş var, bağı qara,
Lələ kimi gül olmaz,
Onun da bağı qara.

Qara daş boyanarmı?
Öpsəm, yar oyanarmı?
Sən obada, mən dağda,
Buna jan dayanarmı?

Qarabağın meşəsi,
İylidi bənövşəsi,
Könülsüz gedən qızın,
Ağlamaqdı peşəsi.

Şamaxı bazar imiş,
Oxuyan yazar imiş.
Nə duman var, nə çiskin,
Yar yoldan azar imiş.

Qolunda var qüvvətini,
Arzun var olsun mətin,
El yolunda baş qoyan,
Qazanar el hörmətini.

Mən aşiq bilən olsa,
Qədrini bilən olsa,
Birliyi top dağıtmaz,
Ona səs verən olsa.

Əzizim ağlayanın,
Göy dəsmağ bağlayanın,
Dəniz boyda göz gərək,
Araza ağlayanın.

Arazınam sərinəm,
Məhəbbətdə dərinəm,
Yüzü yüz söz söyləsə,
Yenə də mən sənininəm.

Araz axar gilinən,
Dörd bir yanı gülünən,
Qismət ola danışam,
Uzaq düşən elinən.

Ay qız məni bəndə vur,
Zülfündə kəməndə vur,
Yaxşı olsam qul eylə,
Yaman olsam bəndə vur.

Əzizim bu dağnan,
El getməz bu dağnan,
Mən ölsəm sənə yaxşı,
Deməzlər bu dağnan.

Əlində narın alma,
Tutubdu narın alma,
Alırsan janımı al,
Yarım əlimdən alma.

Bağda üzüm ağajı,
Üzüm gözüm ağajı,
Bağa baltalı girdi,
Qırdı bizim ağajı.

Bağında gavalı var,
Yeməyə gavalı var,
Gəl getmə sən bu yolu,
Bu yolun zavalı var.

Əzizim ağ da yandı,
Şamama bağda yandı,
Dalım dağa söykədim,
Ališdı dağ da yandı.

Yox aşiq səndə qalsın,
Sənədi səndə qalsın,
Jan məndə qərar tutmaz,
Qoy verim səndə qalsın.

Qızıldan qəfəsim var,
Saxlaram, həvəsim var,
Elə səni döyərəm,
Nə qədər nəfəsim var.

Əzizim yana dağlar,
Od düşüb yana dağlar,
O gözələ deyini ki,
Baxsın bu yana dağlar.

Əzizim, atan kəsə,
Əjəli çatan kəsə,
Hardan işiq gələjək,
Fələk daş atan kəsə.

Dağlar, a xanı dağlar,
Gördüm vəfani, dağlar,
Bir tərhan itirmişəm,
Gəzirəm onu, dağlar.

Evləri səkilidi,
Reyhanlar əkilidi,
İki könül bir olsa,
Kim onun vəkilidi?

Maralın hayına bax,
Haylanıb hayına bax,
Çox jəfa çəkənlərin
Aldığı payına bax.

Dağlar dağladı məni,
Zülfün bağladı məni,
Mərd yolunda jan qoydum,
Ellər ağladı məni.

Ayağım yalın idi,
Tikanım qalın idi,
Heç ölmək istəmədim,
Jəlladım zalım idi.

Tövlədə belim yandı,
Əl atdım əlim yandı,
Qardaş-qardaş deməkdən,
Ağzımda dilim yandı.

Çıxdım dağın başına,
Yazı yazdım daşına,
Gələn-gedən oxusun,
Nələr gəldi başıma.

Əzizim gəbə, xalı,
Yaxşısı gəbə xalı,
Yanaqın gül qönçəsi,
Gözlərin gəbə xalı

Kalağayım yel atdı,
Sanjaq başıma batdı,
Anamı beyman olsun,
Məni balaja satdı.

Bağa girdim bağbansız,
Dəvə gördüm sarvansız,
Aləmə dərman oldum,
Mən ölürəm dərmanlısız.

Göz yaşım daşa düşər,
Könlümə haşa düşər,
Bajının müşkül işi,
Hər vaxt qardaşa düşər.

Ala kilim yükdedi,
Gözlərin gədikdədi,
Qanrılıb geri baxsan,
Sevdiyini yar dikkədədi.

Dəryalarda mələklər,
Meşələrdə pələnlər,
Tanrıdan arzum budu,
Hasil olsun diləklər.

Ulduz gəlin ay gəlin,
Olmaz sənə tay gəlin,
Qardaşının toyudu,
Nazik yuxa yay, gəlin.

Gejə uzun ay batmaz,
Dərnlilər gejə yatmaz,
Sənin kimi gözəli,
Xudam bir də yaratmaz.

Abtava burma-burma,
İçində sarı xurma,
Namə yazıb göndərdim,
Üç gündən artıq durma.

Yağaram yağış kimi,
Bitərəm qamış kimi,
Ürəyim səni istər,
Bir nübar yemiş kimi.

Bənövşəyəm tutaram,
Kol dibində bitərəm,
Gözləyəyəm gəlməzsən,
Boynu əyri bitərəm.

Əzizinəm xan dursun,
Xan əylənsin, xan dursun,
Zülfünü qabağa ver,
Buxağından yan dursun.

Bağçalarda gül gərək,
Oxuyan bülbül gərək,
Sıd q ilə dost olanlar,
Ürəkdən də bir gərək.

Qardaş gəlir enişə,
Yolu dönüb gümüşə,
Qardaşa qız tapmışam,
Üzdə xalı bənövşə.

Xırmanda qurdum taya,
Kölgəsi düşdü çaya,
Jar çəkdim, jəfa çəkdim,
Əməyim getdi zaya.

Bayatının zilindən,
Öyrənmədim dilindən,
Sən dağlardan qar göndər,
Mən aranın gülündən.

Oğlan özünə dəyər,
Başı gözüne dəyər,
Bədən nazik, qol uzun,
Gedər dizinə dəyər.

Könlüm qara qazandı,
Dilim ərzə yazandı,
Fələyə bel bağlama,
Fələk pərgar pozandı.

Yaralıyam yatmaram,
Dərdi batman-batmanam,
Dərdim elə çoxdu ki,
Heç dərdlərə qatmaram.

Göy üzü dərin ayaz,
Bulud yox dərin ayaz,
Dəryalardan keçmişəm,
Mənə nə dərdin-dayaz.

Yaylaqda qoyun-quzu,
Qoyuna verdim duzu,
Dövlətə susamayan,
İgidə verin qızı.

Araz axar çöllərə,
Səsi düşər dillərə,
Dərdimi gizli dedim,
Hardan düşdü dillərə?

Gülşənim yox, gülüm yox,
Bundan böyük zülüm yox,
Balam itkin düşübdü,
Niyə mənə ölüm yox.

Əlindəki bağlama,
Mən gedirəm ağlama,
Gedərəm yenə gölləm,
Özgəyə bel bağlama.

Dağdan aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin,
Xoş o kəsin halına,
Halallaşib öləninin.

Jeyran çölə bir də gəl,
Ördək gölə birdə gəl,
And verirəm allaha,
Qayıd elə bir də gəl.

Köynəyin ağ saxlaram,
Yuyaram ağ saxlaram,
Gəlib qapımdan girsən,
Yüz il qonaq saxlaram.

Qaraçının bağı var,
Bağının torpağı var,
Ora gedən qayıtmaz,
Orda yaman yağı var.

Ata asta ağlaram,
Olub xəstə ağlaram,
Görüb sənin dərdini,
Toyda, yasda ağlaram.

Ay ana məni az ağla,
Çox bilirsən az ağla,
Mənim niskil dərdimi,
Bir kağıza yaz ağla.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Çək qılınçı vur boynumu,
Yarımları qoyub getmə.

Qardaş demə jan olar,
Yel əsər finjan olar,
Qardaş gələn yollara,
Bajılar qurban olar.

Ay gəlin, haralısən?
Göyləsən, qaralısən,
Gözlərinə tanıram,
Bizim dağ maralısən.

Əzizin dağ başıdı,
Dağ üstə, dağ başıdı,
Qalada bar toy tutdum,
Şabaşı göz yaşıdı.

Əzizim gün çıxanda,
Dağlardan gün çıxanda,
İkinci bir gün çıxdı,
Sən evizdən çıxanda.

Qəlyanı bayaq çəkdim,
Doldurdum bayaq çəkdim,
Səni bivəfa gördüm,
Yolundan ayaq çəkdim.

Dağda dağın yükü var,
Üstü qaya diki var.
Kəs başını ver mənə,
Sayım neçə tükü var.

İşim düşdü divana,
Axır gəldim mən jana,
Heç vaxtı bel bağlama,
Bir ilana, bir xana.

Əzizim gül butası,
Əllərdə gül tutası,
Qoyun bu gün şad olsun,
Bəyimizin atası.

Əzizim gül anası,
Bülbül oda yanası,
Bu gün sevinisin hamı,
Gəlir bəyin dünyası.

Bağlarda gülə gəldim,
Danışdım dilə gəldim,
Sevdim vətən oylağın,
Ellərdən elə gəldim.

Əziziyəm gül ollam,
Bülbül ollam, gül ollam.
O yarın həsrətindən
Odda yanıb, gül ollam.

Mən aşiq düzə gəldim,
Danışdım sözə gəldim.
Gəzdim eli-obanı,
Nəzərdən gözə gəldim.

Mən aşiq gəzən gözəl,
Doadığın büzən gözəl.
Nə dedim küsdün getdim
Janımı üzən gözəl.

Mən aşiq güzgü neylər,
Saç bəzər, güzgü neylər,
Qəmə qərç olan janım
Qəm səni üzdü neylər.

Mən aşiq dalda yeri,
Meh gəlməz dalda yeri.
İki könül bir olsa
Tez tapar dalda yeri.

Əziziyəm ay səni,
Günəş səni, ay səni,
Sırr verdim üz döndərdin,
Ahım tutsun ay səni.

Əzizim gündə səni,
Kölgədə, gündə səni,
Xəyalın gedər gələr,
Yoxluyar gündə səni.

Mən aşiq girdə şirin,
Yeməyə girdə şirin.
Gəl oturaq üz-üzə,
Danışaq bir də şirin.

Mən aşiqəm belə yaz,
Belə bahar, belə yaz,
Al əlinə qələmi,
Gözəli-gözələ yaz.

Mən aşiqəm qara bax,
Qara salxım, nara bax,
Sevdası sərin olmuş,
Üzü dönmüş yara bax.

Əzizim gözdə qara,
Qaş qara, gözdə qara.
Yollarına baxmaqdan
Qalmadı gözdə qara.

Əzizim Qarabağı,
Tehrani, Qarabağı,
Bir jeyranım qaçıbdı,
Boynunda qara bıçı.

Əziziyəm ay qanı,
Sədəf qanı, ay qanı.
Dərdin məni öldürər,
Adım qalar ay qanı.

Əzizim üzə gülmə,
Üzümde üzə gülmə,
Arxamja hey danışib,
Aşkarda üzə gülmə.

Yolda durmuş olaydım,
Boyun burmuş olaydım,
Səni vuran ovçunun,
Qolun burmuş olaydım.

Mən aşiqəm bu məni,
Neylər sorub bu məni,
Əl dəsmalı kəfənim,
Göz yaşınla yu məni.

Dağlara tütün düşsün,
Bir bağı bütün düşsün,
Xəstə evinə gəldi,
Atını tutun düşsün.

Əzizim çimən yerdə,
Gül bitər çimən yerdə,
Yara qurban olaydım,
Soyunub çimən yerdə.

Mən aşiqəm yaz bağda,
Qış otaqda, yaz bağda.
Al əlinə qələmi,
Mən dedikjə yaz bağda.

Əzizim nar ağajı,
Əkərəm nar ağajı,
Mən səndən əl çəkmənəm,
Qursalar dar ağajı.

Əzizim izi qalar,
Gün batar, izi qalar,
Yarın üzünə baxsan,
Gözümdə izi qalar.

Mən aşiq sıxmaz məni,
Qərblilik sıxmaz məni.
Ovçu bir də vürmasa,
Bu yara yıxmaz məni.

Əzizim güldən ayrı,
Bülbüləm güldən ayrı,
Az qalıb bir il olsun,
Düşmüşəm eldən ayrı.

Mənt aşiqəm biçərə,
Tapmıram dərdə çarə,
Yarı yardan ayıran,
Özü olsun biçərə.

Dünyanı qar alıbdı,
Yağıbdı qar alıbdı,
Heç kimdə günah yoxdu,
Öz bəxtim qaralıbdı.

Yaylağın jeyran nişan,
Halım olub pərişan.
O yarı mən istərəm,
Çox bilir, az danışan.

Qardaş mənim mənlüyüm,
Yaxamda düyməliyüm,
Köçəndə köçüm qardaş,
Düşəndə kölgəliyüm.

Bülbülünjə, gülünjə,
Bülbül oxur gülünjə.
Hər kəs öz kimsəsini,
Çağırır öz dilinjə.

Alma atdım hovuza,
Köynəyi qanovuza,
Bu il toyun olmadı,
Qaldı gələn payıza.

Qərənfiləm qələmsiz,
Qərarım gəlmir sənsiz.
Boynuna odlar dolsun,
Nejə yatırsan mənsiz.

Gənjədə xəstə mənəm,
Xəstəni bəstəməməm.
Baş yastıqda, göz yolda,
Qulağı səsdə mənəm.

El köç eylər bu dağa,
Quşlar qonmaz budağa,
Elə ki mən dözüürəm,
Heç kəs dözməz bu dağa.

Əziziyəm dəryada,
Gəmim qaldı dəryada,
Ağladım, göz yaşından,
Doldu, daşdı dərya da.

Bir vejsiz daşdı dünya,
Çürük ağajdı dünya,
Kimə deyim dərdimi,
Tamam qan-yaşdı dünya.

Çobanı qoyun əyməz,
Eyləyər toyun əyməz,
İgid oğul düşməne,
Yalvarıb boyun əyməz.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Hara çıxıb gərsən,
Bu ev sənin deyilmi?

Əzizim yanı bağlar,
Gənjənin yanı bağlar,
Düşməni görsə şad olar,
Dost baxar yanı ağlar.

Əzizim kasad olmaz,
Mərd əli kasad olmaz,
Yüz namərdin çörəyi,
Doğrasan kasa dolmaz.

Əziziyəm ara gəl,
Yenə axtar-ara gəl.
Toy günümdə gəlmədin,
İndi geyin qara gəl.

Araz gözümdə düşüb,
Üstünə izim düşüb,
Suyuna qulaq asın,
Səsinə sözümdə düşüb.

Əzizim ağlayasan,
Göy dəsmal bağlayasan.
Dəniz boyda göz gərək,
Araza ağlayasan.

Gülənim yox, gülüm yox,
Bundan böyük zülm yox,
Balam itkin düşübdü,
Niyə mənə ölüm yox.

Bu gün bayram elərəm,
Bağda seyran elərəm,
Yar bayrama gəlməsə
Bayramı tərklərəm.

Üstündəki aya bax,
Bu evdəki toya bax,
Toyda dostum oynayıp,
Halal olsun boya bax.

Almaz üzük dar barmaq,
Muradım səni almaq,
Hər igid karı deyil,
Yardan yadigar almaq.

Sandıq üstə qırxaq,
Mən yarı gördüm bayaq,
Ha yüyürdüm tapmadım,
Küt olsun belə ayaq.

Mən aşiq gedər gələr,
Xəyalım gedər gələr,
Hər yandan yol kəsilə,
Xəyalım gedər gələr.

Gədin deyin o qıza,
Köynəyi qanovuza,
Bu il parça bahadı,
Toyu qaldı payıza.

Dağlara dolu düşər,
Dolunun bolu düşər,
Qəbrim yol üstündə qaz,
Kələnin yolu düşər.

Mən aşiq qara gəldi,
Qəm zülfün qara gəldi,
Yaşım oldu on səkkiz,
Talyeim qara gəldi.

Şirvanda xəstə mənəm,
Xəstəni bəsləməməm,
Gözləri yol yorğunun,
Qulağı səsdə mənəm.

Gənjədən əsən yellər,
Səbrimi kəsən yellər,
Açım qoynuma dolsun,
Üstümə əsən yellər.

Əziziyəm ayrıanı,
Yeməy olmaz ayrıanı,
Üstünə od tökülsün,
Məni sənən ayrıanı.

Başına dolanmanam,
Dönmənəm, dolanmanam,
Sən mənsiz dolansan da,
Mən sənsiz dolanmanam.

Bu yoldan aşmaq olmaz,
Qızıldan başmaq olmaz,
Küsdürmüşən küsmüşəm,
Daha bərişmaq olmaz.

Dəsmalı yudum apar,
İtirmə, düşməni tapar,
Şənbə-bazar yaxşıdı,
Hər kəs sevdinin tapar.

Qərənfil abı gərək,
Yar yarın babı gərək,
Məhəbbəti olanın,
Dəryaya tabı gərək.

Dan yeri qızarıanda,
Qızarıb bozaranda,
Qalsa da gəlin qalsın,
Qalmasın qız aranda.

Ağajda xəzələ bax,
Dibində gözələ bax,
Öz yarım itkin düşüb,
Sərkərdən gözənə bax.

Göydə tərən kimi gəz,
Əldə qəlyan kimi gəz,
Məhəbbət mənnən olsun,
Üzdə düşməni kimi gəz.

O neçə qoydu saji,
Yarıma oldum aji,
Aşnalıq bajarmadım,
Gəl olaq qardaş-baji.

Mən aşiq yüz il yanar,
Yüz həftə, yüz il yanar,
Sənin tək bajım olsa,
Ürəyim yüz il yanar.

Əziziyəm şirindi,
Aji deyil, şirindi,
İnsana hər ne'mətdən,
Ana vətən şirindi.

Mən aşiq yanar gələr,
Marallar mələr gələr,
Vəfalı yarım olsa,
Gejəni yarar gələr.

Səhəndin başı duman,
Görüşə varmı guman,
Siz orda ney olubsuz,
Biz burda həzin kaman.

İgidlər qala gözlər,
Dikilib yola gözlər,
Mənzillər yaxın olsun,
Analar bala gözlər.

Bulax başı buz bağlar,
Dibində yarpız bağlar,
Qarıya gələn qızın,
Atını da qız bağlar.

Ağ donun ağı qalsın,
Boğçası ağı qalsın,
Məndən üz döndərən yar,
Üzün duvaxlı qalsın.

Kabab yanar köz olar,
Nəzər dəyər göz olar,
Qohumnan qız alanda,
Aralıqda söz olar.

Onun adı pəridi,
Könülmə müştəridi,
Axşam anadan oldu,
Səhər oldu, yeridi.

Yerə vurum baltanı,
Ağzı gümüş xaltanı,
Yerdən bir oğlan çıxdı,
Jümlə jahan sultanı.

Tovuza bax, tovuza,
Köynəyi qanovuza,
Sevdim ala bilmədim,
Qaldı gələn payıza.

Apar bazara məni,
Vermə nəzərə məni,
Aç belindən şalını,
Düşür məzara məni.

Sarımsağım, soğanım,
Yad qızından doğanım.
Jandan alıb janımı,
İlan kimi doğanım.

Sular gəldi nil kimi,
Qaşlar durub mil kim,
Hər sabah boyun görsəm,
Qəlbim açar gül kimi.

Qara atın nahıyam,
Göyçək qızın malıyam,
Məni bir oğlan sevir,
Çoxdandı ki, halıyam.

Qara atın bağlaram,
Gül dibində saxlaram,
Özüm deyən olmasa,
Gejə-gündüz ağlaram.

Text üstündə yatmışam,
Əlimdə şam tutmuşam,
Yadıma yar düşübdü,
Dünyanı unutmuşam.

Mən aşığam gün gələr,
Ay dolanar, gün gələr,
Gözlərin aydın olsun,
Nişanlin bu gün gələr.

İstəkanım qanlıdı,
Toxunma dərmanlıdı,
Burda bir yar sevmişəm,
Anası Şirvanlıdı.

Bizdə olan gözəllər,
Bağ-bağçanı bəzəllər,
Nişan günü süfrəyə,
Şirin şərbət düzəllər.

Əziziyəm axarmı,
Sular dağdan axarmı,
Kor oldu xan gözlərim,
Sənsiz bir də baxarmı?

Dağ üstə əkin olmaz,
Əksən də əkin olmaz,
Yığılsa min bir gözəl,
Biri sən tək olmaz.

Qardaş demə, qan olar,
Yel olar fəğan olar,
Qardaş gələn yollara
Bajılar qurban olar.

Qardaşım vay, balam vay,
Ərşə çıxıb nalam vay,
Çəkilibdi dağlara,
Boş qalıbdı qalam vay.

Yetimin yekə dərdi,
Yüklənib lökə dərdi,
Nər çəkməz, maya çəkməz,
Fil gərək çəkə dərdi.

Bu yol javada gedər,
Aşar javada gedər,
Uçubdu könlüm quşu,
Gör nə havada gedər.

Qardaş, qardaş quş qardaş,
Xançalı gümüş qardaş,
Bajın çox həsrətdədi,
Çək jilovu düş qardaş.

Mən belə deməmişdim,
Qəm-qüssə yeməmişdim,
Demişdim həm dərd olum,
Ayrılaq deməmişdim.

O da məni yandırar,
Bu da məni yandırar,
Sudan sərın şey olmaz,
Su da məni yandırar.

Haray bir bajı dərdi,
Bajı mehrajı dərdi,
Bir bajı çəkə bilməz,
Çəkər üç bajı dərdi.

Aşiq qar quzeyində,
Xalın qar quzeyində,
Gün çıxmaz, qar əriməz,
Qaldım qar quzeyində.

Aşiq vidalı gözər,
Xalın vidalı gözər,
Çirkənər üzün gizlər,
Gözəl vidalı gözər.

Uzaqdan baxan yarım,
Su kimi axan yarım,
Məni qürbətdə qoyub,
Odlara yaxan yarım.

Evləri deyə-deyə,
Tikilmiş deyə-deyə,
Denən hardan gəliрсən?
Daşlara deyə-deyə.

Dağların başı sənsən,
Dibinin daşı sənsən,
Dünya jənnətə dönsən,
Hamının başı sənsən.

Dağ başında durmuşam,
Kəklik otu yığmışam,
Sə'sim-küyüm kəsilib,
Yolu başa vurmuşam.

Əzizim yaralıyam,
Əl vurma yralıyam,
Yar dərdi xəstə saldı,
Vətəndən aralıyam.

Əzizim yola baxdım,
Ağladım yola baxdım,
Həsrət məni öldürdü,
Gülmədi qara baxtım.

Əzizim ağlamazdım,
Gülərdim, ağlamazdım,
Kaş biləydim dərđini,
Sənə bel bağlamazdım.

Mən aşiq uzaqdayam,
Məktub yaz uzaqdayam,
Sənsiz yaram sağalmaz,
Yar sarı uzaqdayam.

Mən aşiq bu dağnan,
El gedər bu dağnan,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən ölsəm bu dağnan.

Ördəyim gölə düşdü,
Jeyranım çölə düşdü,
Çox gözlədim gəlmədi,
Jeyranım ələ düşdü.

Dəyirman belə işlər,
Dövr edər, belə işlər,
Heç bəndənin başına,
Gəlməsin belə işlər.

Mən aşiq maral yana,
Sən də gəl Maralyana,
Nejəsən bir ah çəkəm,
Dağlarda maral yana.

Mən aşiqəm ya sabah,
Qara geymiş yasa bax,
Əzreyilə borjlıyam,
Ya böyünəm, ya sabah.

Mən aşiqəm qanlı gül,
Qanlı bülbül, qanlı gül,
Yemiş bülbül ürəyin,
Ağzın açmış qanlı gül.

Mən aşiq qəm qalağı,
Çəkərəm qəm qalağı,
Dağlardan uja könlüm,
Olubdu qəm qalağı.

Mən aşiqəm həsən gəl,
Qara bağrım kəsən gəl,
Könlüm səni arzular,
Ya mən gəl'im, ya sən gəl.

Mən aşiq dəmdə qala,
Aş bişə dəmdə qala,
Evin yıxılısın fələk,
Qoymadın dəmdə qala.

Bu köçən köçlərdənəm,
Bu uçan quşlardanam,
Jar çəkdim, jəfa çəkdim,
Əməyi heçlərdənəm.

Gəl mənə al eyləmə,
Az dərdim bol eyləmə,
Basma bağın, çəpərin,
Düşməne yol eyləmə.

Bu yol kövşənə gedər,
Aşar kövşənə gedər,
Sənin dərđin janımda,
Gora nişənə gedər.

Evləri Qazaxdadı,
Düşübdü Qazaxdadı,
Ün yetməz, əlim çatmaz,
Çox yaman uzaqdadı.

Bağında çala-çala,
Gir bağa çala-çala,
Düşdüm qəm dəryasına,
Qaldım qol çala-çala.

Mən bir ərəb qızıyam,
Yükü şərab qızıyam,
Qırılıb qardaşlarım,
Xanı xarab qızıyam.

Aşıq bir günə qaldı,
Zülfün düyünə qaldı,
Sənlə mənim görüşüm,
Qiyamət günə qaldı.

Dərya səndən kim keçdi?
Kim qərğ oldu, kim keçdi?
Gözüm yaşnan doludu,
Xəyalımdan kim keçdi?

Kağızım qaraladı,
Ağlıdı, qaraladı,
Dəymə könlüm evinə,
Ürəyim yaralıdı.

Leylim, gülü başa düz,
Başdan götü, başa düz,
O qədər dərd çəkmişəm,
Ağlım gəlmir başa düz.

Araz axar çöllərə,
Səsi düşər göllərə,
Dərdimi gizli dedim,
Hardan düşdü dillərə.

Aman-aman oldu gəl,
Halım yaman oldu gəl.
Bir də səni görədim,
Axır zaman oldu gəl.

Maralın gözü qanlı,
Topuğu, dizi qanlı,
Balamı verməsəniz,
Tutaram sizi qanlı.

Ay doğdu bizə düşdü,
Gün doğdu düzə düşdü,
Sən tək igid javanlar,
Tezliklə gözə düşdü.

Əzizim ağlayasan,
Göy dəsmal bağlayasan,
Dəniz boyda göz gərək,
Arazı ağlayasan.

Arazınam sərənəm,
Məhəbbətdən dərinəm,
Yüzü yüz söz söyləsə,
Yenə də mən sənənim.

Ay qız məni bəndə vur,
Zülfünlə kəməndə vur,
Yaxşı olsam qul eylə,
Yaman olsam bəndə vur.

Araz aşdı deyirlər,
Kür qovuşdu deyirlər,
Dərmanım stol üstə,
Həkim qaçdı deyirlər.

Bağda üzüm ağajı,
Üzüm-düzüm ağajı,
Bağa baltalı girdi,
Kəsdi bizim ağajı.

Ağ günbəzin bağı var,
Bağı var, bağbanı var,
Ora gedən qayıtmaz,
Orda jənnət bağı var.

Yaylığın ağ saxlaram,
Yuyaram ağ saxlaram,
Bir də bizlərə gəlsən,
Səni qonaq saxlaram.

Balamın əl yaylığı,
Qırağı zər yaylığı,
Hərə bir ağız desin,
Balama jan sağlığı.

Əzizim bu dağnan,
El getməz bu dağnan,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən ölsəm bu dağnan.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Çək qılınjın, vur boynum,
Zarınjı qoyub getmə.

Yaşım üzümdə qaldı,
Axdı üzümdə qaldı,
Çox arzular etmişdim,
Arzum gözümdə qaldı.

Suya su düşdü neynim,
Bülbül su içdi neynim,
Hamıya pay paylanır,
Mənə bu düşdü neynim.

Aşıq işin ağlaram,
Yazın, qışın ağlaram,
Ölüm allah əmridi,
Zülüm işin ağlaram.

Dağlar qara boyanmış,
Yağmış, qara boyanmış,
Mənim kimi varmıdı,
Baxdı qara boyanmış.

Dağlarda var ala qar,
Ala çiçək, ala qar,
Hər yerə qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Əzizim ana səbri,
Mərd gərək qana səbri,
Hər səbr tükənsə də,
Tükənməz ana səbri.

Əzizim bilə-bilə,
Gəl gülək bilə-bilə,
Fələk evimi yıxdı,
Əl vurub gülə-gülə.

Gedən var
Bu yollarla gedən var,
Fələyin həşəmindən,
Yanağını didən var.

Çınaram,
Tufan vursa sınaram,
Elə dərddilər gördüm,
Fələkləri qınaram.

Boyana ha boyana,
Bu yol gedər hayana,
Gəlin bir laylay çalın,
Bəlkə balam oyana.

Bağlarda şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var,
Hər yeri gəzib gəlsən,
Baladan şirin nə var.

Aşıq başına bağlar,
Şalın başına bağlar,
Öldü bülbül, soldu gül,
Qaldı başına bağlar.

Mən aşığam ay mədəd,
Ülkər mədəd, ay mədəd,
Dan ulduzu baş verib,
Ayrılıqdı ay mədəd.

Başı bəlalı janım,
Göylü qaralı janım,
Bostanım dolu döymüş,
Tağı yaralı janım.

Haray bir həkim dərdi,
Doğruyum, tökümdə dərdi,
Yoxdu qardaşım-bajım,
Kim ilə çikim dərdi.

Qalamız qızıl qala,
Tikilmiş qızıl qala,
Qardaş gəl qonağım ol,
İstərəm yüz il qala.

Çoban, itin qudursun,
Qabağında su dursun,
Sevdin ala bilmədin,
Xudam boynunu vursun.

Əziziyəm qalalar,
Dağda dovşan balalar,
Aslan verməz balasın,
Bəlkə zorla alalar.

Bir gül taxdım divara,
Bülbül onu suvara,
Yayı sənə yayladım,
Qışı qaldım avara.

Bulaq başdan qaradı,
Divi daşdan qaradı,
Mənə yazılan yazı,
Əzəl başdan qaradı.

Əziziyəm qarğa verər,
Qırıldar qarğa verər,
Qərbləkdə ölən,
Xəbərini qarğa verər.

Yarım elə gedibdi,
Eldən-elə gedibdi,
Yorulmaz at minibdi,
Gəlməz elə gedibdi.

Dağlar başı al-əlvan,
Halım olubdu yaman,
Gedirəm halal eylə,
Gəlməyimə yox güman.

Əzizim ağ üzünən,
Kefin al yağ üzünən,
Səni deyib gəlmişəm,
Qoy öpüm ağ üzünən.

Dəryada fanar gözər,
Hər axşam yanar gözər.
Eldən ayrı düşənlər,
Günlərin sayar gözər.

Dağ başın duman almır,
Yar yarın dərde salmır,
Dövlət şirin olsa da,
Axır heç kəsə qalmır.

Əzizim bu yaxşıdı,
İçməyə su yaxşıdı,
Karsız, uzaq qohumdan,
Yaxın qonşu yaxşıdı.

Əzizim atan kəsə,
Əjəli çatan kəsə,
Hardan işıq gələjək,
Fələk daş atan kəsə.

Əzizim səndən ötrü,
Dumandan, çəndən ötrü,
Mən buraya gəlməzdim,
Gəlmişəm səndən ötrü.

Dağlar, a xanı dağlar,
Gördüm vəfanı dağlar,
Bir tərən itirmişəm,
Gəzirəm onu dağlar.

Əlində yayıma bax,
Mənim ah-vayıma bax,
Çəkdiyim zəhmətimə,
Aldığım payıma bax.

Maralın hayına bax,
Haylanıb hayına bax,
Çox jəfa çəkənlərin,
Aldığı payına bax.

İstəkanın ağ olsun,
İçi dolu yağ olsun,
Oğlan, xiffət eyləmə,
Mənim janım sağ olsun.

Gedərəm oturmaram,
Bu qəhri götürməyəm,
Versələr dünya malın,
Səndən əl götürməyəm.

Şaftalıyam, sarıyam,
Bu dağların qarıyam,
Mən fələyə neylədim,
Qoymadı bir yarıyam.

Jeyrantək mələrəm mən,
Dağ-daşı dələrəm mən,
Dünyanın o başından,
Çağırırsan gələrəm mən.

Əziziyəm, oyan gül,
Oyan bülbül, oyan gül,
Bu yan zülmətxanadı,
Bəs nejdə oyan, gül?

Əzizim qızarıanda,
Dan yeri qızarıanda,
Analar javanlaşar,
Oğluna qız alanda.

Arxasında
Yük daşır, arxasında,
Namərd olan söz deyər,
Hər kəsin arxasında.

Mən aşıqəm ağ ata,
Arxa ata, dağ ata,
Elə ayrılıb getdin,
Mənə qoydun dağ, ata.

Çiçəyim axçalandı,
Dərmədim axçalandı,
Heyif səndən, ay bajım,
Paltarım buxçalandı.

Adımsan, aman qardaş,
Sanımsan, aman qardaş,
Sən getdin, gəlməz oldun,
Dərd çəkdim yaman, qardaş.

Uzun il, uzun aylar,
Hər ulduzlar, hər aylar,
Anası ölən qızlar,
"Ana" - deyib haraylar.

Əziziyəm sarı yar,
Sarı köynək, sarı yar,
Aç belindən qurşağım,
Jənazəmi sarı, yar.

Əziziyəm baxtı kəm,
Naxışı kəm, baxtı kəm.
Aman fələk neylədin,
Mənə yaman baxdın kəm.

Yarımı dindirəydim,
Ağladım güldürəydim,
Mənə verdiyi qəməndən,
Ona da yedirəydim.

Mən aşıq şirin dilə,
Şirin yar, şirin dilə,
Bilmirəm neçə oldu,
Bənd oldum şirin dilə.

Əzizim özüm sənə,
Düşübdü gözüm sənə,
Sənə qurban demərəm,
Qurbanam özüm sənə.

Əzizim neynim sənə,
Düşübdü meylim sənə,
Mən səndən ayrılmaram,
Ayrılısam neylim sənə.

Dünyada şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var.
Gəzdim dünyanı gəldim,
Baladan şirin nə var.

Dedim oğlan belə gəl,
Belə dolan belə gəl.
Əzrayıl ova çıxıb,
Səni vurur belə gəl.

Bağça könlüm, bar könlüm,
Heyva könlüm, nar könlüm,
Şadlıqnan işim yoxdu,
Ağlamaqda var könlüm.

Qara bağda bağ olmaz,
Qara salxım ağ olmaz,
Qərrib eldə olanın,
Ürəyində yağ olmaz.

Mən aşıqəm eşqə bax,
Əmbərə bax, müşgə bax.
Ölürəm dərd əlinnən,
Görən deyir eşqə bax.

Burda yolum oldu tən,
Varmı bu yoldan ötən.
Bu dünyada şirin şey,
Bir anadı, bir vətən.

Alçaq fələk,
Silahı al çax fələk,
Namərdə fürsət verdin,
Namərddən alçax fələk.

Oğlum çəkin yalandan,
Yalan, yaman ilandan,
İlan vuran sağalar,
Sağalmazsan yalandan.

Əzizim, xalxa nə var,
Xal düşmüş, xalxa nə var,
Sən mənimsən, mən sənini,
Bilmirəm xalxa nə var.

İstəkanın sarısı,
İçdim qaldı yarısı.
Ay qız insafdan çıxma,
İnsaf dinin yarısı.

Qarnım qara qazandı,
Dilim ərzə yazandı,
Fələyə bel bağlama,
Fələk pərgər pozandı.

Dağların döşünə bax,
Qar yağdı başına bax,
Sevdim özgə apardı,
Fələyin işinə bax.

Aşıq su deyib ağlar,
Sünbül suda dib ağlar.
Dəryada bir gül bitib,
O da su deyib ağlar.

Dağlar duman arzular,
Çaylar çəmən arzular,
Mənim bu sınıq könlüm,
Səni yaman arzular.

Əzizim günə gəlləm,
Kölgədən günə gəlləm.
Zərrəyə üzün görsəm,
İmana, dinə gəlləm.

Sözü sözdən alan var,
Zülfün üzə salan var,
Gedən oğlan tez qayıt,
Gözü yolda qalan var.

Əzizim dalda gəzər,
Gün gedər, dalda gəzər.
Mərdlər qabağı gözlər,
Namərdlər dalda gəzər.

Dağların qarı mənəm,
Gün düşsə ərimənəm,
Qəbrim quzeydə olsa,
Javanam çürümənəm.

Aşıqəm belə bağlar,
Kəmərin belə bağlar,
Üzmədim gül qonçasın,
Kor olsun belə bağlar.

Tut ağajı buruldu,
Dibində su duruldu,
Həminin yarı gəlmiş,
Mənim boynum buruldu.

Mən aşıq, quzu qurban,
Qoç qurban, quzu qurban,
Hər sabah boyun görsəm,
Kəsərəm quzu qurban.

Əziziyəm gül-gülə,
Bülbül gülə, gül-gülə,
Yar telinə gül taxıb,
Javab olub gül-gülə.

Mən aşıqəm yaz olar,
Bülbül gülə saz olar,
Sənə gülüm demərəm,
Gülün ömrü az olar.

Dağların başına bax,
Qar yağıb qaşına bax,
Mən sevdim, yad apardı,
Fələyin işinə bax.

Mən aşıq bu dar gündə,
Qəm mənim budar gündə.
El-obam kömək dursun,
Amandı bu dar gündə.

Telini daramısan,
Yumusan daramısan.
Çox da gözəl deyilsən,
Könlümə yaramısan.

Bağında məzəli var,
Tökülüb xəzəli var,
Bu işlər belə getməz,
Axırı, əzəli var.

Mən aşıqəm az alsın,
Araz suyun azalsın.
Düşmən zavala gəlsin,
Bəlkə sayı azalsın.

Balamsan, istəyimsən,
Arxamsan, köməyimsən.
Mən sənini əziz anan,
Sən mənim diləyimsən.

Məni oyaq qoyan sən,
Qızılgülə boyan sən.
Öpüm qara gözünnən,
Bəsdə yatdın, oyan sən.

Dağlarda lalam sənsən,
Alınmaz qalam sənsən,
Kimim yox, kimsənəm yox,
Bir şirin balam sənsən.

Gün getdi sarı qaldı,
Getdikjə sarı qaldı.
Baxdım uzaq yollara,
Gözümdə sarı qaldı.

Əzizim odu keçdi,
Qəlyanın odu keçdi,
Yatmışan oyan ovçu,
Jeyranın odu keçdi.

Qanı qan eyləmişən,
Qanı sən eyləmişən,
Dosta kəm, düşməyə kəm,
Məni sən eyləmişən.

Arxalı bürün dağa,
Ov getdi, sürün dağa,
Ovçu bir ov vurubdu,
Düşübdü bizim bağa.

Mən aşiq lala dağı,
Bürüyüb kala dağı,
Jəmi yara sağalsa,
Sağalmaz bala dağı.

Ovçuyam ov deyiləm,
Çaxmağam, qov deyiləm,
Əlimi saxla ovçu,
Vurmalı ov deyiləm.

Dağlarda xəstə mənəm,
Dərdi-dərd üstə mənəm,
Gözüm yol kənarında
Qulağı xəstə mənəm.

Qardaş gəlsə yaxşıdı,
Bəji görsə yaxşıdı
Qardaşın qabağında
Bəji ölsə yaxşıdı.

ROZA QARABAĞLI

Ay qəlbi, qəlbi dağlar,
Ay səndən qəlbi dağlar.
Şirin söz jan məlhəmi,
Aji söz qəlbi dağlar.

Gül budaqda düymədi,
Açmamış dərilmədi,
Səni sevən ürəyim,
Sənə də öyilmədi.

Daşkəsənnən daş gələr,
Ürək yanar yaş gələr,
Oğlan toyu tez eylə,
Qabaqdan qar, qış gələr.

Güldana gül qoymuşam,
Gül ətrinnən doymuşam,
Yüz il sənnən gen düşsəm,
Demərəm ki, soymuşam.

Dinmə qanım qaradı,
Bağrım başı yaradı.
Yoluna göz dikdiyim,
Gör bir kimi aradı.

Yaramın əllisindən,
Yüzündən, əllisindən,
Bir dərdə çarə yoxdu,
Soruşduq əllisindən.

Əziziyəm nə demə,
Nəs danışma, nə demə,
Qoy öpüm gül yanaqdan,
Mən də çatım əhdimə.

Ətir gülə yaraşır,
Kəmər belə yaraşır.
Halal zəhmət, halal iş,
Qızıl ələ yaraşır.

Ay harayım, harayım,
Çıxıb oxundan yayım,
Uçub sonam gölumdən,
Onu harda arayım?

Ay ürək yağım mənim,
Saçları ağım mənim,
Ürəyin javan olsun,
Ömür çırağım mənim.

Şirə çəkən arıdı,
Beçə balı sarıdı,
Qadının bər-bəzəyi,
İsmətidi, arıdı.

Demə sadıq dost hanı,
Sına dostu, düşmanı,
Həyatda yaxşı-pisi,
Çalış sən özün tanı.

Kəssəm qanım, ətimdi,
Atsam qəbahətimdi,
Mələksiz yarımçıqla,
Ömür sürmək çətindi.

Bir tarlayam zəmin sən,
Bir dəryayam gəmin sən,
Joşaram, çağlayaram,
Bir ömürlük qəmin sən.

Qaranquş aş a gəlsin,
Çırpılsın daşa gəlsin,
Kimin qəlbi şad olmaz,
Sevənlər qoşa gəlsin.

Mərddi-yaşayan, mətin,
O yol qorxağa çətin,
Nə ölüsən, nə diri,
Çatmırsa jəsərin.

Sözlərin sətir-sətir,
Könlümə sənsən ətir,
Səndən dərman istədim,
Demədim ki, dərd gətir.

Gözümdən iraq oldun,
Səs oldun, soraq oldun,
Məndən nur əsirgədin,
Özgəyə çırağ oldun.

Tər lələni dəstələ,
Sər çəmənə dəstələ,
Bir yarımçıq nəğməyəm,
Çal, təzədən bəstələ.

A dağlar, qar dağlar,
Yamağı sarı dağlar,
Küsdürdüyüm yar könlün,
Siz alın bəri dağlar.

Bu dağlar tuta bilməz,
Zirvələr bata bilməz,
Sən buludda günəşsən,
Əllərim çata bilməz.

Ustad əlin atanda,
Al geyinib kətan da,
Namərd arxa çevirər,
Əli qazan tutanda.

Keç gəl Arazi leylək,
Çöllərin qızı **İ ÖRĒĒĒĒĒĒ ĀĀĒĀĀĀ ĒĀĒ** Burda bir ana
leylək, ağlar,
Səbrim hanı gözləyəm,
Bu gələn yazı leylək.

Don atdı, sazaq aldı,
Lalələr düzə qaldı,
Sənlə mənim meydanım,
Bir quru sözə qaldı.

Bu dağdan sarvan getdi,
Ardınja karvan getdi,
Qeyrətsiz ujbətinnan,
Qeyrətli qurban getdi.

Bir qovağam düzdə mən,
Çəməndə sən, düzdə mən,
Ömrüm Vətəndə keçsə,
Qojalmaram yüzdə mən.

Dağ enişi dərədi,
Hər yeri mənzərədi,
Mənim bəxtiyar elim,
Dünyaya pənjərədi.

Pənjərədə gülüm var,
Gül yelkənli tülüm var,
Zəfərlərlə ötüşən,
Neçə ayım, ilim var!

Dumanam dağ aşaram,
Elləri dolaşaram,
Yüz il ömürüm olsa,
Vətən deyib yaşaram!

Qarabağın yönü dağ,
Yanı bağça, yönü bağ,
Sirri elə dostə ver,
Nə diş bilsin, nə dodaq.

Ürəyi yanar ağlar,
Hər bala səsləyəndə,
Ahı min sinə dağlar.

Göydə günəşmi yandı,
Aləm nura boyandı,
Göründün xəyal kimi,
İlham pərim oyandı.

Sirrim yox səndən ayrı,
Sünbüləm dəndən ayrı,
Söylə, neçə yaşasın,
Ruhum bədəndən ayrı?!

Daş üstündə iz itməz,
Tikanlıqda gül bitməz,
Özünü insan bilən,
Özgəni təhqir etməz.

Sona göldən aralı,
Ürək dildən aralı,
Könlüm qubar eyləyər,
Düşsə eldən aralı.

Ay yuyunar deryada,
Bax könlümdə feryada,
Bu odla ki, mən yandım,
Heç söndürməz derya da.

Dostunu qalda sına,
Daldala, dalda sına,
Namərdlərdən dost olmaz,
Sığınma daldasına.

Duyğu fikir götürər,
Aqıl-sözün bitirər,
Alqış o sənətə ki,
Hər kəs payın götürər.

Arpadan aşın olsun,
Məslək sirdaşın olsun,
Təki düşmən önündə,
Əyilməz başın olsun.

Duman dağdan köç eylər,
Qoçaq biri üç eylər,
Yüz ilin zəhmətini,
Qədirbilməz heç eylər.

Şər de xoşa gəlsin,
Mətləbin başa gəlsin,
Dinəndə elə din ki,
Ürəklər joşa gəlsin.

Qıvrım telin dalğadı,
Bu dərdi el ağladı,
Nakam köçən bülbülü,
Sevdiyi gül ağladı.

Göz aynadı seçənə,
Fikir zəmi biçənə,
Yaxşılıq miras qalır,
Bu dünyadan köçəndə.

Əzizim nər divana,
Ayaq qoy nərdivana,
Yar qədrini yar bilər,
Nə bilər hər divanə?

Əzizim təzə dağlar,
Yar gələ gözə dağlar,
Bulaqların mey olsun,
Güllərin təzə dağlar.

Tale bizə yan dedi,
Min zülm edib jan dedi,
Müddətsiz dustağına,
Ömürlük nakam dedi.

Dağ olsan daşın ollam,
Əyilməz başın ollam,
Sən günəşsən mən səma,
Daim sirdaşın ollam.

İnlə kamanım inlə,
Qoy mən dinim sən dinlə,
Neylərəm yar o ömrü,
Keçər sənün qəminlə.

Yar bağında naləyəm,
Eşqində miyanəyəm,
Sən işıqsan, mən şölə,
Başına pərvanəyəm.

Söz dəryadı mehri var,
Söz deməyin təhri var,
Fikri zəka me'yarı,
Öz ölçüsü, möhrü var.

Haray naşı əlindən,
Baş açılmaz fe'lindən,
Üzdə dost, dalda düşmən,
Qoymaz daşı əlindən.

Özün üçün, ay bala,
Boş dayanma iş ara,
İşin elə iş olsun,
Onunla xalqa yara.

Qızımın qızı, ana,
İşini sal sahməna,
Görənlər deməsin ki,
Tənbəldi bu gənç ana.

Vətən üçün yan, oğlum,
Xalqı düşün qan, oğlum,
Vətəni yada satsan,
Çarmıxa çəkil, oğlum.

Mən aşıqəm Ağdama,
Yarım gəldi ağ dama,
Oğlum şahmat oynunda
Tapammadı ağ dama.

Əziziyəm gül ağlar,
Gül bülbül deyib ağlar,
Bülbül gülə yetməsə,
Ləçəyin töküüb ağlar.

Mən gedirəm o yana,
Çağıraram yar o yana,
Məni görüb gülməsə,
Qalaram yana-yana.

Əziziyəm, ay ana,
Batsamda mən al qana,
Yarama sən əl çəksən,
Ehtiyaj yox dərmana.

Mən gül əkdim gülşəndə,
Gül yaman düşdü bəndə,
Heç bəndələr əkməsin,
Gül əkdiyim çəməndə.

Qonşu oldum sənənlə,
Şərik oldum dərindlə,
Demədim ki, sən mənə,
Zəhər içir əlinlə.

Bulaq başdan qaradı,
Dibi daşdan qaradı,
Mənim baxdım, taleyim,
Əzəl başdan qaradı.

Qardaş, qardaş, ay qardaş,
Qaşın uju yay, qardaş,
Kaş ki, bajın öləydi,
Deməyəydi "ay qardaş"!

Gələm bulağa gəlsin,
Çaya, bulağa gəlsin,
Gəlsin anam ağlasın,
Səsi qulağa gəlsin.

Evləri çay keçəndə,
Tikilmiş çay keçəndə,
Mən də səni qarqaram,
Günüm ah-vay keçəndə.

Arazam Kür üstümnən,
Atını sür üstümnən,
Mənim dərdim çoxdu, çox
Ağlama, dur üstümnən.

Dağı aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin,
Xoş halına o kəsən,
Halallaşib ölənən.

Gəlibdi yaralılar,
Göylülər, qaralılar,
Ağlasın dərđi olan,
Dinləsin yaralılar.

Aşiq el barabarı,
Jeyran çöl barabarı,

158

Burda bir javan ölüb,
Tamam el barabarı.

Burdan bir maya getdi,
Sallandı çaya getdi,
Jan çəkdim, jəfa çəkdim,
Əməyim zaya getdi.

Mən aşığam bəxti kəm,
Taleyi kəm, bəxti kəm,
Mən fələyə neylədim,
Fələk mənə baxdı kəm.

Qarğaram qış gəlməsin,
Toruma quş gəlməsin,
Heç bajının başına,
Bir belə iş gəlməsin.

Buxarı qurum oldu,
Yandıqja qurum oldu,
Ölüm allah əmrədi,
Buna çox zülüm oldu.

Gədərəm elinizdən,
Uçaram gölünüzdən,
Yaşılbaş ördən ollam
Uçaram gölünüzdən.

Qaşıyın qarasına,
Gül qoyum arasına,
Qoy bajın qurban olsun,
Urəyinin yarasına.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən,
Bizimki belə gəldi,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Fələyi dindirəydim,
Dindirib güldürəydim,

Sənə qələm çalanda,
Qələmin sındıraydım.
Qardaşımın qardaşı,
Get dağlardan qar daşı,
Allaha da xoş gedər,
Bajı görsə qardaşı.

Dağların lalasından,
Gülündən lalasından,
Adam da ayıllarmı,
Gül üzli balasından.

Bənövşəyəm bitərəm,
Kol dibində itərəm,
Gözlərəm gəlməyirsən,
Boynum əyri tutaram.

Dağdan aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin,
Dünyada nə dərđi var,
Halallaşib ölənən.

Duman dağdan belə gəl,
Əngöl olma belə gəl,
Əzrayıl ova çıxıb,
Səni vurur belə gəl.

Qaladan endirdilər,
Endirib dindirdilər,
Ölməyə könlüm yoxdu,
Zülm ilə öldürdülər.

Bu dərđin əllisinnən,
Yüzünnən əllisinnən,
Bu dərđə çarə yoxdu,
Soruşdum əllisinnən.

Bağında var ağ alma,
Böyrü çürük ağ alma,
Sənə kimlər qarğıdı,
Bir dərđə düş sağalma.

159

À Ü Û È À Đ Əlində maşası var,
Tutubdu maşası var,

Burda bir qərib ölüb,
Əjəb tamaşası var.

Yerim uja saldılar,
Ujadan-uja saldılar,
Ölməyə könlüm yoxdu,
Məni güjə saldılar.

Dağ ayrı, duman ayrı,
Qaş ayrı, kaman ayrı,
Tez ayrıldıq, tez solduq,
Düşdük bir zaman ayrı.

Getdi gülüm ağlaram,
Oldu zülüm ağlaram,
Bir və'dəsiz yel əsdi,
Tökdü gülüm ağlaram.

Yaralandım yanımnan,
Quşlar doymaz qanımnan,
Janım bir dərdə düşdü,
Bezər oldum janımnan.

Yaralıyam yatmaram,
Həftə qələm qatmaram,
Sənin dərdin başqadı,
Heç dərdlərə qatmaram.

Qardaş mənim gülümdü,
Gülümdü, bülbülümdü,
Ölsə bəjilər ölsün,
Qardaş ölmək zülümdü.

Ürəyimdə yara var,
Üstə xal-xal qara var,
Açım ürəyim başın,
Gör yanmamış hara var.

Biz bu yola bələdik,
Getməmişik bələdik,
Şadlıqla işimiz yox,
Qəm yoluna bələdik.

Gəldi haradan gəldi,
Göydən, qaradan gəldi,
Göydə bulud yox idi,
Bu sel haradan gəldi.

Qardaş kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Qardaşı ölə bəj, bəj,
Gözdən düşmüş kimidi.

Mən səni el bilirdim,
Başında tel bilirdim,
Uja dağlar başında,
Qurumaz göl bilirdim.

Ördək gölə gəlmərəm,
Jeyran çölə gəlmərəm,
Məni heç anda vermə,
Sizin elə gəlmərəm.

Bağa su düşdü neynim,
Meyvə su işdi neynim,
Aləmə pay paylandı,
Bizə bu düşdü neynim!

Bizə fələk eylədi,
Oxun ələk eylədi,
Girdi güllü bağımıza,
Ələk-vələk eylədi.

Maralım ayıq deyil,
Yatıbdı, ayıq deyil,
Sən boyda, sən buxunda,
Qara yerə layıq deyil.

Mən aşığam bu taya,
Bu xırmandı, bu taya,
Yüklənib qəm karvanı,
Sən də yapış bu taya.

Anam məni az ağla,
Çox bilirsən az ağla,
Mən dərdimi deyirəm,
Sən kağıza yaz ağla.

Bulağın başıynan,
Dibinin daşıynan,
Sənə bir laylay çallam,
Gözümün yaşıynan.

Ələnbədi ələklər,
Çirmənib ağ biləklər,
Gedin deyin düşməne,
Həsəl olub diləklər.

Ağalar, ha ağalar,
Yarpağı yaşıl qalar,
Meydimi gəndən apar,
Düşməni görər əl çalar.

Ana kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Analı görürəm ki,
Gözdən düşmüş kimidi.

Anan da mən olaydım,
Bəjən da mən olaydım,
Düşməni səni buraxsa,
Yanımda mən olaydım.

Ay vəynə düşdüm mən,
Qəm çayına düşdüm mən,
Fələk ova çıxmışdı,
İlk vəynə düşdüm mən.

Qoyunu qoyun gəlsin,
Dərisin soyun gəlsin,
Sağ maral sizin olsun,
Yaralrı qoyun gəlsin.

Bağında var boyana,
Bağın yönü hayana,
Hərə bir layla çalsın,
Bəlkə yatıb, oyana.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Qoyub hara gedirsən,
Bu ev sənin deyilmi.

Ağzım açə bilmirəm,
Yuxum seçə bilmirəm,
Fələk mənə yük vurub,
Altdan qaça bilmirəm.

Sən gözümlün birisən,
Arazısan, Kürüsən,
Sənin dərdin lap çoxdu,
Mən ağlayım, kiri sən.

Mən bir yaralı qoçam,
Başımı alıb qaçam,
Harda yaralı görsəm,
Orda dərdimi açam.

Mən aşıq ayaq daşı,
Baş daşı, ayaq daşı,
Bajının üzü ola,
Qardaşın ayaq daşı.

Qaladan yendirdilər,
Qara don geydirdilər,
Ölməyə könlüm yoxdu,
Zülümlə öldürdülər.

Nərgizlər, a nərgizlər,
Topa bitər nərgizlər,
Heyf ölənün janı,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Bu qala qızıl qala,
Getdikjə qızıl qala,
Anam qonaqım olsa,
İstərəm yüz il qala.

Əzizim yoxla məni,
Ox götü oxla məni,
Nə anam var, nə atam,
Qardaş gəl yoxla məni.

Jan qardaş janım qardaş,
Ağrıyır janım qardaş,
Baş qoyum dizin üstə,
Qoy çıxsın janım qardaş.

Əzizim yaman olur,
Ayrılıq yaman olur,
Javan oğul ölümü,
Siz bilin yaman olur.

Əzizim belin bükər,
Kaman tək belin bükər,
Javan oğul ölümü,
Ananın belin bükər.

Əzizim qara baxtım,
Açılmaz qara baxtım,
Ölübdü Vəli oğlum,
Yatıbdı qara baxtım.

Mən aşıq kabab ağlar,
Od yanar, kabab ağlar,
Əziz balam gedibdi,
Jiyərim kabab ağlar.

Duman dağdan belə gəl,
Əngəl olma, belə gəl,
Əzrayıl ova çıxıb,
Səni vurur belə gəl.

Çəpər çəkili qaldı,
Bostan əkili qaldı,
Fələk namərdlik etdi,
Evin sökülü qaldı.

Ay ellər qəlbim yanır,
Keçmiş könlüm anır,
Fələk bizə qarğıyıb,
Ellər məni qınayır.

Yaralıyam yar kimi,
Dağlardakı qar kimi,
Ərimişəm, ölürəm,
Quru müqəvva kimi.

Ana səni ağlaram,
Daha qara bağlaram,
Ellər köməyə gəlsə
Bir nişanə saxlaram.

Ana, gerçəkdən ağlar,
Yad ağlar, yalan ağlar,
Oğul dağı görünin
Sinəsin fələk dağlar.

Oğlum yerin qamışdı,
Sənə kim qarğamışdı,
Qanlı köynəyin gəldi,
Sinəm çoxdan yanmışdı.

Javanlar gedir bağa,
Çiyini dəyir yarpağa,
Javanda nə qaydadı,
O da gedir torpağa.

Yetiməm atam yoxdu,
Dadıma çatan yoxdu,
Bajımı da itirdim,
Allahdan kömək yoxdu.

Yetiməm atam yoxdu,
Sonsuzam butam yoxdu,
İndi də anam öldü,
Əlimdən tutan yoxdu.

Fələk, fələk dad fələk,
Aman allah yad fələk,
Bizə çəkdiyən paydan,
Özün də bir dada fələk.

Əzizinəm qalam vay,
Kərbalam vay, qalam vay,
Çəkilibdi kərpilim
Vay, uçufdu qalam vay.

Maral kəməndə mələr,
Ağlar kəməndə mələr,
Ana baladan ayrı,
Bir də düşəndə mələr.

Yaşım gözümdə qaldı,
Axdı üzümdə qaldı,
Fələk bir iş işlədi,
Arzum gözümdə qaldı.

Dərdə düşdüm dərmansız,
Dəvə gördüm sarvansız,
Getdim həkim yanına,
Yenə öldüm dərmansız.

Bir at gördüm başı yox,
Bir çay keçdim daşı yox,
Burda bir qərib ölüb
Heç qohum-qardaşı yox.

Arazın zəmisinə,
Su düşüb gəmisinə,
Qoy heç kəsin balası,
Qalmasın əmisinə.

Qoy məni el ağlasın,
El gəlsin, el ağlasın,
Qəbrim qardaşım qazsın,
Əlində bel ağlasın.

Buxarı qurum oldu,
Od tutub qurum oldu,
Oğlu ölmüş anaya,
Nə yaman zülm oldu.

Bu dağda maral azdı,
Ovçu çox maral azdı,
Əziz balam, ağlama,
Ölmərəm yaram azdı.

Ovcuyam ov deyiləm,
Çaxmağam, qov deyiləm,
Əlini saxla ovçu,
Vurmali ov deyiləm.

Arazı keçəndə var,
Suyundan içən də var,
Çəkmə qərib adını,
Ürəyi keçən də var.

Min aşiq dolu düşər,
Qar yağar dolu düşər,
Qəbrimi qaz yol üstə,
Dost gələr yolu düşər.

Mən aşiq qala yalqız,
Bürj olmaz qala yalqız,
Qorxurdum qərib ölüm,
Jənazəm qala yalqız.

Səni vurdu boz ilan,
Yumurtası toz ilan,
Varmı heç sənin kimi,
Pərgəri tez pozulan?

Bu gələm boz ilandı,
Balası tox ilandı,
İlan yalqız neyləsin,
Alnıma yazılandı.

Burada naşı ağlar,
Əlində kaşı ağlar,
O evdən javan gedir,
Divarı-daşı ağlar.

Bu dağlar ərəm dağlar,
Gülü yox, dərəm dağlar,
Sənsiz bir gün keçirsəm,
Ürəyim vərəm bağlar.

Mən aşiq bağı yara,
Bağbanın bağı yara,
Biz çıxdıq bağbanlıqdan,
Tapşırıdım bağı yara.

Saçın ilan olubdu,
Qaşın kaman olubdu,
Fələyə bel bağlama,
Halın yaman olubdu.

Dağda duman yeri var,
Qaşda kaman, yeri var,
Ümidimi kəsmərəm,
Səndə güman yeri var.

Bu yolla qatar gedər,
Bir-birə çatar gedər,
Namusluya jan qurban,
Biqeyrət atar gedər.

Kəklik daşa dağıldı,
Səkdi daşa dağıldı,
Mənə bir güllə dəydi,
Qanıma daşa dağıldı.

Mənim zərini könlüm,
Ellər gülünjü könlüm,
Mənə allahdan yoxdu,
Nə gül, nə inji könlüm.

Atasızdan atasız,
Heç qul olmaz xatasız,
Mənə kimlər qarğıdı,
Mən də qaldım atasız.

Dağları qar alıbdı,
Yağıbdı qar alıbdı,
Heç kimdə günah yoxdu,
Öz bəxtim qaralıbdı.

Dağlarda xəstə mənəm,
Dərdi dərd üstə mənəm,
Gözüm yol kənarında,
Qulağı səsdə mənəm.

Dağlar başı ala qar,
Ala çiskin ala qar,
Həmişə qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Dağlar başı yasəmən,
Yandırdım gəldim səsə mən,
Təzə yasdandan çıxmışdım,
Yenə düşdüm yasa mən.

Aşiq meşəli yerdə,
Gül bənövşəli yerdə,
Məni elə vurdular,
Qaldım düşəli yerdə.

Əzizim bu çeşmədən
Gəlmə sən bu çeşmədən,
Yarımı itirmişəm,
Gələndə bu çeşmədən.

Əzizim yana-yana,
Qalmışam yana-yana,
Nejə gülüm dünyada,
Atasız, yana-yana.

Əzizim sal yana,
Qar yağıbdı Salyana,
Qardaş məzara köçüb,
Bajısı yana-yana.

Almanı qoyub getdin,
Qabığın soyub getdin.
Qayıt gəl, aman ana,
Yetimlər qoyub getdin.

Əzizim ağlamayım,
Bəxtimi bağlamayım,
Bajım yanımda öldü,
Bəs neyə ağlamayım.

Mən aşiq gilə-gilə,
Nar aldım gilə-gilə,
Atam yoxdu, ağlaram,
Yanıram gilə-gilə.

Əzizim gələr keçər,
Çox aylar, illər keçər,
Anasız balaların,
Qəlbindən nələr keçər.

Əzizim buda məni,
Yaxın gəl buda məni,
Amandı, bu nə işdi,
Saymayır bu da məni.

Mən aşiq qoşa dağlar,
Yaxın, baş-baş dağlar,
Sizlərdə yar itirdim,
Dönəsiz daşa, dağlar.

Ağajda yarpaqlara,
Dibində yarpaqlara,
Hayıf mənim bu janım,
Qarıxdı torpaqlara.

Qaraçının bağı var,
Bağının yarpağı var.
Ora gedən qayıtmaz,
Orda yaman yağı var.

Aşığam gözlərinə,
Müşküləm sözlərinə,
Yalvardım ilanlara,
Dəyməsin gözlərinə.

Buxarı qurum oldu,
Od yandı qurum oldu,
Ellərə təkjə-təkjə,
Mənə hər zülüm oldu.

Maral yerin şam olsun,
Otlar yerin şam olsun,
Öldürdün ıgıdları,
Gün gəlsin axşam olsun.

Mən aşiq güllü yansın,
Yaylığın güllü yansın,
Mən fələyə neylədim,
Ağzında dili yansın.

Maral eyvanda mələr,
Gedər eyvanda mələr,
Bala elə bir şeydi,
Ona heyvanda mələr.

Əzizim olmayaydı,
Gün batıb solmayaydı.
Vəfasızlar dünyada,
Əzəldən olmayaydı.

Qızıl gül dəstə-dəstə
Dərmişəm dəstə-dəstə.
Yarımin öz əksini
Qoymuşam sinəm üstə.

Əzizim buda məni,
Yaxma gəl oda məni,
Bilmirəm nə etmişəm,
Salmısan oda məni.

Mən aşiqəm daş mələr,
Ayaq mələr, baş mələr,
Burda bir mö'jüzə var,
Qaya dinər, daş mələr.

Əzizim fərman verər,
Hökmdar fərman verər,
Jan vermə xəstə könülüm,
Yar gələr dərman verər.

Güllən laçına dəyər,
Atma, laçına dəyər,
Həyatımın varlığı,
Yarın saçına dəyər.

Əzizim neçə keçdi,
Gün gəldi geçə keçdi,
Mənim halım pərişan,
Səninki neçə keçdi?!

Od yaxır bu şən yeri,
Yar gəlib düşən yeri,
Dostumun göz yaşı da,
Yandırır düşən yeri.

Əzizləm gündə barı,
Kölgədə, gündə barı,
Gündə gördüyüm yarı,
Görmədim ildə barı.

Əziziyəm qazan ağlar,
Od vurur, qazan ağlar,
Bu yerdə qərib ölsəm,
Qəbrimi qazan ağlar.

Əziziyəm belə yaz,
Qələm götü belə yaz,
Nakam könül şad olmaz,
Yüz il gəlsə belə yaz.

Yar gələr yara yetməz,
Sonalar sara yetməz,
Pis gündən qurtarmağa,
Ağlamaq çara etməz.

Əziziyəm nə dərddi,
Nə dərmandi, nə dərddi,
Ayrılasan yarından,
Bilirsən bu nə dərddi?!

Apardı çaylar məni,
Ulduzlar, aylar məni,
Yükü dərd-qəm yüküdü,
Yordu bu taylar məni.

Qızdırma tutdu məni,
Tutdu, qurutdu, məni,
O ki, söz verdi getdi,
Nə tez unuttu məni.

Maral durduğu yerdə,
Boynun burduğu yerdə
Boynu sinsin ovçunun,
Səni vurduğu yerdə.

Bulaq başdan qaradı,
Dibi daşdan qaradı,
Mənə yazılan yazı,
Əzəl başdan qaradı.

Şüşədən başmaq olmaz,
Başmaqdan yaşmaq olmaz,
Bir iş qəzadan gələ,
Qəzadan qaşmaq olmaz.

Göydə bulud durubdu,
Boynun neçə burubdu,
Əlin qurusun ovçu,
İyidi neçə vurubdu.

Yaralandım yanımdan,
Quşlar doymaz qanımdan,
Fələk bir iş işlədi,
Bezər oldum yanımdan.

Dağ başı dolu qaldı,
Yağdıqja dolu qaldı,
Nə atam var, nə anam,
Ürəyim dolu qaldı.

Fələk mənə elədi,
Oxun ələk elədi,
Girdi güllü bağçama,
Ələk-fələk elədi.

Fələyin qəhri mənə,
Qəzəbi, qəhri mənə,
Mən fələyə neylədim,
İçirdi zəhri mənə.

Fələyi dindirəydim,
Dindirib güldürəydim,
Bizə qələm çalanın
Qələmin sındırəydim.

Bu yollar əyri gedər,
Düz gedər, əyri gedər,
Dəfinimə çatmasan,
Jənazəm əyri gedər.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Hara qoyub gedirsən,
Bu ev sənin deyilmi.

Aman fələk, dad fələk,
Heç olma sən şad fələk,
İçirdiyin badədən,
Bir özün də dad fələk.

Əlin xına tutmasın,
Çevir günə tutmasın,
Sənə kimlər qarğıdı,
Evin bina tutmasın.

Haray ellilər haray,
Şana tellilər haray,
Dəhnə başdan uçubdu,
Əli bellilər haray.

Yarım durduğu yerdə,
Boynun burduğu yerdə,
Yağı əlin qurusun,
Yarım vurduğun yerdə.

Gəldi, haradan gəldi,
Bu dərd haradan gəldi,
Göydə bulud yoxuydu,
Bu sel haradan gəldi?!

Anasız qızlar ağlar,
Dərdini gizlər ağlar,
Tək birjə sən deyilsən,
Səni tək yüzlər ağlar.

Gədirdim qırağıynan,
Gül biçdim orağıynan,
İtirdim jüt balamı,
Gəzirəm sorağıynan.

Ördək göl olan yerdə,
Jeyran çöl olan yerdə,
Anan səni görəydi,
Qanın göl olan yerdə.

Bulud gələr yan verər,
Dağları nişan verər,
Kələklə dövrən sürən,
Möhnət ilə jan verər.

Mən aşiq, yüz il yanar,
Hər həftə yüz il yanar,
Sənin də oğlun olsə,
Ürəyin yüz il yanar.

Çiçəklər hala gəldi,
Arılar bala gəldi,
Nə günah elədim ki,
Başıma bəla gəldi.

Aşiq ay, günü burda,
Dolan, say günü burda,
Qəbrinə çəpər ollam,
Qallam yay günü burda.

Əzizinəm ağlamazlar,
Gülərlər, ağlamazlar,
Qəriblikdə ölənün,
Gözlərin bağlamazlar.

Qalanın yastı yolu,
Sel gəldi basdı yolu,
İstədim toy eyləyim,
Əzrayıl kəsdi yolu.

Tüfənginin pası var,
Silməmişən pası var,
Sənin kimi oğulun,
İllər boyu yası var.

Qaşının qarasına,
Gözünün qarasına,
Bajılar qurban olsun,
Ürəyinin yarasına.

Sənə yaralı qurban,
Göylü qaralı qurban,
Sənin təzə yarana,
Köhnə yaralı qurban.

Gülşənim yox, gülüm yox,
Bundan böyük zülüm yox,
Balam itkin düşübdü,
Niyə mənə ölüm yox.

Əziziyəm sis günə,
Pərdə tutub sis günə,
Özün öldün qurtardın,
Məni qoydun pis günə.

Əzizim tikə-tikə,
Doğradın tikə-tikə,
Anan saçını yoldu,
Kəfənin tikə-tikə.

Əzizim nələr keçər,
Ahular mələr keçər,
Oğulsuz anaların,
Qəlbindən nələr keçər.

Ağlayan başdan ağlar,
Kırpıkdən qaşdan ağlar,
Qardaşı ölən bajılar,
Durar o başdan ağlar.

Əzizinəm gül ağlar,
Bülbül ağlar, gül ağlar,
Oğlu ölən analar,
Başa tökər gül, ağlar.

Mən aşiq yüz il yanar,
Hər həftə, yüz il yanar,
Sənin də oğlun olsə,
Ürəyin yüz il yanar.

Nərgizlər, ay nərgizlər,
Tağa minər nərgizlər,
Hayıf sənün janına,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Mən aşiqəm bu dağa,
Quşlar qonar budağa.
Javan yarım ölübdü,
Nejə dözümlü bu dağa.

Ölənətək ağlaram,
İtənətək ağlaram,
Torpağımı torpağına,
Qatanatək ağlaram.

Bağa su düşdü neynim,
Meyvə su içdi neynim,
Aləmə pay paylanıb,
Bizə bu düşdü neynim.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Çək qılınjın, vur boynum,
Sərkərdən qoyub getmə.

Fələyin qəhri bizə,
Tutubdu qəhri bizə,
Əlində bir stəkan,
İçirdir zəhri bizə.

Arazdan keçən də var,
Suyundan içən də var,
Qardaş adı çəkəndə,
Ürəyi keçən də var.

Qardaş kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Qardaşı ölə bəni,
Gözdən düşmüş kimidi.

Mən aşiq qazan ağlar,
Od yanar, qazan ağlar,
Burda bir javan ölüb,
Qəbrini qazan ağlar.

Ay laylay belə laylay,
İl laylay belə laylay,
Heç bəndələr çalmasın,
Biz çaldıq belə laylay.

Mən aşiq qar qamışa,
Tikilmiş qar qamışa,
Yüzmin təbib neyləsin,
Bir fələk qarqamışa.

Aşiq qar quzeyində,
Xalın qar quzeyində,
Gün çıxmaz, qar əriməz,
Qaldım qar quzeyində.

Aşiq vidalı gəzər,
Xalın vidalı gəzər,
Çirkinlər üzün gizlər,
Gözəl vidalı gəzər.

Ürəyimdə yara var,
Ütsə xal-xal qara var,
Aç ürəyim başını,
Gör yanmalı hara var?

Nənə məni az ağla,
Çox bilmirsən az ağla,
Mənim belə dərdimi,
Bir kağıza yaz ağla.

Qardaş mənim gülümdü,
Gülümdü, bülbülümdü,
Ölsə bəni olarsın,
Qardaş ölmək zülümdü.

Yağış yağdı çöllərə,
Damcı damdı göllərə,
Burda bir javan ölüb,
Xəbər verin ellərə.

Əziziyəm başa düz,
Leyli, gülü başa düz.
Fələk bir iş işlədi
Ağlım gəlmir başa düz.

Bağında var boyana,
Bağın yolu o yana,
Yığılın layla çalaq,
Bəlkə yatan oyana.

Aşiq, iş idi düşdüm,
Qəmə tuş idi düşdüm,
Ya yazımda var imiş,
Ya qarğış idi düşdüm.

Bulaq başdan qaradı,
Dibi daşdan qaradı,
Mənə yazılan yazı,
Əzəl başdan qaradı.

Gənə yolu buz bağlar,
Qırağı yarpız bağlar,
Jənəzəm əyri gedər,
Qardaş gəlsə düz bağlar.

Getmişəm elimizdən,
Nə gəlir əlimizdən,
Olubsan bir yaşılbaş,
Uçmusan gölümədən.

Araziyam adanın,
Quluyam şahzadənin,
Çıxaydım qabağına,
Sənə gələ bəni.

Şirvanın dağları var,
Meyvəli bağları var,
Rəhm elə, ay Əzrayıl,
Dalinja ağları var.

Əziziyəm qəm də gül,
Qəmdə danış, qəmdə gül,
Şadlıqda gülən janım,
Mərd iyidsən qəmdə gül.

Eləmi Mərəndə gəl,
Gülləri dəyəndə gəl,
Bir gəldin xəstə gördün,
Birdə jan verəndə gəl.

Tikanlıq qalın idi,
Ayağım yalın idi,
Fələyə yalvarırdım,
Fələk də zalım idi.

Dağlar qara boyanmış,
Yağmış, qara boyanmış,
Varmı ola mənim kimi,
Baxtı qara boyanmış?!

Ay doğub batarmola,
Ülkərə çatarmola,
Ana baladan ayrı,
Dinjəlib yatarmola?

Əziziyəm sarı qız,
Sarı köynək, sarı qız,
Aç belinin qurşağını
Jənəzəmi sarı qız.

Qanadsız bir quşam gəl,
Dağlara qonmuşam gəl,
Xəstəydim xəbərsizdin
İndiki ölmüşəm gəl.

Mən aşiq qala yeri,
Bürj yeri, qala yeri,
Yüz janı yanarsa,
Verməz bir ana yeri.

Buxarı qurum bağlar,
Od yanar qurum bağlar,
Oğlu ölə analar,
O başdan durub ağlar.

Bülbülə qönçə gedər,
Bir əldə dolça gedər,
Toysuz ölə javana,
Bəzəkli xonça gedər.

Eləmi lala dağı,
Bürüyüb lala dağı,
Hər yara sağalsa da
Sağalmaz bala dağı.

Gedirdim qırağınnan,
Gül biçdim orağınnan,
Mən bir bala itirdim,
Gəzirəm sorağınnan.

Əzizim laçın ağlar,
Soraqlar laçın ağlar,
Qardaşı ölə bəni,
Çəngəllər saçın ağlar.

Əziziyəm yara var,
Yaram üstə yara var,
Parçalanmış sinəmdə,
Əl dəyməmiş hara var?

Toyunda belim yandı,
Əl atdım əlim yandı,
Qardaş, qardaş deməkdən,
Ağzımda dilim yandı.

Yaşıldı başın ördək,
Aldı qumaşın ördək,
Həmişə jüt gəzərdin
Hanı yoldaşın ördək.

Bajılar bajısıyam,
Şirinlər ajısıyam,
Kimin qardaşı yoxsa
Mən onun bajısıyam.

Gedirdim qırağınan,
Gül biçdim orağınan,
İtirmişəm qardaşı,
Gəzirəm sorağınan.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Qoyub hara gedirsən,
Bu ev sənə deyilmi?

Çəpər səkili qaldı,
Bostan əkili qaldı,
Özün köçdün qurtardım,
Yetim təküllü qaldı.

Göydə göyərçin ağlar,
Yuvada laçın ağlar,
Sən yadıma düşəndə,
Başımda saçım ağlar.

Sən mənim gəlin anam,
Qan anam, xanım anam,
Baş qoyum dizin üstə,
Qoy çıxsın janım anam.

Mən aşiq mala dağı,
Bürüyüb lala dağı,
Hər yaralar sağalsa,
Sağalmaz bala dağı.

Əzrayıl üz görübdü,
Meydanı düz görübdü,
Gedib-gedib qayıdır,
Bizi yalnız görübdü.

Çəkməmi çək dedilər,
Çək dedim, çəkmədilər,
Düşdüm qəm dəryasına,
Qolumdan çəkmədilər.

Çağırırım ana gəl,
Qolum batdı qana, gəl,
Açıldı mückan oxu,
Dəydi jandan-jana gəl.

Mən səni leyli gördüm,
Leyli, gileyli gördüm,
Getdim səni görməyə
Torpaqdan öylü gördüm.

Yaylığı ələmlidi,
Dörd uju qələmlidi,
Usdof götü, usdof qoy,
Ürəyi vərəmlidi.

Gülü vurdum divara,
Bülbül onu suvara,
Qışı sənnən qışdım,
Yazı qaldım, avara.

Arxalığın qola sal,
Qoldan götü qola sal.
Əziz qonağım gəlib,
Dur qonağın yola sal.

Al nəyimə gərəkdi,
Şal nəyimə gərəkdi,
Öldüm, örtüldüm getdim,
Ta, nəyimə gərəkdi.

Arxalıq aldırmişəm,
Yaxalıq saldırmişəm,
Sən dünyadan gedəndən,
Ürəyimi aldırmişəm.

Bağında yemişmiş,
Yeməli yemişmiş,
Heç xəbərim yoxmuş,
Qəm səni yemişmiş.

Bu yol haramı gedər?
Aşar haramı gedər?
Gözdən yaş getməyinən,
Qəlbədən yaramı gedər?

Aman-aman oldu gəl,
Halım yaman oldu gəl,
Bir də səni görədim,
Axır zaman oldu gəl.

Aşiq nəş'əli yerdə,
Gül bənövşəli yerdə,
Sənin gözəl bədənin,
Qaldı döşəli yerdə.

Əzizim nələr keçər,
Ahular mələr keçər.
Oğulsuz anaların,
Qəlbəndən nələr keçər?

Gedirdim qırağınan,
Gül biçdim orağınan,
Mən bir bala itirdim,
Gəzirəm sorağınan.

Dağlar başı tütündü,
Kimin ürəyi bütündü,
Əyil öpüm üzünən,
Dünya ölüm-itimdi.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən,
Gör başıma nə gəldi,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Aşiq yara kimim var,
Bayqu yara kimim var,
Gəlin gəzək elləri,
Belə yara kimin var?!

Küçədən xonça gedir,
İçində nimçə gedir,
Aləmin gülü getsə,
Bizimki qonça gedir.

Nərgizlər, ay nərgizlər,
Top-top bitər nərgizlər,
Hayıf javan janından,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Dağ döşündə bənövşə,
Qoymaram bağı bişə,
El yolunda ağlamaq,
Mənə olubdu peşə.

Mən aşiq duman yerdə,
Dağ yerdə, duman yerdə,
Düşməni fe'linə düşdüm,
Qalmışam yaman yerdə.

Ana məni az ağla,
Qış sızıda, yaz ağla,
Nə vaxt yadına düşsəm,
Ağ kağıza yaz ağla.

Əkərdim arpa səni,
At gələ qarpa səni,
Bilsəydim öldüyünü,
Çəkərdim sarpa səni.

Bağa girdim bağbansız,
Dəvə gördüm sarbansız,
Hamıya dərman payladın,
Özün getdin dərmanlısız.

Su ilanı olaydım,
Şüşələrdə dolaydım,
Sən orda jan verəndə,
Yanımda mən olaydım.

Bu dağ o dağa baxır,
Arasından çay axır,
Çıxsın mənim gözlərim
Sənsiz dünyaya baxır.

Əziziyəm bu dağa,
Ellər keçər bu dağa,
Elə ki, mən dözüərəm,
Kimsə dözməz bu dağa.

Çıxdım dağlar başına,
Yazı yazdım daşına,
Gələ-gedən oxusun,
Nələr gəldi başına.

Xoruz ban verən yerdə,
Yaram qan verən yerdə,
Ana gəlsin yetişsin,
Oğul jan verən yerdə.

Əzizim tikə-tikə,
Doğrandım tikə-tikə,
Anam saçını yolur,
Kəfənim tikə-tikə.

Əzizim qaranı yaz,
Ağ üstən qaranı yaz,
Hər dəftərin başında,
Mən baxtı qaranı yaz.

Qızılgül axçalandı,
Dərmədim axçalandı,
Sənə kimlər qarğadı,
Paltarın boxçalandı.

Janımı aldı fələk,
Dərdlərə saldı fələk,
Bağda bir nar yetirdim,
Onu da saldı fələk.

Araz qırağındayam,
Çeşmin çırağındayam,
İtirmişəm balamı,
Onun sorağındayam.

Kölgədən günə düşdüm,
Bağlı divana düşdüm,
Fələk evin yıxılısın,
Sən deyən günə düşdüm.

Quşum qaçdı tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən,
Mənimki belə gəldi,
Çərxi dönmüş fələkdən.

Daş gəlir, sellərinən,
Dərd gəlir ellərinən,
Bu dərd məni öldürməz,
Yandırar illərinən.

Sən məni ağlar qoydun,
Sənəmə dağlar qoydun,
Yıxdın atam evini,
Qapısını bağlar qoydun.

Bu dağlar, yalın dağlar,
Möhnətə qalın dağlar,
Sizdə igid basdırdım,
Keşikdə qalın dağlar.

Bostanım, bağım ağlar,
Qəmədən yarpağım ağlar,
Sağam özüm ağlaram,
Ölsəm torpağım ağlar.

Dağlara dolu düşər,
Qar düşər, dolu düşər,
Qəbrimi yol üstə qaz,
Anamın yolu düşər.

Mən aşiq yüz il yanar,
Hər həftə yüz il yanar,
Sənin də oğlun ölsə,
Ürəyin yüz il yanar.

Əziziyəm, ay qardaş,
Qaşın uju yay qardaş,
Ölsə bəjilər ölsün,
Heç deməsin yay qardaş.

Maralın gözü qanlı,
Topuğu, dizi qanlı,
Balamı verməseniz,
Tutaram sizi qanlı.

Bostanda tağım ağlar,
Basma yarpağım ağlar,
Hələ sağam ağlaram,
Ölləm torpağım ağlar.

Qızıl gül həşəm oldu,
Dərmədim həşəm oldu,
Mən səndən ayrılına,
Ağlamaq peşəm oldu.

Çiçəklər hala gəldi,
Arılar bala gəldi,
Nə günah eylədim ki,
Başıma bəla gəldi.

Bir at mindim başı yox,
Bir çay keçdim daşı yox,
Burda bir qərib ölüb,
Yanımda qardaşı yox.

Mən aşiq qoşa dağlar,
Yatıb baş-başa dağlar,
Sizdə oğul itirdim,
Dönətsiz daşa dağlar.

Qardaşlar, a qardaşlar,
Yağış kəsər, qar başlar,
Ölsə bəjilər ölsün,
Heç ölməsin qardaşlar.

Bəjilər bəjisiyam,
Şirinlər ajisiyam,
Kimin bəjisi ölüb,
Mən onun bəjisiyam.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi oyub getmə.
Çək qılınçı, vur boynum,
Zarınçı qoyub getmə.

Alınımın arasına,
Gül qoyum arasına,
Anan qurbanı olsun,
Ürəyinin yarasına.

Haray elli deyirlər,
Şana telli deyirlər,
Burda bir adam ölüb,
Bizim elli deyirlər.

Sonam səsəmi gəldin,
Daban basamı gəldin,
Sağlığında gəlmədin,
Öldüm, yasamı gəldin.

Dərd-qəmlə oydu mənə,
Başımdan soydu mənə,
Sən öldün, borjdan çıxdın,
Pis günə qoydu mənə.

Şəftəliyəm sarıyam,
Bu dağların qarıyam,
Mən fələyə neylədim,
Qoymadı mən yarıyam.

Əzizinəm bel əyər,
Duman dağdan bel əyər,
Oğul ölmək göz tökər,
Qardaş ölmək bel əyər.

Əzizinəm yad ağlar,
Mərdə kömək ya dağlar.
Burda bir igid ölüb,
Qohum gülər, yad ağlar.

Əzizinəm hasarı,
Bağban çəkər hasarı,
Qəmdən bir ev tikmişəm,
Hijrandandı hasarı.

Əzizim otağında,
Bülbüləm budağında,
Bala anadan ayrı,
Jan verir otağında.

Əlində var barama,
Baramanı sarıma,
Aman, çıraq gətirin,
Bajım baxsın yarama.

Eləmi qarasına,
Qaşların qarasına,
Dur, anan qurban olsun,
Ürəyini yarasına.

Papağın qabağı düz,
Dalı düz, qabağı düz,
Dünya, səndən kim keçdi
Qaşı düz, qabağı düz.

Bağa girdim bağbansız,
Dəvə gördüm sarbansız,
Aləmə dərman dedim,
Balam öldü dərmanlısız.

Ay nədən güldü, getdi,
Gejəni böldü getdi.
Düşməni aman vermədi,
Javanlar öldü, getdi.

Əziziyəm bar getdi,
Bağban getdi, bar getdi,
Bie'tibar dünyadan,
E'tibarlı yar getdi.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Pənjərəsi iyirmi,
Ölüb hara gedirsən,
Bu yurd sənə deyilmi?

Verdi nəzərə mənə,
Saldı azara mənə,
Aç belinnən qurşağı,
Salla məzara mənə.

Gəzdirdi çayda mənə,
Yordu bu qayda mənə,
Öldün janın qurtardın,
Qoydu ah-vayda mənə.

Bu dərdi qanam gərək,
Odlara yanam gərək,
Yad ağlar, üzdən ağlar,
Ağlasın anam gərək.

Ördək kölündə ağlar,
Jeyran çölündə ağlar,
Qərrib dərdin götürər,
Gedər elində ağlar.

Fələyin dad evidi,
Dərdi-fəryad evidi,
Dərdi olan ağlasın,
Deməsin yad evidi.

Eləmi arxayın üz,
Gir bağa arxayın üz,
Düşdün qəm dəryasına,
Arxayın-arxayın üz.

Qərribin ay məzarı,
Ay bəhi, ay məzarı,
Burda bir qərrib ölüb,
Soyuqdu ay məzarı.

Ördəyim var, gölüm var,
Jeyranım var, çölüm var,
Mənə qərrib deməyin,
Neçə ağlar elim var.

Qəlyanı bayaq çəkdim,
Doldurub bayaq çəkdim,
Dünyanı elə gördüm,
Əl üzüb, ayaq çəkdim.

İNAMLAR - E'TİQADLAR

Quraqlıq olanda yeddi qız eşşəyin başını yusa yağış yağar.

Yerə tökülmüş çörəyi süpürməzlər, bərəketi qaçar.

Yarasanın başını qızıl ilə kəsib jəmdəyini jibində gəzdirən adam qızıl tapar.

Xoruzun vaxtsiz banlaması bədbəxtlik gətirər.

Evdən hörümçək sallananda deyərlər - qonağımız gələjək.

Kəpənəyi öldürmək günahdı. Guya kəpənək ruh quşudu.

İt ulaması bədbəxtlik gətirər.

Ana südü qoymaz ana qarğışı tutsun, çünki süd müqəddəsdı.

Yetim böyüdən anadan heç nə ummazlar. Deyərlər bir bölük sağıarı var.

Ay naziləndə quraqlıq olar.

Gejə vaxtı güzgüyə baxan şərə düşər.

Danışanın sözünü kəsərkən: "Sözünün arasında əzizlərin dursun" - deyərlər.

Yuxuda jamiş görmək pisdi. Guya jamiş əzrayıldı - deyərlər.

Ürəyindəki sözü səndən qabaq danışan adama: "Məndən çox yaşayajaqsan" - deyərlər.

Bir adamı başqasına tərifləyərkən: "Sizdən yaxşı olmasın" - deyərlər.

Yuxuda üzüm görən adamın ağlayajağı gözlənilir. Üzüm giləsi göz yaşdı - deyərlər.

Yuxuda eşşək görən adam

xəstələner.

Süpürgəni başı dik qoyduqda guya düşmən baş qaldırır.

Üzün qızaranda kimsə sənə haqqında danışır.

Bıçağı ağı açıq arxası üstə qoymaq düşməyə aman vermək deməkdir.

Niyyət tutub gül ləçəklərini bir-bir qoparırsan, axırda tək qalsa niyyətin hasildi.

Kibrit dənələrini nərdivan formasında düzürsən, açıq olsa niyyətin hasildi, qapalı olsa niyyətin qəbul deyil.

Düz günü iş görmək olmaz, ağır gündü, iş artmaz, peşmançılıq olar.

Ayaqqabı bir-birinin üstə çıxanda qonaq gələr.

Sağsağan qırıldayanda qonaq gələr.

Ağızdan tük çıxarsa deyərlər - ot yeyəjəksən.

Başın qabaq tərəfindən əlində tük qalarsa, uzaq səfərdən görmədiyən qohumun gələr.

Süpürgə yananda külək əsər.

Unun kəpəyini yandıranda gün çıxar.

Bərk yağış yağanda, göy guruldayanda damın üstünə duz-çörək qoyarlar.

Səfərə çıxanın qarşısına bəduğur adam çıxarsa işi düz gəlməz.

Şər vaxtı ev süpürüb zibil atmazlar, deyərlər-evin xeyir-bərəketi gedər.

Yağış yağanda ailənin ilk uşağı evin dörd yanına duz töksə yağış kəsər.

Şər vaxtı qapının dabanında oturmazlar, çünki qapının hər dabanında bir məleykə oturur.

Gejə vaxtı dirnaq tutub, saç kəsməzlər, onda evdə ölüm olar.

Hər kim çörəyi, duzu qoyub üzü qıbləyə yeddi qədəm getsə andı düz çıxar.

Qarıya bayquş gələndə, o ev xaraba qalar.

Hər kəsin damında qaranquş yuva qursa o evə xoşbəxtlik üz verər.

Uşağa su vermək o qədəm savabdı ki, əyər sən verməsən mələklər su içirdər.

Sağ qulaq jingildəyərsə yaxşı sözünü danışarlar, sol qulaq jingildəyərsə pis sözünü.

Sağ ayağının altı qaşınırsa səfərə çıxarsan, sol ayağının altı qaşınırsa səfərdən gələnin olar.

Qarğa qarıldayanda əgər "şad xəbər, qarğa" deyərsənsə, xeyir xəbər eşidərsən, demərsənsə bəd xəbər.

Toyuq banlayanda kəsməsən evdə pis hadisə olar, insan ölür.

Yerə qaşlıq düşəndə qadın qonağı gələr, çəngəl-bıçaq düşəndə kişi.

Çayın içində çayotu dik durarsa qonaq gələr.

Sağ göz səyriyəndə sevinərsən, sol göz səyriyəndə ağlayarsan.

Jümə axşamı ölümlərin ruhu qapıdan baxır, gərək ölü haqqında yaxşı danışsan, həmin gün qazana atanda "filankəsin ehsanı olsun" deyəsən. Əgər

İKİNCİ BÖLMƏ

(Bərdə, Yevlax, Füzuli,
Ağjabədi, Jəbrayıl və Tərtər)

deməsən ölü o evdən nəyə umar.

Yuxuda ölüdən pay almaq yaxşıdı, xoşbəxtlikdi, pay vermək isə bədbəxtlik.

Yuxuda ölü görəndə gərək həmin ölüyə Qur'an oxutdurasan.

Seyidin tüpürjəyi kimin üstünə düşsə xata-bala ondan əskik olar.

Çərşəbə günü baş, ayaq yumazlar, əgər yusan başında ağrı olar.

İsti suyu yerə tökməzlər, tökəndə jinin balaları bişir, jinin anası isti suyu tökən adamla ləc olur.

Yemək yeyəndə gərək "bissimillahi" deyəsən, əgər deməsən jin sənnən bərabər payını yeyər, sənə qalmaz.

İlanın adını çəksən, qarşına çıxar.

Şər vaxtı arxın başında otursan səni vurğun vurur.

İşə başlayanda "Allah, Məhəmməd, ya Əli" desən işin avand olar.

Bayram axşamı bütün ağajların başı aşağı deyir, bax onda kim nə niyyət eləsə, niyyəti hasil olar.

Bayram axşamı bir yumurtanı gizlin bir yerə qoyub yanına qırmızı, qara karandaş qoysan, məlakələr qara xətt çəksələr, demək bəxtin pis gətirəcək, qırmızı xətt çəksələr deməli xoşbəxt olajaqsan.

Yuxuda dişin düşməyi kiminsə ölməyi deməkdi.

Uşağı olmayan qadını keçdi dərisinə salsan uşağı olar.

Tutubdu bərələri,
Dağları, dərələri,
Qoyun sağan evlərin
Bol olar görələri.

Anam qoyun, göy qoyun,
Öz-özünü öy qoyun,
Qış ayğıra dönəndə,
Gözlərini döy qoyun.

Anam qoyunun gəlini,
Avşara verməz yelini.
Səni sağan gəlinin

Qujum injə belini.

Ağ qoyun ay kimidi,
Bol südü çay kimidi.
Otunu bol eləsən
Qış da yay kimidi.

Çoban bayatı deyər,
Əmlik quzunu öyər.
Qoyunlu evlər gördüm
Hər səhər qaymaq yeyər.

Qarabağın dağları
Çobanlı yaylaqları
Qatığı kəsmə-kəsmə
Ballıdı qaymaqları.

Gözüm səndə ay gəlin
Yuxa yayıb say, gəlin
Motal pendirlə sən
Qoy süfrəyə, çay gəlin.

Mən aşiq bu dağınan,
Güllü köynək ağınan
Süfrəyə bal gətirin
Qaymağınan, yağınan.

Mən aşiq, daşlı dağlar
Çoban yoldaşlı dağlar.
El arana enəndə
Qalırsan yaslı, dağlar.

Quzu, quzu, çal quzu,
Ağzi, burnu bal quzu.
Duman gəldi itirdim,
Duman qaçdı gəl, quzu.

Kəmər belə yaraşır,
Tirmə telə yaraşır.
Çobanın sevdiyi qız
Bizim elə yaraşır.

Saya-saya sayadan,
Qoyun gəlir qayadan.
Sayaçfya pay verin,
Damazlığı mayadan.

Qızıl öküzüm yeri,
Qoyma şum qala geri.
İti tərən maralım,
Paxıllar baxır bəri.

İşlək malı əyərlər,
Tənbəlini döyərlər,
Öküzüm şuma çıxdı,
Yeyin tərən deyərlər.

Öküz qıyır janını,
Bilməz qamçı sanını.
Qayış çəkən qaşqa göl,
İş üstündə tanını.

Qara gəl gedər işə,
Qorxuram bağıri bişə,
Nola bir yağış yağa,
Bulud gələ, şəh düşə.

Qoşa gəlüm boz ala,
Tarlaya saldım yola,
Tək öküzlə iş aşmaz
Öküz gərək jüt ola.

HAXIŞDALAR

Samavarım qızıldı, haxışda
Altından su sızdı, haxışda
Mən sevdiyim oğlanın, haxışda
Qabaq dişi qızıldı, haxışda.

Qar yağır ləpək kimi, haxışda
Qızlar ağ örpək kimi, haxışda.
Oğlanlar gəndən baxır, haxışda
Yağ yemiş köpək kimi, haxışda.

Ay qız Güllüdü, haxışda
Eviniz zibillidi, haxışda
İstədim elçi gələm, haxışda
Dedilər o, qız dillidi, haxışda.

Almanın ajısıyam, haxışda
Qızların yaxşısıyam, haxışda
Əslimi soruşsanız, haxışda
Dörd qardaş bajısıyam, haxışda.

Çəpərə-çəpər oldu gəl, haxışda
Çəpərə quşlar qondu gəl, haxışda
Dolaxsız gedən oğlan, haxışda
Dolağ tamam oldu gəl, haxışda.

Qardaşım çapar-çapar, haxışda
Qardaş gəl məni apar, haxışda
Qardaşım özü yaxşı, haxışda
Arvadı məni çapar, haxışda.

QARABAĞIN TOY MƏRASİMİ

Mən aşıq dalda yeri,
Yel tutmaz dalda yeri.
İki könül bir olsa
Tez tapar dalda yeri.

Keçmişdə yaşı on üç-on dördə çatanda oğlanı evləndirmək, doqquz-on yaşdan sonra qızı nişanlamaq olardı. Qız "mən sevirəm, filankəsi istəyirəm" deyə bilməzdi. Onun buna ixtiyarı yox idi.

Oğlanın da kimisə "sevirəm" deməyə haqqı çatmırdı. O öz sözünü olsa-olsa anasına, bəjisinə, ya da ən yaxın qız-gəlin qohumlarına deyə bilirdi. Ya da valideynləri oğlana söz açırdı, evlənməsini tələb edirdilər. "Filankəsin gözəl-göyçək, ağıllı-kamallı qızı var, onu sənə alaqq"

Qıza da belə deyirdilər: "Səni filankəsin oğluna verirəm". Qız sevildiyini, istəndiyini, kimin tərəfindən bəyənildiyini bilməzdi. Hətta oğlanın xarici görkəmindən də xəbərsiz olardı. Ailələrdə müzakirə başlanardı; qohum olduğumuz ailə kimdi, əsli-nəslə neçədi, bizə bədbədi? Bu qohumluq üçün el-oba bizə rişxənd etməz ki?!

Ara adamları işə başladılar: oğlan haqqında qıza, onun ana-bəjisinə xoş sədalar çatdırırdı, onun güjündən, böy-buxunundan, çevikliyindən, qazanından danışardılar. Sonra elçilik razılığı alınardı. İki-üç qadın qız evinə gedərdilər, qızın anasına söz açırdılar: "Qoyun ağsaqqal-qarasaqqal, qohum-əqrəbə yığılıb, məsləhətləşsinlər, sonra cavab verərik" - deyirdilər. Beləliklə, get-gəl başlanardı. Bu get-gəllərin içindən bəhanələr də çıxırdı: "Qızımız hələ uşaqqı", "öz əmisi oğluna könlü var" və s.

"Hə" alınması bəzən bir neçə il çəkərdi. Oğlan, onun adamları əl çəkməz, hər jür get-gələ dözdərdilər.

Elə ki, qızın "hə"si verildi, oğlanın adamları qız evinə ayaq açar, əvvəl bir üzük, bir yaylıq ilə qıza nişan taxardılar.

Yenə də oğlanla qızın görüşü müşkül olardı. Kənd, oba, alaçiq, köç yanından nişanlı oğlan o tərəf-bu tərəfə keçər, özünü göstərər, qızı görməyə jəhd edərdi. Oğlan at çapması, odun yarması, ov etməsi, güləşməsi, nişan qoyub atması ilə öz hünərini göstərirdi.

Ən varlı oğlan ailəsi öz gəlinləri üçün qızıldan armud şəkilli on səkkiz düymə, əlavə də qızılgül şəkilli böyük bir düymə hazırladardılar. Onları paltarın yaxasına düzüb qıza göndərirdilər. Düymənin doqquzu sağ, doqquzu isə sol tərəfdən üzə aşıq düzülər, ortada isə həmin iri düymə tikilərdi.

Toy günü müəyyən edilərdi. Anjaq "kəsmət" olmazdı. Oğlan ailəsinin güjü nəyə çatardısı, onu da aparardı.

Kasıblar üç gün, varlılar isə yeddi-on gün toy çaldırar, məjlis keçirərdilər. Qızı bəzəyirdilər: ipək paltar, qırmızı yaylıq, qızıl düymələr hörülmüş kofta, çarğat və s. geydirərdilər.

Gəlinin beli, əli bağlanardı. Onun ovjuna beş, ya da on manat pul qoyulardı. Sonra isə çırağın başına dolandırar, evin-ailənin xeyir-duasını verər, çırağ işığında onlara işıqlı ömür-gün arzulayardılar. Bunu "bəy" in qardaşı ilə yengə edərdi.

Toy başlanardı. Aşıqlar, xanəndələr çalıb-oxuyardılar. Toy məjlisində dastan söyləmək geniş yayılmışdı.

Gəlin yəhərli, bərbəzəkli atda aparılardı. Bu vaxt at çapmaq geniş yer tuturdu. Elə ki, gəlinin ayağı üzəngiyə qalxdı, dərhal xəbərə adam gedərdi: "Gəlin atlandı". Bu o demək idi ki, gəlin atası evindən çıxdı, oğlan evinin göndərdiyi "Gəlin atı"na mindi. Həmin adama qiymətli bir hədiyyə verilərdi.

Dəstə qızı da götürüb yola düşərdi. Jıdır başlanardı. Gərdək bir nəfərin əlində olardı. O, öz atını bərk sürərdi ki, başqa atlı onu keçməsin. Elə ki, onun atını keçən oldu, danışıqsız olaraq, gərdəyi təhvil verməli idi. Əgər xoşluqla verməsə, hökmən dava-dalaş olmalı idi. Beləliklə, gərdək əldən-ələ keçər, ən sürətli atlı onu oğlan evinə çatdırar, ən yaxşı hədiyyəni o alardı.

Qıza verilən jehiz toy günündən üç-yeddi gün əvvəl aparılardı.

Jehiz aşağıdakılardan ibarət olardı: Yorğan-döşək, gəbə-gilim, qab-qajaq, başqa ev əşyaları.

Jehiz dəvələrə yüklənərdi, həmin dəvələrin bəzək əşyaları İranda hazırlanıb gələrdi. Dəvələri elə bəzəyirdilər ki, heç yeri görünməzdi. Dəvələrin sayı üç olardı:

Birinci dəvəyə yorğan-döşək, ikinciyə gəbə-gilim, üçünjüyə isə qab-qajaq yüklənərdi.

Hələ toydan bir-iki gün əvvəl oğlanın adamları qız evinə gedər, "imarət" aparardılar: kürdü, gümüş toqqa yaxalıq, sırğa, bilərzik, şəvə və s.

Toy məjlisində bozartma, bozbaş, xurmalı, kişmişli, səbzəli, ərək və zəfəranlı aş-plov verərdilər.

ALQIŞ, QARĞIŞ VƏ ANDLAR

ALQIŞLAR

Allah səndən razı olsun.
Fələk çubuğu dadmayasan.
İşin avand olsun.
Haqq səni saxlasın.
Əli köməyin olsun.
Ağ günlü, ağ əpbəklilə olasan.
Sinəndə ağ tüklər bitsin.
Muradın hasil olsun.
Arzun ürəyində qalmasın.
Alnına gün doğsun.
Aynan açılısın, üzün gülsün.
Xoşbəxtlik yol yoldaşın olsun.
Səni görüm suyun gəlmiş olsun, yeməyin bişmiş.
Allah səni yarıtсын.
Səni görüm günün, bəxtin ağ olsun.
Neynim, neçə eləyim deməyəsən.
Allah min budaq eləsin.
Allah ömür versin.
Allah xatadan-baladan uzaq eləsin.
Yoluna işıq düşsün.
Ömrünə gün doğsun.
Övlad dərddə çəkməyəsən.
Sağ get, salamat gəl.
Allah bəjına qardaş qismət eləsin.
Allah bu qapıya xeyir iş qismət eləsin.
Səni görüm bala dərddə çəkməyəsən.
Ürəyin şad olsun.
Arzun ürəyində qalmasın.
Allah qismətini yetirsin.
Ömrün gül kimi açsın.
Başın uja olsun.
Allah rütbəni artıq eləsin.
Üstündən yaman yellər əsməsin.
Həyatda neyniyim, neçə eləyim deməyəsən.
Qarşında ağ su axsın.
On iki imam, yüz iyirmi dörd min peyğəmbər özü dadına çatsın.
Qələmin iti olsun, bəxtin yeyin.

İ P ANÖİ ÂB İ BƏNƏİ İ BÜİ BƏBƏ

NƏƏXÜ NƏ ÇƏBƏ

Ağ baxt, ağ talah olasan.
Tələ gəmin daşlara toxunmasın.
Janın sağ, ömrün uzun, üzün ağ olsun,
Yaman gün görməyəsən.
Səhərlər üzünə xeyirliyə açılısın.
Bu dünyada üzün xoş, o dünyada yerin behişt olsun.
Qapılar üzünə uğurla açılısın.
Ömrün uzun, urzun bol olsun.
Süfrən açıq olsun, evin abad.
Səni görüm dizində ağ tüklər bitsin.
Doğduğun oğlan, yediyin quymaq olsun.
Yeddi oğlun, birçə qızın olsun.
Adına quzu kəsim.
Azın çox olsun.
Allah səni dərddə qoymasın.
Atan-anan rəhmətlik.
Varın var gətirsin.
Vətənin qara geyməsin.
Qapın qıfıl görməsin.
Böyüksüz ev olmasın.
Başın salamat olsun.
Evin abad olsun.
Ehtiyaj üzü görməyəsən.
Səni neçə edim, neçə eliyim deməyəsən.
Əməlin çiçək açsın.
Balanın barını yeyəsən.
Zülm üzü görməyəsən.
İlin-ildən xoş gəlsin.
Suyun bulanmasın.
Oğul dağı görməyəsən.
Xata-baladan uzaq olasan.
Jibin dolu olsun.
Əlin açıq olsun.
Janın jövherli olsun.
Qara gözlərin süzülməsin.
Gəlin gətirib buyurasan.
Qönçə arzuların çiçəklənib bar versin.
Pis nəfəsdən, bəd nəzərdən uzaq olasan.
Bulaq kimi qayna, ağaj kim kölgə sal.
Günün ağ, yediyin yağ, getdiyən yaylaq, doğduğun oğlan, mindiyən daylaq olsun.
Səni min budax olasan.
Gözün nurnan dolsun.
Ağzın şirin olsun.
Allah səni yarıyannardan eləsin.
Qoşa qarışınlar.
Alqış nəsinibiz olsun.
Əli kürəyində olsun.
Ömrün Mehdi ömrünə dönsün.
Yaman gün görməyəsən.
Allah doyunja versin.
Yaman gözdən uzaq olasan.
Gün o gün olsun qapına toya gələk.
Özgəyə möhtaj olmayasan.
Sizi ağ gün görəsiz.
Səni görüm həmişə sayılanlardan olasan.
Sevdiyinə yetişəsən.
Fələyin qəminə düçar olmayasan.
Heç kimə möhtaj olmayasan.
Çörəknən imtahana çəkilməyəsən.
Çörəyin bərəkətli olsun.

Çəkdiyini əziyyəti Allah ölümlə qoymasın.
 Şadlıq aparasan.
 Qüsulun kamil olsun.
 Ayağı sayalı, qədəmli olsun.
 Adı ilə yaşasın.
 Həmişə təmizlikdə.
 Toyun mübarək olsun.
 Xoşbəxt olasınız.
 Qoşa qarıyasınız.
 Oğullu, uşaqlı olasınız.
 Oxun daşa dəyməsin.
 Paltarın xırdasız, çörəyin kökətsiz olmasın.
 Diliş şirin, başın uja olsun.
 Atın yüyrek, itin hürəyən olsun.
 Böyük evlərdən olsun.
 Evin qonaqlı-qaralı, süfrən açıq olsun.
 İstəyənin şad, istəməyənin kor olsun.
 Pis gözə bıçaq batsın.
 Allah sizi hər bələdan saxlasın.
 Həmişə malınız dişi doğsun, arvadınız erkək.

Öİ É-ÄÖÉÖİ İ ßÜİ ßËßÐÈ

ÄÄÉÈİ ß

İ üëäí

Äé äüç, äé äüç, ù äø äí ýýëèí ,
 İ ýöi ýð ñäëüí , äþ ø ýí , ýýëèí ,
 Þ çöí ýþ çýë, éäðüí ÷-èðëèí ,
 Ýäò éäðüí ääí äí ø äí , ýýëèí .

Äü ç

Ü äø äí ì ýí ýì , ù äø äí ì ýí ýì ,
 İ ýöi ýð ñäëñäí äþ ø ýí ì ýð ýì ,
 İ ýí ì èñöí èè, éäðüí ÷-èðëèí ,
 İ ýí éäðüí ääí äí ø äí ì äðäí .

İ üëäí

Äé äüç, äé äüç, ù äø äí ýýëèí ,
 Ääüí ü ääð í èø äí , ýýëèí ,
 Éäðüí ñýí è äöü á ýääéä ,
 Ýäò éäðüí ääí äí ø äí , ýýëèí .

Äü ç

Ü äø äí ì ýí ýì , ù äø äí ì ýí ýì ,
 Äèð ääü Çýðí èø äí ì ýí ýì .
 Þ èöí æý éí èóí ýþ çëýð ýì ,
 İ ýí éäðüí ääí äí ø äí ì äðäí .

Janına gələn qada malına gəlsin.
 Oddan, sudan gələn bələdan uzaq olasan.
 Dost deyən olsun, düşmən deyən olmasın.
 Ağına gələn başına gəlməsin.
 Atının başını tutsunlar, at başı tutmayasan.
 Yaman yeyənin olsun, yaman deyənin olmasın.
 Hay deyəndə harayına çatsınlar.
 Rəhmət düzənə, nəhlət pozana.
 Allah ruzini asanlıqla yetirsin.
 Günün həmişə ağ olsun.
 Səni görüm ağ günlü, ağ əppəkli olasan.
 Allah səni saxlasın.
 Xatadan kənar olasan.
 Allah səni göyərtsin.
 Yoluna nur səpilsin.
 Xuda özü kürəyində dursun.
 Allah sənə yar olsun.
 Düşməninin bağı çatlasın.
 Allah atana rəhmət eləsin.
 Qardaşın sağ olsun.
 Allah atanı, qardaşlarını saxlasın.
 Allah önlərlərinizə rəhmət eləsin.
 Allahdan arzum budu hər kəsi öz arzusuna çatdırsın.
 Allah səni bizə çox görməsin.
 Muradına çatasan.
 Atanın torpağı sanı yaşayasan.
 Atayın yurdunda yurdçu ol.
 Oğul toyu görəsən.
 Dost deyən olsun, düşmən deyən olmasın.

ALQIŞ BAYATILAR

Axarlı suyun olsun,
 Arxalı soyun olsun,
 Gəldi-gedər dünyada
 Qalımlı adın olsun.

Allah vaxtını versin,
 Ağıldan taxtını versin,
 Bollu bostanın olsun

Ömürdə baxtını versin.
Bostanda tağın olsun,
Nehrədə yağın olsun.
Ruzunu özün qazan
Meyvəli bağın olsun.

Zəhmət hədəd olmasın,
Qəlbə kədər dolmasın.
Allah özü saxlasın
Dərdin betər olmasın.

Barın başından aşsın,
Dövlətin aşıb, daşsın,
Sevib-seçdiyi qızı
Oğlun götürüb qaçsın.

Boyun çinara dönsün,
Yoxun dinara dönsün,
Avand işinə qurban
Qışın bahara dönsün.

Loğmanda dərman olsun,
Hakimdə fərman olsun,
Jeyran-jüyük ovunda
Əlində kaman olsun.

Oxun daşa dəyməsin.
Düşmən xalı sərməsin.
Qoç igidin əlində
Qılınj başın əyməsin.

Gölündə torun olsun,
Balığın, barın olsun,
Düşməni xar eyləyən,
Bərədə ovun olsun.

Boyuna qurban olum,
Toyuna qurban olum,
Oğlum, gəlin yanında
Payına qurban olum.

Ev-eşiyin şən olsun,
Bağında gülşən olsun.
Qoç igidlər yanında
Oğlun gülşən olsun.

Oğlun, qızın yarisın,
Düşmən qızı qarısın.
Oğluna nişan qoyaq
Sevindirək yarisın.

Əlin xınalı olsun,
Balan balalı olsun.
Fəşəlini paylayaq
Elin halalı olsun.

Damazlığın kəsməsin,
Yaman yelin əsməsin.
Elin ağsaqqalı ol
Dizin güjdən düşməsin.

Elin qədrin çəkəsən,
Gülün dibin əkəsən.
Evinə elçi gəlsin
Yarpaq dolma bükəsən.

Kəmərini qırılmasın,
Jürjənin jırılmasın,
Qəfil yağın yağışdan
Kösövün qaralmasın.

Mərd elimdə var olsun,
Şeytan-şuğul xar olsun,
Bəzənsin gözəl qızın
Xan çobana yar olsun.

Kəhər atlı olasan,
Yaşa-başa dolasan.
Koroğlutək əlində
Misri qılınj çalasan.

QARĞIŞLAR

Namərdin ürəyi qana dönüb, gözləri ağlar qalsın.
Yusif xudadan kömək diləsin, ondan da nə bir kömək, nə də bir kar olsun.

Xoş günü ağlar, bəd günü məzar olsun.
Tikdiyini geymiyəsən, geydiyini dağıtmayasan.
Sənəyin bulaq üstündə qalsın.
Qazanjını itlər yesin.
Həmişə niğaran qalasan.
Bala böyüdüb barın yeməyəsən.
Oğluna gəlin gətirib, qızını gəlin köçürməyəsən.
Oğul xonçası aparmaq sənə qismət olmasın.
Və'də verib ilqarına çatmayasan.
Qazandığın darı olsun.
Heç qarnın doymasın.
Dosta-düşməne möhtaj olasan.
Balalarının barını yeməyəsən.
Zəmin göy biçilsin.
Əkdiyən soğan olsun, yıgdığı sarımsaq.
El-oba hayına çatmasın.
Dəhnəni sel aparsın.
Dünyada nişanan qalmasın.
Şirin ağzın ajı olsun.
Şirin yuxuya həsrət qalasan.
Qapına xeyir qədəmli gəlməsin.
Ağ günün atlı olsun, sən piyada.
Qapına qara tikan basılsın.
Qəbriyin üstünə iz düşməsin.
Keçən sözün keçməz olsun.
Həmişə suyun başdan bulansın.
Yazın qış olsun.
Ağ günün qara gününədən pis olsun.
Dostun bir, düşmənin min olsun.
Üzün gülüb heç şad olmayasan.
Düz işin tərslə olsun.
Başın xına, qaşın qara tutmasın.
Övlad üzünə həsrət qalasan.
Bağında çanqallar bitsin.
Əyyub peyğəmbər kimi yarana qurd düşsün.

El içində xar olasan.
Qara ilan gərdəyindən vursun.
Dediyin dilində qalsın, gözlədiyən gözündə.
Xain qarnına xamırrar bağlansın.
Səni görüm ala gözündən olasan.
Səni görüm dərdinə dərman, yarana sarıq tapılmasın.
Ağzından çıxan qoynuna dolsun.
Mənim yas yaylığım sənin başına.
Əzizini dillə ağlayasan.
Adın qara yerə yazılsın.
Səni gərdək dalına keçməyəsən,
Yoğurduğun küt getsin.
Üstünə günü gəlsin.
Neylim, neçə edimlə dolanasan.
Nəsin ahu-zar olsun.
Nişanlanıb gəlin köçməyəsən.
Niyyətin baş tutmasın.
Nəzirin qəbul olunmasın.
Oxxay deməyəsən.
Ojağın sönsün.
Ona-buna möhtaj olasan.
Oturduğun yerdə işə düşsən.
Oğlunun meydi üstünə gəlsin.
Öləndə üstünə bir içim su tapılmasın.
Özgülərə möhtaj olasan.
Pis günə qalasan.
Səni bədbəxt olasan.
Tay-tuşundan geri qalasan.
Toyun vaxtı çevrilsin.
Tabutun əyri getsin.
Uşaq üzünü görməyəsən.
Üzünə qara yara çıxsın.
Üzünə qarı açılmasın.
Fikrini allah dağıtsın.
Xəstə qalasan.
Oğlunun vaxtı oturma.
Xətaya düşsən.
Ağ günə çıxmayasan.
Kələyin kəsilsin.
Halvan düzlərə tökülsün
Janın çıxsın.

Arzun ürəyində qalsın.
Şahlığından olasan.
Qəbrin üstündə şaxsey-vaxsey deyim.
Xoş günün olmasın.
Ağzına qara daşlar.
Ağzından çıxsın, qoynuna tökülsün.
Yurdun tarmar olsun.
Allah sənə o dünyanı verməsin.
Allahdan istəmişəm səni həmişə dilənçi kökündə olasan.
Atın yüyürək olmasın.
Allahın kölgəsindən uzaq olasan.
Allahdan istəmişəm səni bimar olasan.
Bəxtəvər olmayasan.
Qarnına qara yara çıxsın.
Qəfil qadaya gələsən.
Qiblə sənə qənim olsun.
Qapına vay düşsün.
Qazandığın yadlara qismət olsun.
Qələmin sınısın.
Qohum-qardaş üzünə həsrət qalasan.
Qulağına yuyucu barmağı girsin.
Qur'an sənə qənim olsun.
Dəryalara qərç olasan.
Didərgin düşəsən.
Ehsanın yeyilməsin.
Elindən-obandan uzaq düşəsən.
Elçi qapını açmasın.
Eninə, boyuna şaxsey vurum.
Enli kürəyin gülləyə gəlsin.
Yurdunda bayquş ulasın.
Yediyin qarınında qəbrə gedəsən.
Gərdənin ovulsun.
Gözün pırtlasın.
Göz yaşını nəsibin olsun.
Boyuna boz qatma tutum.
Başıya əlləmə düşsün.
Görüm qabağınnan duru su axmasın.
Görüm səni ağlar qalasan.
Gözdərin oyulsun.
Gorun çatlasın.
Kürəyinin arxasından vurulasın.

Ağzıya qadam.
Yarımayasan.
Allah başına ağrı versin.
Həmişə janın ağrılı olsun.
Allah sənə lə'nət eləsin.
Lə'nətə gələsən kor şeytan.
Vurğun səni sühsünündən vursun.
Gözlərin üzündən axsın.
Yüz iyirmi dörd min peyğəmbər sənə qənim olsun.
Allah səni mənə çox görsün.
Atan ölsün, yetim qal.
Qanına-bələnəsən.
Qıçın qırılsın.
Başının tükü əlində qalsın.
Başın top qabağında getsin.
Səni görüm yekəlməyəsən, elə o boyda qalasan.
Yatıb durmayasan.
Tanrının qəzəbinə gələsən.
Səni əlnən gəzdirim.
Allah belindən vursun.
Allah başına ağrı versin.
Səni ilan çalsın.
Dilin, ağzın qurusun.
Heç üzün gülməsin.
Arzuların ürəyində qalsın.
Səni yeyilmə yesin.
Həmişə üzün tüpürəkli, başın qapazlı olsun.
Ağ günə həsrət qalasan.
Güllə ürəyindən dəyib, kürəyindən çıxsın.
Jiyarın çəkilsin.
Qarayara xırtəyinə çıxsın.
Allah, mən yerdə yandım, sən də göydə yan.
Səni görüm ilim-ilim itəsən.
Allah sənə ujuz ölüm versin.
Allah səni zəlil eləsin.
Səni qara ilan vursun.
Tanrı üstünə guruldasin.
Səni görüm belindən sümük düşsün.
Gözün tökülsün.
Gözünə qara su gəlsin.
Üzün gülməsin, ürəyin açılmasın.

Allah bu evə xeyir iş qismət eləməsin.
Qismətin qara torpaq olsun.
Səni görüm tezliklə anasız qalasan.
Gedişin olsun, gəlişin olmasın.
Bala üzünə həsrət qalasan.
Sonsuz öləsən.
Ağzına su tökənin olmasın.
Arzun çiçək açmasın.
Səni vəba aparsın.
Səni od ağzında gedəsən.
Ürəyinin başına güllə döysin.
Ürəyin çalxalansın.
Səni görüm qara günlü olasan.
Yoluna daş qalansın.
Javan ömrün puç olsun.
Evin başına uçsun.
Yurdsuz öləsən.
Evin xarabazara dönsün.
Xoş sözə, mehriban üzə həsrət qalasan.
Adın batsın.
Səni görüm üzün gülməsin.
Başının üstündən xata əskik olmasın.
Şərdən xilas olmayasan.
Allah səni yerlə yeksan eləsin.
Səni görüm yuxu üzünə həsrət qalasan.
Dərdin dağlardan ağır olsun.
Üzünə səhər açılmasın.
Xeyir xəbər üzünə həsrət qalasan.
Səni görüm əqrəb dişləsin.
Anan-bajın milçəyini kişdəsin.
Səni görüm elə dərdə düşəsən, dərdinə dərman tapılmaya.
Səni görüm balasız qalasan.
Səni görüm səhərə sağ çıxmayasan.
Allah sənin üzünü ömrün boyu heç güldürməsin.
Adını adlara qoyum.
Mərdimazarın evi yansın.
Əzizin qara geysin.
Başıma gələn başına gəlsin.
Bağlı qapın açılmasın.
Bayramın qara geysin.
Balan ölsün, sinənə dağ çəkilsin.

Qadam sənə döysin.
Anan ağlar qalsın.
Qızına jehiz tapılmasın.
Qan qusasan.
Elin ağlar qalsın.
İşığın sönsün.
Günəş işığına həsrət qalasan.
Gözünə tikan batsın.
Dərdim ürəyinə düşsün.
Sinənə Əli-Vəli dağı çəkilsin.
Səni salamat olmayasan.
Ayıbını torpaq örtsün.
Allah səni tez alsın.
Onu qanına bələnsin.
Onun toy paltarını əynində qalsın.
Onun görüm bir tərəfi qurusun.
Günün göy əskiyə dönsün.
Başın top qabağında getsin.
Səni görüm dəli vurğun vursun.
Səni görüm anan mələsin.
Qanın daşdara yayılsın.
Əziz yerin jəhənnəmin isti bujağı olsun.
Qara yel səni qujağında aparsın.
Səni görüm qujağın dolu olsun, yamanın dalda gəlsin.
Səni görüm gözün yaşlı, ürəyin ağrılı olsun.
Səni görüm oğul çörəyi yeyib, oğul köynəyi geymiyəsən.
Doğduğun qız, jirdiğin bez olsun.
Anan qanı paltarını qujaqlasın.
Səni görüm al qanın göl olsun, göl qanın xırman.
Ürəyin oxlansın.
İki gözdən olasan.
Taxtın taraj olsun, yəhərin qannan dolsun.
Çəkdiyən ah olsun, tüpürdüyün qan olsun.
Ətin ərisin.
Çalma çalsın.
Güdarın güjü gəlsin.
Sinən yansın.
Səni görüm qız saçını yuyasan.
Əndamın yerdə qalsın.
Yurdun itsin.
Ağajın əlindən düşsün.

Gözlərinə ilan yağı damsın.

QARĞIŞ BAYATILARI

Büzmə köynək büzülsün,
İnjə belin üzülsün.
Siftə gedən gejesi
Yardan əlin üzülsün.

Oturmuşdum dalanda,
Səbir gəldi duranda,
Qolun qurusun sənin
Yara şillə vuranda.

Əzizim yasamalı,
Xalların yasamalı
Məni yardan edən
Tökülsün yasa malı.

Köynəyin biçən olsun,
Yaxasın tikən olsun,
Mən sənə göz tikmişdim,
Başqa göz tikən ölsün.

Dəyirmanın püstünə,
Dəni qoydun üstünə.
Yıxdın dədəm evini,
Məni qoydun pis günə.

ANDLAR

And olsun Allahımıza.
And olsun on iki imamımıza.
And olsun 124 min peyğəmbərə.
Qiblə haqqı.
Qətil ağajı haqqı.
Səni and verirəm o qolundan keçən Həzrət Abbasa.
İmamın qanlı köynəyi haqqı.
Seyidlərin jəddi haqqı.
Sarı peyğəmbərə and çirəm.
Göy məşjid haqqı
Xıdır-İlyasa and olsun.
O köhnə haqqı-salama and olsun.
Kəsdiyimiz o duz-çörəyə and olsun.
O Əlinin qəzəb oğlu qolsuz ağam Həzrət Abbas haqqı.
O suyun mələkləri haqqı.
Əli pənjəsinə and olsun.
Qardaşımın janı.
Çörək haqqı.
Əzizlərimizin baş qoyduğu torpaq haqqı.
Janımdan xeyir görməyim.
Zeynəbin kəsik başı haqqı.
Özüm ölüm.
Anamın südü haqqı.
And olsun duza, çörəyə.
Bərəkət haqqı.
Süfrə haqqı.
Ətağanın jəddi haqqı.

ƏFSANƏ VƏ RƏVAYƏTLƏR

MƏNİ ÖLDÜRƏNİN KƏSÖVÜ GÖYƏRƏR

Belə rəvayət edirlər ki, bir kişi elədiyi günahları sayırmış. Əlli yaşına çatanda onun min günahı olur. Kişi tövbə edib yenidən haqq yoluna qayıtmaq istəyir. Fikirləşir ki, daha günah etməsəm allah mənim günahımdan keçərmi? O bir aqıl adamla məsləhətləşir. Rəvayətə görə həmin adam allahla söhbətləşirmiş. Bir gün həmin adam allahdan soruşur ki, sən adilsən, hər şeyi bilirsən, de görək min günah etmiş şəxsi bağışlayarsanmı? Allah qojaya deyir ki, həmin min günah sahibinə bildir ki, yaşadığı yerdə yaxınlıqda olan dağın ətəyində bir yanmış kəsövü basdırın. Altı ay fasiləsiz həmin ağajın dibinə su töksün. Əgər ağaj göyərərsə bilsin ki, günahından keçmişəm.

Min günah etmiş şəxs deyilən kimi edir. Yaxınlıqda yerləşən dağın ətəyində yanmış kəsöv basdırır. Altı ayın tamam olmasına jəmi bir neçə gün qalıbmış. Ağajda həyat nişanəsi görünmürmüş. Kişi bərk diltor olur. Hər gün dibinə su tökməyə gedəndə yaxınlıqda yerləşən xaraba kənddə bir kişinin əl-qolunu ölçə-ölçə nə isə bir iş gördüyünün şahidi olur. Səbri tükənən kişi həmin adamla maraqlanır, onun yanına gəlir. Nə üçün hər gün bu xaraba kəndə gəlməyinin səbəbini soruşur. Əl-qolunu ölçə-ölçə danışan adam deyir ki, ay oğul, mən bu kəndin ağası idim. Ədalətsizliyimin ujbətindən bu kənd xaraba qaldı. Anjaq mən jamaata hər gün söyür, onlara əzab-əziyyət verə-verə vergi yığırdım. İndi görürsən ki, kənd viran qalıb. Mən isə vərdis etmişəm. Əl-qolumu ölçüb guya yenə jamaata əzab verə-verə vergi yığıram. Bu sözdən sonra min günahının bağışlanması üçün dərindən-qabıqdan çıxmağa hazır olan adam bir anlıq hər şeyi yadımdan çıxarır, həmin zülümkar kişini öldürür. Fikirləşir ki, min bir günah etdim. Bunun müqabilində mənim günahım heç vaxt bağışlanmaz. Könülsüz-könülsüz yanmış kəsöv basdırılan yerə gəlir. Gözlərinə inanmır, görür ki, yanmış kəsöv göyərüb.

Rəvayətə görə həmin əhvalat o vaxtdan xalq arasında məsələ çevrilib: "Məni öldürənin kəsövü göyərər".

NƏYƏ GÖRƏ QARANQUŞ HAÇA QUIRUQ, İLAN HAÇA DİL OLUR, ARI İSƏ VIZILDAYIR

Rəvayətə görə bütün janlılara nə yemək qisməti verilmiş. İlan bu işdən narazı olub qismət bölüşdürülən yerə gəlmir. Allah arını göndərir ki, ilan gəlib çıxmadı, get öyrən gör o yemək üçün nə istəyir? Arı gəlib ilanın fikrini öyrənir. İlan arıya deyir ki, küsənin payı çox olar. Get allaha de ki, dünyada insan ətindən şirin şey yoxdu, mənə insan ətini versin. Arı uça-uça gəlirmiş,

birdən qabağına qaranquş çıxır. Soruşur ki, arı qardaş, hara gedirsən? Arı javab verir ki, bəs ilanın sifarişini allaha aparıram. Qaranquş soruşur: - İlanın nə sifarişi var? Arı deyir ki, bəs ilan allaha sifariş göndərir ki, mənim qismətim insan ətini versin. İnsan ətindən ləzzətli ət yoxdur.

Rəvayətə görə qaranquş insanların ən yaxın dostu imiş. Bunu eşidəndə əhvalı pozulur. Anjaq özünü o yerə qoymur ki, arıdan heyf alsın, işlər pozulsun. Arıya deyir ki, arı qardaş, sən ki, elə "xeyir xəbər" aparırsan gəl sən dilindən öpüm. Arı qaranquşun al dilinə inanır, dilini çıxarır ki, qaranquş öpsün. Qaranquş neçə arının dilini dişləyirsə arı elə o vaxtdan dili pəltək qalır. Ha vızıldayırsa bir şey başa sala bilmir. Qaranquş arı ilə allahın yanına gəlir. Arı vızıldayır bir şey başa sala bilmir. Qaranquş allaha deyir ki, bu pəltəkdi, bir şey deyə bilmir. Qoy mən gedim ilanın istəyini öyrənəm, gəlim deyim. Qaranquş gəlib al dillə ilandan soruşur ki, arı pəltəkləşib sözünü deyə bilmədi. Sifarişini de, allaha çatdırım. İlan deyir, allaha çatdır ki, mən insan ətini istəyirəm. Qaranquş deyir ki, qardaş, ürəyimdən xəbər verdin, çıxar dilini öpüm. İlan dilini çölə çıxaranda qaranquş ilan dilindən neçə dişləyirsə ilan dilini parçalanır. İlan ağzını qaranquşa atanda qaranquş qaçır, quyruğu ilan ağzına ilişir.

Elə o vaxtdan ilan dilini, qaranquşun quyruğu haça qalır. Qaranquş gəlib allaha yalandan bildirir ki, ilan deyir mən torpağın yetirdiyi nəmətlərlə qidalanmaq istəyirəm.

O gündən ilan qaranquşa düşmən kəsilib. Onun özünü və balalarını yeyir. Qaranquş da düşməndən qorunmaq üçün həmişə yuvasını insan yaşayan evlərdə tikir.

ƏBDÜL PƏHLƏVANLA PADŞAH OĞLU

Rəvayətə görə bir padşahın güclü bir pəhləvanı var imiş. Bu pəhləvanın igidliyindən başqa qüvvətli sehri də var imiş. İş elə gətirir ki, bir gün bir dəstə adam padşaha deyir ki, eşitmişik sən pəhləvanın həm də sehrkardır. Əgər o öz sehri ilə bizi sehrləndirməsə özündən küssün.

Pəhləvan nökrinə deyir ki, nökr get Əbdül kişini çağır gəlsin. Nökr gedib görür ki, 70 yaşlı olan Əbdül kişi o qədər balajalaşmış ki, uşaq kimi beşikdədi, tərpenə bilmir. Deyir Əbdül kişi, ağam səni çağırır.

Əbdül kişi deyir: -Get ağana de ki, mən o qədər qojalmışam ki, yol gedə bilmirəm.

Nökr Qənbər nələj qalıb kişini beşikdə ağasının yanına gətirir. Ağası Əbdül kişini görəndə kimi deyir ki, bir əhvalat danış.

Əbdül kişi deyir ki, mənim 70 yaşım olanda özümü hamıdan qüvvətli bir pəhləvan bilirdim. Bir gün yoldaşım dedi ki, mən sənə o vaxt həqiqi pəhləvan deyərəm ki, gedib ölkəni gözətsən, elə bir adamla tanış olasan ki, həqiqətən igidliyi, səxavəti səndən artıq ola. Bu tapşırıqdan sonra Əbdül

yola düşür, öz ölkəsindən çıxır. O qədər gəzir ki, əldən düşür. Yolu bir dağdan keçir. Dağı ələk-vələk edib gəzir. Heç bir maraqlı şey görmür. Birdən gözü dağın ətəyində bir qalaçaya, qalaçanın qabağında otlayan bir ata sataşır. Atın gözəlliyi, yaraşığı Əbdül pəhləvanı o qədər çaşdırır ki, ətrafa baxmadan, atın kimin olması ilə maraqlanmadan onu götürüb getmək istəyir. Fikirləşir ki, çox qənirsiz atdı. Aparıb sataram, əvəzində çoxlu pul alaram, dünyanın qəmini çəkməkdən azad olaram.

Ata yaxınlaşıb açıb aparmaq istəyəndə qalaçadan bir nazik, şüvərək oğlan çıxır. Əbdül pəhləvana deyir ki, sən nə özbaşınalıq edirsən. Gəl bir soruş gör kimin atıdı, sənə nə köməklik lazımdı. Əbdül pəhləvan öz güjünə arxalanıb bu deyilənlərə cavab vermək istəmir. Heç onu adam hesab etmir. Atın jilovundan tutub çıxıb getmək istəyəndə həmin nazik oğlan Əbdül pəhləvana elə bir zərbə vurur ki, Əbdül pəhləvan bayaqdan yerə yıxılır. Xanjalla onun başını kəsmək istəyəndə Əbdül pəhləvan bir ah çəkir. Nazik oğlan soruşur ki, ay kişi, sən heç xəjalət çəkmədin ki, bir jandan ötrü belə bir ah çəkdin? Əbdül pəhləvan deyir ki, mənim bir kişi xasiyyətli qadınım var. O, mənə həmişə deyir ki, əsil igid odu adını eşidəsən, üzünü görməyəsən. Mən yeganə pəhləvan idim ki, hələlik mənə əl qaldıran yox idi. İndi mənə mə'lum oldu ki, doğrudan da dünya xali deyil. Hər yerin özünün fəxr edə biləcək insanları olur. Bu sözlər oğlana təsir edir. Əbdül pəhləvanı öldürmür, əksinə onu bağışlayır. Atın jilovunu Əbdül pəhləvana verir ki, götürüb getsin. Əbdül pəhləvan ona bildirir ki, sən kimi oğulun atını aparmaq olmaz. Doğrudan da sən məndən qabiliyyətli pəhləvansan. Qabil oğlan Əbdül pəhləvana bir jam qızıl verib onu yola salır.

Əbdül pəhləvan qızılı götürüb sevinjək yolları. Evə çatanda arvadına deyir ki, doğrudan da sən ağıllı adamsan. Mən həyatda elə bir igidlə görüşdüm ki, adını eşidəsən, üzünü görməyəsən. Əbdül pəhləvanın arvadı deyir ki, elə bir pəhləvan barədə xəbər gətirmək azdı, həm də onun haqqında ətraflı bir mə'lumat öyrənmək lazımdı.

Əbdül pəhləvan səhəri yenə həmin yerə gedir, pəhləvanla görüşür. Qalaçada yaşayan pəhləvan Əbdül pəhləvanı görəndə deyir ki, qardaş, apardığın pulu xərləyib qurtarmısan ya yenə bir jam qızıl verə bilərəm. Əbdül pəhləvan bildirir ki, apardığım pulun bir dənəsinə də əl vurmamışam. Sonra deyir ki, mənə yenə bura gəlməyə məcbur edən sənənin bəzi hesab etdiyim mənim arvadım Xatun göndərib. Məni göndərib ki, sənənin haqqında ətraflı mə'lumat öyrənim.

Qalaçada yaşayan pəhləvan bildirir ki, mən Yəmən ölkəsində padşahlıq edən kişinin oğluyam. Atam vəfat edəndən sonra mənə padşah qoydular. Məndən ağsaqqal adamların mənim qarşımda təzim etmələrini istəmədim. Elm toplamaq, təjribə, bilik qazanmaq qərarına gəldim. Əmim qızı da mənim sevgilim idi. Mən əmim qızı ilə əhd-peyman bağlayıb, yerimi də əmimə verib ölkədən çıxıb bilik qazanmağa getdim. 10 il bilik, təjribə

qazandım. Ölkəyə qədəm basanda əmim məni qarşılayıb yerini mənə vermək əvəzinə məni öldürmək istədi. Atamın yaxın adamları, qohumları əmimdən xahiş etdilər ki, heç olmasa məni öldürməsin. Məni sürgün etsin. Elə həmin gündən vətəndən uzaqlaşdım. Elə ona görə də bu qalaçada tək-tənha yaşayıram.

Əbdül pəhləvan bildirir ki, qardaş, mən sənə kömək edəyəm. Gedim görüm sənənin atanın vilayətində vəziyyət nəjədi?

Əbdül pəhləvan Yəmən ölkəsinə gedir. Bir qarının evində qonaq qalır. Ölkənin şahı, onun qızı haqqında mə'lumat toplayır. Gənc pəhləvanın məktubunu da sevgilisində çatdırır. Yəmən padşahının qızı əmisi oğlunun məktubunu oxuyur. Qərbləkdə olan əmisi oğluna ürəyi yanır. Elə təsəvvür edir ki, daha onun xoşbəxt olmağa imkanı yoxdu. Heç vaxt əmisi oğlunu görə bilməz. Özünü öldürür. Əbdülün bu işdən xəbəri olmur. Qoşun içərisində əhvalatı danışır ki, sizin əsil şahımız qərbləkdədi. Siz söz verin mən onu gətirim. Birləkdə müharibə edib zülmkar şahı aradan götürün, ölkə xoşbəxt yaşasın.

Elə də olur. Yəmən padşahının oğlu gəlir, hakimiyyəti ələ alır. Əmisi qızının öldüyünü eşidən kimi oğlan da özünü öldürür. Əbdül pəhləvan oğlanı da qızın yanında basdırır.

Rəvayətə görə Əbdül pəhləvanın 70 yaşı var imiş. Ağası onunla maraqlananda isə Əbdülün yaşı 700-ə çatmış. Ağası qonaqları heyrətə salmaq üçün soruşur ki, Əbdül kişi de görüm, həmin əhvalatdan neçə il keçib? Əbdül bildirir ki, həmin əhvalatdan nə az, nə çox 630 il keçib. Ağsa Əbdül kişidən soruşur ki, həmin qəbirləri mənə göstərə bilərəmmi? Əbdül kişi deyir ki, göstərəyəm, anjaq mən ora neçə gedə bilərəm. Ağsa ona bildirir ki, kişi, qəlbini dolandırma, sən inşallah bizdən qabaqda gedəcəksən. Ağsa bir sehr oxuyur, Əbdül kişi qabaqda, qonaqlar da arxada gəlib qəbirlərin yerini tapırlar. Ağsa qəbirlərin yanında dua edir. Qəbirlərdən ölənlərlə qızın səsi gəlir. Hər ikisini dirildir. Ağsa soruşur ki, bu Əbdül kişini tanıdınızmı? Onlar Əbdül kişini tanıyırlar. Daha doğrusu Əbdül kişidə tanımalı bir hal da qalmayıbmış. Əbdül kişi Yəmən padşahının oğluna, onun əmisi qızına tanışlıq verir. Onların başına gələn əhvalatdan 630 il keçdiyi mə'lum olur. Onlar Əbdül kişinin xeyirxahlığı üçün təşəkkür edirlər.

Onlara jan, nəfəs verən ağanı ziyarət edirlər. Qonaqlar doğrudan da ağada olan sehrin qüvvəsini görüb ayrı fikrə düşürlər. Onlar da ağanı ziyarət edib, onun qayda-qanunlarını qəbul edir, şad, xürrəm ömür sürüb dünyadan köçürlər.

ŞORTƏPƏ

Rəvayətə görə Şortəpə şəhər olub. Bu şəhərin adı Bərbər imiş. Burda o zaman bütperəstlər yaşayırmış. Bütperəstlər pirə, oda, köhnə abidələrə

pərəstiş edirmiş.

Deyilənə görə bu tayfanı islam dininə tabe etmək üçün Həzrət Əli Bərbər şəhərinə gəlir. O, burda xeyli vuruşur. Yerli jamaat ona tabe olmaq istəmir. Bu zaman o qılınjını neçə çalırsa Bərbər şəhəri tamam batır. Şortəpə də o vaxtdan yaranıb.

Şortəpə Yevlax-Bərdə dəmiryolundan 9-10 km. uzaqlıqda yerləşir. Şortəpəyə yaxın olan, onu əhatə edən kəndlər Şatırlı, Kürdboroni, Divani kəndləridi. Təpənin yanında göl var.

ŞATIRLI

Rəvayətə görə şatır oyun olub. Bu oyunu oynayanlara şatırlılar deyiblər. Bu oyunçular boyja uzun imiş. Onların qıvraq geyimi varmış. Dizə qədər naxışlı jorab, gülburun çarıq, dəmir geyimə bənzər toxunma paltar geyər, başlarına dəbilqə qoyarmışlar.

Bunların içərisində elələri varmış ki, bir gündə Murovdan, Kəpəzdən keçib Gənjəyə gedib qayıdarmış.

Şatırlı kəndi Şortəpənin yaxınlığında yerləşir.

QARADAŞ

Qaradaş qujağa sığan daşdı. Lakin onu handa mənəm deyən adam qaldıra bilmir. Jamaat bu daşın belə e'jazkar ağırlığına, jüssəsinin balajılığına görə onu müqəddəsləşdirmişdir.

Göydən düşmüş bu daşın üstündə bina tikilmişdir. Bu daşa and içirlər (o həjallıdakı Qaradaş haqqı), onun üstünə mər-meyvə, fəsəli bişirib gətirirlər.

Hajallı kəndi Mehdixanlı kəndinin yaxınlığında Bərdə-Yevlax yolunun yaxınlığında yerləşir.

GƏLLƏNİN HİKMƏTİ

Keçmişdə nurani bir qoça çayın kənarında dayanıb suya baxırmış. Birdən su ilə bir quru insan kəlləsinin gəldiyini görür. O, kəllənin danışdığı eşidir. Kəllə deyirdi:

– Allah, sən saxla.

Bu sözə qojanın gülməyi tutur. Öz-özünə fikirləşir ki, ay quru kəllə sən nədən qorxursan?

Elə bu zaman gur axan su kəlləni aparıb bir daşa çırpır, kəllə qırıq-qırıq olur, suyun üzünə dağılır. Sonra kəllə qojaya deyir:

– Ay ağılsız nurani, mən bu günümdən ötrü Allahı köməyə çağırırdım.

DÜNYANI NEJƏ TUTSAN OLAR

Şah Abbas bir gün öz vəziri Allahverdi xanla ölkəni gəzərkən gəlib bir bazara çıxır. Bazar yaman bahalıq imiş. Görür ki, bazarda bir dənə yemiş var. Soruşur ki, yemiş neçəyədi? Deyirlər 5 manatdı. Bunu eşidən şah diksinib geri çəkilir. Bu yemishə göz qoyur ki, görsün bunu kim alacaq. Bazarın içində bir javan oğlan hamballıq edir, kəndirlə yük daşıyırdı. O beş manatı düzəldib yemişi alır, bazarın bir tərəfində oturub yeyir. Padşah fikirləşib vəzirə deyir: -Vəzir, mən şah olsam da çox şeyi bilmirəm, doğrudan da dünyanı neçə tutsan olar.

Şah Abbasın əmri ilə bu sözləri yazıb bir neçə yerə vururlar. Həmin oğlan padşahın bu yazılarından birini götürüb qoyur jibinə, şaha belə bir xəbər göndərir ki, "ata gəlirəm mənə qarşıla".

Şah çox fikirləşir bu sirri neçə açsın, axı onun uzaqda oğlu yoxdu. Nə etsin, axırda dəm-dəsgahla onu qarşılayır. Oğlan xeyli vaxt sarayda qalır. Bir gün şah onu yanına çağırır soruşur ki, ay oğul, de görüm bu nə işdi? Axı mənim kənardə oğlum yoxdu.

Oğlan padşahın yazdırıb asdırdığı kağızı jibindən çıxarıb deyir: -Qibleyi aləm, sizin öz sözlünüzü, "kim dünyanı neçə tutsa, elə də gedər". Mən də belə elədim.

Şah Abbas götürüb bir kəndin darğalığını ona verir. Deyir get darğalığ elə.

Doğrudan da dünyanı neçə tutsan elə olar.

MƏN GƏLMİŞDİM

Bir qıza uzaq yerdən elçi gəlir. Qızın anası bu işə razı olur. Qız isə ipə-sapa yatmır ki yatmır. Elçi başlayır qızı şimikləndirməyə:

– Vallah hamı sənə həsəd aparacaq. Oturajaqsan eyvanda, qulluqçular dövrəndə fırfıra kimi fırlanacaq.

Çox tərifdən sonra axırda qızı razı salır. Bir neçə gündən sonra qızı el adəti ilə gəlin köçürürlər. Gərdək açmadan sonra qız evə-əşiyə, ailə-uşağa nəzər salıb görür ki, qaynanasının verdiyi vədlər tamam yalanmış. Bunlar o qədər kasıbdı ki, yeməyə çörək də tapmırlar. Evləri uçuq-sökük daxma, daxmada da 3-4 keçəl uşaq bit-sirkənin içində qalıblar. Qab-qajaq da yoxdu ki, allah xətrinə salavat çevirəsən. Tək birjə aftafaları var. Ərə getdiyi oğlan da ağıldan qıvrıqdı.

Qız bir neçə gün dözüb oturur. Sonra fikirləşir ki, ay janım bu jür yaşayıb ömrü-günü çürüdənəjən atamın evində qarısam yaxşıdı. Jer-jehizini yığıdırıb getmək istərkən qaynatası onun qabağına keçib yalvarmağa başlayır. Gəlin qaynatasının sözünü ağızında qoyur:

Mən gəlmişdim aş bişirəm, aş çəkəm,

Gəlməmişdim keçəllərə baş çəkəm.

Mən gəlmişdim mör tut yeyəm qaxsıyam,

**Gəlməmişdim ərim döyə axsıyam.
Mən gəlmişdim sarı samovar qaynadam,
Gəlməmişdim aftafanı oynadam. -**

deyib, atası evinə qayıdır.

DƏRD-SƏR

Belə deyirlər ki, Şah Abbas ölərkən anasına vəsiyyət edir ki, əgər mənim ehsanımdan dərdsiz janlı yesə mən yenidən diriləyəm. Anası da ona söz verir ki, ayağıma dəmir çarıq geyinib yer üzünü dolanajaq, dərdsiz məxluc tapajaqdır.

Şah Abbasın dəfnindən sonra anası ehsandan bir bağlama düzəldib kəndbəkənd dərdsiz-qəmsiz janlı axtarmağa başlayır. Kimə, nəyə yaxınlaşırsa hamısı dərindən ah çəkib öz dərini söyləyir.

Arvad kor-peşman geri qayıdarkən görür ki, yaxınlıqdakı həyətdə bir neçə toyuq şad-xürrəm qaqqıldaşır. Arvad sevinir ki, axır dünyada dərdsiz-qəmsiz janlı tapıldı. Axı, toyuğun nə dərdi-səri ola bilər?

O ehsanı toyuqlardan birinin qabağına qoyur. Toyuq ehsandan yemir, dərindən ah çəkərək deyir:

– Mənim dərdim dağdan ağırdı.

KİM İNJIYƏR

Bir kişi el adəti ilə qızına toy edərək qonşu kəndə ərə verir. Qızın anası eşidir ki, qızının qaynanasının xasiyyəti bəddi. Oğluna iki dəfə gəlin gətirib, yola verməyib, qovub.

Bir gün arvad ərəninə deyir:

– Ay kişi, qızımız gedəli beş-altı aydır. Heç bilmirik neyə dolanır, vəziyyəti neyədi. Gəlsənə, qohum-əqrəbanı çağırıb qonaq gedək.

Kişi razı olur. Onlar bir dəstə adam ilə qızın evinə gəlirlər.

Ev sahibləri onları mehribanlıqla qarşılayır. Qonaqlar üçün yaxşı yemək-icmək hazırlayırlar. Yeməkdən sonra söhbətə başlayırlar. Söhbət arasında qızın ata-anası qızının onlara olan münasibətini xəbər alır. Gəlinin qaynanası onlara javab verməyərək gəlinə deyir:

– Ay gəlin, get bir yaxşı qarpız gəti, atangil yesin. Gəlin böyük bir qarpız gətirir. Arvad qarpızın ora-burasına baxıb deyir:

– Apar bu qarpızı samanlıqdakı qarpızdan gəti, bu istidi.

Gəlin geri qayıdır. Yenə də qujağında iri bir qarpız gətirir. Arvad qarpıza baxır, gəlinə deyir ki, qayıt, taxtapuşdan atangilə layiq bir qarpız gəti. Gəlin qujağındakı qarpızı içəri aparır. Çox keçmir ki, qujağında böyük bir qarpız gətirib qaynanasının qabağında yerə qoyur.

Arvad qonaqlardan soruşur:

– Aydındırmı?

Qonaqlar heç bir şey başa düşmədikləri üçün çiyinlərini çəkirlər.

Gəlinin qaynanası deyir:

– Gördüyünüz kimi, gəlin bir qarpızdan öteri üç dəfə qayıtdı. Anjaq bizim evdə bu qarpızdan savayı başqa bir qarpız yoxdu. Gəlin də bunu bilərəkdən mənim sözümlə içəri aparıb-çölə çıxartdı. İndi siz deyən, bu jür üzüyola, sirsaxlayan bir gəlindən kim injiyər?

Qonaqlar şad-xürrəm geri qayıdırlar. Sizin də həmişə nəsibiniz şadlıq olsun.

KƏFƏNSAYAN

Qədim zamanlarda bir kişi varmış. Bu kişi ölümlərin kəfənini saymaqla dolanarmış. Buna görə də ona kəfənsayan deyərmişlər. Kəfənsayan o qədər adət etmiş ki, uzaq bir yerdə adam öldüyünü eşidəndə mütləq ora gələr, həmin geşə basdırılan adamın kəfənini sayarmış. İşi belə görə qonşusu kəfənsayanın yanına gəlib:

– Ay qonşu, bilərəm ki, mən öləndən sonra mənim də kəfənini saymaq istəyəjəksən. Odu ki, al bu pulu mənim kəfənini sayma-deyərek, kişiyə kəfənin çıxarajağı puldan 4-5 qat artıq pul verir. Kəfənsayan da öz növbəsində söz verir ki, sənin kəfənini saymayajagam.

Aradan bir neçə gün keçir. Təsadüfən qonşu ölür. Nəfəsini saxlaya bilməyən kəfənsayan dayana bilmir, elə həmin geşə qonşusunun kəfənini saymaq üçün qəbiristanlığa gəlir. Böyük zəhmət ilə qəbri açıb görür ki, qonşusu oturub qəbirdə sol əlində də dəhşətli bir ilan tutub.

Kişi kəfənsayanı görjək deyir:

– Ay yalançı fırıldaq, nə tez unuttun andını.

Kəfənsayan deyir:

– Tutaq ki, mən yalançı oldum. Bəs sən niyə bu günə düşmüşsən. Nə üçün əlində ilan tutmusan?

Kişi deyir:

– Uşaq vaxtı qonşudan bir yumurta oğurlamışdım. Özüm də sol əlimlə götürmüşdüm. İndi bu ilan həmin oğurluq yumurtanın əzabını mənə verir.

İndi özün fikirləş, bu hesabdan sənin günahın böyükdü, ya mənim?!

LƏLƏ KÖÇÜB YURDU QALIB

Rəvayətə görə Lələnin Yaxşı adlı bir bəjilığı varmış. Lələ həmin mahalda anjaq bu evə qonaq düşmüş. Lələnin anjaq Yaxşının evində rahat olması müxtəlif dedi-qoduya səbəb olur. Bu jür təhqiramiz sözləri eşidən Zaman (Yaxşının ərə) Lələni evdən qovur. Lələ gedib hündür bir dağda yurd salır. Sonradan o dağ "Lələ dağı" kimi məşhurlaşır.

Bir gün Yaxşı Zamanı da götürüb Lələnin olduğu yerə gedir. Gəlib görürlər ki, burada heç kim yoxdu. Yaxşı Lələnin tikdiyi çardağı boş görüb ağlayır.

Zaman deyir:

– Lələ ki, yoxdu, sən nə üçün ağlayırsan?

Yaxşı deyir:

– Lələ köçüb yurdu qalib. Onun yurdu da mənim üçün əzizdi.

Həmin vaxtdan da bu məsələdən istifadə edirlər.

LƏLƏ KİMİ DAŞDAN HA YARANMAMIŞAM

Rəvayətə görə bir kişi ilə bir arvadın övladı olmurmuş. Uzaq səfərdən gələn qonaqları şad olsun deyə onlar bir divək daşını bələyib beşiyə qoyurlar ki, guya övladları olub. Qonaq gəlib sevinir, beşiyə hədiyyə qoymaq istərkən uşaq ağlayır. Ərlə arvad bu işə məəttəl qalırlar. Uşağın adını Lələ qoyurlar. Lələ bayatlarının birində deyir:

Lələyəm başdan mən

Yemərəm hər aşdan mən

Nə atam var, nə anam

Yaranmışam daşdan mən.

İndi hər hansı bir adamı bir qədər ağır işə buyuranda deyir:

– “Lələ kimi daşdan ha yaranmamışam.”

LƏLƏ KİMİ TƏKDİ, KİMİ VAR

Rəvayətə görə Lələnin heç kimi yox imiş. O körpə yaşlarından aqlıq, yoxsulluq içərisində qalmış, möhnətlə böyümüşdü. Bir parça çörək üçün hər jür bələlara qatlaşmalı olmuşdu. Sonradan bə'zi adamların e'tibarsızlığından Lələ adamlardan gen qaçmağa başlamışdı. Gündüzlər adamların arasında olsa da, günün çox hissəsini öz komasında tək-tənha qalarmış.

Elə indi də qohumu-əqrabası olmayan adamlara deyirlər:

– "Yazıq Lələ kimi təkdİ, kimi var."

ELƏ BİLİRSƏN QARABAĞDA OĞUL YOXDU?

Özünə çox güvənən bir javan Arazı adlayıb Qarabağ kəndlərindən birinə soxulub xeyli mal-qara aparır. Anası oğlunun bu əməlidən qorxaraq onu bu işdən çəkəndirmək istəyir.

Anası deyir:

Oğul, sənın tutduğun yol çox qorxuludu. Gəl bu işdən əl çək. Qarabağda oğullar var ki, adamın belini sındırar. Allah göstərməsin onların əlinə düşsən sənı bağışlamazlar.

Oğlan gülərək öyünməyə başlayır:

– Ana, mən Qarabağa bələdəm. Orda mənım qabağıma çıxan oğul nə gəzır. Qarabağda birjə zorlu oğul var, o da ki, mənəm.

Anası deyir:

Oğul, Qarabağda oğul çoxdu, anjaq onların rastına keçməmişən.

Bir gün yenə oğlan adəti üzrə Qarabağ kəndlərini talayıb aparmaq üçün Qarabağa gəlir. Oğlanı tutub öldürür, öz atının üstünə sarıyıb buraxırlar. At qarıya çatar-çatmaz anası oğlunu qan içində görüb fəryad qopararaq deyir:

– Jan bala, sənə dedimmi ki, Qarabağda oğul çoxdu, amma ürjəhına çıxan olmayıb.

Həmin vaxtdan da birisi özündən razı halda yekə-yekə danışib heç kəslə hesablaşmayanda deyirlər: "-Elə bilirsən Qarabağda oğul yoxdu?!"

ANAN ÖLSÜN AY MƏLİK

Bir arvadın Məlik adlı tənbel bir oğlu varmış. Anası nə qədər desə də o heç bir iş görmürmüş.

Bir gün anasının danlağına dözməyən Məlik ona deyir:

– Ana, mənə yemək hazırla səfərə çıxajağam. Daha bəsdı bu qədər evdə yapılıb qaldığım. Gedim görüm maldan-dövlətdən ələ keçirə bilərəmmi?

Oğlunun bu qeyrətinə sevinən ana ondan soruşur:

– Yaxşı de görüm, indi fikrin nədi?

Məlik deyir:

– Gedib oğurluq edəjəyəm.

Anası bu sözləri eşitjək başlayır oğluna yalvarmağa ki, bu işdən əl çəksin.

Oğul isə anasını arxayın etməyə çaljšır ki, qorxma, bir aya qədər çoxlu mal-dövlət sahibi olajağıq.

Aradan bir neçə gün keçir. Anası görür ki, oğlunu ağır yaralayıb, atın üstünə sarıyıblar. At qarıda dayanan kimi anası Məliyin başını qujaqlayıb deyir:

Aftafa dəlik, tas dəlik,

Anan ölsün ay Məlik.

Getdin mal gətirməyə,

Özünü qoydun üstəlik.

SƏNİN İŞİN QARI İLƏ QIZIN

İŞİNƏ BƏNZƏYİR

Bir qoja qarı ilə onun javan nəvəsi bir evdə yaşayırmış. Onlar adi iş üçün də bir-birinə deyınərmiş.

Havanın yaxşı vaxtı qarı qıza deyir get odun yığ gəti. Qız getmir, qarıya deyir sən özün odun yığ.

Qarı fikirləşir ki, odun mənım nəyimə gərəkdı. Bir ayağım buradadı, biri gorda. Onsuz da mən qışa qədər öləjəyəm. Qoy qız əl-ayağa düşsün.

Qız da fikirləşir ki, javan adamam qış gələnjən çıxıb gedəjəyəm ərə. Janı çıxısın qarı özünə bir gün ağlasın.

Günlər bir-birini əvəz edir. Sərt qış qapının ağzını kəsir, nə qarı ölü, nə də qız ərə gedir. Qalırılar qışın soyuğunda əsə-əsə.

Həmin vaxtdan da hər hansı bir vəjib məsələyə müvəqqəti iş kimi baxan adamlara deyirlər: "Sənin işin qarı ilə qızın işinə bənzəyir".

QURBAĞA ƏFSANƏSİ

Deyirlər Süleyman peyğəmbər bütün janlıların dilini bilirmiş. O bir gün bütün janlıları ad gününə dəvət edir. Janlılar Süleyman peyğəmbəri təbrik etmək üçün dəstə-dəstə oraya axışır.

Təkjə qurbağa getmək istəmir. Çünki o lüt-ürvan idi. Paltarı olmadığı üçün janlıların məjlisinə çılpaq getməkdə xəjalət çəkir. Öz-özünə çox tərəddüddən sonra qurbağa getmək qərarına gəlir. Əks təqdirdə Süleyman peyğəmbər injiyə bilərdi.

O yavaş-yavaş Süleyman peyğəmbərin malikanəsinə gedir. Yolda dayanıb fikirləşir, yolun kənarında bitən kəvər yarpağının birini qırıb belinə atır, məjlisə girir. Qurbağa içəri girər-girməz janlılar onun bədəninə, "paltarına" baxıb şaqqanaq çəkirlər.

Qurbağanın pərt olduğunu görən Süleyman peyğəmbər irəli gəlib qurbağaya deyir:

– Bir halda ki, bu "geyimi" sevirsən, qoy bu yarpaq da sənin həmişəlik paltarın olsun.

Deyirlər həmin vaxtdan da qurbağalar xaki rəngdədir.

ƏSNƏK ƏSNƏK GƏTİRƏR

Bir evə qonaq gəlir. Ev sahibləri ona xüsusi qayğı göstərirlər. Çay-çörəkdən sonra söhbətə başlayırlar. Söz-sözü çəkər, arşın bezi-deyiblər. Söhbət getdikjə uzanır. Uzaq yol gələn qonaq yorğun-arğın olduğu üçün yuxu gözündən tökülür. Utandığından deyə bilmir ki, yatmaq istəyir. O əsnəyir. Bu ara arvad da əsnəyir. Həm qonağın həm də arvadın eyni vaxtda əsnəməsi kişini şübhələndirir. Kişi belə fikirləşir ki, qonaq onun arvadı ilə xosunlaşmaq üçün əsnək vasitəsi ilə arvada işarə edir. Arvad da razı olduğu üçün əsnəyir. Kişi heç bir söz deməyib kirimişjə dayanır. Qonaq yenə də əsnəməyə başlayır. Qonaq əsnədikjə arvad da əsnəyir. Kişinin bu "him-jimə" şəkk-şübhəsi qalmır. Durub çölə çıxır, arvadını da bayıra çağırır. O arvadı pəyəyə (tövləyə) aparıb, onu öldürür, qonağın yanına gəlir. Bir neçə dəqiqə sakitjə dayanırlar. Qonaq yenə də əsnəyir. Bu zaman kişi də qeyri-ixtiyari əsnəməyə başlayır. İndi ayılır ki, artıq yuxusuzluq onu əldən saldığı üçün əsnəyir. O tutduğu işdən pəşmanlayır, öz-özünə danışırmış kimi

dillənir:

– Əsnək əsnək gətirər, heyf sənə pəyədəki.

YAĞLIVƏND

Qajar Qarabağa hüjüm edəndə Külədarlı obasının yanında düşərgə salır. Kəndin ağsaqqalları, başbilənləri yığıb şahın pişvazına çıxırlar. Şah gələnləri qəbul edir, qabaqlarına belə bir şərt qoyur, əgər mənim qoşunumu bir gün yedirib-içirtsəniz sizinlə işim yoxdu. Əks təqdirdə özünüzdən küsün, torpağınızı at torbası ilə daşıdırajağam.

Şahı qarşılamağa gələnlər kor-pəşman kəndə dönürlər. Nələri vardı ki, Qajarin qoşununa da nə versinlər. Qoşun əhli də bir deyil, iki deyil. Bir uju burada, o biri uju hələ Xudəfərin körpüsünü keçməyib. Qərəz, ağsaqqallar məsləhətləşib plov bişirtirirlər.

Günorta övnəliyinə oturan qoşun əhlindən kim əlini uzadıb plovdan bir pənjə alırsa, elə o dəqiqə də "doydum" deyir. Söz gedib şahə çatır. Qajar əmr eləyir ki, plovdan bir bulud gətirsinlər. Plovu gətirirlər. Şah bir tikə ağzına qoyan kimi işi başə düşür. Plov teyxa yağ idi. Əlini əlinə vurub deyir:

– Yaxşı janınızı qurtardınız, yağlı fənd işlətdiniz.

Elə həmin gündən də Külədarlı obasının adı Yağlivənd qalır.

PƏRVANƏ MƏHƏBBƏTİ

Deyirlər pərvanələr hökmdarının gözəllikdə misli-bərabəri olmayan bir qızı varmış. Qızınını həddi-buluğa çatdığını görən hökmdar onu yanına çağırıb deyir:

– Qızım, bu gündən sabaha e'tabir yoxdu. Görürsən ki, qojalmışam. Dünyada yeganə arzum sənin toyunu görməkdə. Sabah bütün igidləri bura çağırjağam. Diqqətlə onları nəzərdən keçirərsən, kim xoşuna gəlsə qızıl almanı ona atarsan. Sənə bir toy edəjəyəm ki, sədası bütün ərzə yayılsın.

Hökmdar əmr edir ki, sabah günorta bütün mahalın igidləri meydana toplaşsınlar, öz məharətini göstərən igidlər igidi qızıma yar olajaq.

Səhəri gün hökmdarın sarayının qabağı bədoy atlı javanlarla dolur. Hər kəs öz məharətini göstərir. Hökmdar qızına yaxınlaşır:

– Diqqətlə bax qızım, görürsənmi sənin aşıqlərin nə qədərdir. Hamısı da igid, qoçaq. Onların hansı könlünə yatarsa çəkinmə, at almanı.

Qız başını bulayaraq dillənir:

– Atajan, mən bu igidlərin qəhrəmanlığına inanmıram. Bəlkə namərdin biri hiylə ilə mərdə qalib gəldi. Bəlkə bir qorxaq xəyanət yolu ilə şir ürəkli javanı tilsimə saldı, onda nejə?

– İndi neyləyək? - dedi hökmdar. Qız son sözünü dedi: "Kim mənə od gətirsə həmin igid yarım olajaqdır".

Qızın bu sözünü eşidən atlı pərvanələr od götürmək üçün atlarını müxtəlif səmtlərə çapdılar.

Aradan xeyli vaxt keçdi. İgidlərdən bir səs-soraq çıxmadı. Qız qəmgin halda atasından soruşdu: - Ata, bu igidlər niyə geri qayıtmadılar? Bəlkə mənə unuttular?

- Yox, qızım, onlar gələjəklər,-dedi ata,-qələbə asanlıqla qazanılır. Darıxma, igidlər od ilə qayıdajaqlar.

İllər ötdü. Hökmdar ömrünü qızına tapşırtdı. Yazıq qız yollara baxa-baxa göz yaş tökdü, anjaq atlılardan bir xəbər çıxmadı.

Deyirlər həmin vaxtdan qaranlıq düşən kimi pərvanələr harda işıq görsələr onun ətrafına toplaşır, od aparmağa çalışırlar. Anjaq onların zərif qanadları oda toxunan kimi yanır, onlar öz məhəbbətləri yolunda məhv olurlar.

DƏVƏNİ KƏSƏK TOY ELƏYƏK

Başdan yüngül bir arvadın üç oğlu varmış. Həddi-buluğa çatmış qardaşlar evdə bir söz danışan kimi səhəri gün anaları hamıya jar çəkərmiş. Buna görə də onlar daha analarının yanında heç bir söz danışmaz, heç bir iş görməzlərmiş.

Bir gün böyük qardaş səfərdən evə qayıdarkən qabağına yüklü bir dəvə çıxır. O dəvənin ovsarından tutub evə gətirir. Anası dəvəni görüb təəjjüblənir, oğlunu sorğu-suala tutur.

İzi itirmək üçün ona müxtəlif javablar verirlər. Arvad əl çəkmir, iki ayağını bir başmağa dirəyir ki, yükü açın görüm nədi? Oğlanları çar-naçar qalib yükü açırlar. Görürlər ki, yükün bir tayı qızıl, o biri tayı daş-qaşdı. Qardaşlar yükü yerbəyer edirlər. Sən demə bu dəvə ən zalım bir hökmdarınmış, karvandan ayrılıb qalbmış.

Arvad yatandan sonra qardaşlar toplaşib məsləhətləşirlər:

- İndi biz neyləyək ki, bu var-dövlət əlimizdən çıxmasın. Anamız bu işi sabah bütün mahala yayajaq.

Kiçik qardaş dillənir:

- Siz narahat olmayın, mən buna bir ənjam çəkərəm. Anjaq mən nə etsəm görək dinməyəsınız.

Ertəsi gün kiçik qardaş anasını çağırub deyir:

- Ana, mən eşitmişəm ki, sən ərə gələndə atamın sənə toy eləməyə gücü çatmayıb. İndi allaha şükür, biz yekəlmışıq. Deyirəm o dəvəni kəsək, sənə toy eləyək. Qoy həm sənənin ürəyində niskil qalmasın, həm də atamın ruhu şad olsun.

Arvad sevinir, utanmış kimi başını aşağı salaraq dillənir:

- Nə deyirəm ay oğul, siz bilən məsləhətdi, allah ömrünüzü uzun eləsin. Onda, ay ana, sən toyu olan qızlar kimi hələlik evdən çölə çıxma, biz

toyun tədarükünü görək. Üç gündən sonra toyundu. Toydan sonra da bir neçə gün bayırda görünmə. Yoxsa el-oba yanında biabır olarıq.

Nəhayət, analarının sakitləşdiyini görən qardaşlar dəvəni kəsib ətini qovurub basdırma edir, küpələrə doldurub yerə basdırırlar. Daş-qaş da e'tibarlı yerdə gizlədirilər. Analarına isə bir dəst təzə paltar alırlar. Arvad özünə bəzək vurub gəlin sayağı oturur. Molla gəlib kəbin kəsir.

Toydan bir qədər keçəndən sonra arvad kuzəni götürüb suya gedir. Görür ki, bulağın yaxınlığındakı təkərdə bir kişi mə'yus oturub. Avrda kişinin bərabərliyinə çatır-çatmaz dillənir:

- Ay qardaş, niyə bikef oturmusan, olmaya dəvən itib?

Kişi ayağa qalxıb arvada yaxınlaşaraq deyir:

- Hə, bəzi bir yüklü dəvəm itib.

Arvad:

- Qardaş, sənənin dəvənin yükü qızıl, gümüş, daş-qaş idimi?

Kişi lap yaxına gəlib soruşur:

- Bəzi, sən allah sözlü adama oxşayırsan, olmaya dəvədən xəbərin var?

Arvad şaqqanaq çəkib gülür:

- Ay pır olmuş, xəbərin var nədi, dəvə bizdə idi.

- Bəs neyə oldu?

- Oğlanlarım kəsdi.

- Nə vaxt kəsdi, ay bəzi?

- Bəzi boyuna qurban, oğlanlarım sənənin dəvəni mənim toyumda kəsdi.

Kişi hirsənib öz-özüne:

- Axmağın qızı zır dəliymiş ki. Səksən il bundan qabaq toyu olub indi mənə ələ salır,-deyə arvaddan uzaqlaşır.

ARAZBAR ELATLARI

Arazbar ellərində bir-birinə qənim kəsilmiş iki elat var idi. Bir-birinə ələ nifrət bəsləyirdilər ki, çöldə-bayırda birini silahsız görəndə qabırqasını xurd-xəşil edirdilər. Bu elatların birinə dirililər, digərinə qaramanlılar deyirdilər. Dirili elatın ağsaqqalı Üryan Xıdır, qaramanlıların baş biləni isə Hacı Qaraman idi. Üryan xıdır bənnalıqla, Hacı Qaraman maldarlıqla məşğul idi.

Günlərin birində çuğul xəbər gətirdi ki, Üryan Xıdır oymağında yoxdu. Qaramanlıların qanı joşdu.

- Gedək onların üstünə, Hacı,-dedilər.

- Yox, biz qurd deyilik ki, çobansız sürüyə girək,-deyə Hacı Qaraman onları sakitləşdirdi.

Sonra dedi:

- Qarabala, get öyrən gör Xıdır haradadı. De ki, mən onu Qarasalın ətəyində gözləyirəm. Gəlməsə yurdunu tapmayajaq.

Duman Arazın üstündən çəkilib getdikjə uzanan yollar qaralırdı. Əllərini gözünə günlük qoyub Üryan Xıdırın yolunu gözləyən Qaraman Qaraqoç at minib, qaraüz oxvarlı qılınjını belinə bağlamışdı. Altdan geyinib üstən qıfillanıb, üstdən geyinib altdan qıfillanmışdı. Əli qılınjının üstündə idi.

Uzaqdan qaraltı gördü. Həji Qaraman yola diqqətlə baxmağa başladı. Gələn Üryan Xıdır idi. Həji Qaraman ah çəkib "basıldım", dedi.

Üryan Xıdır mala ilə silahlanıb, qamçı əvəzinə şügül götürüb, tikdiyi yarımçıq daş divarı irəliyə doğru çapırdı

LALƏ

Bir naxırçının Lalə adlı gözəl, göyçək qızı varmış. O körpəlikdən əmisi oğlu İbrahimə göbəkəsmə imiş. Onlar bir yerdə oynayır, deyib-gülər, şən, qayğısız yaşayırmışlar. Vaxt gəlir onlar həddi-buluğa çatır, sidq ürəklə əhd-peyman bağlayırlar.

Lalənin gözəlliyi mahala səs salıbmış. Bunu eşidən şahzadə Laləni almaq üçün sarayın vəzirini naxırçının evinə göndərir. Lalə daş atıb başını tutur, bildirir ki, ölsə qara torpağın, qalsa İbrahimin olajaq. Naxırçı isə qızının narazılığına baxmayaraq qorxusundan bu işə razılıq verir. Aradan üç gün keçməmiş şahzadənin toyu başlanır. Onun adamları Laləni aparmaq üçün qara zurnanın müşayiəti ilə Sarı təpədən görünürlər.

İşi belə görən İbrahim dözə bilmir, "binamusluqdan ölüm yaxşıdı" deyib, Laləni götürüb dağlara qaçır. Çox keçmir ki, bu xəbər bütün mahala yayılır. Qəzəblənmiş şah əmr edir ki, onlar yerin dəşiyində də olsalar tapılıb meydana gətirilsinlər.

Şahın məharətli döyüşçüləri şahzadə başda olmaqla dağlara-onların dalınja düşür. Döyüşçülər hər yeri ələk-vələk etsələr də İbrahimlə Lalə tapılmır ki, tapılmır. Şahzadənin əmri ilə döyüşçülər tək-tək dağlara, daşlara səpələnirlər. Dostlarından xeyli aralanmış döyüşçülərdən biri İbrahimlə Laləni düzəngahlıqda adama boy verən çəmənlikdə tapır. Döyüşçü kamarı işə salır, ox İbrahimin sinəsinə sanjılır. İbrahim son qüvvəsini toplayaraq döyüşçünü nişan alır, yaralanmış döyüşçü xəbər üçün yoldaşlarına tərəf qaçır.

Lalə isə İbrahimin başını dizinin üstünə alaraq onun yarasının qanını kəsməyə çalışır. Lalənin ağappaq gəlinlik paltarları İbrahimin qanına boyanır. İbrahim ah çəkərək gözlərini yumur. İbrahimin ahından Lalənin bağı yanır. O düşmənlərin əlinə keçməmək üçün göylərə üz tutaraq Allahdan kömək istəyir.

Deyirlər şahzadə öz adamları ilə hadisə yerinə gələn kimi Lalə çiçəyə dönür

QADIN DONLU GÖYƏRÇİN

Bir ərindən arvad vardı. Bunlar bir-biri ilə çox mehriban yaşayırdılar. Vaxt gəlir bunların bir oğlu, bir qızı olur. Kişinin qoşa bir anası varmış. Vaxt gəlir, kişinin anası yorğan-döşəyə düşür. Bütün qohum-əqrəba qadının başına yığılır. Qadın jan verəndə gəlin bərkədən gülüb çıxıb yükün üstündə oturur. Qoşa qadın ölür, onu basdırıb evə qayıdırlar. Ər arvadını sorğu-suala tutur. Deyir ki, məni agah elə görüm anam öləndə sən niyə bərkədən gülüb atılıb yükün üstünə çıxdın?

Gəlin ərindən xahiş edir ki, bu sirri məndən soruşma. Kişi əl çəkmir. Qadın təkrar xahiş edir ki, bu sirr açılmasın, yoxsa kişi bunun ziyanını cəzəyə çəkəcək. Kişi əl çəkmir.

Gəlin deyir ki, mən ona güldüm ki, anan ömründə qonşuya heç bir pay verməyib. Vur-tut bir çarıq, bir süpürgə verib. Anan öləndə onlar gəlib meydin yanında oturdular. Meydi basdırmağa gedəndə süpürgə ilə çarıq meydin arxasına düşdü. Ona görə də güldüm. Ona görə yükün üstünə çıxdım ki, anan öləndə Əzrayıl onun başını kəsdi. Ananın başı kəsildə qan adamların üstünə sıçradı. Qadın bunu deyib dönüb göyərçin oldu, uşaqlar da göyərçin oldular. Pənjərədən uçub getdilər. Kişi indi başa düşdü ki, arvadı qadın donuna girmiş göyərçin imiş. Kişi tutduğu iş peşman oldu. Sonra xurjuna çörək doldurub arvadını, uşaqlarını axtarmağa getdi. O, üç ay çölü-biyabanı gəzib dolaşdı. Yorulub bir ağajın dibində yatdı. Oyanıb gördü ki, üstünə gün düşür, amma bir şey onun üstünə kölgə salır. Kişi diqqətlə baxıb görür ki, ağajda bir yuva var. Yuvada da üç göyərçin var. Uşaqlar atalarını tanıyırlar. Analarına deyirlər ki, anajan ağajın dibində yatan bizim atamızdı. Ata isə arvadına, uşaqlarına yalvarır ki, onlarsız yaşaya bilmir, evə gəlsinlər. Qadın deyir ki, biz uçub evə gedəjəyik. Sən də yavaş-yavaş gəl. Kişi evə gəlir. Görür ki, arvadı, oğlu, qızı onu gözləyir. Bunlar ömürlərinin sonuna kimi şad, xoşbəxt yaşayırlar.

MİRƏLİ TÜRƏSİ

Qədim zamanlarda məşhur bir me'marın şagirdlərindən biri hər axşam yoxa çıxır, tezdən iş yerində olurdu. Usta bu işdən şübhələnib onu izləyir. Gəlib bir dərəyə çatdıqda görür ki, şagirdi elə bir türbə tikib ki, usta heç onun kimi türbə tikə bilməz. Ustanın buna paxıllığı tutur, qılınjı ilə oğlanın bir qolunu kəsir. Lakin oğlan yenidən türbənin tikintisini davam etdirir. Türbənin tikintisinin başa çatmasına az qalmış oğlan həlak olur. Ona görə də türbənin adı "Birəlli", sonralar isə Mirəli qalır.

DİKDAŞ

Rəvayətə görə keçmiş zamanlarda bir qadın olur. O hamilə imiş, vaxtına çox az qalır. Bu zaman qarşısına bir atlı dəstəsi çıxır. Qadın bir qarnına baxır, bir göyə. Atlılar yaxına gələndə kimi allahdan daş olmasını arzu edir. Atlıların gözündən yayına bilməyən qadın başını aşağı dikir. Demə atlılar da qadını qabaqjadan görüblərmiş. Ona yaxınlaşdıqda qadının yerində dik bir daş görünür. Həmin adamlar guya həmin daşa oxlar vurublar ki, qadın yenidən janlansın. Daşın üzərində olan dəşiklər sübut edir ki, daşı həqiqətən nə ilə vurublar. Tarixi məlumat yoxdur. Anjaq təxmini olaraq bu daşlaşmış abidəni VII əsrə aid edirlər. Həmin vaxtdan da onun adı "Dikdaş" qalıb.

ÇOBANIN TƏDBİRİ

Qaş qaralanda çobanlar qoyunu arxaya yığırlar. Çobanlardan biri gözətçi qalır. Bir azdan qaranlıq hər tərəfi bürüyür. Çoban yapınjısına bürünüb arxajın kənarında mürgüləyir. Çoban birdən ayılır ki, oğrular arxajda qoyunları seçir. İstəyir hay salıb alaçıqdakı çoban yoldaşlarını oyatsın. Anjaq bu fikirdən yan keçir. Qorxur ki, oğrular onu öldürürlər.

Çoban fikirləşir ki, neyə etsin yoldaşlarını çağırınsın. Əgər belə getsə oğrular qoyunları seçib aparajaqlar.

Yaxınlıqdakı alaçıqda yatan çoban Həsəni oyatmaq mümkün olsaydı hər şey düzələrdi.

Çoban sayıqlayırmış kimi başlayır bir qədər hündürdən özü-özünə danışmağa:

– Bir oğlum olajaq, adımı Həsən qoyajağam. Həsən böyüyəyək, mənimlə qoyun otarajaq. Onun sayıq yatdığını yoxlamaq üçün bir gejë çağırajağam:– Ay Həsən, sürüyə oğru girib hey!!

Çoban Həsən arif adam idi. Yoldaşının səsini eşidən kimi jəld tufəngini götürüb bayıra çıxır. Havaya bir güllə ataraq o biri yoldaşlarını da köməyə çağırır.

Oğrular qoyunları buraxıb güjlə janlarını qurtarırlar.

ÜÇ DAĞ, ÜÇ DÜYÜN

Bir kişinin var-yoxu bir dəvəsi varmış. O, dəvəsinə yaxşı qulluq göstərdiyindən dəvə çox yaraşlıq görünərmiş.

Bir gün mahalın hökmdarı bu dəvəni görür, ona gözü düşür. Dəvə sahibini çağırtdırır ki, bəs bu dəvə mənimdi. Kişi and-aman edir ki, vallah-billah dəvə özümündü. Belə olanda hökmdar qayıdır ki, göl dəvənin nişanələrini bir-bir deyək, kiminki düz gəlsə dəvə onundu. Hər ikisi başlayır dəvənin nişanələrini söyləməyə. Jamaat baxır ki, hər ikisi dəvənin

nişanələrini düz deyir. Ona görə də hamı bu işə mat qalır.

Kişi dəvəsinin əldən çıxajağını görüb son çaryə əl atır:

– Mənim dəvəmin ürəyində üç dağ, üç düyün var-deyir.

Kişinin bu sözüə hamı gülmür. Belə olanda kişi qayıdır ki, dəvəni kəsək, ürəyində üç dağ olmasa nə bilirsən mənə elə. Belə də edirlər. Dəvəni kəsirlər. Baxıb görürlər ki, dəvənin ürəyində üç düyün var.

Jamaat heyrdəndən donub qalır. Kişidən soruşurlar ki, bu nə sirdi?

Kişi qayıdır ki, bu dəvənin üç balası gözünün qabağında ölüb. Onun hər balasının ölümü ürəyində bir düyün olub, bir dağ olub. Ona görə də mən bu əlaməti bildirdim.

Kişinin sözünün doğru olduğunu gördükdən sonra bu hadisə ilə maraqlanan adamlar hökmdarı nifrətlə süzürlər.

GET, GÖRMƏSƏN DE GƏLSİN

Bir gün bir şahla vəzir arasında belə bir söhbət olur:

– Get, görməsən de gəlsin.

– Getdim, görmədim, dedim ki, gəlsin.

– Bəs niyə gəlmədi?

– Yəqin gəldi ki, gəlmədi.

Bu söhbətdən heç kim heç nə başa düşmür. Şahın arvadı sirdən agah olmaq üçün kimə mürəjət edirsə, bir javab almır. Təkjə nöker qalır. Nökəri də söhbətdən hali edir. Nökər çox arif adam imiş. Gülərək deyir:

– Xanım sağ olsun, şahın bir qıza gözü düşüb. O, vəzir qızın dalınja göndərib vəzirə tapşırıb ki, get qızın anasını görməsən qıza de gəlsin görüşək. Vəzir gedib qızın anasını görmür, qıza deyir ki, şah səni görüşə çağırır, gəlsən. Gözləyirlər qız gəlmir. Şah soruşur ki, bəs qız niyə gəlmədi? Vəzir də javab verir ki, yəqin anası gəldi ki, qız qorxusundan gəlmədi.

İKİ BAŞ İDİ, DÖRD AYAQ

Gəlinlə qaynanasının düz gətirmirmiş. Onlar ayrı bişirib, ayrı da yeyərmişlər. Anjaq hər gejë gəlin ərinə gileyənirmiş ki, bəs heç nə yemirəm, bütün günü aj-susuz qalırım. Yazıq qaynana da gəlinin qorxusundan oğluna heç bir söz demirmiş.

Bir dəfə gəlin yenə aj qaldığından ərinə giley edir. Arvad dözə bilməyib oğluna deyir:

– Gəlinin nənəsi ölsün, doğrudan da aj qalır. Dörd baxar (yə'ni göz) iki mələr (qoy'un dili) bundan yazığın dişinə nə gələr? İki baş idi, dörd ayaq, gəlin aşdı bayaq. Yazıq nə yeyib kig

ÜZLÜ QONAQ

Bir evə üzlü bir qonaq gəlir. Qonağın gəlişi ev sahibinin ürəyindən olmur. Kişi bir neçə dəfə arvadına deyir:

– Dur çaydan, çörəkdən gəti, qonaq uzaqdan gəlib, ajdı.

Arvad özünü eşitməməzliyə vurub kirmişjə dayanır.

Qonaq arvadı hərəkətə gətirmək üçün dillənir:

**Bu gəlin nazlı gəlin,
Ördəynən qazlı gəlin,
Bəzənib tovuz kimi
Nejə də sazlı gəlin.**

Gəlin qonağın qırımını başa düşüb, ürəyində deyir: "Ay özün öləsən, bu saat sənə bir toy tutum ki, dediyinə peşman olasan".

Gəlin ehmalja qalxır, qonağın qabağından keçərkən bir ədəbsiz hərəkət edir. Qonaq diksinir. Bu səfər gəlin deyir:

**Bu qonaq nazlı qonaq,
Ördəynən qazlı qonaq.
Sənin kimi bir üzlüyə,
Hələ bu da azdı qonaq.**

QIZLA QARININ MƏHƏBBƏTİ

Bir qoja qarı ilə javan bir qız bir yeniyetməyə vurulur. Hər ikisinin ürəyindən keçir ki, oğlan onu alsın. Oğlan bunların məqsədini başa düşür. Hər ikisini çağırır şortləşir:

– Bu gejə hər ikiniz çöldə qarın üstündə yatajaqsınız. Sabaha hansınız sağ çıxsanız onu alajağam.

Razılaşırlar. Oğlan gedir.

Qız bir tərəfdə, qarı da bir tərəfdə qarın üstündə otururlar. Bu ara qız dillənir:

**Titrəmə dizim, titrəmə
Qar qıza neynər?**

Qarı da o tərəfdə dizini qujaqlayaraq soyuqdan büzüşür və ha çalışır dişlərinin taqılığını saxlaya bilmir. Qıza yanıqlıq vermək üçün əsə-əsə deyir:

**Titrəmə dizim, titrəmə
Bu gün qar qujarsan
Sabah da yar qujarsan.**

Sabahı günü oğlan gəlib görür ki, qızın azja nəfəsi gəlir. Qarıya yaxınlaşanda görür ki, bu bildirdən ölüb. Bu jür şaxtaya qarı sümüyü tab gətirə bilərmi?

TOYUĞUN HİKKƏSİ

Deyirlər dünya bina olanda bütün janlılar nə edəcəyini bilmir. Axı onlar hərəkət etməyi baxırmıdılar. Haqdan səda gəlir ki, sabah allah janlıların yarısına qaçmaq, yarısına yerimək, yarısına sürünmək rüsxatı verəjək. Quşlara da göydə uçmaq kimi qabiliyyət verəjək. Bütün quşlar öz-özünə həyəjan keçirməyə başlayırlar:

– Görəsən allah mənə uçmaq üçün rüsxat verəjəkmə? Quşların içərisində təkjə toyuq özündən razı halda gəzinir, həmjinslərinə deyir:

– Nə qəm dəryasına batmışsınız?

Quşlar javab verirlər.

– Düşünürük ki, görəsən allah qoyajaqmı biz uçaq.

Toyuq onlara gülərək deyir:

– Sizi bilmirəm. Mən sabah allah qoysa da qoymasa da ucajağam.

Bu sədani eşidən Allah toyuğu nə quş kimi ucağa, nə də yaxşı yeriməyə qoyur.

BİZDƏN BAŞQA KİMİ VAR

Keçmiş zamanlarda iki qardaş varmış. Ata-anaları öldükdən sonra böyük qardaş atasının mülkünə varis olur. Onun arvadı kiçik qardaşı gözümçixdiyə salır. Hər gejə ətirinə qayını haqqında hərzə-hədyan söyləyir. Böyük qardaş susur.

Bir gün arvad öz hökmünü verir:

– Bu evdə ya mən qalmalıyam, ya da sənin qardaşın. Bədi daha dözə bilmirəm.

Söhbəti eşidən kiçik qardaş baş götürüb uzaq bir vilayətə gedir. Daha onlar bir-birindən xəbər tutmurlar.

Aradan xeyli vaxt keçir. Bir gün kiçik qardaş öz el-obası, qardaşı üçün bərk darıxır. Ayından-oyundan alıb heybəsinə doldurur, atasının vilayətinə gəlir. Onu qonşusu tanıyır. Salam-kalamdan sonra qonşu arvadı qaçır onun qardaşını muştuluqlamağa. Qardaşını evdə tapmır, onun arvadını muştuluqlayır:

– Gözün aydın, qayın gəldi.

Arvad halını pozmadan:

– Nəyimin qayınadı. Birjə bu kəmidi. Qayını qaynara düşsün.

Muştuluqcu arvad pərt olur. Özünü o yerə qoymuyub deyir:

– Çiyində heybəsi var.

Qardaş arvadı heybə sözünü eşidjək dikləib deyir:

– Gəlir-gəlsin, bizdən başqa kimi var.

SƏN HƏMİNKİ MÜLKÜSƏN

Birininin Mülkü adlı bir dostu varmış. O hər dəfə dostunun evinə qonaq düşər, yeyib-içdikdən sonra dostunu evinə qonaq çağırır, deyərmiş:

– Mən çox istərdim ki, sən də bizə qonaq gələsən. Plov yaxşıdır, dəm sizdə, dəm bizdə. Sən bizə gələsən Mülkü sənə bir hörmət göstərər ki, ömrün boyu unutmazsan.

Bir gün kişi dostu Mülküyə qonaq gedir. Mülkü eşidir ki, dostu qonaq gəlir. Arvadına deyir ki, qonağa deyərsən ki, kişi evdə yoxdu. Mülkü tələsik üz tutur küllüyə sarı. Aradan bir az keçməmiş görür ki, budu dostu düz onun üstünə gəlir. Mülkü özünü itirmədən kürkünü çevirib tərsinə geyir, papağını da gözünün üstünə basıb başlayır küllüyü eşələməyə. Kişi Mülküyə çatıb salam verir. Mülkü tanımır kimi başlayır öz-özünə mızıldanmağa. Kişi dostunun e'tibarsızlığını görüb deyir:

**Dəyşmişən kürkü sən,
Sən həminki Mülküsen.
Özgə evində aslan
Öz evində tülküsen.**

Kişi atını çevirib üz tutur evinə sarı.

BAŞINI KEÇƏL ELƏMƏ, HƏR KEÇƏLİN TALEYİ BİR OLMAZ

Padşahın keçəl bir nökeri var imiş. Keçəl çox işlək adam olduğundan ona hörmət edərmiş.

Keçəlin qonşusu olan bir kişi nöker keçəlin belə eys-ışrətdə dolandığını gördükdə elə bilir ki, padşahın bütün keçələrdən xoşu gəlir. Odu ki, başını tamam qırxdıraraq padşahın sarayına tərəf gedir.

Bu zaman vəzirin əlahtıları vəzirin arvadı ilə xosunlaşan keçəli axtarmaq üçün küçəyə çıxır, bu kişini tutub öljünjəyə qədər döyürlər. "Başını keçəl eləmə, hər keçəlin taleyi bir olmaz" məsəli də buradan yaranıb.

HƏR DƏQİQƏNİN BİR HÖKMÜ VAR

Bir kişini dar ağajından asmağa gətirirlər. Jəllad ipi onun boğazına keçirmək istəyəndə kişi ondan xahiş edir ki, onu bu ağajdan yox, o biri ağajdan assın. Jəllad gülümsünüb deyir:

– Onsuz da səni asajağam. Bunun nə fərqi var, bu ağaj olmasın o biri ağaj olsun?!

Kişi javabında deyir:

– Sənin üçün fərqi olmasa da mənim üçün var.

Jəllad kişini bu dar ağajından aralayıb o biri dar ağajının yanına gətirir. Elə ipi onun boğazına keçirən zaman çapar şahın kişi haqqında fərmanını jəllada yetirir. Fərmanda yazılır ki, kişinin heç bir günahı yoxdu, azad edilməlidir.

Ölümdən xilas olan kişi sevinjle jəllada deyir:

– İndi gördümmü hər dəqiqənin bir hökmü var!

DOVŞAN GAVA, SƏN GAVA

Mahir bir ovçunun son günlər əli gətirmir. O, sübh tezdən axşam şər qarışana qədər xeyli gəzib dolanırsa da qarşısına heç nə çıxmır ki, çıxmır.

Bir dəfə ovçu adəti üzrə yenə ova çıxır. Xeyli gəzib dolaşır. Gü-nortayadək gəzmədiyi yer qalmır, anjaq ovu yenə uğursuz olur.

Kişi tüfəngini çiyinə salıb kor-peşman üz tutur evə sarı. Hər şeydən əli üzülən ovçu təpəyə çıxarkən təsadüfən bir dovşan da o tərəfdən gəlib təpəyə çıxır, ovçu ilə üzleşir. Kişi özünü düzəldənə kimi dovşan gözdən itir. Həmin vaxtdan da "dovşan gava, sən gava" məsəli işlədilir.

ALÇA PAYI

Belə deyirlər ki, Alça payı adlanan yerin sahibi dövlətli adam imiş. O qardaşlarını, kənd jamaatını öz bağında işlədirmiş. Üzüm bağlarının qoruqçusu fağır bir adam imiş. Bir neçə ildən sonra qoruqçu işdən çıxır, zəhmət haqqını almaq üçün mülk sahibinin yanına gedir. Sahibkar qoruqçunun məqsədini bildikdən sonra oğlunu çağırır deyir:

– A bala, get bu kişinin zəhməti müqabilində onun alça payını ver getsin.

Oğlan kişini bağa aparır, ona bir neçə alça verib bağdan qovur.

Həmin vaxtdan da bu yerə "Alça payı" deyirlər.

ÇIXAR GƏLƏR, OY, OY

Rəvayətə görə bir əzəzil qaynananın üç gəlini var imiş. Bu gəlinlər işgüzar, bəjarıqlı, mehriban imişlər. Qaynana onların əməyini qiymətləndirmir, gəlinlərlə kobud rəftar edirmiş.

Bir gün qaynana xörək bişirib onu evin ortasına qoyur. Torpaq döşəməyə isə şirə çəkir ki, əgər gəlinlər xörəkdən götürsələr bilsin. Gəlinlərin biri həyətdəki uzunqulağı minib evə girir, xörəkdən başqa qaba çəkib həyəte gətirir. Onlar doyunja yeyib gülüşürlər. Qaynana evə qayıdanda görür ki, evdə iz var. İş başa düşüb deyir: "İz uzunqulağında, fel gəlinin". Qaynana bərk hirsələnib xəstələnir. Elə yataqda hey deyir ki:

– İçdi, içdi, bilmirəm hardan götürüb içdi?

Qaynananın halı pisləşir, o ölür.

Gəlinlər bir-bir ağlayırlar. Böyük gəlir deyir:

- Uzaq-uzaq oy, oy!.. (Yə'ni uzağa aparın).
- Ortanjil gəlin:
- Dərin-dərin oy, oy!.. (Dərin basdırın).
- Kiçik gəlin isə daha bərkədən ağlayır:
- Mən onu elə görmüşəm çıxar gələr oy, oy!..

ZƏRDÜŞT PEYĞƏMBƏR QARABAĞDA

Rəvayətə görə Zərdüş peyğəmbər bu yerlərə atlı, dəvəli gəlmiş. At yorulduğuna görə onu bir kənddə qoyub keçir ki, qayıdan baş aparsın. Peyğəmbər qayıdanda kəndi tapa bilmir. Jamaat soruşur ki, axtardığı neçə kənddi?

O deyir:

– Qara bağı var idi.

Bu soraqla kəndi tapırlar. Həmin vaxtdan kəndin adı Qarabağlı qalır. Sonralar bu yerin hamısına Qarabağ deyirlər.

BƏHRAMTƏPƏ

Belə deyirlər ki, Sasani sərkərdəsi Bəhram jubin bu yerlərə ova gələr, qoşunu döyüşə hazırlayarmış. O vaxtı Bəhram indiki Bəhramtəpənin yanına düşmüş. Elə o vaxtdan Bəhram sözü yayılmış, yer adları, adam adları olmuşdur.

Bəhramtəpə İmişli rayonunun ərazisindədi.

PƏNAHXANIN SƏRGÜZƏŞTLƏRİ

Rəvayətə görə Pənahxan ilk dəfə Ağjabədi rayonundakı Boyat-Bilağan qalasını tikir, burada bir neçə il məskən salır. Pənahxan xanlığa məxsus atları Boyatdan 10-15 km. aralıda yerləşən bir kənddə saxladır.

Həmin kənd o vaxtdan Mınəxorlu adlanmışdır.

Pənahxanın Qarqar boyu atlara qulluq edən nalbəndxanası, javan atları öyrətmək üçün "jıdırbaz"ları olub. "Jıdırbaz" ən çəpik, yaxşı at çapan, yüngül, qabiliyyəti olan javanlar imiş.

Onlar xam dayçaları boğub öyrədir, minib təlim keçirmişlər. Sonra təhvil vermişlər "igidlərə".

Həmçinin Pənahxanın Ağdamda Şıxbabalı, Saybalı kəndlərindən ta Novruzlu, Yusifjanlı kəndlərinə kimi dəmirçixanaları, qılınj düzəldən, yəhərqaşını düzəldən, üzəngi, jilov düzəldən sənətkarları varmış.

Pənah xanın Ağdamda, başqa yerlərdə döyüş paltarları, papağı tikən

yerləri olduğunu qoşa babalardan eşitmişik. O, qoşuna "igid" qəbul edəndə onu sınaqdan keçirmiş. Qabiliyyətinə görə də qəbul edirmiş. Bəna, dülgər, aşbaz, dərzi, atsaxlayan, qılınj, xanjal düzəldən kimi sənətkarlar onun yanına toplaşarmışlar.

BALA DƏRDİ, QUYRUQ DƏRDİ

Yoxsul bir kişi dağ döşündə qoyun otarırmış. Günorta çağı qoyunlardan birini sağır ki, nahar etsin. Elə ki, qoyunu doluya sağıb qurtarır, ayağa qalxmaq istərkən görür ki, nəhəng bir ilan üstünü alıb. Kişi xeyli kənara tullanır. İlan südün üstünə jumub onu içməyə başlayır. Südü içib qurtaran kimi dilinin altından bir onluq qızıl salır, kişiyə baş öyib gedir. Kişi qızılı jibinə qoyub, axşam evə gəlir. Əhvalatı arvadına danışır. Arvad ağıllı, tədbirli, təjribəli imiş. Ona görə də kişisinə tapşır ki, sirri heç kəsə açmasın, hər gün oraya gedib, eyni yerdə eyni işi davam etdirsən. Kişi onun dediyi kimi də edir. Hər gün bir qab süd verib, ilandan bir onluq qızıl alır. Bir neçə müddətdən sonra kişi ağır xəstələnir, yataqdan dura bilmir. İlanla "sazişi" arvadına həvalə edir. Bir həftə də arvad ilana süd verib, bir qızıl götürür.

Günlərin birində arvadın da ayağı sərpir, yeriyə bilmir. İş yeganə oğlanlarına həvalə edirlər. Oğlan bir-iki gün vəzifəni yerinə yetirəndən sonra belə qərara gəlir: "Nə qədər süd daşımaq, yol gedib-gəlmək olar? Yaxşısı budu ki, ilanı öldürüm, yuvasını qazım, biryolluq qızılların hamısını götürüb gedim. Həm də ola bilər ki, ilanın başına bir iş gələr, tək-tək qızıldan da əlimiz çıxarg".

Oğlan ağajla ilana güjlü bir zərbə endirir. İlanın quyruğu düşür, lakin tullanıb oğlanı çalır. Oğlan ölür.

Bir neçə gündən sonra kişi ilanın yanına gəlir, baş vermiş əhvalat üçün ondan üzr istəyir. Nə qədər çalışırsa, ilan yola gəlmir ki, gəlmir. O, kişiye belə deyir:

– A kişi, artıq bizim dostluğumuz baş tutmaz. Nə qədər yaxşılaşsaq da, sənin ürəyindən bala dərdi, mənimkindən isə quyruq dərdi çıxmıyacaq.

ÇOBAN BAYATISI

Varlı bir ağanın böyük qoyun sürüsü varmış. Bir javan oğlan ağanın sürüsünü otarırmış. Çoban çox ağıllı, fərasətli, mərd bir oğlan olduğuna görə ağanın Bəsti adlı gözəl qızı onu sevirmiş. Çoban hər gün sürünü otlağa yayar, özü də yanını xınalı qayaların üstünə qoyub tütəkdə sevgilisi Bəstiyə qoşduğu mahnıları çalarmış. Bəsti uzaqdan olsa da bu mahnılara qulaq asarmış.

Bir gün çoban sürünü otlaqda otarkən bir dəstə quldur sürüyə hüjum

edir. Çoban ağasının sürüsünü düşməyə verməmək üçün təkbaşına onlarla əlbəyaxa vuruşa girir. Lakin düşmən çox olduğundan onu məğlub edib qolunu qəzil ilə bağlayır, sürünün qabağına qatıb aparırlar.

Çoban artıq hər şeyin bitdiyini görüb, düşməndən xahiş edir ki, ijjazə versinlər sonunju dəfə ürək dolusu bir tütək çalıb bayatı desin.

Çobana ijjazə verirlər. O hündür bir qayanın üstünə qalxıb yanıqlı-yanıqlı tütək çalaraq oxuyur:

**Ağam qızı Bəsti, gəl,
Düşmən yolu kəsdi gəl.
Çəkdilər məni dara,
Qəzil qolum kəsdi gəl.**

Bəsti sevgilisinin kədərli səsinə eşidib tez atasına xəbər verir. Atası adamları ilə atlanıb çobanın köməyinə tələsirlər. Qısa vuruşmadan sonra sürünü, çobanı xilas edirlər. Çobanın bu məharəti hamını heyran edir. Varlı ağanın çobana hörməti birə beş artır.

DAHA YAZA NƏ QALDI

Qədim zamanlarda ujsuz-bujaqsız qoyun sürüsü olan varlı bir kişi varmış. Vaxt olur, qış çox sərt gəlir kişinin qoyunları otlaq sarıdan qıtlıq çəkir, qırılmaq təhlükəsi qarşısında qalır.

Qonşu kənddə geniş torpaqları, otlaqları ilə məşhur olan bir xaçpərəst yaşayırmış. Varlı kişi nələj qalıb xaçpərəstə mürəjət etməli olur. Ondən xahiş edir ki, qış qurtarana qədər qoyun sürüsünü otarmaq üçün ona otlaq sahəsi versin, əvəzində nə istəsə verməyə hazırıdır.

Xaçpərəst bilirdi ki, onun gözəlliyi ilə aləmdə məşhur olan ərkan bir qızı var. Buna görə də varlı kişiyyə deyir ki, qızını ona versə xahişini yerinə yetirər.

Xeyli müddət dərin xəyala qerq olan varlı kişi çar-naçar bu sevdaya razılıq verməyə məjbur olur. Qız isə başqa bir javanı öz elinin-obasının igidlərindən birini sevirdi. Bu yaxın günlərdə oğlan elçi göndərüb qızın atasının razılığını almalı idi.

Atasının bu sevdaya razılaşdığını görən qız Allaha yalvarıb onu bu bələdan qurtarmağı diləyir. Bu yalvarışın heç bir xeyri olmadığını görən qız atasının yanına gəlib, göz yaşları təkərək e'tiraz dolu ürəyini boşaldır:

– Ata, bir qədər səbr elə, yaza nə qalıb ki, hər yan göyərər, sürülərimiz otlayar.

– Nə danışsən qızım! Gör hələ yaza nə qədər var?

Əli hər yerdən üzülən qız son dəfə bir bayatı çəkir:

**Aşiq yaza nə qaldı,
Halım yazana qaldı.
Ülkər yana sallandı,**

Daha yaza nə qaldı.

Bundan sonra kişinin ürəyi yumşalır, sürülər qırılma da qızı xaçpərəstə verməyəjəyinə söz verir.

ÜÇ HADİSƏ, ÜÇ YOZUM

Belə rəvayət edirlər ki, Məhəmməd peyğəmbər yol ilə gedirmiş. Yanında da bir şəxs var imiş. Onlar yolun kənarında bir qanjığın yatdığını görürlər. İt başını qaldırmamış küçüklər qanjığın qarnında hürüşür.

Bir müddət keçəndən sonra görürlər ki, bir şəxs bir jüt öküz sağdan, bir jüt öküz soldan arabaya qoşub, hər birin də qoşduğu səmtə vurur.

Bir müddət gedəndən sonra şahid olurlar ki, quşlar haram leşin üstünə tökülüb öz dillərində dua oxuyurlar.

Bir yerdə həmin şəxs Məhəmməd peyğəmbərdən soruşur ki, ya peyğəmbər, məni agah elə görüm bu gördüklərimizin mə'nası nədi?

Məhəmməd peyğəmbər belə nəql edir ki, birinci əhvalatın mə'nası odur ki, bir zamana gələjək böyüklər duran yerdə uşaqlar danışajaqlar. İkinci, iki adamın sözü bir yerdə gəlməyəjək, biri sola, biri sağa gedəjək. Üçüncü də onu göstərir ki, həmin vaxtın başbilənləri rüşvət alıb müftəxorluq eləyib, qanun-qaydadan dəm vurajaqlar.

AY İLƏ GÜN

Əfsanəyə görə Ay ilə Gün bəj-qardaş imiş. Anası saji külləyirmiş. Uşaqlar dalaşır. Ay bəjisi Günü döyür. Anası əli küllü-küllü uşağa bir sille vurur. O vaxtdan Ayın üzündə ləkə qalır.

İZ EŞŞƏYİN, FE'L GƏLİNİNDİ

Deyilənə görə yaman bir qaynana olur. Evdə hər şeyi gilidliyə qoyurmuş. Un-dən olan yeri də kül eləyirmiş ki, un alıb çörək bişirən, buğda alıb qorğa qovuran olsa izi tapılsın. Özü isə uzaq səfərə çıxır. Qayıdır ki, una, buğdaya toxunulub, üstündən alıb bişiriblər. Lakin küldəki iz eşşəyin izi olur.

"İz eşşəyin, fe'l gəlinin" ifadəsi də bundan qalıb.

ÖLMƏ KAFİRİM, ÖLMƏ

Rəvayətə görə Hüsülü kəndi ilə Rənjbərlər kəndi arasından böyük su axırmış. Adamlar bir kənddən o birinə gəmi-qayıqla keçirmişlər. İmamlarla Yezidin davasında imamlardan biri yezidi hərləyib gətirib həmin suyun sahilinə. O da (yezid) qorxusundan suyu hoppanıb keçib. İmam Yezidin

dalısınjan (yaxşı hoppandığı üçün) belə deyir:

"Ölmə kafirim, ölmə!"

Elə o vaxtdan da həmin yezid durur. İndi o qədər nazilib ki, kibrit qutusunun içərisində pambığa bükülü saxlanılır.

BOYUN BAĞI

Birininin olub-qalan bir atı varmış. Kişi atına xüsusi qulluq göstərmiş. Gündə bir neçə dəfə ona baş çəkər, ot-ələf verərmiş. Bir səhər kişi adəti üzrə atına baş çəkmək üçün tövləyə girir, gözlərinə inanmır. At qan tər içində tövşüyürdü. Kişi məəttəl qalırsa da heç kimə bir söz demir. Səhərisi gün tövləyə girərkən yenə də atı tövşüyən görür. Sanki atı minib o qədər çapıblar ki, elə bil bu saat ürəyi partlayacaq. Özü də atın quyruğu ilə yalı möhkəm hörülmüşdü. Fikir kişini götürür. Görəsən bu kim ola? Tövlənin qapısı qıfıllı olduğu halda atı kim minə bilərdi? Kişi axşamdan atı çullayır, çulun üstünə isə xeyli qır tökür. Səhər tezdən tövləyə gəlib görür ki, at yenə də tövşüyür, sanki bu saat partlayacaqdır. Atın da belində bir jin oturub. Jin ha çalışır, yenə də özünü qırdan kənar edə bilmir. Kişi tez bir iyənə götürüb jinin yaxasına sanjır. Jin dönüb olur gözəl bir arvad. Kişi onu evinə gətirir, onunla evlənir. Arvad səhər tezdən ev işlərini görər, sonra hara isə gedərmiş, bir də qaş qaralanda qayıdarmış.

Vaxt olur, jinin bir oğlu olur. Jin yırgalanan beşik düzəldərək uşağı ora qoyur. O hər səhər uşağını əmizdirər, adəti üzrə çıxıb gedərmiş. Gedərkən uşağı qonşulara tapşırır, onu da deyərmiş ki, nəbadə uşağın beşiyinin altına süpürgə çəkəsiniz.

Bir dəfə jin yenə sübh tezdən harasa gedir. Qonşu arvadları deyirlər ki, gəlin uşağın beşiyinin altına süpürək, görək nə olacaq. Onlar beşiyin altına süpürgə çəkən kimi uşaq ölür. Bu zaman jin fəryad qopararaq içəri girir. "Əziziniz ölsün, məni işə saldınız" deyərək, meyidi də götürüb gözəndə itir.

Jin bir də görünür. Bir neçə ildən sonra jin yenə qayıdır. Xəmir yoğurur çörək bişirir. Kişi çörəkdən bir loğma ağzına qoyub görür ki, çörək şirindi. Çörəkdən yemir. Arvad bir neçə gündən sonra yenə də xəmir qatmaq istərkən kişi onu busur, görür ki, jin döşlərinin südünü xəmirin içərisinə sağır. Kişi qəzəblənib jini döyür, onu evdən qovur.

Jin yenə də bir müddət görünür. Bir dəfə qonşular həmin kişinin evinə toplaşmış söhbət edirmiş. Çöldə isə qarlı-şaxtılı hava imiş. Birdən qapı açılır, jin ayaqyalın içəri girir. Bərk üşüdüyündən tumanını çirməyib qıçlarını aralı qoyur, oturan arvadları, kişiləri saya salmadan peçin kənarında əyləşir. Alt paltarını geymədiyindən onun bədəni açıq qalır. Arvadlardan biri onun həyasızlığına

dözə bilmir. Şişi peçin içərisinə qoyur. Jinin boynunda isə gözəl munjuqlar, mirvarilər düzülmiş boyunbağısı varmış. Şiş qızarıandan sonra arvad şişi götürüb hələ də özünü düzəltməyən jinin budlarını dağlayır. Jin çıxır qalxarkən arvad əl atıb onun boyunbağısını qırır. Mirvarilər ətrafa səpələnir. Boyunbağına fikir verməyən jin qışqıra-qışqıra bayıra tullanır, qaranlıqda gözəndə itir. Arvadlar jinin boyunbağısını yığaraq öz boyunlarından asırlar. Deyirlər həmin vaxtdan da jin qorxusundan boyunbağı asmış arvadlara yaxın gəlmir.

SEYİD ALI XƏLİFƏNİN YANIX YÜYRÜYÜ HAQQI

Seyid Alı Xəlifə inanılmış seyidlərdəndi. Bir gün kənddə aşıx çalırmiş. Oğlu, gəlmi qujağında uşaq izin istəyirlər ki, gedib aşığa qulaq assınlar. Seyid Alı javab verir ki, oğul, sən nə danışırsan, biz seyidik, bizə aşıq yaraşmaz.

Oğlu deyir:

– Ağa, izin vermirsən vermə, özümüz gedirik.

Seyid Alı bildirir ki, eybi yoxdu, gedin, sizi görüm gedib qayıdın gələsiniz evli-əşikli elə yanasınız ki, bir Hacı Əsgər (oğlunun oğlu, yəni nəvəsi) qalsın.

Həmən geç ev-əşik elə yanır ki, külü qalır. Birjə evin iki diryəi yanmır. Yüyürük də o iki dirəkdən asılı imiş. Uşaq yüyürüyün içində salamat qalır. O vaxtdan Seyid Alının jəddinə and içib deyirlər: "Seyid Alı Xəlifənin yanix yüyürüyü haqqı".

QIZLA ÇOBANIN MƏHƏBBƏTİ

Belə deyillər ki, bu vilayətdə bir çoban varmış. Çoban çox namuslu, qeyrətli bir insanmış. Həm gözəl, həm boylu-buxunlu gənç olan çoban şahın qızını, qız da çobanı sevirmiş. Qız gizlin-gizlin çobanla görüşər, atasının xəbər tutajağından, qəzəblənəyindən qorxarmış. Atalar deyib ki: "Şeytan ölmüyüb, sağdı". Şeytanlar şaha xəbər aparır ki, bəs nə durmusan, qızın o gədəynən gizlində görüşür. Şah qəzəblənir, and içir ki, qızını da o gədəynən bir yerdə doğrayacaqdı. Onların üstünə qoşun yollayır. Qoşunun onlara yaxınlaşdığını görəndə qız əllərini göylərə qaldırır deyir: "Ey ilahi əyər varsansa bizi bu qoşundan, atamın qəzəbindən xilas elə". Qəflətən yanlarındakı daş qalxır, onun altından yol görünür. Hər ikisi bu daşın altına girirlər. Daş örtülür. Qoşun gəlib çatanda heç nə görmür. Bu iş məəttəl qalırlar. Qoşun geri qayıdır, o gündən qız ilə çoban qeyb olur.

Rəvayətə görə o daşın hər iki yanından bir qızıl gül qalxıb bir-birinə qovuşmaq istəyir, anjaq daş onlara mane olur. İndi jamaat həmin daşa ojaq kimi sitayiş edir, oraya nəzir qoyur, qurban kəsirlər. Deyilənlərə görə kim ojağa nəzir eləsə niyyəti hasil olur.

TİLSİMLİ QAMÇI

Keçmiş zamanlarda bir xoşbəxt ailə varmış. Ataynan ana yaman-yaxşı üç körpə uşağı böyüdülmüş. Ana qayğısı ilə böyüyən körpələr xoş günlər keçirmişlər. Tale bu xoşbəxtliyi uşaqlara çox görür. Anaları ağır xəstələnilir. Ana son nəfəsində ərinə yanına çağırır, nə isə ona xəlvəti deyir, ömrünü balalarına bağışlayır. Bir müddətdən sonra kişi tündməjaz, bədxasiyyət bir qadınla evlənir. Həmin gündən də uşaqların bəlalı günləri başlanir. İlk gündən ögey ananın uşaqlardan xoşu gəlmir, onların gözəlliyinə, deyib-gülmələrinə paxıllığı tutur. Əri evdə olmayanda uşaqlara olmanın əzab verir. Yazıq uşaqlar qorxudan atalarına heç nə demirlər.

Bir gün kişi görür ki, uşaqların giləs kimi qırmızı yanaqları zəfəran kimi saralıb. Əvvəllər qəhqəhələri aləmi başına götürən uşaqlar son günlər laldinməz olublar. O saat bilir ki, arvad uşaqlara gün vermir. Çox fikirləşdikdən sonra uşaqların anasının son nəfəsində etdiyi vəsiyyət yadına düşür. Arvadını çağırır deyir:

– Uşaqların ixtiyarını sənə verirəm. Nə vaxt sözüne baxmasalar onları divardan asılmış qamçı ilə döyəsən. Uşaqların qorxudan ürəkləri titrəyir. Həmin gündən arvad adı şeyləri bəhanə edərək uşaqları gündə bir neçə dəfə döyür. Bir xeyli bu minvalla gedir. Arvad görür ki, əvvəllər döyülən, fəryad qoparan uşaqlar, qamçı ilə nə qədər döyülsələr də səslərini çıxarmırlar. Özü də uşaqlar gündən-günə gözəlləşir, gümrahlaşırlar. Arvad başa düşür ki, qamçıda nəşə bir sirt var. Xəlvəti bir otağa çəkilərək üstü parça ilə örtülmüş qamçının parçalarını açmağa başlayır. Birdən o, dəhşətlə çığırır bayıra qaçır. Sən demə o adi qamçı deyil, uşaqların anasının parçaya bükülmüş əli imiş.

TOY RƏVAYƏTLƏRİ

Adətə görə toyu olan qızın anası kürəkəninə, qızının qayınlarına, oğlanın atasına, anasına, yaxın qohumlarına yun əljək, yun jorab toxuyarmış. Bunlar qızın jehizi olarmış. Kəndin qızları isə ojaqlarının külünü bir yerə tökmüş. Toyu olan qızları bəy evinə küllüyün yanından keçirib aparırmışlar. Bəyin adamları da qızı aparmağa gəldiklərini bildirmək üçün küllüyün yanında dayanar, qızın anası isə qızının jehizlərini bir-bir göstərdikdən sonra, aşıqlar qız qapısına gəlmiş.

Deyirlər bir arvadın qızına elçi gəlir. Arvad toya hazırlıq görmək üçün iki il vaxt istəyir. (halbuki elçiləri üç aydan artıq gejkəldirmək olmaz). Elçilər nələj qalıb razı olurlar.

Arvad əljək, jorab toxumaq üçün yun daramağa başlayır. "Bu gün mənim günüm deyil, düz gündü. Düz günü adamın işi düz kimi ağırlaşır"-deyərək, işini sabaha saxlayır. Səhəri: "Tək günü adam iş görməz. Tək Allahın

adı"-deyir. O biri gün: "Çərşənbə əziz gündü, bu gündə iş görmək yaxşı olmaz"-deyir. "Şənbə günü donuz da tük salmaz", "Bazar günü istirahət gündü"-deyə-deyə arvad günləri bada verir. Bir də eşidir ki, aşıqlar çalır, qızı aparmağa gəlirlər. Başına döyə-döyə qaçır mollanın yanına ki, toyu bir neçə gün də ləngitsin.

Əlbəttə, molla toyu ləngidə bilməzdi. Çünki, adətə görə qızın anasının toxuduğu əljəklə jorabların bir jütü də mollaya çatarmış. Arvad yalvara-yalvara mollaya deyir:

**Adna saxla sən, molla,
Jümə saxla sən, molla.
Toy küllüyə dirənib,
Hara qaçım mən, molla.**

Xülasə, arvadın xəstələndiyini zənn edən aşıqlar çala-çala qız qapısını kəsirlər. Adətə görə qızın anası jehizləri bir-bir göstərər, molla isə yazarmış. İndi isə qızın anası nə edəcəyini bilmir, hövlək içəri girir, ətəyinə yığıdığı jehizləri mollaya göstərərək deyir:

**Yumru yumaq, yaz, molla,
Yastı kələf, yaz, molla,
Uzun dühjə, yaz, molla.**

Bəyin atası görür ki, bu tənbelin qızı iki ildə heç bir iş görməyib. Hələ ona iki il də lazımdı ki, əljək, jorab toxusun. Qızı da anasından betərdi. Odu ki, arvadın sözünü kəsərək üzünü mollaya tutub deyir:

**Lazım deyil bizə belə qız, molla,
Bundan belə nə yazırsan yaz, molla.**

"Anasına bax qızını al, qırağına bax bezini al"-deyiblər. Belə də demişlər ki, "Anası çıxan ağajı balası budaq-budaq gəzər". Belə də demişlər ki, "Uşaq diş ilə, gəlin iş ilə". Vay o hala ki, tənbellə ömür-gün yoldaşı olasan. Allah "ver yeyim, ört yatım, gözlə janım çıxmasın" deyənlərdən saxlasın. Atalara qurban olum, belələri üçün yaxşı deyib:

**Əzizim yatan qarı,
Dağların yatan qarı.
Kişinin evin yıxar,
Axsamdan yatan qarı.**

* * *

Bir kişi ilə bir arvad var imiş. Bunlar o qədər kasıb imişlər ki, day deyiləsi deyilmiş. Bir dəfə kişi arvada deyir:

– Arvad, biz nə vaxta qədər belə zülmə dolanajağıq. Deyirəm ki, mən bir neçə qoyun alım. Qoyunlar artıb çoxalar, sən də qoyunların yununu darayib gəbədən, palazdan toxuyarsan. Onları aparıb satırıq. Heç olmasa kasıbcılığın

daşını biz də atarıq. Arvad üzə "hə" deyirdisə də ürəyində düşünürdü ki, "vay dədəm, vay. Mən bu işləri neçə görəyəm".

Bu zaman onların süfrəsinə bir donuzanqurdu düşür. Kişi onu öldürmək istəyir. Arvad çığırır:

– Ay kişi, sən atanın goru ona dəymə.

Kişi məətəl qalır.

Arvad kişini "başə salır".

– O mənim xalamdı. Bizə qonraq gəlib. Bizim nəsil bayaq sən dediyin işləri görəndə donuzanqurduya dönür.

ALLAH DADINA ÇATSIN

Belə rəvayət edirlər ki, keçmiş zamanlarda bir dəmirçi varmış, onun da çox gözəl, tayı-bərabəri olmayan bir zənəni varmış. Bir gün bu ölkənin şahı öz vəzir-vəkiliyə, əyanlarıyan dəmirçinin evinin yanından keçir, görür ki, həyətdə bir zənən var yemə, içmə xətti-xalına, gül jamalına tamaşa elə. Padşah bir könüldən, min könülə aşiq olur bu zənənə. Deyir: "Vəzir, dünya dağılsa da mən bunu özümə övret eliyəm gərəkdir".

Vəzir deyir:

– Şah sağ olsun, əmr eləginən dəmirçi səhərdən günortaya qədər 40 atın nalın, mıxın hazırlasın. Yəqində ki, düzəldə bilmiyəjək. Sən də əmr elə boynunu vursunlar, övrətini al.

Tədbir padşahın ağına batır. Əmri verir. Dəmirçi bu əhvalatı arvadına danışır. Arvadı deyir:

– Get allah kərimdi, allah belə divanı götürməz.

Dəmirçi arvadıyan halallaşmış gedir. Allah özü göydən baxırdı, düz üç dəfə gün günortanın yerinə çatanda günü dala qaytarır. Dəmirçi bu işə özü də məətəl qalır ki, bu nə işdi. Xəbər gəlir ki, bəs şah qafıl ölüb, düzəldiyin nalları mismar elə ver tabıtə vursunlar. Dəmirçi nallara baxır ki, bir göz qırpmında hamısı dönüb mismar oldu. Dəmirçi sevinə-svinə evinə gəlir. Arvadına əhvalatı danışmış, deyir:

– Arvad, hazırlaş gedək bulaq başına.

Bulağın başına çatanda görürlər ki, ovçu ovunu tora salıb. Əlini göylərə qaldırır deyir: "Ey günü günortadan qaytarıb, mismar eliyən allah, ahunu da balasına yetir". Bir də baxıb görür ki, ahunun düşdüyü tor para-para olub töküldü, ahu sevinə-sevinə özünü balasına yetirdi.

O vaxtdan belə bir məsəl var: "Allah günü günortadan qaytarır, nalı mismar eliyif, ahunu balasına yetirif, sayılı borjdan qurtaran Allahdı".

YALAN AYAQ TUTAR, AMMA YERİMƏZ

Məsəl var deyəllər: "İsfahan burda deyil, amma yüz iynə boyu burdadı".

Bir gün bir yalançı jamaata deyir: Bilirsiniz, mən İsfahanda yüz iynə boyu tullanırdım".

Deyillər ki, bala İsfahan burda deyil, amma yüz iynə boyu burdadı, tullan gərəkdir neçə tullanırsan?

Görür ki, yalanı üzə çıxırdı, deyir: "Yox, gedin İsfahanı gətirin bura, mən yüz iynə boyu tullanım".

Yalançıya javabında deyirlər ki, yalan ayaq tutar, amma yeriməz.

BU HƏNA O HƏNADAN DEYİL!

Rəvayətə görə gözəl xasiyyətli bir şahın uşağı olmurmuş. Çoxlu nəzir-niyazdan sonra həmin şahın bir qızı dünyaya gəlir. Adını da Narin qoyurlar. Şahın hörmətinə, uşağın dünyaya gəlməsi münasibətilə adət qoyurlar ki, ölkənin adamları şahı öz ailəsi ilə birgə gündə bir evdə qonaq etməlidirlər. Jamaat növbə ilə sevimli şahı, onun ailəsini qonaq saxlayır. Hətta, hörmət əlaməti olaraq uşağın əllərinə həna da qoyurlar. Günürlər belə bir-birini əvəz edir, hər dəfə hənalı əllərini yellədə-yellədə gələn qız əllərini atasına göstərir, şah isə qızını öpüb, sonra onun hənalı əllərini öpüşlərə qərər edirdi.

İş elə gətirir ki, firavan böyüyən qızın bir gün ərə verilmə mərasiminə toplaşır. Qızın əllərinə yenə həna qoyurlar. Narin yenə qaça-qaça, hənalı əllərini havada yellədə-yellədə gəlib atasının yanında dürür ki, atası onu öpsün. Ata isə əvvəlkindən fərqli olaraq bu dəfə özünü jiddi aparır, qızına deyir:

– Qızım, bu dəfə bu hənalı əldən öpmək olmaz. Bu həna o, hənadan deyil.

Qız utanır, tez başını aşağı salıb otağı tərk edir.

Rəvayətə görə elə məsəl də o vaxtdan qalıb. Bu həna o, hənadan deyil.

SƏBR ELƏ SƏBR DAŞIM, SU BARDAĞIM, QIN BIÇAĞIM

Belə rəvayət edirlər ki, bir padşahın qızı uzaq səfərdən qayıdarmış. Qız bərk susayıbmış. Birdən gözünə bir darvaza sataşır. Karvandan aralanıb su içmək üçün ora gəlir. Qapıdan içəri girən kimi qapı bağlanır, qız nə qədər çalışırsa qapını açə bilmir. Karvan uzaqlaşmış gedir. Ələtsiz qalan qız həyəti gəzir, bir kimsəyə rast gəlmir. Bütün otaqları dolanır, axırıncı otaqda taxtrəvanda bir gözəl oğlanın yatdığı görür. Mə'lum olur ki, oğlanın üzərinə sanjılmış iynələri götürmək, onu sağaltmaq lazımdır. Bu minvalla qız yeddi ilə yaxın oğlana qulluq edir. Vaxta az qalanda bir gün yenə darvaza açılır, bir qaraçı qızı içəri daxil olur. Təklidən tənəgə gələn qız bunu görəndə sevinir. Bir müddət bərabər dolanırlar. Artıq oğlanın üstündə birjə iynəsi qalıbmış. Qız təsadüfən həyəte çıxır. Qaraçı qızı fürsətdən istifadə edib iynəni götürür. Oğlan asqırıb oyanır,

qaraçı qızını başının üstündə görəndə onunla evlənməyi qərara alır. Amma oğlan ikinci qızı görəndə onun gözəlliyinə valeh olur. Oğlan qaraçı qızına əyib-baş almaq üçün bazara gedir. Padşahın qızı da tez özünü bazara yetirib bir ovuj qızıl verərək bir səbr daşı, bir su bardağı, bir qın bıçağı hazırladır. Qız bunları götürüb geri dönür, hər gün həyətdə ağajların dalına çəkilib: "Səbr elə səbr daşım, su bardağım, qın bıçağım" deyir. Qaraçı qızından xoşu gəlməyən oğlan bu qızla maraqlanır. Səbri tükənən qız bir gün bıçaqla özünü vurmaq istəyəndə oğlan onun qolundan yapışır. Sırrından xəbərdar olan oğlan qızla evlənir, qaraçı qızını isə rədd edir. Qismətdən artıq yeməzlər demişlər. Arzuya çatmaq üçün tələsməmək, səbrlə hərəkət etmək lazımdı.

**Səbr elə halva bişər ey qora, səndən,
Bəsləsən atlas olar tut yarpağından.
BAJANIN ÇƏPLİYİNİ NEYNİRSƏN,
TÜSTÜNÜN DÜZ ÇIXDIĞINA BAX!**

Belə rəvayət edirlər ki, Şah Abbas vəzir Allahverdirxanla ildə bir dəfə xalqın vəziyyətini öyrənmək üçün dərviş libasında kəndbəkənd gəzərmiş. Bir gün onlar axşama düşürlər. Gejələmək üçün yer axtarırlar. Bu vaxt yoxsul bir komadan işıq gəldiyini görürlər. Şah Abbas vəzirinə buyurur ki, həmin evdə gejələsinlər. Onlar içəri daxil olanda orada gözəl bir qız görürlər. Amma qızın bir gözündə azja çəplik var imiş. Bunu görə Şah Abbas üzünü vəzirinə tutub deyir ki, vəzir, bu buxara çox gözəldi, amma hayıf ki, bir az çəpliyi var. Qız da elə sadə qız deyilmiş. Şaha cavab verir ki, bəjanın öyriliyini neynirsən, tüstünün düz çıxmağına bax!

Qızın arif adam olduğunu görə Şah Abbas ona elçi göndərir. Qız isə soruşur ki, Şah Abbas hansı sənəti bilir. Vəzir isə "şaha sənət nə lazımdı"-deyəndə, qız cavab verir ki, sabah şah taxtdan düşsə, nə ilə dolanarg

Belə rəvayət edirlər ki, qızın inadından dönmədiyini görə Şah Abbas qızla ələk toxumağı öyrənir, ondan sonra qız ona getməyə razı olur.

BƏD SÖZÜN JƏZASI

Arazın kənarındakı yoxsul bir daxmada bir qoja ilə qarısı yaşayırmış. Onların qapılarının ağzında bir çeşmə qaynayırmış. Bu su onlar üçün əsil həyat, dolanacaq mənbəyi imiş. İl təhvil olan geje qoja təsadüfən həyətdə çıxır. Çeşməni qur-quru görüb peşman evə qayıdır, yana-yana arvadına deyir ki, "əlim kəsildi, çeşmənin suyu quruyub, biz neyə dolanajağıq?"

Bir azdan qoja yenə həyətdə çıxır, görür ki, bulaq əvvəlki qaydasında qaynayır. Sən demə il təhvil olanda, ağajlar başını yerə qoyduğu kimi çeşmənin də suyu quruyubmuş.

Rəvayət edirlər ki, bir müddət keçəndən sonra qojanın əlləri yaranır.

Onun əlini kəsirlər.

Odu ki, ilin, ayın axır çərşənbəsi bəd söz danışanlar, öz jəzalarını çəkirlər.

EVOĞLU

Rəvayətə görə hələ Evoğlu kəndində heç kim məskən salmayıbmış. Başqa yerdən bir kişi ilə arvad gəlib çıxır həmin yerə. Arvadın yanında başqa kişidən bir qızı, kişinin də yanında başqa arvadın bir oğlu olur. Kişi həmin qadınla evlənir. Günlər, aylar keçir. Həmin qızla oğlan da böyüyür. Arvadın başqa kişidən olan qızını kişinin başqa arvadın oğluna alırlar. Oğlan olur "ev oğlu", "ev kişisi". Guya Evoğlu kəndinin adı da bundan sonra Evoğlu qalır.

KASIBIN OĞLU OLSA KASIB OLMAZ

Keçmiş zamanda bir kasıb kişi olur. Nə qədər çalışır kasıbcılığın daşını ata bilmir. Süleyman peyğəmbərin yanına gəlib deyir ki, ya peyğəmbər mənim əhvalımı Allaha yetir ki, kasıbcılıqdan qurtarım.

Peyğəmbər Allaha üz tutub kasıbın şikayətini ərz eləyir. Səda gəlir ki, mənə hər şey ağıdır. Bu əhvalatdan sonra bir dövlətinin ağına gəlir ki, qoy bu kasıbı dövlətləndirəm. O, bir torba qızıl götürüb kasıbın yolunun üstündəki körpüyə gedir. Görür ki, kişi gəlir. Qızılı körpünün üstünə qoyub gizlədir. Kasıb körpüyə yaxınlaşanda deyir: "Qoy gözümü yumum, görüm korlar körpüdən neyə keçirlər?"

Kasıb kişi ikiəlli gözlerini yumub körpünü keçir. Qızıl isə başqasına qismət olur.

Odu ki, deyirlər, kasıbın ağı olsa kasıb olmaz.

ÖZ ƏMƏLİMDİ

Deyənlərə görə keçmişdə bir ana ilə bir oğlu yaşayırmış. Arvadın gözləri kor imiş. Oğlu böyüdükdən sonra anası yalvarır ki, ay oğul evlən, mənim gözümlə görmür, daha qoşalmışam, həm arzuma çatım, həm də sənə qulluq göstərən olsun. Oğlan anasının sözünü eşidib evlənir. Gəlin zalım çıxır. Arvadın korluğundan istifadə edərək öyləyir. Ərinin müzdurluqla qazandığı çörəkdən, ətəndən anasına vermir. Oğlan evdən çıxan kimi qurbağa tutub bişirir, ət əvəzinə qoyur arvadın qabağına.

Ay ötür, il dolanır arvad dünyadan köçür.

Gəlinin də bir oğlu olur. Oğlu böyüyür, evləndirirlər. Qaynanasına, ərinə qulluq edir. Bişirib, düşürüb yeyirlər. Anjaq gəlin qaynanasına xərkək töküüb gətirəndə baxır ki, boşqabdakı yemək qurbağaya döndü. Gəlin soruşur ki, ay

qaynana, bu nə işdi başıma gəlir. Qaynana javab verir ki, bəli ay gəlin, bu iş öz əməlimdi, indi qabağıma çıxır.

NAĞILLAR

ÜÇ BAJI

Günlərin bir günü Şah Abbas ilə vəzir Allahverdi xan təğyiri-libas olub məmləkəti gəzirdilər. Gördülər bir komadan işıq gəlir. Şah Abbas vəzirinə dedi ki, orda nəşə olub, gəl bir ora baş çəkək. Onlar gəlib komanın pənjərəsindən baxanda gördülər ki, üç baji oturub söhbət edir. Kiçik baji deyir ki, gejinin şəri ötüb, indi Allahın dilək eşidən vaxtdı, gəlin hərəmiz bir dilək diləyək. Böyük qız dedi ki, arzum budu məni vəzirin oğlu alsın. Ortanjıl qız dedi ki, məni də vəkilin oğlu alsın yaxşı olar. Kiçik qız isə dedi ki, qadam şaha da, onun vəkilinə də. Qoy allah məni elə bir mərtəbəyə çatdırsın ki, Şah Abbas mənim hamam boxçamı götürsün.

Şahla vəzir geri qayıtdılar. Şah səhər qırmızı geyib taxta çıxır. Əmr edir ki, filan məhlədə üç baji yaşayır, onları bura götürün. Bajuları gətirirlər. Şah soruşur ki, deyin görək nə arzu etmişdiniz?

Qızlar qorxurlar.

Şah deyir:

– Onsuz da eşitmişəm, yaxşı olar ki, boynunuza alasınız.

Böyük ilə ortanjıl qız arzularını deyirlər, şah üzünü vəzir, vəkilə tutub deyir ki, bunlar sizin gəlinlərinizdi, onların toylarını edin.

Şah üzünü kiçik qıza tutub soruşur:

– Hə, bir din görək, sən nə arzu etmişdin?

Qız javab verir ki, məni öldürsələr də deyəcəyəm. Mən dünən axşam arzu etmişdim ki, Allah məni elə bir mərtəbəyə qaldırsın ki, Şah Abbas hamam boxçamı götürsün.

Şah əmr edir ki, qızın boynunu vursunlar. Vəzir ağıllı idi. Odu ki, şaha deyir, sən qızı öldürsən, başqa şahlar sənə gülər, gəl sən onu öldürmə, sürgün et.

Şah vəzirin sözüne qulaq asıb, qızı sürgün edir.

Bu hadisədən bir neçə il keçir. Günlərin bir günü yenə də Şah Abbas ilə vəziri təğyiri-libas olub gəzirlər. Qaranlıq düşür. Bunlar bir sarayın qapısı ağzına çatırlar. Qapını döyürlər. Nökər onları xanımın yanına aparır. Sən demə bu xanım şahın vaxtilə sürgün etdirdiyi qızmış. Lakin nə şah, nə də vəzir onu tanımır. Qız isə onları tanıyır. Qulluqçulara əmr edir, şah ilə vəzirə layiq yemək gətirirlər. Yeməkdən sonra onlara yataq hazırlanır. Səhər duranda yenə də onlar bu sarayda eyni jür xidməti görürlər. Xanım öz qulluqçularına əmr edir ki, mən sizi nə qədər səsləşəm də, siz çölə çıxmayın. Özü də sonra dalmıja gəlsiniz.

Nə isə Qonaqlar yeyir, içir durub gedəndə xanım nə qədər çağırır, heç kəs çölə çıxmır. Qonaqlara deyir ki, onsuzda sizin yolunuz hamamın qarşısından keçəjək, sən bu boxçanı götür, o da o boxçanı. Şah vəzirinə deyir ki, onsuz da bizi heç kim tanımır, gəl götürək. Onlar boxçaları götürürlər, hamamın qapısına çatanda qız deyir ki, çox sağ olun, şah, əziyyəət çəkdiyiz.

Şah təəjjüblə soruşur: - Nə, şah?!

– Hə, şah!-deyə qız javab verir. Yadındamı bir vaxtlar mən arzu etmişdim ki, allah məni elə bir mərtəbəyə qaldırsın ki, sən mənim hamam boxçamı aparasan! Görürsən ki, hər şey mən deyən kimi oldu!

GÜLLÜ İLƏ SƏLİMİN NAĞILI

Biri var imiş, biri yox imiş, bir ölkədə iki qardaş var imiş. Qardaşların birinin bir qızı, o biri qardaşın isə bir oğlu var imiş. Qardaşlar uşaqlarına elm öyrədirlər. Əmioğlu ilə əmiqızı lazımı qədər bilik, savad qazanırlar. Hələ üstəlik o dövrdə çox məşhur olan sehr oxumaq sirlərini də öyrənirlər. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini sevirler. Anjaq jəsarətləri çatıb sevgilərini bir-birlərinə deyə bilmirlər. Valideynlər bunu bilən kimi yeddi gün, yeddi geje toy edib Səlimlə Güllünü evləndirirlər. Onlar bir müddət çox şad, xürrəm yaşayırlar. Bir-birlərinə jan deyib, jan eşidirlər.

İş elə gətirir ki, ara vuran, güpə girən qarı bu gənç ailənin səmimiyyəti, bir-birlərinə jan deyib, jan eşitməsinə dözə bilmir. Yalandan bir şaiyə düzəldib gəlinlə oğlanın arasına nifaq salır. Güllünü başa salır ki, sən skvgilin Səlim səndən də gözəl bir qıza aşiq olub, geje-tez sənün üstünə günü gətirəjək. Bunu eşidəndə elə bil bütün aləm Güllünün başına fırlanır. Neje olursa-olsun əmisi oğlundan intiqam almaq fikrinə düşür. Əmisi oğlu Səlim axşam işdən evə gələndə tez bir sehr oxuyur, onu eşşək jildində çöllərə salır. Anjaq kənardan diqqətlə baxanda eşşəyin gözlərinin insanın gözlərinə oxşaması hamının diqqətini jəlb edirmiş. Bir gün eşşək otlaya-otlaya bir həyəte girir. Həyətdə nadin j bir oğlan uşağı var imiş. Eşşəyin yazıqlığı oğlana xoş gəlir. Onun gözlərinə baxanda təəjjüb edir. Tez nənəsinin yanına qaçır.

Nənəsinə deyir:

– Nənəjan, bizim həyəte çox qərribə bir eşşək gəlib. Gözləri adam gözlərinə oxşayır. Gəl hələ bax.

Nənə nəvəsi ilə eşşəyin yanına gəlir. Eşşəyin yazıq görkəmdə qarı ilə nəvəsinə həsədlə baxmağı qarının nəzərindən qaçmır. Qarı bilir ki, bu eşşək adı eşşək deyil. Bu eşşək sehr güjü ilə eşşəyə çevrilən adamdı. Odu ki, dərindən bir ah çəkib "yazıq heyvan" - deyir. Dəjəl oğlanı nənəsinin eşşəyə baxıb, ah çəkib yazıq deməsi lap çaşdırır. Nənəsinə deyir ki, nənə, sən niyə

ah çəkdi? Nənəsi deyir ki, bala, bu heyvan adı eşşək deyil. Bu insandı. Bunu sehr gücü ilə eşşək ediblər. Elə uşaq bunu eşidən kimi elə ağlayır-elə ağlayır ki, elə bil ötinə kəsirlər. Nənəsi soruşur ki, ay bala, sənə nə oldu, bəs sən niyə ağlayırsan? Uşaq cavab verir ki, əgər sən həmin eşşəyi adam eləməsən, səsimi kəsməyəcəyəm. Qarı dediyinə peşman olur. Anjaq iş-ışdən keçmişdi. Artıq söz ağızdan çıxmışdı. Nə qədər uşağı dilə tutub başını aldatmaq istəyirsə mümkündür. Uşaq elə ağlayır ki, tez ol eşşəyi adama döndər, yoxsa ağlayıb özümü öldürəcəyəm. Məəttəl qalan qarı təzədən gedib köhnə kitablara baxır. Sehrin qayda-qanunlarını oxuyub əzbərləyir, həmin eşşəyi adama döndərir.

Eşşək jildindən azad olan oğlan sevinjək qarı ilə uşağın əl-ayağına düşür. Onlara olmazın təşəkkür edir. Sevinjək çıxıb getmək istəyəndə dünyagörmüş qarı oğlanı saxlayır. Deyir ki, oğlan, heç adını da demədin? Oğlan deyir ki, adım Səlimdi. Qarı soruşur ki, bəs sənə niyə eşşək ediblər. Oğlan başına gələn əhvalatı olduğu kimi qarıya, onun dəjəl nəvəsinə danışır. Qarı onu başa salır ki, ay oğul, elə isə təzədən sənənin əmin qızı Güllü ilə ər-arvadlığın düz gətirməz. Aradan pərdə götürülüb. Get ayrı bir ölkədə başını dolandır. Səlim cavabında deyir ki, qarı nənə, sən nə deyirsən? Mən bu hayıfı Güllüdə qoymaram. O, mənə eşşək jildinə salıb diyarbadıyar gəzdirdi. Mən hər jür mərhumiyyətlər görmüşəm. Mən Güllünün mənə verdiyi əzab-əziyyət qədər də jəza vermərəm. Anjaq bu hayıfı da onda qoymaram. Mən də onu bir quş jildinə salıb ömürlük ev dustağı edəcəyəm.

Nəhayət, Səlim qarı, onun nəvəsi ilə halallaşır-hümbətləşib yola düşür. Evə çatan kimi elə qışqırır ki, əmisi qızı Güllü çaşır. Əmisi oğlu Səlimi adam jildində görəndə məəttəl qalır. Onu yenidən sehr oxuyub tilsimləmək istəyəndə əmisi oğlu Səlim bu dəfə jəld tərənib Güllünü bir göyərçin edir. Özü də gözəl-göyçək bir gəlinlə evlənir. Göyərçinin ayağına bir ip bağlayıb çarpayının demirinə dolayır.

Günlərin bir günü əri evində şadlıqdan xumarlanan gəlin əri Səlimdən soruşur ki, bu göyərçini sən niyə buraxmırsan çıxıb gedə? Səlim deyir ki, arvad, gəl sən bunun üstünü vurma, bu qəmli bir dastandı. Qoy bu elə sirr olaraq qalsın. Gəlin iki ayağını bir başmağa dirəyib deyir ki, bu əhvalatı danışmalısən, yoxsa çıxıb gedəcəyəm. Oğlanın ələli kəsilir, əhvalatı danışmağa başlayır. Elə ki, gəlin bilir ki, çarpayının demirinə bağlanan göyərçin Səlimin əmisi qızı Güllüdü, təzədən xahiş edir ki, Güllünü adam jildinə salsın. Səlim deyir ki, gəl sən bu işlərə qarışma, axırı pis olar. Mənim əmin qızı Güllü görürsən sən gələndən paxılıqdan heç qabağına tökülən dəni də ürəkdən yemir. Ölməmək üçün gündə bir-iki dən yeyir. Əgər onu biz insan jildinə salsaq, o yenə məndən hayıf alajaq.

Səlimin təzə arvadı Nargilə ağlayıb-sızıldayıb bir təhər onu yola gətirir. Səlim əmisi qızı Güllünü sehr oxuyub quş jildindən adam jildinə salan kimi

Güllü tez bir sehr oxuyub Səlimi it jildinə salır. Özü də evdən qovur. Bu səhnənin heyrətindən Nargilənin başına hava gəlir. Onun yaxşılığının müqabilində Güllünün tutduğu iş Nargiləni dəli edir.

Elə o gündən gözləri insan gözlərinə oxşayan it hələ də bütün ölkələri gəzib dolayır.

Burada nağıl bitdi. Göydən üç alma düşdü. Biri nağıl deyən, biri qulaq asanın, biri də əhvalatı yazıb gələcək nəsələ çatdıranların.

AT DİPLOMU

Biri var idi, biri yox idi, bir xanın ölkəsində bir loğman vardı. Xalq loğmanı çox sevirdi. Ağsaqqallar loğman üçün ayağa qalxar, əl-əl üstə, əl sinə üstə qoyub təzim edərdilər. Məjlisin ən görkəmli yerində loğman əyləşərdi. Loğman az danışırdı. Danışanda səsindən, sözündən dinləyijilər məst olardılar. Mələhətli səsi, qiymətli sözləri hamının ürəyinə yatardı.

Xan fikirləşir ki, bu ölkənin xanı mənəm. Hamının yanı mənim əlimdədi. Bəs loğman olan yerdə jamaat mənə məhəl qoymur. Heç baş qaldırıb üzümə baxmırlar. Qərəz, xan fikirləşir ki, loğmanın həkimlik diplomu var. Mən ondan əskik adamam? Gərək mən də bir həkimlik diplomu əldə edəm.

Xan xurjunun gözlərini qızıl ilə doldurub ata süvar olur, düşür yola. Bir neçə həftə yol gedib həkim yetişdirən məktəbi tapır. Atdan düşüb, xurjununu çiyinə asır, bir başa müdirin otağına girib deyir:

– Başına dönüm müdir, mən filan mahalın xanıyam. O yerlərin janiyam, hər bir işdən halıyam, amma başı bəlalıyam.

**Gərək bir həkimlik diplomu alam,
Ağımdan çıxanlar olsun kəlam,
Məjlislərdə xəyallara dalam,
Loğmandan intiqamımı alam,
Ona ağır bir zərbə çalam,
Tarixdə əbədi qalam.**

Bu sözdən sonra məktəbin müdiri fikrə gedir. Xandan ağı bir şey kəsmir. Qızıldan da keçə bilmir. Xan bildirmişdi ki, xurjundakı qızıldı. Müdir xana deyir:

– Möhtərəm xan, indi bu iş müşkül işdi. Get, mən deyən vaxtı kağızlarını gətir, sənə məktəbə götürək, inşallah, 5-6 ildən sonra diplom alıb gedərsən. Xan yalvarır:

– Başına dönüm, bu qədər qızıldan sonra 5-6 il oxumaq nə üçün? 5-6 il qızılısızlar üçündür. Mənə uzaq başı 5-6 gün bəsdı.

Müdir deyir:

– Yaxşı, onda sən bir neçə gün bu yerlərdə dolan. Mən yoldaşlarla məsləhət edim, görüm onlar nə deyirlər. Xurjun elə burada qalsın. Yoldaşlar

da onu görsünlər. Düzələr, diplomu apararsan, düzəlməz qızılı.

Xan gəzməyə çıxır. Müdir müəllimlərini başına jəmləyib əhvalatı onlara bildirir. Müəllimlərin arasında bir vələnjülan müəllim vardı. Gözünü xurjundan çəkə bilmirdi. Söz alıb ayağa qalxdı:

– Çox hörmətli müdirimiz, siz bu il buraxacağımız həkimlərin siyahısına həmin xanın adını yazın. Belə ki, bu neçə ili burada oxuyub, təhsili də başa vurmaq üzrədir. Bir diplom nə şeydi ki, ondan ötəri o qədər qızılı əldən verək?

– Axı o xandı, oxumamış həkimlik etmək olmaz. Həkimlik etmək xanlıq eləmək deyil.

– Eybi yoxdu, nə olar? Yaxşı həkim olmasa özündən küssün. Müdir dedi, vələnjülan müəllim dedi, axırda vələnjülan müəllim qalib gəldi. Tamah baş aldı divara yeridi. Xan siyahıya yazıldı, qızılar bölündü, diplom yazılıb hazırlandı. Xanı səbirsizliklə gözlədilər. Nəhayət, xan gəlib çıxdı. Müdir xanın əlini sıxdı. Xan qapıdan diplomla çıxdı. Ürəyində loğmanı asdı, kəsdi, basdı, yıxdı haqlı-haqsız çox qazandı, çox da tıxdı, gəlib ölkəsinə çatdı. E'lan elədi ki, həkimliyi qurtarmışam. Bu da diplom. Xəstələri müalicə edəcəyəm. Çağıranın, çağırmanın evinə gedəcəyəm.

Xan həkimlik etdiyi müddətdə başqa bir mətləb kəşf elədi. Loğmanın atına da böyük ehtiram göstərirdilər. Loğman hansı evə getsəmiş özünü də, atını da böyük hörmətlə qarşılar, özünü evdə, atını da lazımı yerdə sazardılar.

Xan isə heç əvvəlkindən fərqlənmədən üzünə salıb sırtıqlıqla evlərə gedər, xəstə axtarar, zorla yoxlayar, dərman verər, hətta bə'zən dərmanları zorla atdırarmış. Xanın ürəyi qubar bağlayır.

– Mən həm xanam, həm həkiməm, heç loğmanın atına etdikləri hörməti mənə eləmir. Bəs neçə olsun? Bəlkə loğmanın atının da həkimlik diplomu var? Xan bundan sonra qərara alır ki, görək atıma da bir həkimlik diplomu alam.

Bəli, xan bu dəfə daha böyük xurjuna qızıl yükləyir. Deyir:

– Bəs neçə? Atın diplomu görək böyük olsun. Axı atdı. Ona görə də qızıl da çox olmalıdı.

Yenə də atı qızıl ilə yükləyir, özü də çıxır atın belinə. Düşür yolun ağına, baxır solu-sağına, çatır müdir bəyin bağına. Atdan düşür, xurjunu çiyninə alır, özünü müdirin otağına salır. Sözə başlayır:

– Müdir qardaş, mən xəstə üstünə aparılarda atının üzünə də baxmırlar, onun qabağına arpa-saman qoymurlar, pəyəyə çəkmirlər. Yazıq heyvan mən onun yanına gələndə qədər aj-susuz, istidə-soyuqda, qarda-yağışda həlak olur. Deyirəm bəlkə onun da bir həkimlik diplomu olsa, adamlar ona da ehtiram göstərər qaydasında qulluq edərlər.

Bu dəfə müdir müşkül iş düşdüyünü yə'qin edib xeyli susdu. Bir qızıl

dolu xurjuna baxdı, bir xana baxdı, bir də vələnjülanın kölgəsinə dedi:

– Bu məsələ çox müşkül işdi. Sən yenə get dolan, göz. Mən də bir yoldaşlarımı çağırım, məsləhətləşim. Yenə də xurjun burada qalsın.

Xan gedir. Müdir yenə yoldaşları toplayır. Xanın məqsədini söyləyir. Bu dəfə də heç kim danışmır. Müdirin ümidi vələnjülanı idi. Onun da gözü xurjunda idi. Vələnhiss etdi ki, müdirin nəzərləri onun üzünə dikilib. Ayağa qalxıb vələnjülan belə başladı:

– Möhtərəm müdir, burada heç bir müşkül iş yoxdu. Çox asan bir yolla işi qaydasına qoyarıq. Məsələn, xan gələndə mənə çağırın bu işi həll edim. Hamı dedi ki, görək biz hər şeyi götür-qoy edək ki, xurjun qapıdan çıxmasın.

– Çıxmaz, inşallah. Mən hələ ölməmişəm.

Soruşdular:

– Bəs tədbirin nədi? Xana neçə cavab verək?

– Mən cavabı hazırlamışam.

– Başına dönüm müdir, hamısı bir ağızdan soruşdu, nə?

– Cavabı anjaq müdirin qulağına deyəcəyəm. Arxayınam ki, bəyəneçək.

O yerindən durdu, müdirə yanaşdı, ağızını müdirin qulağına jaladı, nə dedi, nə demədi heç kim eşitmədi.

Bir neçə gündən sonra xan təntənə ilə müdirin qəbulunda oturmuşdu. Xəyalında həkim atına neçə qulluq edəcəyini janlandırır, məmnun-məmnun gülümsəyirdi.

Müdir tədbirli müəllimin dalınca adam göndərmişdi. İşin qızılı qurtarajağı üçün darıxırdı.

Vələnjülan müəllim böyük təşəxxüslə gəldi, görüşdülər. Hər üçü səjayağı oturdu. Müdir boğazını artıladı, tədbirli sözə başladı. Başladı nə başladı.

– Möhtərəm xan!

Həkim başbilənimiz!

Sizin istəyinizi müdirimiz bizə çatdırıb. Belə işlərdə onun ən yaxın köməkçisi mənəm, görək mən də kömək edəm.

İndiyə kimi bizim məktəbə at diplomu gəlməyib. Atınızın atasının, anasının adını, familyasını, doğulduğu ili, yeri, jinsini, ailə tərkibini yazılı şəkildə yaz ver bizə.

İndiyə kimi məktəbimizə bir ədəd eşşək diplomu gəlmişdi, onu xan, sənə verdik. Nə vaxt at diplomu gələrsə, onu da sənə atına verərik. Sən də bizdən razı qalarsan. Anjaq dediklərimi yaz qoy xurjuna. Diplom alan kimi çağırıb özümüz atına verəcəyik. Arın-arxayın gedə bilərsən. Lakin biz anjaq, anjaq atı çağıracağıq ha! Səni yox! Çünki liphom onun adına olduğu üçün o gəlməli idi.

Xan böyük sevinjlə otaqdan çıxır. Diplom alandan sonra atının neçə olacağı haqqında götür-qoy edirdig

PEYĞƏMBƏRİN NƏSİHƏTİ

Biri varmış, biri yox imiş. Kasıb bir kişi var imiş. O, günlərin bir günü Musa peyğəmbərin yanına gəlib, ədəb-ərkanla ona salam verir, peyğəmbərin əlindən öpüb deyir:

– Ya peyğəmbər, janım sənə fəda olsun, yanına bir müşkül işimə çarə almaq üçün gəlmişəm.

Musa peyğəmbərə qabaqjadan bu kasıbın dərdi agah idi. Ona görə deyir:

– Bilirəm, kasıbcılığın daşını atmaq üçün məndən məsləhət almağa gəlmisən.

– Bəli, başına dönüm, ya peyğəmbər, neçə buyurursan elədi.

Musa peyğəmbər kasıba deyir:

– Sənə üç tövsiyyəm var, onları gözlə. Bundan sonra Allah kərimdi, bəlkə sənə də ruzi qismət elədi.

– O nədi, ya peyğəmbər? O üç şərt nədi?

Musa peyğəmbər deyir:

– Birinjisi, hər gün namazını vaxtında qıl. İkinjisi, hər nə iş görsən ədalətlə gör, insafsızlıq eləmə. Üçüncüsü, yalan danışma.

Bəli, bu sözdən sonra kasıb peyğəmbərə dua oxuyub gedir.

Günlərin bir günü həmin kasıb padşahın xəzinəsini yarmağa gedir. Gejənin qaranlığında xəzinənin anbarını küllünlə yarır. Özü keçə biləcək bir yer açır. Görür ki, xəzinədə qızılın, gümüşün sayı-hesabı yoxdu. Kasıb peyğəmbərin ona verdiyi nəsihəti yadına salır, qızılı üç hissəyə bölür. İki hissəsini şahın xəzinəsində qoyur, bir hissəsini öz heybəsinə doldurub padşahın dərğahından azja uzaqlaşır ki, sübh namazının vaxtı çatır. Kasıb qızıl torbasını yanına qoyub namaz qılmağa başlayır. Elə bu zaman padşahın fərraşları kasıbı yaxalayır. Onu tutub padşahın yanına aparırlar. Əhvalatdan hali olan padşah təəjjüblə kişidən soruşur:

– Namaz qılan, dua oxuyan adam oğurluq edərmi?

Kasıb deyir:

– Ya padşahım, mən külfətimi dolandıra bilmirəm. Musa peyğəmbərin yanına getdim. O, mənə bir faydalı məsləhət verib dedi ki, hər gün namazını qıl, ədalətini, insafını unutma, yalan danışma. Janım sənə fəda olsun, böyük hökmdar, namazımı qılıram. Dolanışığımı düzəltmək üçün bir xəta eləyib xəzinəni yarmaq fikrinə düşdüm. Gəldim xəzinəni yardım. Oradakı qızılıları üç yerə böldüm. Onun iki hissəsini xəzinədə qoydum, bir hissəsini də özüm götürdüm. İndi boynum qıldı, qıldanda nazikdi. Buyuruq sizinkidi.

Padşah mat-məəttəl qalır, bilmir nə etsin. Nəhayət, vəzirin məsləhəti ilə deyir:

– Doğru danışdığın üçün səni bağışlayıram.

Sonra kişinin götürdüyü qızılıları üç yerə bölür. Onun iki hissəsini yalan danışmadığına, ədalətli olduğuna, namazını keçirmədiyinə görə ona, bir hissəsini isə fərraşlara bağışlayır.

QİSMƏTDƏN ARTIQ YEMƏK OLMAZ

Günlərin bir günü javan bir oğlan peyğəmbərin yanına gəlib deyir:

– Ya peyğəmbər, üzüm ayağının altına, yetiməm, anam-atam, yoxdu.

Amma xeyli pul qazanmışam. İndi məsləhətin nədi? O pulu neçə xərjləyim?

Peyğəmbər kitaba baxıb deyir:

– O pul sənə qismət deyil. O deryada qızıl balığın qarnında olajaq.

Javan oğlan bu sözdən sonra xeyli mə'vus oldu. Bir gün qızılılarını bir yaxtana yığıb dəsmala bağladı. Yır-yığış etdikdən sonra başqa bir məmləkətə baş götürüb getdi. Oğlanın yolu deryadan keçirdi. O bir neçə gün yol getdikdən sonra tufana düşdü. Derya təlatümə gəldi, gəmini batırdı. Dalgalar oğlanı atıb tuta-tuta sahilə çıxartdı.

Oğlan sahildə bir şəhərə gəlib çıxdı. O, bu şəhərdə hərbçilik edib başını dolandırır. Bir gün bazardan şahın qulluqçuları aldıkları ayın-oyunu oğlana şələləyib qarıya gətirdilər. Padşahın qızı küləfirəngidə oturmuşdu. Oğlan görüb onu yanına çağırırdı. Oğlan çox gözəl idi. Padşahın qızı oğlanı buraxmadı.

Padşahın qızının tapşırığı ilə oğlanı hamama apardılar. Onu gözəl libasla geyindirib qızın yaraşlıq otağına gətirdilər. Çalğıcılar, rəqqasələr oğlanı əyləndirirdi. Oğlan diqqətlə qızın qonaq otağını nəzərdən keçirəndə gördü ki, qızılıları yığdığı yaxtan qızın otağındakı taxcadadı, heç bir söz demədi.

Məjlis dağıldı. Oğlana qonaq otağında yer saldılar. Oğlan yatdı. Səhər tezdən padşahın qızı ipək donda oğlanın yanına gəldi. Oğlan qızı görəndə huşunu itirdi. Özüne gələndə qız dedi:

– Məni atamdan istə, verməsə qoşulub qaçarıq.

Oğlan dedi:

– Xanım, mən kasıb bir adamam. Atan səni mənə verməz. Yaxşısı budu ki, o taxcadakı yaxtanı da götürüb elə bir yerdə gedək ki, atan bizi tapa bilməsin.

Qız dedi:

– Yaxtanı, bizim balıqçılar tapıb gətirib. Balıqçılar gözəl bir qızıl balıq tutublar. Gözəl olduğuna görə balığı mənə gətirib verdilər. Qızlar balığı bişirərkən qarnından həmən o yaxtan çıxıb. Mən də onu əntiqə bir şey kimi saxlamaq istəyirəm. İzdıvajımız baş tutsa, yaxtan sənə qurbandı, tutmasa o evin yaraşığıdır.

Qızdan bu sözü eşidən oğlan əhvalatı başdan-ayağa ona danışdı. Qız xeyli

fikrə getdi.

Qızın tədbirli, qoja bir kənizi vardı. O padşahın yanında çox böyük bir hörmətə malik idi. Padşah həmişə onun ağıllı məsləhətindən fayda görmüşdü. Qoja kəniz padşahın qızının himayəsində qalırdı. Qız qarını çağıraraq əhvalatı ona danışdı. Qarı padşahın yanına gedib dedi ki, padşahı aləm sağ olsun, çox gözəl, ağıllı, fərasətli bir olan məni sizin yanınıza göndərib. Padşah soruşdu:

– Oğlan nə istəyir?

Qarı dedi:

– Oğlan sizin qızınıza vurulub.

Qarı fikirləşib əlavə etdi ki, qızın onu yuxuda görüb mənə danışmışdı. O zaman mən ona dedim ki, o oğlan sənə olacaq. İndi şahım, hökm sənindir.

Şah bir söz demədi. Oğlanı çağırırdı. Şahın oğlandan çox xoşu gəlirdi. Oğlan başına gələn əhvalatı danışdı. Şah yaxtanı getirdi. Yaxtanı açıdırıb gördü ki, qızıldı. Şah balıqçıdan əhvalatı öyrənib dedi:

– Qismətdən artıq yemək olmaz. Bu qızıl mənim qızıma, qızım is bu oğlana qismətdi.

Ədalətli şah yeddi gün, yeddi gejə toy vurdurub qızını həmin oğlana verdi.

VARDAN SƏXAVƏT YAXŞIDI

Bir gün şah oğlu şah Abbas vəziri Allahverdi xandan soruşdu:

– Vəzir, var yaxşıdı, yoxsa səxavət?

Vəzir dedi:

– Şah sağ olsun, var olmasa səxavət olmaz. Əlbət ki, var yaxşıdı.

Bir gün şah Abbas dərviş libas olub məmləkəti gəzməyə çıxır. Dilənçi libasında öz qapısına gəlib pay istəyir. Xəzinədarlar ona pay verib qapıdan qovurlar.

Şah Abbas ölkəni dolana-dolana çöllü-biyabanda şahın sürüsünü saxlayan bir çobanın qapısına gəlir.

Şah hələ çöldən çoban gəlməmiş onun anasından sığınacaq istəyir. Qarı deyir:

– Oğlum, o nə sözdü? Allaha da qurban olum, onun qonağına da.

Qarı balaja çul parçasını qonağın altına qoyur. Qonaq oturur. Qarı içəri girib çölə çıxır. Nəhayət, oğlu gəlib çıxır. Hal-əhval tutanda anası deyir:

– Oğlum, Allah-taala bizə qonaq göndərib. Amma yeməyə bir şey olmadı üçün ona bir qismət verə bilməmişəm.

Oğlan qonağa xoş gəlmisən deyib, öz qoyunlarından birini kəsib ondan soruşur:

– Qonaq, ürəyin neçə istəyir elə bişirtirim. Şalappar, kabab, qovurma, yoxsa nə?

Qonaq deyir:

– Paho, niyə zəhmət çəkmisən? Mən ət yemirəm. Yesəm də böyrək yeyirəm. Onun da on dörd dənəsi olsa.

Çoban anası ilə məsləhətləşib qonağa on dörd böyrək hazırlayır. Çobanın bu işi səhər işıqlaşana çəkir. Çoban böyrəkləri bir qaba yığıb qonağın yanına gətirir.

Qonaq deyir:

– Niyə zəhmət çəkirdin. İndi ki, zəhmət çəkmisən, apar qoyunların jəmdəyini qəssəbə ver, pulun al.

Qonaq tanıdığı olan bir qəssəbə bir kağız yazır. Yazır ki, bu adam ora qoyun jəmdəyi gətirən kimi tutub şahın sarayına gətirin.

Qonaq gedir. Çobanla anası onun dediyi kimi edirlər.

Şah Abbas səfərdən qayıdıb gəlir, vəziri Allahverdi xana deyir ki, yaxşı məjlis qurdursun.

Vəzir gözəl bir məjlis qurdu, yeddi löyün ləziz yeməklər düzdürür süfrəyə. Buraya əyanlar, münəjjimlər, ruhanilər, sərkərdələr, vəzirlər, vəkillər toplanır. Şah əmr edir ki, divara bir kağız yazıb yapışdırılmışam, onu gətirsinlər. Şahın əmri ilə kağızı gətirirlər.

Bu zaman fərraşlar çobanı, onun kəsib gətirdiyi yeddi qoyun jəmdəyini gətirirlər.

Şah kağızı vəzirə oxutdurur. Vəzir oxuyur: "Vəzir, dilənçi libasında qapına dilənməyə gəldim. Bir qapıdan mənə jüz'i pay verdilər. O biri qapıdan pay istədim məni qovdular".

Şah yeddi qoyun jəmdəyi gətirən çobanı danışdı. Çoban əhvalatı olduğu kimi oturanlara danışdı.

Şah dedi:

– İndi deyən görək var yaxşıdı, yoxsa səxavət?

Hamısı bir ağızdan dedi:

– Səxavət. Çoban vəzirdən səxavətli olub.

Şah Abbas üzünü oturan əyanlara tutub dedi:

– Məni istəyən çobana ən'am versin.

Hamı çobana ən'am verdi. Bundan sonra çoban hamının gözündə ujalıdı

ƏSLİ HU

Şam şəhərində bir padşah varmış. Padşah jar çəkirdi ki, kim peyğəmbəri mənə gətirə ona üç pud qızıl verəyəm. Bunu padşahın atasının qojalmış, kəsibləmiş bir vəziri vardı, o eşidir. Durub əsaya söykənə-söykənə padşahın yanına yollanır. 40 günə üç pud qızılı alıb geri qayıdır. Arvad bunu eşidəndə

deyir:

– Ay kişi, bu nə işdi tutmusan. Sən peyğəmbəri haradan tutub gətirəjəksən.

Kişi deyir:-Mən bu qırx gün qurtarana kimi öləjəyəm, padşah məni haradan tapajaq.

Kişi bu qırx gündə daha da gümrahlaşır. 39 gün keçir. Axşam padşahın adamları gəlib xəbər verirlər ki, sabah peyğəmbəri də götürüb padşahın yanına gələjəksən. Elə bil kişini ilan vurur. Kor-peşman evə gəlir. Ər-arvad əli qoynunlarında oturmuşdular ki, birdən qapı döyülür. Kişi qapıya gedib görür ki, qapının ağzında bir qoja kişi var. O gejləmək istədiyini söyləyir. Qoja naçar qalib kişini qəbul edir. Qonaq ev sahiblərini çox peşiman görüb nə hadisə baş verdiyini soruşur. Əvvəljə gizlətmək istəyirlər, sonra deyirlər. Səhər qoja padşahın yanına gedəndə qonağı da gedir. Nədənsə padşah qəribə qonağı çox ehtiramla qarşılayır. Padşah deyir:

– Qoja, peyğəmbəri gətirdinmi?

Qoja dedi:

– Xeyr, tapmadım.

Padşah vəziri çağırıb deyir:

– Bu qoja məni aldadıb, buna nə jəza verək?

Vəzir deyir: - Onu öldürüb, ətini qoyun, mal ətinə qatıb satdıraq. Hamıya ibrət olsun.

Qonaq deyir:

– Əsli hu!

Padşah sonra vəkildən məsləhət istəyir ki, bu qojaya nə jəza verək?

Vəkil deyir:

– Onun ətini qovurub adamlara yedizdirək.

Yenə qonaq deyir.

– Əsli hu!

Padşahın bir qara qulu var idi. Padşah ona da sual verir ki, bu qojaya nə jəza verək?

Qul deyir:

– Padşah, o qoja dağ başından enən günəşə oxşayır, o sizin atanızın məsləhətçisi olub, bir yerdə çörək yeyiblər. Bu hadisəni eşidən şahlar sizə nifrətlə baxar. Bəlkə də onun günahı çoxdu əzab çəkə-çəkə yaşayır. Burax getsin.

Qonaq yenə də deyir:-Əsli hu.

Padşah qonağa fikir verirdi. Hamı çəkildi. Padşah, qoja bir də qonaq qaldı.

Padşah dedi: - Ey qonaq, sən vəzirə, vəkilə, qara qula "əsli hu" dedin. Bu nə deməkdi?

Qonaq dedi: - Şah sağ olsun, sən vəzirin əti bir-birinə qatıb satan

qəssabın oğludu. Vəkilin qatma-qarışq jiz-bız edib satan aşpaz oğludu.

Bəs qara qul?-deyə padşah soruşdu.

Qonaq dedi: - Qara qul görmüş-götürmüş, barat vermiş, ənamlar paylamış kişinin şahzadə oğludu.

Padşah dedi: Onları bu saat çağırıb hər şeyi öyrənejəyəm.

Qonaq dedi:

– Gəl şərtləşək, əgər mən deyənlər düz oldu sən mənə üç pud qızıl verəjəksən, yox yalan oldu məni e'dam elətdir.

Padşah razı oldu. Vəziri çağırıb dedi:

– Vəzir, atan kim olub, mənə düzünü deməsən boynunu vurdurajağam.

Vəzir dedi: - Atam qəssab olub.

Vəkil dedi: Atam aşpaz olub.

Qara qul gəldi, ondan soruşdu de görüm atan kimdi?

Qul dedi: - Padşah sağ olsun, neçə illərdi burada nökrəlik edirəm niyə soruşmamısan, indi də heç soruşma.

Çox sözdən sonra qara qul dedi:

– Qibleyi-ələm, mən Misir padşahının oğluyam. Atamdan injimişəm, oranı tərək edib üz qoymuşam sizin vilayətə, gəlib bura sığınmışam.

Qonaq üç pud qızılı alıb verdi qojaya, hamının işini Allah düzəltsin. Qojanın da işi düzəlidir. Bu zaman saraya çaxnaşma düşür. Qarışlıqda qonaq aradan çıxır. Qoja əl atır padşahın ətəyindən ki, ver mənim peyğəmbərimi, tapıb gətirmişdim. Qoja haray-həşir salır. Şah 10 pud qızıl verib onun əsini kəsir. Padşah qara qulu özünə vəzir seçir, o biri vəzir gedib qəssab, vəkil də aşpaz olur. Hər kəs öz əsli-nəslinin davamçısı olur.

ƏLİNƏ BİR DÜDÜK VERDİM, ÇALA-ÇALA GETDİ

Bir yoxsul kişi ailə-uşaq yanında xəjələtindən nə edəjəyini bilmir. Çox götür-qoydan sonra fikirləşir ki, nə olur-olsun şahın hüzuruna gedəjək, onun bütün nöqsanlarını üzünə deyəjək, kasıbçılıqla yaşadığını ona bildirəjəkdi. Öldürsə də öldürsün, təkli uşaqların yanında xəjələtli qalması.

Kişi sübh tezdən durub şahın sarayına gəlir. Qapıçı kişini içəri buraxmır. Çox yalvar-yaxardan sonra onu şahın hüzuruna buraxırlar. Şah kişidən nə istədiyini soruşur. Kişi şaha bildirir ki, bu sirri anjaq təkjə şah bilməli. Belə olduqda şah əmr edir ki, otağı hamı tərək etsin. Otaqda şah ilə yoxsul kişi qalır. Kişi şaha yaxınlaşaraq onun ədalətsizliyini, əyalətin ajlıq, səfalət içərisində olduğunu bildirir. Şah bu sarrin mahala bəyan olmaması üçün kişiyə bir kisə qızıl verir, tapşırır ki, onun bu söhbətini heç kəs bilməsin. Kişi tə'zim edərək gedir. Çöldə vəzir kişinin əlində bir kisə qızılı gördükdə ona

yaxınlaşıb soruşur:

– Mən neçə ildi ki, şahdan bu səxavəti görməmişəm. Sən şaha nə verdin ki, əvəzində bu qəddər qızıl aldın?

Kişi deyir:

– Mən ona bir düdük verdim. Bu elə bir düdükdü ki, çalanda nə istəsən hazır olur.

Vəzir kişidən xahiş edir ki, ona da bir düdük düzəltsin. Əvəzində bir torba qızıl verər.

Kişi vəzirə söz verir ki, sabah ona da bir düdük düzəldib gətirər.

Kişi sevinjək evinə gəlir. Kəsəni arvadına verərək həyətinə gedir. O həyətdəki qarğıdan bir tütək düzəldir. Səhərisi o düdüyü vəzirə verərək ondan bir kisə qızıl alır.

Bir dəfə şah ziyafət təşkil edibmiş. Məjlisin şirin yerində vəzir qoltuğunda gizlətdiyi düdüyü çıxarıb çalmaq istəyir. Jır səs otağı bürüyür. Şah soruşur ki, vəzir, bu nə hoqqadı çıxarırsan?

Vəzir halını pozmadan deyir:

– Şah sağ olsun, bu səninkindəndi.

Şah heç bir şey olmamış kimi deyib-gülürsə də bu tütək məsələsi yadından çıxmır. O həmin saat bilir ki, bu arğaj kasıb kişidən keçib.

Səhərisi şah kişini çağırıb soruşur:

– A kişi, bu nə işdi vəzir edir? Bu nə deməkdi?

Kişi deyir:

– Vəzir məndən soruşdu ki, sən bu qızilları şahdan nəyə görə aldın?! Mən də səninlə olan söhbətimi ona demədim. İstəmədim ki, sirmizi o bilsin. Odu ki, onun əlinə bir düdük verdim çala-çala getdi.

TÜLKÜ HIYLƏSİ

Biri var idi, biri yox idi, Allahdan başqa heç kim yox idi. Bir kişinin üç dənə qara, ağ, sarı öküzü var idi. Kişi bunları çox işlədirdi, yaxşı yemək vermirdi.

Bir gün qara öküz öz taylarına dedi:

– Bu kişi bizi çox işlədir, injidir. Gəlin qaçaq özümüz üçün yaşayaq.

O biri öküzlər də razı olurlar. Bir gün fürsət tapıb meşəyə qaçirlar. Orada yaxşı ot yeyib, təmiz su içib, təmiz havadan nəfəs alırlar. Get-gedə kökəllirlər. Bunların arasında birlik, səmimiyyət var idi. Ona görə də vəhşi heyvanlar onlara hücum edə bilmirdilər. Edəndə isə onlar birləşib hüjumu dəf edirdilər. Bu birliyi görən tülkü həsəd aparırdı.

Bir dəfə tülkü məzlumanə bir sür'ətdə qara öküzün yanına gedir. Başlayır onu tərif etməyə. Bir az tərif edəndən sonra deyir:

– Sən o biri öküzləri hədə yerə özünə şərək etmişən. Görək tək özün

buranın ağası olasan.

Qara öküz tülkünün yalan təriflərinə allanıb bir bəhanə ilə ağ öküzü, sonra isə sarı öküzü aradan götürür. Ətlərini isə hiyləgər tülkü yeyir. Qara öküz tək qaldığı üçün yaxşı yeyə bilmirdi. Məcbur idi o yan, bu yan gözləsin. Nəticədə zəifləyir. Öküzün zəiflədiyini görən tülkü qurdun yanına gedib deyir:

– Get öküzü öldür, ətini, sümüyünü ye. Bir az artıq-urtuğundan mənə ver.

Qurd gəlib öküzü parçalayır. Öküz vuruşmadan əvvəl tülkünə görüb öz səhvini başa düşür.

HANSINA GETMƏLİDİ?

Biri varmış, biri yoxmuş, padşahın bir qızı varmış. Günlərin bir günü üç qonşu padşahın oğlu qıza elçi gəlir. Padşah qızına deyir:

– Qızım, hansını bəyənişən ona da get.

Qız deyir:

– Mən görürəm bunların üçü də eyni adamdı. Ona görə də mənə bir şərtim var. Qoy getsinlər, kim mənə dünyada ən qiymətli şey gətirsə ona gedərəm.

Oğlanlar üçü də gedir. Bir neçə gündən sonra yol ayrımına çatıb məsləhətləşirlər ki, hərəsi bir tərəfə getsin.

Oğlanlardan biri elə bir güzgü alır ki, bu güzgüdə kimi istəsən görə bilərsən. Birisi isə gedib uçan xalça alır. O, birisi isə elə bir alma alır ki, ölüm yatağında olan adam yesə dirilər.

Vaxt tamam olur, oğlanlar həmənlə yol ayrımında görüşürlər. Bir az yol getdikdən sonra oğlanlardan biri deyir:

– Görəsən qız neyədi?

Güzgü alan oğlan deyir ki, gəlin güzgüyə baxıb görək qız neyədi. Görürlər ki, qız yataqda jan verir. Xalça alan oğlan deyir ki, gəlin xalçaya minib tez gedək.

Gəlib görürlər ki, qız ölüm ayağında. Alması olan oğlan tez almanı verir qıza. Qız almanı yeyib sağalır. İndi burada bir sual yaranır ki, qız oğlanların hansına getməlidir?

TAPMAJALAR

Tikanı var kol deyil,
Jıǵrı var, yol deyil.

(Əzvay-aloe)

Yolum yola baǵlıdı,
Qolum qola baǵlıdı,
Bu zalımın balası
Qarahıdı, aǵlıdı.

(Üzüm)

Yumurlandı top oldu,
Yuvarlandı gup oldu,
Qalxdı-düşdü od üstə,
Nəhayətdə hap oldu.

(Küftə)

Heç bir yerdə əkilməz,
Tərəzidə çəkilməz,
Baldan şirin dadı var,
Dörd hərflik adı var.

(Yuxu)

Anam xalı toxuyur,
Güllər ətir qoxuyur.
Quşlardan hansı quşdu,
Ölən günü oxuyur?

(Qu quşu)

Dolanır daǵı, düzü,
Bir burnu var, qırx gözü.

(Çarıq)

Göydən gəlir dərvişlər,
Kürkün yerə sərmişlər.
O qədər oynamışlar,
Xurd-xəşil olmuşlar.

(Qar)

Salxım-salxım sallanar,
Çox qalanda ballanar,
Göyə nərdivan olsa,
Qalxar ordan sallanar.

(Üzüm tənəyi)

Saǵsaǵan səkər,
Bildirçin biçər,
Qaz yerişər,
İliyın tökər.

(Su dəyirmanı)

Bura gələn Hajıdı,
Aş bişirən bajıdı.
Zoǵ atar yarpaqlanmaz,
Bəs bu nə aǵajıdı?

(Maral buynuzu)

İki üzün gördüm,
Dörd gözün gördüm.

(Düymə)

Aǵam hətimdi,
Gözləri jindi,
Yer altında,
Xidmətçi kimdi?

(Siçan)

Başında var budaǵı,
Aǵzında var oraǵı.

(Maral)

Şap-şapı,
Dəmir qapı.
Rayon yolu,
Şah Abbası.

(Dodaqlar, dişlər,
boǵaz, qarın)

Divar üstə yarım külçə.

(Ay)

(Samavar, dəm çayniki,
stəkan, nəlbəkilər)

Çaydan üç adam keçir,
Birin ayağı suya dəyir, gözü görür.
İkinjisinin gözü görür, ayağı suya dəymir.
Üçünjüsünün nə ayağı suya dəyir, nə də gözü görür.

(Qadın, qujağmdakı uşaq,
bir də anadan olmağa hazırlaşan uşaq)

Addım atmaz,
Yerə batmaz.
And içibdi,
Piyada getməz.

(Gühüm)

Büzmə yaxalı,
Sarı çuxalı.

(Limon)

Daş dambıldar,
Su gumbuldar.
Heyva çalar,
Nar oynayar.

(Dolu)

Hədi yavanı,
Hüdü yavanı,
Altı ayağı var,
İki davanı.

(Qolları ağajdan
düzəldilmiş qədim tərəzi).

Bir mərək mərəklidi,
Qüdrətdən dirəklidi,
Xarratdan yaranmamış,
Xırmana gərəklidi.

(Külək)

Başına kələm qoyub,
Sinəsinə vərəm qoyub.
Körpələrin düzüb böyrünə,
Sız-sız sızıldayır.

250

Bu gün şənbədi,
Könlümə düşən nədi?
Ojaq yanmır, tüstü çıxmır,
Qazanda bişən nədi?

(Pendir)

Araba gedər irzi yox,
Yurğun yapar gözü yox.
O quş hansı quşdu,
Dimdiyi var, gözü yox.

(Barama qurdu)

Çal var, çöl var, çölmək var,
Onu fal-fal bölmək var,
Səksən səkkiz çatıda,
Doxsan doqquz ilmək var.

(Balıq toru)

İki ləyən qapaqap,
Birin itir, birini tap.

(Yer, göy)

Əkdim palıd,
Çıxdı şabalıd,
Ortasından bir zoğ çıxdı,
Nə şabalıddı, nə palıd.

(Qatır)

Quyu-quyu, dibi zıncıllar,
Heyva çalar, nar oynayar.

(Zıncırov)

Suya girər lillənər,
Sudan çıxar dillənər.

(Atın buxovu)

Dəyirmanə dən gəlib,
Gedin görün kim gəlib,
Təxunmamış çuvalda,
Üyünməmiş dən gəlib.

251

	(İydə)		(Bal)
Dağdan gəlir, daşdan gəlir, Qudurmuş aslan gəlir, Dal ayağından aldırılmaz, Başına yüyən saldırmaz.		Çağırırım hündürdən, Səsim gəlir kəndirdən.	(Telefon)
	(Dağ seli)	O nədi ki, öz-özünə danışır.	(Radio)
Haş dərilər, huş dərilər, Yaz əkilər, qış dirilər, Yüz iyirmi beş dərilər.		Üç tərə başında bir bildirçin balalar.	(Qazan)
	(Kələm)	Qaya altı qaz gedər, Qaqıldaşar qaz gedər. O qazda elə qaz var, Yeddi il boğaz gedər.	(Qatır)
Aşiq aşın bişirib, Bişiribdə düşürüb. Aşiq bir iş görübdü, Ayaq-başın bişirib.	(Küləş-çörək)		
İnnaz-binnaz, Yerə düşər sınmaz.		O yana yüyürdüm, Bu yana yüyürdüm. Ayağım düşdü, Qızıl küpəyə.	(Ayaqqabı)
Ələmdən atı, Dəmərdən qatı, İnsan hilləti, Tanrı qüdrəti.	(Yarpaq)		
		Əmiraslan xəstədi, Əli Qur'an üstədi, Sudan-suya körpü düşüb, Əmiraslan nə ustadı.	(Buz, su)
Yonduqja yoğunnuyur.			
	(Tüfəng)		
		Qapımızda nə durub, Dişin-dişinə vurub. Yeyib güllü-ələmi, Yenə yerində durub.	(Dəyirman)
Həsənalı xəstədi, Qılınçı qəfəsdədi. Nə yerdədi, nə göydə Əriş fələk üstədi.	(Quyu)		
Ay ana mənə yağ göndər, Əsirgəmə bar göndər. Sağılmamış düyədən, Çalxanmamış yağ göndər.	(Əzrayıl)	Tu, tu tuvulqu, Tutda yatır tuvulqu, Ağzı günəş bağına, Yüz il yatır tuvulqu.	(Ölü)

Atası donqar əli,
Anası yastı pəri,
Qızı ellər gözəli,
Oğlu hamısından dəli.

**(Üzüm tənəyi, üzüm
yarpağı, üzüm salxımı,
üzümün şərabi)**

Əyə, ha əyə,
Hamıya dəyə.

(Ad)

İki ata, iki oğul,
Mindilər üç ata.

(Bir ata, oğlu və nəvəsi)

Səhər durar ananı minər.

(Səhəng)

Bizdə bir kişi var, anamla işi var.

(Jəhrə)

Bu meşə gül meşəli
Altı tər bənövşəli
Bir kişinin min oğlu
Hamısı bir peşəli.

(Bal arısı)

Dəryadan bir balıq çıxdı, adı yox
Həm şirindi, həm göyçəkdi, yemək olmaz dadı yox.
İki qoyun onun jiyəsidi, qanı yox,
Bir dayı var, kişnər gedər, janı yox.

(Uşaq, bala, süd vəzləri, yüyruk)

İlim-ilim düyməsi
İlim xatun düyməsi
Hər kəs onu tapmasa
Yeddi ilin xəstəsi.

(Üzərlik)

Dağda dəleyman,
Suda Süleyman,

254

Yatar qalxmaz,
Daş kimi.

(Ay, balıq, dovşan)

Dörd dərviş bir dərəyə daş atır.

**(İnəyin əmjəklərindən
qaba sağılan süd)**

Quyu dibində küçük zingildər.

(Zənjir)

Zir kilim, zinjir kilim,
Götürəmmirəm ağır kilim.

(Torpaq, yer)

Ağamın bir çuxası var qatlayıram, qat götürmür, sayıram say götürmür.

(Ulduz, göy)

Sürü-sürü çarığım,
Sürütməli çarığım.
Nə yırtılar çarığım
Nə qurtular çarığım.

(Vəl)

Bizdə bir kişi var,
Nənəmnən işi var.

(Maşa)

Baltanı vırram çəkile,
Çəkil yerə tökülə.
Aşır bir şey görübdü
Öz başına çəkile.

(Duman)

Attım atana, dəydi kotana,
Dəryada balığa, çöldə jeyrana.

(İldırım)

Ha gedən, leyla,
Hu gedən leyla.
Bir daban üstə
Duran leyla.

(Qapı)

255

Səhər durdum sənə dirədim.	(Göz)	Ağaj deyil yarpaqları var, Köynək deyil, tikilib, Adam deyil damşır.	(Kitab)
Uzun qız uzanar, Özünə jehiz qazanar.	(Qarğı)	Ağdı pendir deyil, Quyruğu siçan deyil.	(Ağ turp)
Qaraja-qaraja qarğalar, Bizdən sizə yorğalar.	(Siçan)	Ağdı tarlası, qara toxmağı, Əlim ilə əkərəm, dilim ilə biçərəm.	(Namə, yazı)
Yer üzünün qarası Ağajların anası.	(Törpaq)	Ağzı var dili olmaz, Yüz ağaj vur çığırmaz.	(Balıq)
O nədi ki, ağzı aşağı tuturam dolur, Ağzı yuxarı tuturam boşalır?	(Papaq)	Ağ yerdə qara toxum, Qəmiş ilə əkilər, ağız ilə dərilər.	(Yazı)
O tayı taxta, Bu tayı taxta Şaqqulu bəy Otaxda.	(Tısbəğa)	Ağrısız, qəmsiz ağladar.	(Soğan)
Min-minarə, Dibi qarə Səksən səkkiz çiçək, Bir yarpaq. Mən gedirəm, o da gedir.	(Göy, yer, ulduz, ay) (Kölgə)	Adam udar, janı yox.	(Tədbir)
O nədi ki, itdən hündür, atdan alçaq.	(Üzəngi)	Azan oxuyur, namaz qılmaz, Arvad alar kəbin qurmaz.	(Xoruz)
Bizim evdə bir kişi var, Ağzında iki dişi var.	(Maşa)	Ayağı yox, amma yeriyir.	(İlan)
Bir evim var, birdirəkli.	(Göbələk)	Aldım qazan, satdım quyruq, Əridi qazan, qaldı quyruq.	(Ayaqqabı)
Bir evim var, ikidirəkli.	(İnsan)	Altı aşıq boyu var, Hər geję də toyu var.	(Çıraq, lampa)
Bir inəyim var quyruqlamasam pəyəyə girmir.	(Qasıq)	Altı derya üstü od.	(Su qəlyanı)
		Alçaq damdan qar yağar.	(Ələk)
		Adam həyətdə yatar, kölgəsini uzağa atar.	(Tağ)
		Axşam baxdım çox idi,	

Səhər baxdım yox idi.

(Ulduz)

Açaram yatar,
Bağlaram qaçar.

(Dəyirman)

Balaja kümbəz qapısı yox.

(Qarpız)

Aşığın qan ayağı,
Qəm əli, qan ayağı.
Aşiq bir şey görübdü,
Üç başı, on ayağı.

(İnək, buzov, sağığı)

Babada var, balıqda var,
Meyvədə yoxdu, bağda var.

("B" hərfi)

Babamın bir atı var dindirmək olmaz,
Bir qamçısı var endirmək olmaz.

(İldırım)

Bağdan gəlir bağlı xanım,
Əlləri xınalı xanım.

(Kəklik)

Bazarda qapqara, evdə qıpqırmızı.

(Kömür)

Bazarda olmaz, tərəzidə qalmaz.
Ondan şirin şey olmaz.

(Yuxu)

Bazardan aldım bir dənə,
İçində var min dənə.

(Nar)

Balaların yığar başına jiz-jiz ağlar.

(Samavar)

Başa yapışıq,
Bir sapsız qaşiq.

(Qulaq)

Başı göy, dalı qırmızı,
Yerlərdə bitər olmaz da aji.
Başını buladıqja burnu işlər.

(Çuğundur)

(Yumruq)

Başını kəsdim qanı yox,
Yumurtasının sanı yox.

(Qarısqə)

Əyrim-üyrüm hara gedirsən?
Papağı deşik hara gedirsən?

(Tüsti)

Atdım atana dəydi,
Getdi kotana dəydi.
Dəryada balığa
Düzdə jeyrana dəydi.

(İldırım)

Çıxdım təpəyə,
Qıçım düşdü küpəyə.

(Uzun çəkmə)

Qaradı, qarğa deyil,
Qanadı var, quş deyil.
Qoxu bilir, it deyil.

(Milçək)

Başı daraq,
Quyruğu oraq.

(Xoruz)

Taxçadan düşdü top,
Gülsənəm elədi onu hop.

(Siçanla pişik)

Açaram yatacam,
Bağlaram qaçaram.

(Dərman)

Çil toyuq, çiləmə toyuq,
Başını kəsdim qanı yoxdu.
Altı qoyun
Üstü keçi.
Başı fındıq
Quyruğu qara.

(Xalça)

(Qaranquş)

İkisi bir jüt
İçində künjüt.

(Ənjir)

Dəyirmanə dən gəlir,
Çıxın görün kim gəlir.
Toxunmamış çuvalda

Üyünməmiş un gəlir.

(İydə)

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLLƏR

Gələn qonaq gedəndi
Çoxdan gəlib başıma
Getməyir o nədəndi.

Ağ atla jahil ağaya qulluq etmək
çətindi.

(Xəyal)

Qeyrətsiz dostun olunja, qeyrətli
düşmənin olsun.

Bir quyudu
Quyunun içində ilan,
İlanın ağzında od,
Tapın görək nədir o.

Kətəyən nədi ki, kölgəsi də nə
ola.

(Çıraq və piltə)

Əsl əslin itirməz,
Bədəsl mərifət başa yetirməz.

Şişi-miş düyməsi,
Gunuş xatın düyməsi.
Hər kəs onu tapmasa
Yeddi ilin xəstəsi.

Yaxında birin ölünjə, uzaqda
minin ölsün.

(İstiot)

Ağız quzu gözünə bənzəyir, söz
ki, ağızdan çıxdı orduya yayılar.

Düzüm-düzüm nar,
Dizinə kimi qar.
Anası neybət
Qızı qiyamət.

Həmişə dostuna sirrini elə de ki,
elə bil qarşında ən qəddar düşmənin
var.

(Çörək)

Dil ağılın açardı.

Araz otdandı, dəmir qatdandı,
Quyruq bulandı.

(Sajayaq, qazan, çömçə).

Arığa qoja deyərlər, kasıba dəli.

Bir aj küləyən olar, bir də
yalavaj.

Göz ağlamasa ürək sızıldar.

Yaranı yaralı bilər.

Bazarın başından papaq al,
ayağından ayaqqabı.

Övlad turşudu yeyənin dişi
qamaşır, yeməyənin ağzi sulanır.

Javan öz javanlığı ilə, qoja paltarı
ilə öyünür.

Qoja qəlbi kövrək olar.

Hər gülən üzliyə könül
verməzlər.

260

Könül dənizdən dərindi.

Dəvə ölsə bir batman yüküdü,
sərçə ölsə bir jəngə tüküdü.

Aşığı dastanda, bostançını
bostanda sınırlar.

Həkimə hər yer məhrəmdi.
Ağbırçək məjlis yaraşığıdı.

Buynuz heyvanın yaraşığıdı, saç
insanın.

Kənd kalafından bəllidi.

Ay doğar aləmə işiq saçar.

Böyüyün sözünə baxmayan
böyürə-böyürə qalar.

Köhnə damın daşı deyilsən ha
başıma tez-tez dəyəsən.

İşin qaldı əlində, mən daşı o
üzdən götürmüşəm.

Boş dağarjığını sürüyə-sürüyə
gətirib dolu çuvalıma tay qoy.

Köhnə pəyədə nal-mıx döymə.

Boş qabını vur, dolu qabımı
sındır: bu zülmü kim götürər.

Qız ki, kəkil çıxartdı ver getsin
ərə, çuvala qulp qoymayajaqsan ki?!

Qız jehizi toxmaqdı, evi gərək
özün tikəsən.

İt qızı ol, kişi arvadı ol,
Kişi qızı olub it arvadı olma.

Oğlanın gözü, qızın tələskənliyi
aldadıjı olur.

Qatıq tökülsə yeri qalar
Ayrıan tökülsə nəyi qalar?!

Qasıq aşdan istidi.

Kələk ilə gələn, külək ilə gedər.

Çeynənən saqqız çürüyər.

Xətir üçün xəstə yataaram.

Yayada ayransız,
Qışda yorğansız.

Gəlin gəlin olmaz, düşdüyü yer
gəlin olar.

Gəlinin ayağı,
Çobanın dayağı.

İlğının gözü,
Kasıbın sözü.

Qaratikənin gözü,
Dövlətinin sözü.

Dişlə dodağın arı olmaz.

Qızım qız oturur, qiymət gətirər,
Dulum dul oturur, töhmət gətirər.

Oğul nənəsi budaqda,
Qız nənəsi qujaqda.

Qızını dəli dəvəçiyə vermə,
Dəvəsi gedər, dəlisi qalar.

Yanığa yanmazlar.

Bolluq kərəmlə,
Yoxluq vərəmlə.
Bal barmaqda, yal dirnaqda.

Özünü gözle ağlar gözdən, saxta
sözdən, əsən dizdən, kəsən qızdan.

Adam adamdı,
Yoxsa da pulu.
Eşşək eşşəkdi,
Olsa da çulu.

Bez alırsan Mosuldan al, qız
alırsan əsildən al.

261

İnsan qulağından, heyvan
dirnağından.

Gülü güllükdən götü, bir ovuj da
pay artıq.

Ziyanlıq zəhrimardan ajıdı.

Hər vızıldayan bal yığsaydı
dozanqurdu çoxdan şam qayırmışdı.

Onun köynəyini tanrı özü aşağı
çəkib-yorğanı qalındı sözü çıxmır.

Qovurğa qarın doyurmaz, qar
susuzluq yatırılmaz.

Xalqlar yedi xan oldu, yetim yedi
qan oldu.

Yetimin ağzı aşa çatanda, başı
daşa çatar.

Ay qaynana, heç gəlin
olmamısan?

Arvad tutan yolun axırı yoxuşa
qalxar.

Karın qulağını lal yırtar.

Kor keçəli bitləyər, ay qaranlıq
gejədə.

Qoyun deyər: qarnımı doydur,
qara basdır.

Keçi deyər: qarnımı doyur, qora
basdır.

Yeyəsən qoyun ətini, illah da
boyun ətini.

Qulaqlı qoyun bir yol ürkər, kərə
qoyun iki yol.

Qısır qoyun qəssab dükənina
yaraşır.

Kor qoyun gejë də otlar.

Qoyun görməyən qoyun görsə
qova-qova otarar.

Ev bizim sirr bizim,
Heç kimə demə qızım.

Haqq-haqqdan kəsər,
Murtuzəli hər ikisindən.

Tövbə toxluqdan,
Üz-göz yoxluqdan.

Gedər bostan qırası,
Qalar üzün qarası.

Mal danadan,
Ev hanadan.

Xəstə yat xətir üçün,
Nənəlibə əl uzatma
Bir tikə fətir üçün.

Qaranquş gəldi gedərdi,
Qurban olum sərçəyə.

Gədə qızından gəlin,
Danalı inəkdə yelin olmaz.

Kişinin özünə baxma, sözüne
bax,

Arvadın dizinə baxma, gözüne
bax.

Uşağın tozuna baxma, özünə bax.

At yürürər, yiyəsi öyünər.

Oğlan evi alınja, qız evi ölünjə.

Yetimin yekə dərdi, nər gerək
çəkə dərdi.

Bulud altdan çıxan gün, yaşmaq
altdan çıxan dil.

Adamı söz, kababı göz yandırar.

Dəvəciynən dost olanın darvazası
gen gerək.

Qismətin olsa gələr jahandan,
qismətin olmasa gedər dəhandan.

Dağlar qarıynan, torpaq varıynan.

Dil yarası qılınj yarasından
dərindi.

Yağışlar yağdı, çatdaxlar örtüldü.

Əri döymüş arvadı
İt də tutdu bir yanını.

Xoş söz böyük hədiyyədən
qıymətlidi.

Heyvan kəsilməyinjə yağ
görünməz, insan danışmayınja ağılı.

Yerişini bilməyən yolu korlar,
danışğını bilməyən sözü.

Paltarın ləkəsi su ilə gedər,
ürəyin ləkəsi sözlə.

Heyvanı qulağından, insanı
sözündən tanıyarlər.

Dil ətdən olsa da çox sümüklər
sındırır.

Ayağın büdrəməsi dilin
büdrəməsindən yaxşıdı.

Dil ağıl xəzinəsinin açaradı.

Kişinin düşməni pis dildi, bir də
pis arvad.

Bir mehriban söz bir stəkan şirin
çaydan yaxşıdı.

Tə'sirsiz söz yağışsız ıldırım
kimidi.

Xənjər nə qədər iti olursa olsun
insan dılı ondan da kəsərlidi.

Axmaq susursa bu ağıllılıqdı.

Çox danışan çox səhv buraxır.

Kişi sər verər, sirr verməz.

Elə bil ağzının yayı qırılıb.

Elə bil ağzına nallı qatır vurulub.

Ağızdan-ağıza doğru xəbər
yoxdu.

Bir ağızdan min ağıza yayılır.

Qızını bələ, jehizin elə.

Qara saçlının naləsi yerdə
qalmaz.

İsmətsizdən özünü gözlə.

Xalı salan özü oturar.

Qanmaz nə bilir bazarda zəfəran
bahadı?

Aj adam yavannıq axtarmaz.

Yorğun adam yumşaq yorğan-
döşək axtarmaz.

Həyasız atlım atdan salar.

Yuyulmamış çömçə kimi
ortalıqdan çıxmır.

Heç bundan soruşan olmadı ayın
neçəsidi?

Pay verəndə ya özünü adam
hesab elə, ya da pay verdiyin adamı.

Payın azı çox olmaz.

Dost adamı bir qozla alsın, o da
çürük çıxsın?!

Zəmi göy olanda yiyəsi hətəm
olar.

Atan soğan, anan sarımsaq, sən

hardan olmusan gülmüşəkər.

Dilək istəyənin bir üzü qara,
verməyənin iki üzü.

Əvvəl danışan bilsə ki, sonra
danışan nə deyəcək əvvəldən ağzını
mumlayar.

Qonağa baxıb qazan asarlar.

Yetimin əli çörəyə çatanda, başı
daşa dəyər.

Gəlinin tük üzü içəridəymiş.

Vaxtında qızını döyməyən ana,
sonra dizinə döyər.

Özünə rəva bilmədiyini,
başqasına məsləhət görmə.

Yol bilmirsən yolnan get,
Yurd bilmirsən yurda düş.

Böyük sözünə baxmayan zərər
çəkər, baxan xeyir tapar.
Yaxın otu uzaq gözlə. Onda sənə
yaxşı şeylər nəşib olar.

Danışanda dil injidi,
Gül dərəndə gül injidi.

Ölüsü ölən qırx gün ağlar,
Dəlisi olan hər gün.

Çıxmayan arxa juvarlıq etmə.

Geyişməyən yerdən qan çıxarma.

Yadında saxla bir də qatırçının
qatırını ürkiütmə.

Toyuq toyuqdu su içər allaha
baxar.

Keçi keçidi yatdığı yeri
dürtmələyir.

At ölünjə otdar.

Otumu otdasan, kəfşəyimi gətirə
bilməzsən.

Ev oturanın, söz götürənindi.

Allah dərdi çəkənə verir.

Göz yaşı, göz yaşı gətirər.

Əl mərddi, göz namərd.

Yaxşı gündə düşmən gəlif dost
olar,

İgid odu yaman gündə tanınsın.

Gen gündə düşmənin dost,
Yaman gündə vay qardaş.

Qarın başdan aşağıdı-deyiblər.

İnsan adını gözdər, qarnını yox.

Qarını doyur, gözü doymur.

Qarını toxdu, gözü aj.

Yüyrək at özünə qamçı
vurdurmaz.

Tənbəl yoldaşına deyər mənim
əvəzimə də əsnə.

Günüz gəzər obanı, gejə ağrıyar
dabanı.

Alçaxlığın böyüyü alçalanın
özündə olar.

Ən böyük zalım məzlumun
özüdü.

Su gələn arxa, bir də gələr.
Mərd qədrini mərd bilər.

Ayı qandı, kürd qanmadı.

Namərdin çörəyi dizinin üstə
olar.

Nə keçi gördüm, nə saqqalını
burdum.

Mərdə arxa çevir, namərdə
vermə yaxa.

Yolnan gedən yorulmaz.

Getdiyi yol injiməz, işdiyi bulaq.

İsfahan burda deyil, yüz iynə
boyu burdadı.

Nə qarı gördüm, nə saçın
hördüm.

Qarı düşmən dost olmaz keçsə də
yüz il belə.

Yetimə çörək ver, borjlu çıx.

Xəsisə dedilər xəstəyə yardım
elə, özü zarıdamağa başladı.

Yüz ajını udarlar, bir şirinin
xatirinə.

Həyasıza salam ver, yanınnan öt.

Otlayan qoyun arıq olmaz.

Gəzəyən gəzə bilməz, gəzməsə
dözə bilməz.

Elə mənimçün, öyrən özünçün,

Ağ parçaya ləkə tez düşər.

Ağıllı insan yerişindən bəllidi.

Keçinin ölümü gələndə başını
sürtər çobanın çomağına.

Könlü balıq istəyən, quyruğunu
buzlu suya qoyar.

Oğru elə bağırır, doğrunun bağı
yarılır.

Yalançını mənzilinə kimi

qovarlar.

Yalançının evi yandı heç kəs
inanmadı.

Nə əkərsən, onu biçərsən.

Ot öz kökü üstə bitər.

Ağaj nə qədər bar gətirsə, bir o
qədər başını əyər.

İştah diş dibindədi.

Arxı hoppanmamış hop demə.

Dəymə mənə, dəymiyim sənə.

Guruldamağına baxma, yağın
deyil.

Pisdən yaxşı da törənər, pis də
törənər.

Qohumla bostan əkmə.

İt özünü murdar bilməz.

Tülküdən bij heyvan yoxdu,
jəliyə düşəndə dörd ayağından
düşər.

Aşiq üz gördü yerə girər.

Yaxşı oğul atanın yurdunu abad
edər.

Ağılsız oğulun anası ağlar qalar.

Qız otduqja qızıla dönər.

At iyidin qardaşdı.

Arvad ərin süpürgəsidə, hara
qoysa orda durmaladı.

Qohumlar dalaşdı, əblahlar da
inandı.

Özünü təmiz saxla qəfil ölərsən,
evini təmiz saxla qəfil qonağın gələr.

Gəlinin ayağı
Çobanın dayağı.
Çeynənən saqqız çürüyər.
Yayda ayransız
Qışda yorğansız.
Xətir üçün xəstə yataram.
Əvvəl sözü anla,
Sonra banla.
Sahibsiz yol başa baladı.
Dağ əyilməsə daş qəribliyə
düşməz.
Dəliyə dedilər niyə dəlisən, dedi
ağıllının dərini çəkməkdən
dəliyəm.
Küləklə gələn küləknən gedər.
Ölü inək südlü olar.
İlanın zəhəri quyruğunda,
buynuzu içində olar.
İgidin süfrəsi açıq olar.
İşləməyən pas tutar.
Mərdin gözü tox olar, namərdin
aj.
Özgəsinin sözünü sənə deyən,
sənin də sözünü özgəyə deyər.
Söz var el içində, söz var ev
içində.
El gözündən düşən boy atmaz.
Elin güjü-yıxar bürjü.
Bülbül viranədən ötməz, bayquş
varanədən getməz.
Qəribi baxışından tanıyrlar.

Qəm dağı yerindən qoparar.
Dəmir nəmdən, insan qəmdən
çürüyər.
Əkmə bitməyən yerdə, jan vermə
itməyən yerdə.
İnsanı yaşadan arzu ilə ümüdü.
Mollanın jibi dərin olur.
Mollanın qarşı beşdi, daimi biri
boşdu.
Sınsın o baş ki, dost yanında
gərəyi olmaz.
Bir əli dağda, bir əli bağda.
Dinindən çıxsan da, elindən
çixma.
Dilin saxlayan başın saxlar.
Nə baxırsan taxtına, sən baxınan
baxtına.
Oğul arxadı, qız yaraşıqdı.
Oğlan anası təməl binası.
Oğul dağlar aşar, soruşmayan
düzdə qalar.
Torpaq qızıl quşdu əldən
buraxdın uçub gedər.
Torpaq deyir: döy məni, doyurum
səni.
Javanlıq gözəllikdi, onu boyamaq
artıqdı.
Javanlıqda qojalığa güj saxla,
pullu gündə pulsuz günə
Pul saxla, savaşıanda barışmağa
üz saxla.

Javanlıqda daş daşı, qojalıqda ye aşı.
Jütçü yağış istər, yolçu quraqlıq.
Avamlıq eyib deyil, abırsızlıq eyibdi.
Avara adam ara vurur, arsız adam yara.
Avarının tayı da avara olur.
Ağıl bazarda satılmır ki, ağılsız da ala.
Adam boyuna yox, ağılına güvənər.
Ay olan yerdə, ülgəri gözə soxmazlar.
Ağıllı adam ağır olar, ağılsız yanqır.
Az yeyənin azarı da az olar.
Azğın adam quzğun olar.
Araq boğanı dəniz də boğa bilməz.
Analıq öyüd verməz, söyünj verər.
Arzu niyyətədən doğar.
Arsız hara, namus hara?
Bədbəxtin bəxti gətirməz.
Bənizi qaçan həkimə qaçar.
Var bar gətirər, dar da dar.
Bilən az deyər, bilməyən çox.
Bilik ağıl güjünə qazanılır.
Varlı olanın goru da olar.
Qudurmuş adam qudurğan olar.
Qonağa yat deyərlər, get deməzlər.
Qıvrıq adam qıvrıq qalır.
Qonşuya ağ olanın, gözü ağara qalar.

Qız aji, oğul baş taji.
Duzsuz adam üzsüz olar.
Düşünən baş boş olmaz.
Evin ev olması qardaşdan keçər.
Məmə deyən, pəpə deyər.
Ər tutanı el tutar.
Ölü evdən çıxar.
Oğul olsun, qız olsun, bəxti olsun.
Dünya gör-götür dünyasıdı.
Malı yazda al, payızda sat.
Gəzdim İrani, Turanı, jənnət gördüm buranı.
Kişi oğlunna danışar.
Qızıl taxtın olunja, qızıl baxtın olsun.
Malın mal olunjan, bazarın bazar olsun.
Al qapında, sat qapında.
Kor könlündəkin anlar.
Yeməyinən doymayan yalamağınan doymaz.
Malı alanda sat.
Toyuğun dərisi, qoyunun gerisi.
Şərəkətdə eşşək tapdıq, qaldı erkək-dişiliyi,
Elə adamdakı atlını atdan salar, piyadanı ata mindirər.
Axsaq atın kor nalbəndi olar.
Ovu bərəsində vur.
Quşu quşunan tutarlar.
Pay paylayana pay qalmaz.
Ətinnən kabab olmaz, qanınna kasa dolmaz.

İtin yanınna bəy kimi, bəyin yanınna it kimi keç.
Bir də qatırçının qatırını hürkütmə.
Köhnə bazara təzə nırx qoyub.
Yoğurmadı, yapmadı hazırja kökə tapdı.
Yüyürməyin, qaçmayın kəndə darğa gəlibdi.
Yatan öküzün başına duran öküz çıxar.
Adın nədi İrəşid, birin de, birin eşit.
Ağılın dəhrəsi yox, baltası yox kəsə.
Qırx qazanın damazlığıdı.
Evində yox urfalıq, könlündən keçir koxalıq.
Bağ saldı, barın yemədi.
Özünə omaj ova bilmir, qonşuya ərişdə kəsir.
Məşjidin qapısı açıqdı, itdə nə həya.
İnsan xain olmasa mal neynir damqanı.
Rəhmət düzənə, nəhlət pozana.
Al qapında, sat qapında.
El içində, ev içində.
Ovu bərəsində vururlar.
Kələyinən gələn, küləyinən gedər.
Ağıllı oğulun anası ağlamaz.
Yazda əkinçi olmayan qışda dilənçi olar.
Ana südü, dağ çiçəyi.
Dünya söz üstündə qurulur, söz üstündə dağılır.
Adını gözləməyən atını da gözləməz.
Bir tikəni bilməyən, yüz tikəni bilməz.
Aşiq duvalı ev tikər.

Aranda tutdan oldu, dağda qurutdan.
Abad evlər bülbülüyəm, xaraba evlər bayquşu.
Ağ itin pambıqçıya zərəri var.
Ağaj aji jan şirin.
Ağaj gətirənin əvvəl özünü döyüllər.
Ağajın qurdu öz içindən törər.
Ağzi aşa yetişəndə başı daşa yapışar.
Ağızdan çıxan başa dəyər.
Ağıllısı hansıdır? Qabağda gedən zənjirli.
Ağladan yanına get, güldürən yanına getmə.
Adam adama gərəkdirdi.
Adam min ajını udar, bir şirinin xətirinə.
Adamlıq pulnan deyil ki, bazardan alasan.
Adamlığı adamnan istə, xoş iyi qızılgüldən.
Az işdən çox iş törüyər.
Az olur küsür, çox olur qusur.
Azarlıq olsun bezarlıq olmasın.
Azajıq aşım qovqasız başım.
Ay həmişə bulud altda qalmaz.
Ayağa düşməyən başa çıxmaz.
Baba deyir bollu görək ya dərmanı, ya dərdi.
Bağ vaxtı bağbanın qulağı ağır eşidər.
Bağa bağban lazımdı, qoyuna çoban.
Balığı hər vaxt tutsan təzədi.
Baltanı dibdən vurmazlar.

Baxdın yarın yar deyil, tərgin qılmaq ar deyil.
Bajanaq bajanağı görəndə qaşınma tutar.
Baş yoldaşı yoxdu, aş yoldaşı çoxdu.
Başımı sındır, məzəndəni sındırma.
Başmaq palçıqsız olmaz.
Bəy don geydi hamı dedi mübarək olsun, yoxsul geydi hamı dedi hardan gətirdin?
Bəy ətəyi dağ ətəyi.
Bir yerdə otu ki, durmayasan.
Bir muşqul at yüz eybi örtər.
Bir subay oğlan, bir mitil yorğan.
Bir tikə götü ki, uda biləsən.
Bir tikəni bilməyən, yüz tikəni bilməz.
Boşdan bir çıxar, bərkədən iki.
Böyük baş böyüyəndə bəlası olar.
Böyük tikə boğaz yırtar.
Bu qırğına xan dözməz.
Bu göz o gözə möhtaj olmasın.
Bu təpiyə at dözməz.
Qorxu olmayan yerdə nizam olmaz.
Qorxulu baş salamat olar.
Qurd qurda dal çevirməz.
Qurd tükünü dəyişər, xasiyyətini dəyişməz.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
Qurdun üzü ağ olsa abadanlığa gündüz gələr.
Quru oduna yaşalr yanar, alışar daşlar yanar.

Quş yuvasından uçar.
Dava dağarjıq üstədi.
Davada halva paylamazlar.
Dağ gərək yığıla dərə dola.
Dadananla, quduranı saxlamaq olmaz.
Dama-dama göl olar, dada-dada heç.
Damdan-dama gəzən köpəyin beli sınar.
Danışıklı söz dağları aşar.
Daş daşa söykənər divar olar.
Daş daşı sındırar.
Daş üstə əkin olmaz.
Dəvə bir xəyal eylər, sərban iki.
Dəvənin də oynamağına az qalır.
Düz ağajı ojağa qoymazlar.
Düz əyrini kəsər.
Düz gəlmisən düz get, qız gəlmisən qız get.
Düz söz, bir söz.
Maşınla gəzmək jənnət, qəzaya uğramaq jəhənnəmdi.
Gözə görünən maşın gözə görünməyən Əzrayıldı.
Araq maşının qardaşdı, birləşəndə dağı aşırar.
Maşın alanda duza gedər, vuranda duzdan qayıdar.
Maşın Əzrayıl atıdı, ağıl onun jilovu.
Yad gələ-gələ qohum olur, qohum gəlməyə-gəlməyə yad olur.
Qohum qohumnan dalaşdı əblahlarda inandı.
Ağanın malı gedər, muzdurun janı.

Yaramazdan yara yedim, xoryatdan söz götürdüm.
Hal-halın yoldaşdı.
Mərdimazarı axtarmaq lazım deyil, özü əyağınyan gəlib çıxar.
Ay mənnən olsun, ulduzun gözünə barmağım.
Holavar görmüşdüm, beləsini görməmişdim.
Əzəli meydan, axırı zindan.
Qazan deyər, dibim qızıldı, çömçə deyər, bulanıb gəlmişəm.
Dərziyə dedilər ki, köç, iynəsin sanjdı yaxasına.
Əmi oğlunən əmi qızının kəbini göydə kəsilib.
Sənin üçün ya bağa yarpağı, ya quzu qulağı.
Toyun yaraşığı oynamaq, vayın yaraşığı ağlamaqdı.
Külü küllükdən götü.
Ətinən dırnaq arasına girən iylenib çıxar.
Uşağınan, itin arasına girməzlər.
Su axırsa mundar olmaz.
Tanımadığın atın dalına keçmə.
Bir tikəni bilməyən, min tikəni bilməz.
Əkiblər yemişik, əkək yesinlər.
Qoz əkən barın yeməz.
Elə verir, oğru dərziyə sap verən kimi.
Xalq gedir quş gətirir, Şaqqulu bayquş gətirir.
Araz axır, gözün baxır.
Adam haqqa düz olar.
Ala qarğa bijliyinnən duzdağa düşər.
Qarın sürfə deyil hamıya açasan.
Balta kəsməyəni söz kəsər.

Atın yerişi, sözün gəlişi.
Özgə bağınnan beş-beş bağışlamaq istəyir.
Qarın doyuran aşı, göz tanıyır.
Armudun yaxşısını meşədə ayı yeyər.
Yönlü jüjə yumurtasında jikkildər.
Mən qurbanam balama, balam da balasına.
Çayı keçməmiş çirmənir.
Su qaba girdi oldu içməli.
Ata dedilər yiyən gəlir, dedi yiyəm deyil, yiyəmin oğludu.
Sirrini vermə dostuna dostunun da dostu var.
Jan şirin, bala şirin.
Sıradan qalan qotur olar.
Olma qazi, ağrıməsın başın.
Paltar yuyanın yeddi dədəsi evi olakı qarnı doya.
Yabeynan dovğa içdim, heç belə yalan görməmişdim.
Tülkü donuna girmiş janavardı.
Qarnı doydu, gözü doymadı.
Qarnının altınnan fələk də baş çıxarmaz.
Qonşuda qız sevənin ürəyində yağ olmaz.
Dımbılım ələk, dımbılım saji, əlim xamır, qarnım aj.
Çılpağa yayda borandı.
Yayda bürüyünü götü, qışda özün bilərsən.
Bağ salanın ömrü uzun olar.
Öz gözündə tiri görmür, özgədə qılı seçir.
Qulağımızın biri dar olub, biri darvaza.

Yaman günə düşməsən, yaxşı günün qədrini bilməzsən.
Bir səhrada körpü salsan bil ki, keçən olajaqdı.
Jır deməknən jırradı.
Gəlinə ayıran, ayrana doyan deməz o Dədə Qorqud.
Elə bil ayırım atıdı.
Qara üzüm yesə boğazında görükər.
Bəsləsən ətlaz olar tut yarpağından.
Görməmiş kürd, dəyməmiş turp.
Arığın nə işi var qoruğda, vurub qılçım sındırsınlar.
Dəlinin soğan yeyişi də dəlididi.
Dəliyə nə gül, nədə güldür.
İtdən küçük tutdum.
Anasının əmjəyini kəsəndi.
Mələk donuna girmiş şeytandı.
Yumurtası tərs gələn toyuq kimi hərlənir.
Darını doğradım südə ağlamağım gəldi, qaşığı vurdum dibinə oynamağım gəldi.
Elə bil arpası artıx düşmüş atdı.
İşi yoxdu dişin qurtduyur.
Keyfi istiyənə jan verir, istəməyənə yan verir.
Yalançı tamahkarı aldatdı.
Ağası gülüm olanın, başına külüm olar.
Saqqalım yoxdu, sözüm ötmür.
Qatırçının qatırını hürkütmə.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
Söz eşitmək ədəbdəndi.

Özüm dedim, özüm eşitdim.
Öküzü yorulana nə desən yaraşar.
Əri döymüş arvadı it də tutub bir yandan.
Dostluğa sərhəd yoxdu.
Ayağım hara, başım ora.
Alqışla yaranmamışam, qarqışla öləm?!
Dünyanın axırı döyül ha.
Vətənsiz adam, yuvasız quş kimidi.
Pişik balasını dişində gəzdirər.
Çox danışmaq gümüşdüsə, az danışmaq qızıldı.
Bildirçinin böyliyi darı sovulunjada.
Qaranquşa dedilər hara, dedi yuvamı bulamışam.
Aşın divi, bozbaşın üzü.
Qarışqa yuvasına dən dardan kimi dartır.
Pay pay götürər.
Yüz eşitməkdən, bir görmək yaxşıdı.
Ayağımı isti saxla, başını sərin,
Hər deyilən sözdəri düşünmə dərin.
Qarnım üçün döyüləm, qədrim üçünəm.
Əliynən verdi, ayağıynan axtardı.
Əlindəki düyünü dişinə salma.
Elə bil bədirrənmiş aydı.
Bir gözü aya baxır, bir gözü çaya.
Ağlın ölçüsü əməldi.
Qarnının altınnan yel keçənə e'tibar yoxdu.
Toyuğun dərisi bir dəstə tükdü,

Dəvənin dərisi bir ata yüküdü.
Əyriyə düz dəvənin ağızı əyilər.
Heyvan iyələşə-iyələşə,
Adam himləşə-himləşə.
Qırılan qoşunnandı.
Günü günə satmaq olmaz.
Keçən günə gün çatmaz,
Jalasan günü günə.
Öldüm örgədə bilmədim.
Bir könlü tikə bilmirsən, niyə yırırsan.
Aza qəni olmuyan çoxdan qəni olmaz.
Bir gözü daldadı, bir gözü qabaqda.
Paydan pay tutmaq olmaz.
Xeyirini görmədiyim oğulun vayına oturum.
Qoçalana gül, başına gəlsin.
Qonşu qonşuya tən gərək,
Tən olmasa gen gərək.
Ajin nəyi var ki, yalavaja nə versin.
Gedən götürər, oturan yol gözləyər.
Dəvəni dinginən, sarvanı sənginən uddu.
Qurban olum qonşuya, duzsuz yumurtama duz səpə.
Almağa alıjı quşdu, verməyə başına söz qəhətədi.
Ət yiyən quş dimdiyinnən bəllidi.
Elə aldı ki, ley qarğanı alan kimi.
Avaraynan yoldaş olan avara qalar.
Dünya malı əl çirkidi, yuyarsan gedər.
Keçən sözü çəkmə üzə.
Elə bil boğazı isgənəynən deşilib.

Əlim nə dala çatdı, nə qabağa.
Dal ətəyində namaz qılmalıdı.
Tısbığa qanından çıxdı, qanını bəyənmedi.
Javanlığından qojalığına hünər saxla.
Dəli şeytanın sözünə gah bax, gah da baxma.
Qaz uçdu, qarğa qondu, yerində darğa qondu.
Sözü bir, allahı bir adamdı.
Toba toxluqdan, üzü qaralığa yoqluqdan.
Hayalı hapılı, taxta qapılı.
Çox ağır ildi, illər üstə paylansın.
İt dalına düşən mıx tapar.
Avara qonaq ev yiyəsini işdən qoyar.
Düşman burnunun altındadı.
Döyülən ara yerdə gedər.
Tökülən dolmaz.
Gəzən ya baldırana, ya da boğazına.
Xətir xətirə bağlıdı.
Vermək yaxşı şeydi, dəm səndə dəm məndə.
Aralıq atı, kor fatı.
Saç əppəyi kimi ikiüzlüdü.
Qırx qazanın damazlığıdı.
Çox yemək adamı az yeməkdən qoyar.
İlan öldürənə ağaj verməz.
Atın kişniyinjən atını mənə ver.
Elə bir yer yeyib göy çəkib.
Şapalağnan üz qızardır.

Qonşu oğrusun tutmaq olmaz.
Öldü-qaldısına baxan yoxdu.
Bizim talışdar, boyun qarışdar.
Bir dəfə görmək min dəfə eşitməkdən yaxşıdı.
Su dəhnədən bulanıb.
Ağzınnan süd iyi gəlir.
Gəzəyən gəzə bilməz, gəzməsə dözə bilməz.
Yol ağzına dağda birdi, daşda birdi.
Adını çıxart, dəyirməndə otu.
Köhnə bazara təzə nırx qoyma.
Almağa alıjı quşdu.
Oğlum oldu qız urvatdı, qızım oldu bez urvatdı.
Deyəsən, Əli bəy üzəngisindədi.
Öküz əyməsə daş qəribliyə düşməz.
Dünya gör-götür dünyasıdı.
Heyvanı yazda al, payızda sat.
Kişi oğlu ilə öyünər, iyid atı ilə,
Malın mal olunjan, bazarın-bazar olsun.
Al qapında, sat qapında.
Kar könlündəkin anar.
Yeməyinən doymuyan, yalamağnan doymaz.
İndi dağarjıq çuvaldan irəlidi.
Şorəkətdə eşşək tapdı, qaldı erkək-dişiliyi.
Atdını atdan salır, piyadanı ata mindirir.
Bir kəndi bir eşşək arabasına yüklüyür.

Axsaq atın kor nalbəndi olar.
Ovu bərəsində vur.
Pay paylıyana pay çatmaz.
Ağıllılar əkiv-biçdi, dəlilər dalda duyuğ düşdü.
Yeyə gözü, həkim gözü.
Qonşudan gələn öynə olmaz, o da vaxtı vaxtında.
Kor kuru tapar, su axuru.
Uja dağın başı qar olar.
Aşı bişirən yağ olar, gəlinin üzü ağ olar.
Uşaq otdu bir yerə, gəlin yaydı min yerə.
Bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil.
Həyasıza salam ver keç.
Arım var, arım var it arısı.
Atlı qonaq, itli qonaqdan yaxşıdı.
Kök arıxlıyınjan, arığin jamı çıxır.
Bazara pulsuz gedən, gora imansız gedər.
Əllidən bir olsun, əlim içində olsun.
Soğan olsun, nağd olsun.
Bugünkü əfgə, sabahkı quyruqdan irəlidi.
At suyu görür, su da atı, bəs fışqırıq nədi?
Keçəl başda dəlləklik eylər.
Keçinin qoturu başa çıxar.
Kül başına küllüklər,
Qarğalar səni dimdiklər.
Bazara girdin gözü qırıq, sən də ol gözü qırıq.
Getmə gözümnən, gedərəm özümnən.

At getməz, eşşək keçməz işdəklərdi.
Donuz başın soxur kola, dalınnan xəbəri yoxdu.
Atı torbalı dalaşdırma.
Gəlini gərdəydə, küçüyü dəməkdə.
Yer bərk olanda öküz öküzdən görər.
Mıs-mıs eliyinjən, elə Mustafa de.
Söz elədi ki, çəkdikjən uzanır.
Qananın daş daşı, qanmazınan aş yemə.
Qananın da, quluyam, qanmazın da, dad yarımçıq əlindən
Ağaj nazikliyindən qırıqlar, insan yoğunluğundan.
Lalın dilin anası bilər.
Gəlin gəldi, elim gəldi.
Beş ərşin ağdı axirət payı.
Yolunan gedən yorulmaz.
Hər oxuyan Pənah, hər qatırçı Murad olmaz.
Hər axşamın bir səhəri var, hər qarannığın bir aydınlığı.
Neyniyəsən, düz əyrini kəsəjək.
Örgən ha uzun olsa, gəlib doğanaqdan keçəjək.
Görünməyən oğru, xannan, bəydən doğru.
Dəvədən yıxıldı, hət-hötdüyün yerə qoymadı.
Ha qazanır qazaxlar, əynində yoxdu şalvar.
Mərdin adı qalar, namərdin nəyi.
Qonşuya umud olan şamsız, oynaşa umud olan ərsiz qalar.
Qonşu-qonşuya baxar, janını oda yaxar.
Qonşum-qonşu olsa, kor qızım ərə gedər.

Qohumun kimdi, yaxın qonşum.
Qonşunu iki inekli istə verməsə də verməsin.
Çörək Qurandan irəli gəlib.
Ayran ver ayransıza, qalmaz bu döyran sizə.
Dəli ağıl tapsa, öz başına qoyar.
Söz-sözün söykəyidi.
Hoha var dağa qaldırar,
Hoha var dağdan endirər.
Süleyman peyğəmbərə qalmayan dünyadı bu dünya.
Səksən, doxsan bir gün yoxsan.
Bir gün gələn bir gün də getməli.
Torpaxdan yaranan, torpağa dönməli.
İnsan zəhmətiynən, torpaq səxavətiynən.
Yeddi il quraqlıq oldu, ajlıq olmadı, bir il yağmurlu oldu, ajlıq oldu.
Aj elə bilir hamı ajdı, tox elə bilir hamı toxdu.
Ağlamağnan ajın qarnı doymaz.
Ajgöz adamın nəfsi çox olar.
İnsan dünyaya özü gəlmir ki, özü də gedə.
Düşmana da qapında dost kimi bax.
Dünya bir pənjərədi hər gələn baxıb gedər.
Bağcı bağın qıydı, bağban bir salxımı qıymadı.
Adını gözləməyən atını da gözləməz.
Ölünü vaxtında ağla, el gəlib tünlük etməsin.
Dama-dama göl olar, axa-axa sel.
Bala janın bəlasıdı.
Yağ yağınan qaynadı, yarma yavan qaldı.

Sənə söz deyirəm, səbətdən giləs tökülür.
Söz eşidənindi, yer oturanın.
Sözün başına ip salmazlar.
Sən de, yiyəsi götürəyək.
Dünya söz üstündə qurulur, söz üstündə dağılır.
Dostluq bir almadı, dəm səndə, dəm məndə.
Zarafat dostluğun qayçısıdı.
Hər deyilənə baş qoşsan, gündə min qan olar.
Dostluqda nizam tərəzi olasan gərək.
Kırvə-kırvənin damının üstünə çıxmır ki, torpaq tökülər.
And içirsən inanıram, xoruzun quyruğu görükür.
Bir siri üç adam bildi siri deyil.
İyidin atı özünə yaraşa gərək.
Dəli dəlini görəndə çomağın yanına qısar.
Qulaq gündə bir söz eşitməsə kar olar.
Ağıllı ağıllığını eliyinən dəli vurub çayı keçdi.
Ərlə arvadın suyu bir yerdən götürülür.
Bu dünya o dünyanın körküdü.
Söz ağızdan çıxınjan sənindi.
Tapan tapanın olsa, çöldə çoban bəy olar.
Dedilər: Əzrayıl bala paylayır.
Dedim: Balama dəyməsin, istəmirəm balasın.
Xeyir söyləməzə dedilər, xeyir söylə. Dedi, bəlkə getdik gəlmədik.
Ana südü, dağ çiçəyi.
Yönnü oğul neynir dədə malın,
Yönsüz oğul neynir dədə malın.
Oğul olan günü oğul, at olan günü atdı.

İt deyər: yiyəmin yeddi oğlu olsun, pişik deyər: yiyəmin yeddi kor qızı olsun.

Qız qapısı şah qapısı.
Oğlan evi alınjan yalvarar, qız evi öljən.
Kotan nə bilir qayış nə çəkər.
Ulu sözüne baxmayan uluya-uluya gedər.
Südüne kəm baxanın gözdərinə ağ damar.
Doğruya zaval yoxdu, çəksələr min divana.
Ata olmuyunjan ata qədrini bilməzsən.
Baxşeyiş var tümən-tümən, hesab var dinar-dinar.
İsandanmışın sudan pəhrizi yoxdu.
Gəlmək qonaqdan, yola salmaq ev yiyəsindən.
Nə balın istəmirəm, nə balasın.
Karın başına balta vurdular, dedi, bu nə taqqa-tuqdu.
Qonaq qonağı sevməz, ev yiyəsi hər ikisini.
Vaxtsiz qonaq öz kisəsindən yeyər.
Hər gəl ha gəlin bir get ha gedi var.
Ayrı qardaş, yad qonşu.
O evin işığı bu evə düşür.
Dünyanın quyruğu uzundu.
Uşaqsız ev susuz dəyirman kimidi.
Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.
Dəyirmançı qızın verdi, ard onun da üstəlik.
İstədiyın yar idi, yetirdi pərvərdigar.
Yaxşı olsa xanımnan, pis olsa qaravaşdandı.
Üstümü unnu görüb adımı dəyirmançı qoydular.

Dəyirman bildiyin işlədir, çax-çax başın ağrıdır.
Ziyanın yarısından qayıtmaq özü də xeyirdi.
Yalançını mənzilənjən qovurlar.
Sonrakı peşmançılıq fayda verməz.
Daldan atılan daş, topuğa dəyər.
Söymə rəyyət atama, söyməyim bəy atana.
Qarıya gələn içəri girməli.
Yeznədən oğul, gəlindən qız olmaz.
Sonsuzun malı ilan sümüyüdü.
Barmağın beşi də birdi, hansın kəssən qanıyar.
Gün girən evə həkim girməz.
Qəzadan qaçmaq olmaz.
Eşşək batdağa bir yol batar.
Eşşək maldan deyil.
Piyada atdıya lağ eləməyə bağı çatdar.
Qoyun quzunu tapdamaz.
Meymunun su boğazına çıxanda balasın alar ayağının altına.
Pişiyi elə elə qayıdıb üzünü jirməsın.
Qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit.
Bir su səni aparırsa ona sel demək olmaz.
Yıxılana balta çalan çox olar.
Vay o adamın halına ki, arvadı ölə baldızı olmaya.
Dalaşanda elə dalaş bərişanda utanma.
Ev davasız, gor əzabsız olmaz.
Ev yiyəsi qonağının quludu.

İstiyənin bir üzü qara, istəmiyənin iki üzü.
Eşşəyə dedilər mərifətini göstər, getdi küllüyə ağnadı.
Qızınmadıq istisinə, kor olduq tüstüsünə.
Alanın gözü satanda olar.
Əldən qalan əlli il qalar.
Daş qayaya rast gəldi.
Oğurluğa dayın evinə get, tutulanda döyülmə.
Çəkməçinin ayağı yalın olar.
Jəhənnəmə gedən yoldaşın çox istər.
Faytonçuynan dost olanın darvazası gen gərək.
Özgə buzovu bağlayanın çatısı əlində qalar.
Hər evin öz sirri olmalıdır.
Amanata xəyanət etməzlər.
Görənin gözünü tökünjə, götürənin əlini kəs.
Görənnən, götürən yaradı.
Yeddi il oğurluq elədim haram tikə yemədim.
Borjlu-borjlunun sağlığını istər.
Yaman günün ömrü az olar.
Ömür axan çaydı, bir də geri dönməz.
Yayın ayrı qışın yavanlığıdı.
Aj ol kişi ol.
Subaylıq soltanlıqdı.
Əl tutmaq əldən qalıb.
Nə şiş yansın, nə kabab.
Getmişdim kabab iyinə, gördüm eşşək dağlanır.
Getmişdim gəlin görməyə, gəlin gedib təzək dərməyə.

Hər oğul ata yurdunu abad eləməz.
Ölünün yiyəsi çox olar.
Ağlamayana əmjək yoxdu.
Ağlıma gələn başıma gəldi.
Varın verən utanmaz, yoxdan verən əlidi.
İşini ehtiyatlı tut, qonşunu oğru tutma.
Əlindən gələni beş qaba çək.
Zər qədrini zərgər bilər.
Ana qarnı yana qarnı.
Var əli kərəm əli, yox əli kərəm əli.
Ağzım aşa çatanda başım daşa çatdı.
Elə bil Saybalı yasa gedir.
Sapantdan çıxan daş geri qayıtmaz.
Aj atana lə'nət, var idi yemədim.
Bayquş xarabalıq sevər.
Elə bil isaq-musaqdı.
Şirin dil ilanı yuvasından çıxarar.
Quyruğu qapı arasında qalıb.
Kürd nə bilir bayramı,
Hor-hor içir ayrıanı.
Ayı qandı, kürd qanmadı.
Meşə çaqqalsız olmaz.
Göydən yağanı yer götürür.
Çəkişməsən bərkəşməzsən.
Dağa dedin qaynatan gəlir, başın əydi aşağı.
Zarıstı qatığın tərifləyən kimi təriflədi.

Gəlindən qız həyalıdı.
Tısbəğa yeriyə bilmir, xalası da dalına alır.
İlan ulduz görməsə ölməz.
Allahı olan çayda qalmaz.
Hal-halın yoldaşdı.
İki gözdə bir tük olsa, çəkəndi.
İsti aş verib ağzını yandırmışam.
Keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgəyə.
Soğan yeməmişən için niyə göynüyür.
Sirkə tünd olsa qabın sındırar.
Bir otumuram deyəndən, bir yemirəm deyəndən qaç.
Qurban olum o qana üstündən bir gün keçə.
Hərənin ağzından bir avaz gəlir.
Dalına vedrə bağlayıblar.
Düşmən səni daşınan, sən düşməni aşınan.
Başına vur, çörəyini əlindən al.
Beli üzük qaşından keçir.
Qara üzüm yesə boğazında görükər.
İt qursağı yağ götürməz.
Yetim ye, tapmazsan, azja ye çatlarsan.
Yetimə jan-jan deyən çox olar, əlinə çörək verən az.
Oxun atıb, yayın gizlətmə.
Yeddi ayda bir qarış, bir ayda yeddi qarış.
Çörək açmayan qapını fələk açar.
Yazda əkinçi olmayan, qışda dilənçi olar.

Alınan qalar.
Almaqla neyəsən: alıjı quş kimi, verməklə neyəsən? Başına söz qəhətdi.
Ay doğar aləm görər.
Ağajı içindən qurd yeyər.
Çıraq divinə işıq saçmaz.
Əziz ölər, boğaz ölməz.
Qarına gedən qazanjdı.
Yan mənə, yanım sənə
Qurbandı janım sənə.
Göy üzünə bulud gəldi vay sarının üzünə,
Təknədən əppək qurtardı vay qarının gününə.
Sev səni sevəni yerilə yeksan olsa da,
Sevmə səni sevmiyəni Misirdə soltan olsa da.

LƏTİFƏLƏR

ƏGƏR SALAMATDIRSA

Bir bəy özünə çox arxayın olub deyirmiş ki, mənim həyətimə oğru gələ bilməz. İtim onu parçalayar.

Məlikməmməd adlı bir şəxs isə deyir ki, sən itindən çox arxayınsan ki, oğrunu o həyəətə buraxmaz?

Bəy itinin hünərindən, vəfasından basıb-bağlayır.

Məlikməmməd bəylə mərjləşir:

– Gəlib tövlədə hansı atın başına noxta salıb, atı tövlədə qoyub getsəm, səhər onu özün qarşıma gətirərsən?!

Bəy bu mərjdən qorxmur. İtindən arxayın olduğu üçün şöhrətli atının əlindən çıxajağına inanmırdı.

Məlikməmməd çubuqdan bir səbət hörür, ağzına qapaq da düzəldir. Səbətə yarım şaqqa ət qoyub, səbəti, zənjiri götürüb gedir bəyin həyətinə, hasara çıxıb səbəti həyəətə endirir. İt səbətə doğru gəlib iyə irməyir. Səbətə girir. Səbətin qapağı zənjirlə hazır imiş. Qapağı örtüb zənjiri çəkir. İt səbətdə ət yeməklə məşğul ikən Məlikməmməd səbəti ağaja qaldırır, orada qalın yarpaqların arasında gizlədir, zənjirlə bərk-bərk bağlayır. Sonra həyəətə girib tövlənin ağzındakı qıfılı görür. Jibindəki dəmirdartanı çıxarıb qarını açır, tövlədə istədiyi atın başına apardığı noxtanı salır. Atın başındakı noxtanı isə özü ilə aparır.

Bu hadisədən sonra bəy bir neçə gün jamaat arasına çıxmır. Bir gün Məlikməmməd noxtanı götürüb jamaatın içinə gəlir, oradan bir neçə kişi götürüb bəyin qarısına yaxınlaşır.

Məlikməmməd üzünü bəyin qarısına tərəf tutub deyir:

– Ay bəy, atımı gəti, itini götür.

Sonra o adamların gözü qabağında səbəti ağajdan düşürür. Anjaq səbətin ağzını açmır. Bəyə deyir:

– Bəy, it çox bəddi. Biz atı aparıb gedirik. Sən də iti səbətdən çıxarıb bağlayarsan. Əgər salamatdırsa

DANANI AXTARIRAM

Məlikməmməd kəndirbazlıqla məşğul imiş. Bir məjlisdə deyirlər ki, filan bəyin damına çıxan oğru hələ anasından olmayıb. Belə bir oğru anadan nə vaxt olajaqsa, xoşbəxtlik də onda doğajaq. Bəy də yaman şaşıb özündən çıxır, ayıqlıqda ona tay olmadığını sübuta yetirməyə çalışır. Məlikməmməd bəyin yanına gəlib ona deyir ki, bəy, damından neçə kisə çəltik, buğda yığsam, hamısı mənimdi ha.

– Janın sağ olsun. Mən də verdim.

Bu danışıqdan xeyli keçir. Bəy hər gün dama çıxır, anjaq dolu kisə görmür.

Məlikməmməd bir geje damın üstünü söküb içəri girir. İki kisə çəltik, iki kisə buğda yığıb damın üstünə qoyur. Özü isə çıxıb gedir.

Səhəri bəy dama çıxır. Kisələri görür. Anjaq gələnin haradan gəldiyini bilmir. Damın yolu evin içində imiş. Kisələri, həqiqətən, yerinə çatdırır. Anjaq "oğru"nun haradan gəlib haradan gəldiyini bilmədiyi üçün rahathığını itirir.

Bəy bir gün yenə deyir:

– Məlikməmməd yenə də gəl çəltikdən, buğdadan yığ apartdırım. Yaza çıxarıq, bizdə çoxdu, sizdə yoxdu.

– Baş üstə bəy, mən hazır.

Bir neçə gün keçdikdən sonra Məlikməmməd yenə də həmin qayda ilə dama girir. Taxılı kisələrə yığır. Damın şilvərinə çıxıb sökdüyü yeri düzəldir, özü də qoz ağajında oturub sabahın açılmasını, bəyin dama çıxmasını gözləyir.

Səhər açılan kimi bəy adəti üzrə dama çıxır. Kisələri görür. Nökərləri çağırır ki, kisələri göndərsin, başına yuxarıdan bir talaşa düşür. Bəy başını qaldırıb baxır, görür ki, Məlikməmməd papiros çəkir. Qışqırır:

– Ə, orada nə qayırsan? Damı yandırarsan axı.

Məlikməmməd deyir:

– Qorxma bəy, damını-zadını yandırmaram. Anjaq mənim danam itib. Mən burada danamı axtarıram. İnşallah, tapan kimi düşəsiyəm.

ANAM DEDİ DİNMƏYİN

Bir arvadın üç tənbel qızı var imiş. Bədbəxtlikdən qızların üçü də pəltək imiş. Bir gün qonşu kənddən bu qızlara elçi gəlir. Anası qızları yanına çağırır tapşır ki, nəbadə danışırsınız. Özünü də qonaq olan otağa keçməyin. Çay-çörək gətirəndə dinməyin. Mən deyəcəyəm ki, qızlarım utanjaqdı.

Hələlik işlər öz qaydasında gedirmiş. Qızlar elçilərə çay-çörək apardıqca onlar qızlara baxır, onları bəyənlirlər.

Qızlar şad-xürrəm olurlar. Bu zaman pişik ləyəndəki südü yalamağa başlayır. Qızlar o biri otaqda elçilərlə söhbət edən analarının yanına xəbərə qaçirlar.

– Böyük qız deyir:

– Ay arvad, nə milt vululsan. Pisik südü laladı.

Ortanjıl qız onun səhvini düzəltmək istəyir.

– Ana, bajım zalafat edil, pisik lalamadı, ey, yalpaladı.

Kiçik qız bajılarının ətəklərini dartıb deyir:

– Aqalınız yansın anam tapsılmadı ki, danısmayın?
Elçilər səssiz-səmirsiz geri qayıdılar.

"XOŞBƏXT" HƏKİM

Bir kişi hər hansı bir şeyi iki görmüş. Odu ki, dərindən ələj etmək üçün həkimin yanına gedir. Həkim barmağını ona tuşlayaraq: -dərdini danış-deyir.

Kişi gözünün çöp olduğunu, hər şeyi iki gördüyünü danışır.

Həkim başını bulayaraq xəstənin halına əjyır, ondan soruşur:

– Ah, yazıqlar, bədbəxt insanlar. Sizin elə dördünüz də bir dərdisinizmi?

Kişi diqqətlə həkimə baxır, bir neçə dəfə şükür edərək çıxıb gedir. Sən demə "xoşbəxt" həkim bir şeyi dörd görmüş.

MƏN DƏ BUNU YEDİM

Bir molla, bir seyid, bir dilənçi yol ilə gedirmiş. Yolda onlar bərk ajırlar. Belə məsləhətləşirlər ki, yaxınlıqdakı kəndə getsinlər. Əllərinə düşən şeydən gətirsinlər, bişirib yesinlər. Çox keçmir ki, üçü də təyin olunan yerə qayıdılar. Hərə yığdığını göstərir. Onlar yığdıqlarını bişirmək üçün dilənçini qazan dalınja kəndə göndərirlər. Dilənçi kiçik bir qazan gətirir. Onlar yemək bişirir, baxıb görürlər ki, yemək çox azdı. Bunların üçünü doyduza bilməz. Molla ilə seyid biri-birinə işarə edərək dilənçiyə deyir:

– Göründüyü kimi yeməyimiz azdı. Bu anjaq birimizə çatır. Gəlin yataq. Kim yaxşı yuxu görsə yeməyi o yesin.

Beləyə razılaşıb hərəsi bir tərəfdə başını bürüyüb yatır. Dilənçi bunların fırladığını başa düşür. Odu ki, onlar yatan kimi durub bişirdikləri yeməyin hamısını yeyir, onların yanında uzanıb yatır.

Bir azdan üçü də oyanıb gördükləri yuxunu nağıl edirlər:

Molla deyir:

– İndijə yuxumda gördüm ki, dövlətli bir kişi ölüb. Məni də ora çağırıblar. Ehsandan o qədər yedim ki, indi bu yeməyə ehtiyajım yoxdu.

Seyid də eyni ilə yuxuda xeyli yediyini, bişirdiklərinə ehtiyajı olmadığını bildirir.

Dilənçi onlara diqqətlə qulaq asdıqdan sonra deyir:

– Mən də yuxumda gördüm ki, siz belə kefdəsiniz. Mənim isə əlimə heç bir şey keçmədi. Odu ki, mən yazıq da bişirdiyimiz bu azajıq yeməyi yeməklə kifayətləndim.

NƏSLİNİ DANA BİLMƏZSƏN

Bir qatır xamlıq edir. Sahibi nə qədər çalısır onu nallada bilmir. Neçə-

neçə usta nalbənd gəlir, qatır yaxına qoymur ki, qoymur. Bu xəbəri eşidən bir qoja nalbənd deyir ki, mən bunu təkjə nallayajağam. Heç kəs inanmır. Qoja bir qədər fikirləşdikdən sonra deyir:

– Bura bir at, bir dənə eşşək gətirin.

Atla eşşəyi gətirirlər. Qoja qatırın gözü qabağında əvvəljə atı, sonra da eşşəyi nallayır. Sonra arxayınja qatıra yaxınlaşıb ayağını qaldıraraq heç kimin köməyi olmadan onu nallamağa başlayır. Bayaقدan dəlilik edən qatır indi heç tərpenmir də.

Qoja işini qurtardıqdan sonra jamaat marağını gizlədə bilməyib soruşur:

– Bu neçə işdi ki, sən onu nallaya bildin?

Qoja gülümsəyərək deyir:

– Mən əvvəljə onun gözü qarşısında atı, sonra da eşşəyi nalladım. O da nələj qalıb sakitləşdi. Bununla mən ona demək istəyirdim ki, özündən çıxma, sənin anan bu gözəl madyan olsa da, atan bu qara eşşəkdi. Nəslini dana bilməzsən.

YOZA-YOZA TAPDILAR

Üç kasıb qardaşın dövlət sarıdan tək birjə atı varmış. Bir gün at itir. Qardaşlar xeyli fikirləşir, götür-qoy edir, nəhayət, deyirlər:

– Gəlin yozaq, görək atı kim aparıb.

Razılaşırlar. Böyük qardaş deyir:

– Atımızı aparən kosadı.

Ortanjıl qardaş deyir:

– Özü də boydan qıسادı.

Kiçik qardaş deyir:

– Boydan qıسادısa onda adı Musadı.

Bu vaxt onların qabağına boydan qısa olan kosa bir kişi çıxır.

Qardaşlar soruşur:

– Adın nədi?

Kişi javab verir:

– Adım Musadı.

Qardaşlar deyir:

– Hə atımızı aparən elə sənsən. Atı neyləmişən, yerini de.

Kişi and içirsə də onu qazının yanına apararaq əhvalatı qazıya bildirirlər.

Qazı deyir:

– Sizin doğrudan da yozucu olduğunuzu bu saat yoxlayajağam.

Qazı xəlvət ovjuna bir darı qoyub deyir:

– İndi tapın görüm mənim ovjumdakı nədi?

Böyük qardaş qazının ovjuna baxıb deyir:

– Qazının ovjunda nə isə vardı.

Ortanjil qardaş deyir:

– Vardısa rəngi sarıdı.

Kiçik qardaş deyir:

– Rəngi sarıdırsa onda darıdı.

Qazı üzünü kişiye tutur:

– Get bunların atını ver.

Sən demə doğurdan da həmin kişi aparıbmış.

QOZU OĞURLAMAQ OLMAZ

Yenə bir gün kimsə yerində oturanlar ortaya bir söz atıb aranı qızışdırdılar.

Ayə, sən öləsən, hər şeyi oğurlamaq olar, anjaq qozu oğurlamaq olmaz. Hər bir yandan çəltik atıb, Məlikməmmədin dinməsinə gözləyirdi. O dindi:

– Bala, buğdanı, çəltiyi oğurlamağa nə var ki? Mən heç o işi iş hesab eləmirəm. Anjaq qoz oğurlamaq da bir o qədər çətin iş deyil.

Kişinin belə arxayın-arxayın danışması bə'zilərini heyrləndirdi, bə'zilərini jür'ətləndirdi, bə'zilərini qeyrləndirdi. Yenə də məj bağlandı.

Məlikməmməd bu dəfə qoz oğurluğuna hazırlaşdı.

Bir neçə kisə, 4-5 pişik götürüb, fikrində tutduğu evə yol aldı. Kisədəki pişikləri bir-birinə bağladığı üçün çox arxayın idi. Dama qalxdı, kisədəki pişikləri qoz sərgisinin üstünə atıb işə başladı. Qozu kisəyə yığmadı. Tən bölüb ayırdı, hərəsini bir tərəfdə toplayıb bir topanın üstünə kisələrini atdı. "Oğru" işini görəndə qədər ayaqları çalılı-çataqlı pişiklər də qozun üstündə o ki, var dartışdılar. "Oğru" işini qurtarıb yenə də pişikləri kisəyə salıb düşüb evinə getdi.

Səhər gözlədi qoz gəlmədi. Gimgəyə gedəndə böyi də yağlı-bıqlı orada gördü. Oturanlara üzünü tutub dedi:

– Bilmirəm məjə uduzanda bu adamlar niyə şertə əməl eləmişlər? Ay jamaat, dünən gejdə bu kişinin damında qozu saf-çürük eləmişəm, yerini dəyişmişəm, payımı-haqqımı ayırmışam. Bu gün arvada tapşırıdım ki, çolpa kəs, şabalıd təmizlə, dulğunlu-finjanlı aş bişir. Bu mərdiməzar qozu gətirib çıxartmadı ki, aşı yeyəydim. Bəy alınıb hiddətlənir:

– Ə, sən nə karəsən ki, mənim damımdan qoz ayırasan, həə?

– Ayırmışam, bə, ayırmışam.

Gündüz pişikləri doyurmuşam.

Sonra ayaqların qayırmışam.

Onlar dartışib oynadıqlarına,

Qozu iki paya ayırmışam.

BİÇİNÇİ MƏHƏBBƏTİ

Yoxsul biçinçi evlənmək istəyir. Anjaq əli aşağı olduğu üçün dərini heç kəsə deyə bilmir.

Bir gün biçindən gələndə yolda bir göyçək qız görür. Ürəyi atlanır, ona deyir:

– Maa gə, maa gə,

Günnər görəsən,

Mən biçin biçərəm, sən də

Başığın edəsən.

On arşın bez allam,

Bir tuman, bir qofta tikəsən.

Bir keçə allam,

Sağıb südünü içərsən.

Tumanı geyib yan-başıma keçərsən,

Arzuna çatıb bu dünyadan köçərsən.

ƏTİ YEYİRSİNİZ, SÜMÜYÜ BƏYƏNMİRSİNİZ?

Tabizim təzəyə gəlin getmişdi. Bir neçə gündən sonra qayınatası ət alıb gətirir, dolma bişirməyi tapşırır.

Gəlin tələsik əti sümüklü, çirkli döyüb kələmə büküb qazana yığır, bişirir. Yemək vaxtı dolmanı qablara çəkib süfrəyə qoyurlar. Yeyənlərin hərəsi bir jür fikirləşir. Çünki sümüklər ağızları injitmiş, dişləri ağrıtmış, boğazı jırmışdı. Gözlər Tabizimə dirənmişdi. Sual dolu baxışların altından çıxmaq lazım idi. Tabizim deyir:

– Nəyə baxırsınız, ətə baxdım, adamlara baxdım, gördüm çatmayacaq, mən də sümüklü döydüm. Əti sümük saxlayır. Əti yeyirsiniz, sümüyü bəyənmirsiniz?

NİYƏ GETSİN NARAZI?

Biri qonaq gedir. Ev yiyəsi qonağa qaz kəsir, saz çalır, könlünü şad edir. Ev yiyəsinin Gülnaz adlı arvadı da qonağa əlindən gələn hörməti göstərir.

Səhər ev yiyəsi qonağı Arazın o üzünə keçirməli olur. Arazın o üzündə dayanan qonaqdan soruşur:

– Ay qonaq, məndən narazı getmirsən?

Qonaq Arazın o üzündən deyir:

– Mənə kəsdin qazı,

Mənə çaldın sazı,

Gördüm Gülnazı,

Səhər keçirdin Arazı,

Daha qonaq səndən
Niyə getsin narazı?

QONŞUM ARXAMJA GƏLİR

Keçmiş günlərdə haramıda iki varlı-dövlətli qoyunçu həjə varmış. Birinin adı Ağ həjə, o birininki Qara həjə imiş. Günlərin birində Ağ həjənin damının yanında bir tısbağa yuva salır. Həjə tısbağaya baxıb fikrə gedir. Bir az götür-qoydan sonra qayıdır ki, ay allahın heyvanı, sən gəlib mənə qonşu oldun, haçan ki, sən yuvadan çıxdın mən də çıxajam.

Qara həjə haramını gəzməyə çıxmışdı. Qara yaz idi. Birdən gözü qarağay yumurtasına sataşır. Sevinir ki, tay davarları düzə sürmək olar. Burdan qayıdıb Ağ həjəni tapır:

- Həjə, haramıda quş yumurtası tapmışam, köçün vaxtıdır.
- Ahə, dəhruzə keçibmi? Qoy keçsin dəhruzə - sonra dəhlə düzəg.
- Nə dəhruzə-dəhruzə salmısan, ay rəhmətliyin oğlu. Deyirəm yaz gəlib, köçək yaz yurduna. Mən getdim.

Ağ həjə damına qayıdır. Baxır tısbağa hələ yerindədi. Qara həjə Ağ həjəni yamanlaya-yamanlaya, söyə-söyə oğul-uşağını başına yığıb köçür yaz yurduna. Axşam bir çalağan çovğunu, bir qara yel başlayır ki, gəl görəsən. Çöldə-çavda bir inni-jinni qoymur. Qara həjə oğul-uşağını da dama yığıb bir təhər sovuşurlar.

On gün keçir. Tısbağa yuvasından çıxıb düzə tərəf gətməyə başlayır. Bunu görən Ağ həjə oğul-uşağı səsləyir: - Yığışın köçürük. Oğulları qayıdır ki, yatmısan dədə, Qara həjə çoxdan köçüb.

Ağ həjə deyir: - Ayə, uzun danışmayın, sürün köçü.

Yığış gəlirlər yaz yurduna. Baxırlar ki, Qara həjənin davar qismində bir dıqqası da qalmayıb. Qara həjə də qəmlənə-qəmlənə qayıdır ki, qonşu belə iş olar gəlib mənə başıma. Axı

Ağ həjənin sözünü kəsir:

- Səndən mənə qonşu olmaz! Qonşum arxamja gəlir.

ATAN AT DA BORJLUYMUŞ

Birinin sifətdən gözəl, başdan yüngül bir arvadı varmış. Bir gün arvad görür ki, küçə ilə bir adam gedir. Çağırır soruşur:

- Ay kişi, hardan gəlirsən?
- Sən demə bu kişi oğru imiş. Arvadın sualından çəsarət deyir:
- Jəhənnəmdən gəlirəm.
- Arvad ona yaxınlaşıb soruşur:
- Sən allah, oralarda nə var, nə yox? Bizlərdən kimi gördün?

Oğru elə başa düşür ki, arvad onu elə salır. Odu ki, kinayə ilə deyir:

- Sənin atanı gördüm.

Arvad daha da yaxınlaşır, kişi ilə üz-üzə dayanıb çox maraqla xəbər alır:

- Atanın vəziyyəti neçədi? Darıxıb eləmir ki?
- Yox, ay bəzi, darıxmağı yoxdu, anjaq deyəsən bir az borju var.
- Arvad bunu eşitmək deyir:

- Səni and verirəm allaha, burda dur, gedib pul gətirim, atama çəptir, borjun ödəsin.

Oğru dayanır, arvad gedib ərinin yaman gün üçün min bir əziyyətə yığdığı pulun hamısını gətirib oğruya verir. Oğru "asta qaçan namərddi"-deyə, aradan çıxır.

Bir azdan arvadın əri gəlir. Arvad ərinə muştuluqlayır:

- Ay kişi, atanın yanından adam gəlmişdi, bir az borju vardı, pul verdim ki, atama çatdırınsın.

Kişi o saat bilir ki, arvadı aldadıblar. Oğrunun getdiyi səmti öyrənir, atı həmin tərəfə sürür.

Oğru bir də geri baxır ki, bir atlı yel kimi gəlir. Daha qaça bilmir. Arvadın atasına göndərdiyi bağlamayı gizləyib, dayanır. Atlı özünü yetirib soruşur ki, burdan sənin qabağınja başqa bir adam keçməyib ki? Oğru məsələnin nə yerdə olduğunu başa düşüb cavab verir:

- İndijə bir adam əlində də bağlama bax o dağdakı kahaya girdi.

Kişi görür ki, dağa atla çıxma bilməyəcək, düşüb atını oğruya verir ki, beş-on dəqiqəliyə saxlasın. Oğru atın jilovundan tutur. Kişi bir az aralanan kimi bağlamayı da götürüb atın belinə tullanır, gözəndən itir.

Kişi xeyli gəzib dolanır, yorulub əldən-ayaqdan düşür. Geri qayıdıb görür ki, nə adam var, nə də ki at. Başa düşür ki, fırladaqçı elə həmin adamın özü imiş. Kor-peşman evinə qayıdır.

Arvad ərinin qabağına gəlib soruşur:

- Nə oldu, kişini tapıb görüşə bildinmi?
- Kişi hirsindən qovrulsa da astaja: - "Görüşdüm"-deyir.
- Bəs atı neylədin?
- Arvad, atı da atana göndərdim. Atanın at borju da varmış.

HƏRLƏDİYİN GÜLYETƏRDİ

Birinin adar-madar Gülyetər adlı bəzi varmış. Gülyetərin ölümü onu bərk sarsıdır. Bir dəfə həmin şəxs başqa birisi ilə bərk savaşımlı olur. Mübahisə müxtəlif söyüşlərlə davam edir. Bəzinin təzə öldüyündən, onun ruhunun injidildiyindən qorxaraq kişi susur. Müsahibi isə onu yandırmaq üçün dəfələrlə deyir:

- Bu saat sənə elə bir söz deyəcəyəm ki, səni deşib keçsin.

Kişi o saat bilir ki, bu kimə söymək istəyir. Odu ki, rəqibini

qabaqlayaraq:

– Sənin hərlədiyən Gülyetər deyil? Lap onun goru belə-belə olsun-deyərkək, özü bəjisinə söyür.

BAKIYA GEDİR

Bir dəfə şəkili Həji dayı Bakıya getmək üçün qatara yaxınlaşır. Kərxıdığından Moskva qatarına minir. Bir xeyli getdikdən sonra yuxarıdakı yerdə uzanan kişidən soruşur:

– Siz, hara gedirsiniz?

Kişi javab verir:

– Moskvaya.

Həji dayı əlini bərkədən əlinə vurub deyir:

– Pa atonnan, texnikanın güjünə bax ha. Yuxarı yerlər Moskvaya, aşağılar isə Bakıya gedir.

QAŞIYIRSANMI?

Bir dəfə Həji dayı Bakıda tramvayla gedirmiş. Birdən onun başı geyişir. Həji dayı başlayır əlindəki əsa ilə papağının üstündən başını qaşımağa. Buna fikir verən kostyumlu bir kişi deyir:

– A kişi, bir az mədəni olmaq lazımdı. Başını qaşımaq üçün papağını götürsənə.

Həji kişi halını pozmadan deyir:

– ha indi sənin yanın qaşımada şalvarımı çıxarıb qaşıyırsanmı?

ƏLİNDƏ İKİ QARPIZ VAR

Bir dəfə bir şəkili ilə bir qarabağlı yaxındakı bostana girirlər. Gözətçi onları tutub bostan sahibinin yanına gətirir. Bostan sahibi deyir:

– Hər kəsin əlindəkini öz başına çırpıb buraxın getsin.

Şəkilinin əlindəki noxudu başına vururlar. Şəkili bərkədən gülür. Soruşurlar ki, nəyə gülürsən?

Şəkili deyir:

– Ha indi qarabağlının əlində iki qarpız var.

ADAM OLMAĞINA OLMUSAN, ANJAQ

Bir dəfə Molla Nəsrəddin eşşəyi ilə şəhərə gedir. Küçədən keçərkən görür ki, böyük bir binanın qarşısında xeyli adam basabas salıb. Yaxınlaşır bir nəfərdən soruşur:

– Bu əhali nə üçün bura toplaşmış?

Həmin adam javab verir:

– Bura institutdu. Onlar instituta qəbul olmaq üçün janfəşanlıq edirlər.

– İnstitut nədi, burada nə edirlər?

– İnstitut odu ki, oxuyub adam olasan.

– Yaxşı bəs burada nə qədər oxuyurlar?

– Beş il.

Molla müsahibindən aralanıb eşşəyini institutun qabağındakı ağajın altına çəkir. Belə qərara gəlir ki, eşşəyini də instituta qoysun. Odu ki, o eşşəyi ağaja bağlayır. Qabağına xeyli saman, arpa tökür. Kəndə qayıdarkən eşşəyə döndə-döndə tapşırır:

– Darıxıb eləmə, beş il nədi ki, oxuyub adam olajaqsan.

Molla kəndə qayıdır. Aradan təxminən beş il keçir. Molla eşşəyinin taleyi ilə maraqlanaraq şəhərə-həmin ağajın altına gəlir. Baxır görür ki, eşşək yoxdu. Orada bir moda ilə geyinmiş şlyapalı bir javan dayanıb. Molla həmin javana gah arxadan, gah da qabaqdan diqqətlə nəzər saldıqdan sonra deyir:

– Hə neyədi, adam olmaq?

Javan heç nə başa düşmür, molları tərs-tərs süzür.

Molla onun yan yörəsinə keçərək davam edir:

– Mən sənə dedimmi ki, get oxu adam ol. Nə vaxta qədər eşşək qalajaqsan.

Javan bu təhqirə dözməyərək Mollaya bir təpik ilişdirir.

Molla halını pozmadan deyir: -Adam olmağına olmusan, anjaq yenə də eşşək xasiyyətini buraxmamısan.

BU JAMAAT NƏYƏ BAXIR?

Bir dəfə Bəhlul Danəndə görür ki, xəlifənin adamları axışmış hara isə tələsik gedirlər. Bəhlul da bu axına qoşulur. Gəlib gur izdihama çatır. Adamların birindən soruşur:

– Bu əhali nə üçün buraya toplaşmış?

– Taxta-şalban gəlib. Hamı ona tamaşa edir.

Bəhlul ürəyində jamaatın avamlığına gülür, adamları yararaq düz ortaya gəlir. Görür ki, doğrudan da xeyli uzun şalbanlar üst-üstə yığılıb. Ətrafdakılar isə maraqla şalbanlara baxırlar. Bəhlul heç nəyə fikir vermədən şalbanlardan birinə yaxınlaşaraq ağzını şalbanın baş tərəfinə dirəyir, nə isə pıçıldayır. Sonra Bəhlul şalbanın o biri tərəfinə gedərək qulaqlarını onun ujunə qoyur, sakitjə dayanır. Sonra başını bulayaraq getmək istərkən xəlifə soruşur:

– Bəhlul niyə başını bulayırsan? Sən şalbanla nə danışdırdın?

Bəhlul javab verir:

– Mən şalbandan soruşdum ki, bu jamaat sənə nə üçün həsrətlə baxır?

O isə mənə javab verdi ki:
– Bunlar mənim düzlüyümə baxırlar.

SÖYÜŞ SƏNƏ GETDİ

Günlərin bir günü üç Yağlıvəndli yuxarı kənddən aşağı oymağa qayıdarmış, qonaq evindən gəlirmişlər. Ev yiyəsi hərəsinə bir jib dolusu kişmiş qoyur ki, aparın uşaqlar yesin. Yolçular yol alırlar kəndə tərəf. İçərilərində Alı deyilən birisi tamahını saxlaya bilmir. Hərdən kişmişdən birini götürüb ağzına atır. Yarımənzilə çatanda baxır ki, yaralanıb. Tez yoldaşlarından iynə sap alıb jibinin ağzını tikir. Məhkəm söyüş söyür jibinin ağzına əl vurana. Tərpənilər, bir az getmiş görür nəfəsini saxlaya bilmir, jibini altdan deşir.

Evə çatanda arvadı çağırır tapşır ki, çuxasının jibi deşilib, onu tiksən. Arvad işə başlayır. Əvvəljə jibin ağzını sökürg Elə bu vaxt kişi sevinə-sevinə qışqırır ki, arvad söyüş sənə getdi.

TORBANI GƏTİ QOZUNU APAR

İt tülkünü o qədər qovur ki, tülkünün nəfəsi kəsilir. İt çathaçatda tülkü başlayır Allaha yalvarmağa:

– Ay allah, sən məni bu itin əlindən qurtar, sənə bir torba qoz, bir arşın da bez verəyəm.

Hər ikisi yorulduğundan hərəsi bir kolun dalında oturub dinjəlməyə başlayır. Təhlükənin sovuşduğunu zənn edən tülkü üzünü Allaha tutur:

– Ay allah, məni bağışla, vallah nə bağban deyiləm ki, qozum olsun, nə də satıjı deyiləm ki, bezim olsun.

Bu zaman it yenidən tülküyə hüjum edir. Tülkü qaçır, it qovur. Tülkü görür ki, it ona çatmaq üzrədir, yenidən Allaha yalvarır:

– Ay allah, torbanı gəti, qozunu apar, arşını gəti, bezini apar.

QORXULU HEYVAN

Ovçu Qurbanalı bir gün ova gedir. Meşəni çox gəzir, əlinə ov keçmir. Fikirləşir ki, meşədə əliboş dolaşmaqdan qayıtsın kəndə dostları ilə söhbət etsin. Dostlarla söhbət yüz ova dəyər.

Belə də edir. Çantını, tufəngi arvada verib kimgəyə gedir. Salam-kalamdan sonra:

– Süz öləsüz, meşədə bu gün bir qorxulu, dəhşətli heyvan görmüşəm, hələ də özümə gələ bilməmişəm.

Şəlbızın Qurbanalı ilə zarafatı var idi.

– Qurbanalı, bəlkə sən bu gün meşədə güzgüyə baxmısan?

– Əşşi, başına iş qəhətdi sənin də. Meşədə mən güzgü gözdirenəm? İşimdərim var axı meşədə.

– Onda Qurbanalı, su çalasına, ya da gölməçəyə baxmısan.

– Ə, sən öl yox. Meşələrimizdə gölməçə, su çalası nə gəzir? Hər yan susuzluqdan yanır. Baxıram, ürəyim alışır.

– Ə, Qurbanalı, zalım oğlu, bu meşələrdə hansı heyvanı səndən qorxulu eləmək olar? Dünyada olan bütün heyvanlar səndən qəşəngdir, göyçəkdir. Lap qıllı ayı da, tikanlı kirpi də, buxovlu şir də, pələng də, bəbir də səndən gözəl, səndən göyçəkdi. Sən bu gün meşədə anjaq özünü görmüsən.

DEŞDİ-KEÇİRDİ BAJI

İki elli toya hazırlaşır. Hər ikisi eyni parçadan özünə paltar tikir. Biri paltarın üstündə beş gün əlləşir, yenə də vaxtında istədiyi kimi alınmır.

O biri elli toy gününü parçanı kəsib-hörələyib geyib ellisini də gözləmədən çıxıb gedir.

Nazla paltarın üstündə əlləşən geyinib yola çıxır. Yolda bir kişi görür. Kişidən ellisini belə soruşur:

– Ay qardaş, buradan deşdi-keçirdi baji keçmədi?

– Ay xala, deşdi-keçirdi olduğunu bilmirəm, anjaq buradan bir nazənin-sənəm, bir janalan, ürəyimi oda salan gözəl keçdi.

– Bəxtəvər başına, a deşdi-keçirdi, sən nazənin-sənəm oldun mən də xala.

YORULMAĞIN QAYƏSİ

Kəbirli Hacı İbiş deyirmiş: "Yorulmağın qayəsi yeriməkdir. Çünki dayandın oturajaqsan, oturdun yatajaqsan, yatdın qoyunu oğruya verəjəksən".

GÖZÜNÜZ QOYUNDA OLSUN

Elat jamaatı dağdan arana enərkən yolboyu ətrafda olan mer-meyvəyə, xüsusilə böyürtkana marağ göstərərmiş. Bu ondan irəli gəlirmiş ki, bütün yaylaq dövrü yağlı yemək yemiş heyvandarların meyvəyə meyli daha çox olarmış. Odu ki, böyürtkanlıqda qoyun otaran çobanlara Həji İbiş deyərmiş: "Qadam, əliniz böyürtkanda, gözünüz qoyunda olsun".

OVŞAR ATI SATIB

Bir neçə dəfə Həji İbiş görür ki, Alı adlı birisi Qarqar çayının qırağına gəlib qarğılığa tərəf euh-euh (atı çağırmaq mənasında) deyər çağırır. Həji İbiş ona yaxınlaşır, soruşur ki, niyə belə edirsən? Alı cavab verir ki, Həji bəs on gündü atı bu qarğılığa boşdamışam, neçə gündü çağırıram gəlmir. Həji deyir: – Bədbəxt, oğlu, ovşar keçən bazar günü atı aparıb Qırmızı bazarda satıb, sən isə burda euh-euh edirsən.

Sonralar məlum olub ki, həqiqətən Həji deyən kimi olub.

GİROV QOYURAM

Bir gün Abdal Qasım toyuq almalı olur. O fikirləşir ki, satanın ağılı neçə yoxlasın. Toyuq sahibindən xeyli toyuq alır, pulu olmadığını bildirir. Satıcıya bildirir ki, mən bu toyuqların yarısını girov qoyuram, yarısını isə aparıram. Haqqını götürəndə qalanını da apararam.

DİRİ TUTMAQ İSTƏYİRLƏR

Dağ kəndlərinin birində yenijə televizor qurulubmuş. Bir gün televizorda buz üzərində xokkey yarışı göstərilmiş. Heç kim bu göstərilənlərdən baş aça bilmirmiş. Kəndin daha çox dünyagörmüş bir sakinini çağırırlar. O özünü çəkərək deyir:

– Düzü bunların nə etdiyini mən də anlamıram, anjaq o qovduqları nədirsə onu diri tutmaq istəyirlər.

GÜL, XANIM

Qarabağda Həji Qədimalı oğlu Hüseyn adlı bir nəfər kişi yay vaxtı arvadı Xanımı yaylağa göndərir. Xeyli keçdikdən sonra onun arvad sarıdan könlü qubar edir, arvadına aşağıdakı məktubu göndərir:

**Əziziyəm gül, Xanım!
Bülbül Xanım, gül Xanım!
Mənə dağdan buz göndər,
Mən arandan gül, Xanım!**

NOLU GÖSTƏRİR

Hüseyn kişi bir gün uzunqulağın belində başqa yerdən öz kəndlərinə gəlirmiş. Yolda onunla qarşılaşan maşında bir neçə javan var imiş. Onlar Hüseyn kişiylə sataşmaq məqsədilə sürüjü deyirlər ki, bu kişidən benzin istə.

Şofer benzin vedrəsini götürür, Hüseyn kişiylə yaxınlaşıb deyir:

Əmi, yolumuz uzaq, benzinimiz isə azdı. Bizə bir az benzin ver.

Hüseyn kişi təmkinini pozmadan aşağı düşür, sürüjünü uzunqulağın arxa tərəfinə aparır, uzunqulağın quyruğunu qaldırıb deyir:

– Görürsənmi, bunun göstəriji də nolu göstərir. Benzin burda da azalıb.

QARANI GÖRƏ BİLMİRSƏN?

Qarabağda Ülgər adında dul bir qadın olur. Bunun yaşadığı kəndin mollası fırlıdaq hərəkətləri ilə xalqı aldadır, bə'zən "mö'jüzelər" göstərirmiş.

Həmin molla Ülkərə bir neçə dəfə elçi göndərir, lakin rədd cavabı alır.

Bir gün böyük bir yas məjlisində qəflətən molla qışqıra-qışqıra deyir: "Ay kafir, ay kafir".

Məjlisdəki ağsaqqallar soruşurlar ki, molla, bu nə deməkdi?

Molla deyir:

– Məkkənin qapısına bir it yaxınlaşdı, onu qovdum.

Avam adamlar molla'nın belə bir uzaq məsafəni "görməsini", iti "qovmasını" mö'jüzə sayır, mollaya həsəd aparırlar.

Ülkər də bu məjlisdə olur, bu hərəkətin yalan olduğunu başa düşür. O, molla'nın yalanını açmaq, onu ifşa etmək üçün tədbir fikirləşir.

Ülgər bir gün kəndin ağsaqqallarını, bir də həmin molla'nı qonaq çağırır. O qonaqlara üstü qaralı aş bişirir. Aşı qablara çəkərkən bütün qonaqların payına əvvəl aş, onun üstündən isə qararı qoyur. Molla'nın payına isə qararı

altdan, üstəndən isə düyünü qoyur. Hamı payını qabağına çəkir, şirin-şirin yeməyə başlayır. Molla isə küsüb başını aşağı salır. Ülkər arvad buna göz qoyubmuş. Birdən molladan soruşur:

– Molla, payımı niyə yemirsən?

Molla deyir:

– Bu qədər hörmətsizlik olar, mənə niyə qara payı çəkməmişən?

Ülkər arvad gülüb deyir:

– Molla, neçə ola bilər ki, burdan çox-çox uzaqda olan Məkkəyə itin yaxınlaşmasını görə bilsən, beş-altı düyünün altında olan qaranı görə bilmirsən? Əməlli bax, hər şey ordadı.

Molla qaşığı bir az dərinə vurub, bunun doğru olduğunu görür.

PAY BÖLGÜSÜ

Abdal Qasımın qonşusu Ovanes deyir:

– Qasım kirvə, gəl ova çıxmaq.

Onlar Abdal meşəsinə gedirlər. Çox gəzirlər bir qırqovul, bir dıradıra vururlar.

Ovanes deyir:

– Qasım kirvə, ovu bölək.

Qasım deyir:

– Dıradıra sənin, qırqovul mənim.

Ovanes tələb edir ki, Qasım ovu təzədən bölün.

– Qırqovul mənim, a kirvə, dıradıra sənin.

Ovanes deyir ki, elə Qasım kirvə, sən ovu neçə bölürsənsə həmişə dıradıra mənə düşür, qırqovul sənə.

İKİSİNDƏN DƏ YEYƏM

Bir gün Qasım Muradbəyli kəndinə toya gedir.

Kənd jamaatı Qasımın hazırjavab, bəmüzə adam olduğunu bildikləri üçün bir gənji öyrədib onun yanına göndərirlər.

Oğlan özünü elə göstərir ki, guya onu tanımır, deyir:

– Biz aş da bişirmişik, bozbaş da. Aş yeyirsən, ya bozbaş?

Qasım deyir:

– Bura neçə xarabadı ki, iki qab yoxdu ikisindən də yeyəm.

MƏNİM DARIMI VER

Günlərin bir günü bir kişi meşəyə odun yığmağa gedir. Arvadı çaşıb balta əvəzinə xurjuna çömçə qoyur. Kişi meşəyə gəlir. Quru bir ağaja çıxır.

Çömçəni ağaja vuran kimi çömçə qırılır, yerə düşür. Kişi yerə düşüb gəzməyə başlayır. Elə bilir ki, qırılan çömçə yox, baltadı. Gəzməkdən yorulur. Axırda deyir:

– Həzrət Abbas yolunda bir çanax darı nəzir deyirəm, baltanı tapım.

Bu zaman sınımış çömçəni görür. Deyir:

– Sənə qurban olum ay Həzrət Abbas, mən baltanı tapmamışam. Sən qonağını yollayıbsan ki, mənim darımı ver.

ƏZRAYILI YOLDAN ELƏYƏN

Bir kişi vardı çox qorxaq idi. Bir gün arvad kişini kələkləyib evdən çıxarır. Kişi gəlib meşənin kənarına çatır. Görür ki, bir daxma var. Ora girib yatır. Bu vaxt milçəklər onun üstünə yığılır. O qalxıb qırx milçək öldürür. Geri qayıdır. Görür ki, bir dəmirçi dəmir döyür. Dəmirçiyə yanaşır, deyir:

– Usta, mənə bir qılınj bağla, üstünə də yaz: "Qırx janı jandan eləyən jülfə jülüstən Əhməd, Əzrayılı yoldan eləyən Əhməd".

ADAM DEYİLƏM, ƏKBƏRƏM

Yeni Qaradalaq kəndində Əkbər adlı bir kişi olub. Qonşusu Əlinin qapısını döyür.

Bu zaman Əli kişi içəridən səslənir:

– Ay adam kimsən?

Əkbər cavab verir:

– Adam deyiləm, Əkbərəm.

XƏLBİR MƏNİ ÖLDÜRÜR, QOYMAYIN

İskəndər kişi həyətdəki əl evinə girir, burada xəlbir onun ayağının altında qalır. Xəlbirin o biri tərəfi İsgəndər kişinin ayağına bərk toxunur. Əsəbiləmiş kişi xəlbiri götürüb divara vurur. Divara dəyən xəlbir qayıdub kişinin başına dəyir. Kişi hay-haray salıb adamları çağırır, "ay jamaat, xəlbir məni öldürür, qoymayın"-deyir.

MƏN YANDIM, QOY O DA YANSIN

Həsən kişi çox höfsələsiz adam idi. Həyətdə özündən savay heç kəs yox idi. Hər gün çay qabağına hazır gəlirdi. Bu gün isə həyat yoldaşı Zəriş üzürlü səbəbə görə atası evinə getmişdi. Həsən kişi çayı özü qaynatmalı olur. Ona görə də samavara çilik doldurur, səbirsizliklə çayın qaynamasını gözləyir.

Çayın qaynaması gejkdikjə kişinin hövsələsi də bir tikə olur. Səbrin basa

bilməyən Həsən kişi jansız samovara tüfəngdən atəş açaraq qan edir.

Qonşu həyətdən səsə gələnlər soruşurlar:

– Samavarı yandıra bilməmişən, onun günahı nədi?

Həsən kişi deyir:

– Heç nə bilmirəm, mən yandım, qoy o da yansın.

BİRİNİ DƏ SƏN VER QOY SƏSİNİ KƏSSİN

Şair Həsən Küskün bir az xəstəhal olur. Bu zaman həyətdəki toyuq hindən çıxıb elə bir səs-küy qoparır ki, xəstənin olan əsəbləri də sarsılır. Xəstə görür ki, bu xına o xınadan deyil, toyuq kəsmək bilmir. Bu zaman zəif-zəif arvadına deyir:

– Sən allah, dur bir yumurta da sən üstünə qoyub özünə qaytar, bəlkə səsini kəsə o toyuq.

DAYISI JANINA DUASI VAR

Kəndin ağıllı adamlarından sayılan Hüseyn kişi çox hazırjavab adam idi. Ona deyilən zarafatlara da çox geç, amma layiqli cavab verərdi. Məhlədə geç də olsa hərə həmin kişidən layiqli cavab almışdı.

Qonşu məktəbin müəllimi Əli müəllim isə təbiətjə çox şən, bəmərə adam idi. O çox jəhd edir, ondan bir bəmərə söz qoparda bilmir.

Bir neçə gün dalbadal Hüseyn kişinin əhvalını soruşur, xotuğun neçədi?-deyir.

Kişi təmkinlə cavab verir:

– Dayısı janına duası var.

BƏS BAŞINI ÇƏKMİSƏN?

– Balina çox nəhəngdi?

Atası deyir:

– Bəli, təkjə onun başı 20 tondu.

Uşaq yenə soruşur:

– Ata, bəs bədəni neçə tondu?

Atası əşşi, çəkməmişəm ha!-deyə, cavab verir.

Uşaq yenə də atasını sualsız qoymayıb deyir:

– Bəs başını çəkmisən?

HEÇ DEMƏDİLƏR YETİM AZ YE, JIRILDIN

Deyillər ki, yetimə çörək vermək suvabdı. Bu minvalnan bir kənddə bir yetim varmış. Elə hansı toya, hansı məjlisə gedirmişsə toy, məjlis sahibinə deyərmişlər ki, "ə bu yetimə çörək verin, yazıxdı, yetimdi". Bir gün belə, beş

gün belə. İş o yerə çatır ki, yetim bir gündə on məjlisə gedir, onunda da bunu kalan yedirdirlər. Yetim yazığın yeməkdən qarnı jirilir. O jan verəndə hamı yığışır başına ki, ay yetim, bəs biz sənə yaxşılıq elədik yedirdik ki, aj qarnın doysun.

Yetim javabında deyir:

– Elə hamı dedi, "ə, bı yetimə çörək ver yesin", heş deyən olmadı ki, a yetim, az ye, jirilassan.

DİLİMİN UJBATINDAN BƏDBƏXT ELƏDİM

Mollanın birjə qızı vardı. Onu heç kəs almırdı. Bir gün mollanın qonşusu deyir:

– Molla, mənimlə gedək bir inəyim var, bazarda sataq.

Molla razılaşır. Onlar bazara çatan kimi aljılar inəklə maraqlanırlar.

Qonşusu deyir:

– Vallah, ildə iki dəfə doğur, gündə 10-12 litr süd verir.

İnək baha qiymətə satılır. Molla qonşusunun bu sözlərini yadında möhkəm saxlayır. Bir gün təsadüfən mollanın qızına elçi gəlir. Molla başlayır qızı "tərifləməyə" ki, bəs vallah qızım ildə iki bala verir, gündə 10-12 litr süd verir.

Mollanın bu sözünü eşidən elçilər bir bəhanə tapıb aradan çıxırlar. Bir gün molla peşman-peşman qonşusugilə gedir. Görür qonşunun qızına elçi gəlib. Qonşusu elçilərə deyir:

– Vallah, qızımın əlindən hər iş gəlir, çox səliqəli, səhmanlı qızdı, valideynlərinin bir sözünü iki eləmir.

Molla bu sözləri eşidən kimi bir başına döyür, bir dizinə ki, yazıq qızımı dilimin ujbatından bədbəxt elədim.

MƏNNƏN NİYƏ SORUŞURSUZ?

Bir gün Molla Nəsrəddin eşşəyin üstündə bir şələ odun aparırmış. Görən deyir, o nədi molla, aparırsan?

Molla bezib deyir:

– Kitab!

Deyirlər:

– Molla, axı bu kitab deyil.

Molla javab verir:

– A köpəyuşağı bə bilirsiz mənnən niyə soruşursuz?

KÜLƏK BELƏ ƏSSƏ

Bir gün Molla Nəsrəddin yenə eşşəklə yol gedirdi. Özü də qovut yeyirdi. Külək də bərk əsirdi. Uşaqlar mollanı ələ salmaq məqsədiylə soruşurlar:

– Molla, yediyin nədi?

Molla cavabında deyir:

– Külək belə əssə heç zat!

SƏNİ XARAB ELİYƏJƏK

Yetənə yetif, yetməyəndə daş atanın biri yolnan gedirmiş, bir fağırın biri də suyun qırağına çatıbmiş. Elə bunu görəndə kimi özünü çatdırıb fağır itələyib suya salır. Fağır silkələyib çıxır, deyir: "Mən yaş oldum quruyajam, bu xasiyyət isə səni xarab eliyəjek".

MƏN DƏ ŞƏKİLİYƏM

Əzrayıl bir şəklinin sinəsinə qonub onu yuxudan oyadır:

– Janımı almağa gəlmişəm,-deyir.

Şəkili yarıyuxulu soruşur:

– Neçəyə alajaqsan?

Əzrayıl çəşir, çiyinlərini çəkir. Sonra əlini şəklinin qulağına tutub qışqırır:

– Mən Əzrayılam!

Şəkili isə daha bərkdən çıxır:

– Mən də şəkiliyəm!

ŞİRİN SAĞDI

Şəkili "Fərhad və Şirin" dramına tamaşa edirmiş. Fərhad Şirinin ölüm xəbərini deyirlər, Fərhad qəzəblənir, bu dərddə dözmür. Qaya çapan külüngünü qaldırıb başına vurmaq istəyərkən, şəkili arxa sıradan qışqırır:

– Ə Fərhad, həftik olma. Sənə nömrə gəlirlər. Şirin sağdı.

BAŞI AŞAĞI SALMAQ

Bir ata öz oğlanlarına nəsihət verib deyirdi ki, oğlanlarım, yol gedəndə başımızı aşağı salın. Bunun üç faydası var.

Birincisi – paltarımızın boynu çirk olmaz.

İkincisi – yolda bir şey tapa bilərsiniz.

Üçüncüsü – özgələr sizi başaşağı bilib hörmət edər.

RƏNGİ GETMƏYİB

Bir gün bir xanım mağazadan parça almaq istəyirdi. Satıcı dedi:

– Xanım, bu parçanı təzə gətirmişik.

Xanım dedi:

– Qorxuram rəngi gedə.

Satıcı dedi:

– İki aydı burada gün qabağında qalıb, rəngi getməyib.

YUXUM QAÇIBDI AXTARIRAM

Molla geçə yarı gəzməyə çıxmışdı. Qarovulçu mollanı tutur:

– Geçə yarı burada nə gəzirsən?

Molla:

– Yuxum qaçıbdı onu axtarıram.

ONU DAMDAN YIXILAN BİLƏR

Molla arvadı ilə damda yatır. Neçə olursa geçə yarı molla damnan yıxılır. Qonşular yığılıb deyirlər:

– Ay molla, nə oldu?

Molla: - Onu damnan yıxılan bilər.

EŞŞƏYİN QOHUMLARI

Sarıjəli xan bir gün eşidir ki, Əbajioğlunun eşşəyi hiz olub. Bir neçə nəfəri yığıb gətirir Əbajioğlunun qapısına. Qapını döyürlər, deyirlər ki, gəlmişik eşşəyi görməyə. Əbajioğlu nökrəni çağırır:

– Ağalı, Ağalı, töylənin qapısını aç, eşşəyin qohumları onu görməyə gəliblər.

ARVAD SAĞ OL YEMİR

Günlərin bir günü Tələt məşinin kuzasına çoxlu adam yığıb onları bazardan kəndə gətirmiş. Tələtin bəməzəliyinə bələd olan kənd adamı məşindən düşən kimi ona sağ ol deyib yola düzəlirmiş.

Tələt baxır ki, bunlar sözləşib, biri də bir qəpik pul vermədi, düzəldilər yola. Hamısını çağırır ki, bir dayanın sizə sözüüm var. Hamı ayaq saxlayıb dinləyir. Tələt götürüb deyir ki, ay jamaat, vallah bizim arvad sağ ol yemir.

TƏLƏT İLƏ YOL MÜFƏTTİŞİ

Deyilənə görə Tələt minik tapmayan bir dəstə kənd adamını görür, ürəyi yumşaqlyq eyləyib, bunları Bərdəyə aparmalı olur. Elə yolu təzə başlayanda

qarşıdan gələn maşın işarə edir ki, yol müfəttişi qabaqdadı.

Tələt maşını saxlayıb adamların birini uzadır kuzanın ortasına, arvadların qara örtüklərindən birini də çəkir onun üstünə. Maşının güzgüsünə də bir qara əski bağlayır, başlayır yol getməyə. Yol müfəttişi maşında meyid olduğunu zənn edib maşını saxlamır.

BURANI OTLADIM QURTARDIM

Günlərin bir günü Tələt işdən qayıdanda görür ki, kənddə toy var. Evə dönmür, deyir "qoy gedim toyda yeyim-içim. Həm də nəmər yazdırım".

Tələt toy həyətinə girib yemək mağarına keçir. Təzə ətin ətirli sovuzunu işdahlı yemək istəyir. Xörək paylayan buna sataşmaq üçün hər dəfə onun qabağına bir göyörti boşqabı qoyub xörəyi o biri tərəfə adlandır. Tələt baxır ki, belə olmuyacaq. Toy yiyəsini çağırır ki, "ayə, bu xörək paylayana de ki, mənəm hörüyümü dəyişsin, buranı otladım qurtardım".

YAĞIMI SƏNƏ BAĞIŞLAYIRAM

Tələt dostlarından birinin evinə qonaq gedir. Evin kişisi evdə yox imiş. Bir az gözləməli olur. Arvad hindən yumurta götürüb qoyur stolun üstünə ki, gedə yağ götür. Tələtə qayğanaq bişir. Qayıdır ki, yumurtalar yoxdu, Tələt ayaqüstədi, gedir. Tələt arvada deyir ki, mən gedirəm, yağımı sənə bağışlayıram, yumurtalarımı götürdüm.

ÇOLPAMI APARAJAĞAM

Bir evdə Tələtə yemək təklif edirlər ki, otu çolpa kəsək ye. Arvad çölə çıxıb toyuqları jüjələyib qayıdır evə. Bir xeyli vaxt keçir. Arvad bir də çıxır jü-jü eyləyib qayıdır evə. Tələt başa düşür ki, ona sataşırlar. Yerindən gedəndə ev yiyəsinə deyir:

– Axşam gəlib çolpamı aparajam.

SU ATI GÖRÜRg

Tələti qonşu qızına elçi göndərirlər. Tələt yeyib-içdikdən sonra mehribanlıqla qonşusuna məqsədi bildirir. Kişiyə deyir ki, özün bil, su atı görür, at da suyu, bilmirəm bu fişdırıq nədi axı?

QARNINIZDA PALTAR YUYURSUNUZ?

Tələt kənd çayxanasına girib çay içir. Baxır ki, çayxanada çox adam

yoxdu. Bir on nəfər olar. Çıxarıb bir təklik qoyur ki, hamının puludu. Çayxanada olanlar ona sataşmaq üçün deyirlər ki, bizimiz altı stəkan, bizimiz dörd stəkan çay içmişik.

Tələt qayıdıb deyir:

– Ayə, nə xəbərdi, qarnınızda paltar yuyursunuz?

AĞRIMI KƏS

Tələt bərk ağrıyır. Dönür həkimə ki, ay həkim ağrıyıram, neyləyim? Müayinədən sonra həkim deyir ki, sənə əməlli-başlı müalicə lazımdı, hətta şam qoyulmalıdı.

Tələt götürüb deyir ki, ay həkim, istər şam qoy, istər lampuşka bağla, axır ki, ağrımı kəs.

TƏZƏK DƏRDİM

Keçmiş zamanlarda bir kişinin bir qızı olur. Kişi çox qısqanj imiş, arvadı ilə qızını çox möhkəm qoruyarmış. Yazda mal, heyvan örişə çıxanda, kəndin uşaqları dəstə bağlayıb meşəyə çiyələyə, mərəyçüyə gedəndə qız çox yalvarırmış ki, ay dədə qoy mən də gedim uşaqlardan çölə-bayıra bir şey toplayım.

Qızın ərə getmək vaxtı çatmışmış. Anasının eşidir ki, qız eşşəyə minəndə baxtı açılır. Odu ki, əl çəkmir ki, dədə qoy gedim təzək yığım götürüm. Kişi ijjazə verir, qız eşşəyə minib gedir təzək yığır, eşşəyə yükləyib özü də oturur ortasında. Oxuya-oxuya gəlir evə:

Eşşək mindim, təzək dərdim,

Könül arzun nədə qaldı.

AĞ QOYUN-QARA QOYUN

İmam Hüseyin Allahın hüzuruna gedəndə qabağına bir qoyun sürüsü çıxır. Ora-bura baxır, görür ki, çoban bir kənardə əyilib qalxır, hər dəfə də təkrar edir:

Ağ qoyun-qara qoyun.

Başımı yerə qoyum.

İmam Hüseyin bu əhvalata gülür. Çobana əsl namaz qılmağı öyrədir. Sonra yoluna davam edir. Qayıdanda görür kişi qarğış tökür ki, bu mərdimazar kim idi öz namazım da yadımdan çıxdı. İmam Hüseyin yenə gülüb deyir:

Ay çoban,

Ağ qoyun-qara qoyun,

Başımı yerə qoyum.

SONRA QAYTARAJAQ

Bir gün Məşədi Səfəralı oğluna toy eləmək fikrinə düşür. Söz açıb oğlanın ağzını arayırlar. Oğlan da Hatəm xan kişinin qızının adını çəkir. Ağsaqqal, ağbircək, qohum-qonşu, tanış-biliş yığılıb elçiliyə gedirlər. Qızın "hə"sini alandan sonra toya hazırlıq görürlər. Oğlan evi qız evinə "qız yolu" mal-davar verməli imiş. Məşədi göstəriş verir ki, qaytabandan bir lək (dəvə) açıb qız evinə aparın. Jamaat qalır məəttəl. Ayrı vaxt bir arıq toğludan öteri çobanların gününü göy əskiyə düyən Məşədi nə yaxşı səxavətlənib? Yaxın simsarlardan biri qayıdır ki, Məşədi gəlsənə maldan-davardan bir şey verəsən. Lək çox böyükdü axı!

Məşədi Səfəralı deyir:

– Kəsin səsinizi! Sizin belə işlərdən başınız çıxmaz. Qoy desinlər Məşədi "qız yolu" üçün bir lək verdi.

Sonra da səsinə alçaldıb deyir:

– Hatəm xan kişi lək-zad saxlayan deyil, sonra qaytarajaq. Mal-davar verərəm yeyər.

ALLAHIN AJIĞINA GEDƏR

Məşədi Səfəralının qardaşı Şükür çox kasıb idi. Bir gün tanış-biliş Məşədini danlayır ki, maldan-davardan bir-iki baş ver, qoy əlinə maya salsın, hayana dönsə öz qardaşındı. Dövlətlənər, xəjalətindən çıxar.

Məşədi hirsələnib deyir:

– Ayə Şükürü Allah görmür bəyəm? Lazım bilsəydi ona da dövlət verərdi. Mən verərəm Allahın ajığına gedər.

XORUZUMU YEMƏK İSTƏYİR

Məşədi Səfəralının oğlu jan verirdi. El-oba, qonum-qonşu tökülüb gəlmişdi. Hardansa bir molla da gəlib çıxdı. Xəstənin başı üstündə bir-iki ağız Qur'an oxuyandan sonra çölə çıxdı. Bir az keçmişdi ki, çöldə səs-küy eşə dirəndi. Məşədi uşaqlara ajiqlanmaq üçün eşiyə çıxanda gördü ki, uşaqlar bir ları xoruzu qaranəfəs eləyiblər. Soruşanda ki, bu nə hərəkətdi törədirsiniz, javabında qayıtdılar bəs molla tapşırıb birillik xoruzu qaranəfəs eləyib kəsin, qanı ilə xəstəni ovuşdurun. Xəstə sağalıb durajaq ayağa. Jin vurur Məşədinin başına, qayıdıb deyir:

– Buraxın, ayə xoruzu, köpək uşağı! Bəyəm İsgəndərin, Əmir Teymurun xoruzu yoxuydumu kəsib dirilələr. Ölüm-allah əmridi. Əjəli çatan öləjk. Molla arada xoruzumu yemək istəyir.

ONA DƏYMƏ

Bir kasıb ailə varmış. Onlar çox pis dolanırmış. Bir gün kişi arvada deyir:

– Ay arvad, biz nə vaxta qədər belə dolanajağıq. Deyirəm gəl belə edək. Mən bazardan yun alıb gətirim, sən də onu darayıb, öyirər, xalçadan, palazdan toxuyarsan. Toxuduqlarını bazarda satarıq, əlimizə maya salarıq. Bəlkə bu yolla kasıbcılığın daşını atağ. Mal danadan, ev hanadan deyiblər.

Arvad ərinin sözlərini təsdiq etsə də, öz-özlüyündə "vay dədəm vay, yamanja işə düşdüm" deyir. Bu zaman onların qabağına bir dozanqurdu düşür. Kişi yerindən qalxır ki, onu öldürsün. Arvad qışqırır:

– Ay kişi, səni and verirəm atanın goruna ona dəymə.

Kişi məəttəl qalır.

Arvad deyir:

– O mənə xalamdı. Bizə qonaq gəlib. Bizim nəsildə belə xəstəlik var. Nəslimiz sən bayaq saydıqların işləri görəndə dozanqurduya dönür.

GÜLÜM YEL ƏLLİ

Bir dəli qıza elçi gəlir. Qızın adamları bu xeyir işə razılıq verirlər. Anjaq qızlarının başdan yüngül olduğunu bildirmirlər. Toy vaxtı müəyyənleşir. Çox keçmir ki, oğlanın adamları zurna balabanla qızı aparmağa gəlirlər. Gəlinin başını bəzəyərkə gəjavədə oturdurlar. Bu zaman qızın anası oğlanın anasına ajiq vermək üçün qol götürüb oynaya-oynaya deyir:

Dəlimi ərə vermişəm

Gülüm yel əlli.

Oğlanın anası da qudasını yandırmaq üçün oğlunun "paxırım" açaraq oynaya-oynaya javab verir:

Dəlimi evləndirmişəm

Zülüm yel əlli.

Sən demə oğlan zır dəli imiş.

YAZIQ NƏ YEYİB Kİ

Gəlinlə qaynananınkı əvvəldən düz gətirmirmiş. Onlar bir-birinin işinə qarışmaz, özləri bişirib ayrıja da yeyərmişlər. Anjaq hər axşam arvad ərinə gileylənmiş ki, evdə aj qalır, yemək yemir. Yazıq qaynana isə heç nə deməzmiş.

Bir gün gəlin yenə də ajlıqdan ərinə gileylənir. Bu səfər qaynana özünü saxlaya bilmir, oğluna deyir:

– Gəlinin nənəsi ölsün, doğrudan da aj qalır. Dörd taqqır-tuqqur (ayaq), iki

baxar (göz), iki mələr (dil) bundan yazığın dişinə nə gələr. İki başıdı, səkkiz ayaq, gəlin aşdı bayaq. Yazıq nə yeyib kig

SÖNDÜ MƏNİM ÇIRAĞIM, YANDI SƏNİN ÇIRAĞIN

Bir kişinin dövlət sarıdan birjə atı var idi. İnsafən at o qədər də pis deyildi. Anjaq o qədər tənbel idi ki, axurdan ot götürməyə də tənbellik edərdi. Özü də tövləyə girən kimi uzanardı tövlənin ağzına. At sahibi ata baş çəkmək üçün geje çırağı yandırır tövləyə gələr, atın yenə də uzandığını gördükdə onu boğazından, belindən tövlənin damına bağlayardı ki, bəlkə at ayağa qalxa. At isə uzanardı ki, uzanardı. Kişi çırağ üçün piltə almaqdan yorulmuşdu. Nəhayət, təngə gəlib atı satmaq üçün bazara çıxarır. Müştərilərdən biri atı ujuz qiymətə alır. At sahibi pulu jibinə qoyub müştəriyə deyir:

– Qardaş söndü mənim çırağım, yandı sənin çırağın.

Atı alan kişi fikirləşir ki, "yəqin at gözəl atdı. Yoxsa kişi deməzdi ki, "söndü mənim çırağım". Bəlkə pula ehtiyacı varmış. Ona görə də çırağın söndürən istekli atını satır.

Müştəri atı gətirib tövləyə bağlayır. Axşam ata baş çəkmək üçün tövləyə gəlir. Nə qədər çalışır qapını açma bilmir. O, dərhal evə dönür, çırağı gətirib tövlənin bəjasından baxır ki, at ölü kimi qapının ağzında uzanıb. Kişi arvadını da köməyə çağırır. Gejənin yarısına qədər çalışır, nəhayət güj-bəla ilə qapını açır. Anjaq atın "xəstəliyindən" onların başı çıxmır.

Bu minvalla kişi hər geje çırağı yandırır tövləyə gələr, axura ot-ələf tökər, gejenin yarısından çoxunu yuxusuz qalardı. Anjaq at sağalmazdı ki, sağalmazdı.

Adəti üzrə kişi yenə də ata baş çəkmək üçün çırağı yandırmaq istərkən at sahibinin dediyi sözlər yadına düşür, onunla danışmış kimi bərkdən deyir:

– Doğrudan da qardaş, söndü sənin çırağın, yandı mənim çırağım.

EŞŞƏK MƏSƏLİ

Bir qoja ilə onun qarısının övlad sarıdan bir oğlanları, tək birjə də eşşəkləri varmış. Oğlanın yaşı ötübmiş. Özü isə çox utanjaq imiş. Hər dəfə özündən kiçiklərin toyu olanda oğlan köks ötürər, amma heç nə deməzmiş. Bir axşam oğlan yerinə girərkən anası ilə atasının xıslın-xıslın danışığını görür, anasının səsinə lap aydınja eşidir:

– A kişi, allah kasıblığın üzünü qara eləsin. Əlimizdə heç bir şey yoxdu. Uşağın isə tay-tuşları çoxdan ev-eşik yiyəsi olublar. Deyirəm daha neyləyək, eşşəyi sataq, oğlumuz toy edək. Yazıq nə vaxta kimi tək-tənha qalajaqdı.

Oğlan atasının cavabını eşitməyə də sevinir ki, onun da baxtının günəşi

doğajaq. Aradan bir neçə il keçir, anjaq oğlanın toyu olmur ki, olmur. Oğlan vaxtın keçdiyini bildirmək üçün özünü bərkidərək anasına deyir:

– Anajan, evimizdə çoxdandı eşşək söhbəti getmir. Xahiş edirəm eşşək məsələsini bir də danışasan.

QOYMA GƏLİN GETDİĞ

Keçmişdə erkən qızların arzusu nəzərə alınmaz, onları görmədiyi, hətta tanımadığı adama ərə verərmişlər. Deyirlər bir qızı da el adəti ilə başqa bir kəndə ərə verirlər. Toy gejesi qız gərdəyin arxasında oturub həsrətlə üzünü görmədiyi ərini gözləyir. Bu vaxt kim isə içəri girir. Gəlinin ürəyi döyünür, ha gözləyir, gərdəyə yaxınlaşan olmur. Gərdəyin bir tərəfindən baxır ki, qoja bir kişi ləyəndəki əti ha dartışdırır, anjaq diş tutmur. Gəlin özünü saxlaya bilmir, kişidən soruşur:

– Ay qarın-qarta dartan qoja, sən bu evin nəyisən?

Qoja baxır ki, gəlin hələ ərini tanımayıb. Odu ki, ləyəni kənara itələyərək gəlinə yaxınlaşır, onu oxşamaq məqsədi ilə deyir:

**Qoja sənin gülündü
Gülündü, bülbülündü
Qojanın gözləri düşüb
Sənin o mərmər qoynuna
Qoja səni maç eləməyə,
Quj eləməyə,
Babalın qojanın boynuna.**

Gəlin ağzını açmamış qoja yenidən başlayır:

**Qoja gəlir mış-mışınan,
Jiblər dolu kişmişinən,
Qoja səndən öpüş istər,
Üç dişinən.**

Gəlin o saat bilir ki, ey dadi-bidad, demək məni bu kaftara gətiriblər. Beləsindənsə atası evində otursa yaxşıdı. Kişini itələyib yıxır, tumanının ötkənlərini yığaraq üz tutur evlərinə sarı. Qoja haray-həşir salır:

**Ağjabədinin yolları,
Qaratikan kolları.
Qoyma gəlini getsin,
Ayaqyalın, qoftalı.**

DOLDURMUŞAM TULUĞA

Vaxtilə bir molla yaşayırmış. Ölü yerlərində, qəbristanlıqlarda, jümə axşamlarında "Yasin" oxuyub ailəsini dolandırırmiş. Vaxt gəlir molla qojalır, hər çağrılan yerə gedə bilmir. Çox fikirləşir nə edim ki, qazanımdan qalmayım. Çox götür-qoydan sonra bir tuluq götürüb içini hava ilə doldurub, ağzını bağlayır. Jümə axşamlarında jamaat tökülüb gəlir ki, molla, atama bir Qur'an. Molla pulları yığıb tuluğun ağzının qatmasını boşaldıb deyir ki, Qur'anı oxuyub yığışam tuluğa. Hər qəbir daşına bir az hava buraxır ki, oxudum.

BAYATILAR

Dağların başı qardı,
Döşü yarpız, lilpardı.
Yardan yaman küsmüşəm,
Ha küssəm də yar yardı.

Əzizinəm balam gəl,
Dumanlıdı qalam gəl.
Dörd yanı düşmən aldı
Harda qaldın, balam gəl.

Qaraçuğun daşı var,
Qayası var, daşı var.
Gözələ ağıl qoyma
Gözəlin öz başı var.

Mən aşıq sarı buğda,
Dərzdəndi sarı buğda.
Bir igid görməmişəm,
Bu biçimdə, bu buğda.

Əzizim daşdı dağlar,
Çınqıllı, daşdı dağlar.
Bəyin qızı çobana
Qoşuldu qaşdı dağlar.

Bu leyli oydu getdi,
Sinəmi oydu getdi.
Gəlmişdi güldürməyə
Gileyli qoydu getdi.

Göydəki tərəzilər,
Könlüm səni arzular.
Əyil üzündən öpüm,
Qoy baxsın tamarzılar.

Aşığam aşıqlara,
Zülfü dolaşıqlara.
Əlimə bir saz allam
Qoşullam aşıqlara.

Qaşı-gözü qara yar,
Gəl çıxma dağlara yar.
Dağlar səyyad yurdudu
Tez düşərsən tora yar.

Mənim yarım seyiddi,
Seyid donu geyibdi.
Evdə başım ağrıyıb,
Çöldə qurban deyibdi.

Mən aşıqəm qaladı,
Şəhərdi, həm qaladı.
İgidin yar-yarağı
Dar günündə qaladı.

İgidin zatı yaxşı,
Qeyrəti, qatı yaxşı.
İgid dara jüşəndə,
Altında atı yaxşı.

Mən aşıqəm ha səni,
Haqq saxlasın Həsəni,
Xəstə könlü nar istər
Mənim könlüm ha səni.

Xəstəsən halın nədi,
Xəstə xəyalın nədi.
Keçərlər sağdan, soldan
Deməzlər halın nədi.

Dəyirman üstü dinar,
Yarpağı dinar-dinar.
Mənim yalqız balamı
Saxla, ay pərvərdigar.

Mən aşıq ərən qalar,
Düzləri ərən qalar.
Övladı ajiz olsa
Vətəni viran qalar.

Təbriz mənəm, Xoy mənəm,
Jamalından doymanam.
Versələr dünya malın
Səni əldən qoymanam.

Şalım qara boyandı,
Uju yerə dayandı.
Oğul, oğul deməkdən
Göydə fələk də yandı.

Gedirəm ölkə sənnən
Qorxuram yol kəsənnən.
Nə gördüm, nə götürdüm,
Viranə ölkə sənnən.

Əzizim xəzan bağlar,
Gül açar, xəzan bağlar,
Bülbül gülə bağlıdı,
Gül niyə xəzan bağlar.

İlan ağı, qaralı,
İlan vuran saralı,
Yanında bir yer elə
Mən də olum oralı.

Dağdan aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin.
Xoş halına yarılə,
Halallaşıb ölənizin.

Mən aşığam belə yaz,
Qələm götür belə yaz.
Sınıq könlüm şad olmaz,
Yüz də gəlsə belə yaz.

Aşıq bir qara bağlar,
Göy bağlar, qara bağlar.
Ruzgar ki, belə keçir,
Ürəyim yara bağlar.

Bu dərdin əllisinnən,
Yüzünnən, əllisinnən,
Bu dərdə ələj yoxdu,
Soruşdum əllisinnən.

Qarabağ yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Saa kağız yazıram,
Yarı dərd, yarı dərman.

Nanay-nanay naz xanım,
Çıx eyvana gəz xanım.
Əziz qonağım gəlib,
Bal- şəkəri düz xanım.

Bənövşəyəm bitərəm,
Kollar dibin tutaram,
Qardaşın həsrətindən
Boynum əyri tutaram.

Mən aşıx buda məni,
Xançal al bu da məni.
Gör nə günə qalmışam
Bəyənmir bu da məni.

Bu yolda yol salardım,
Karvanın bol salardım,
Bilseydim ayrılıxdı
Boynuna qol salardım.

Arazi keçəndə var,
Suyundan içəndə var.
O qədər qardaş deyib
Ürəyi keçən də var.

Gün getdi dağ başına,
Örtübdü ağ başına.
Könlü şamama istəyən,
Dolanar tağ başına.

Gülü sanjdım divara,
Bülbül onu suvara.
Yayı mənən yayladım,
Qış qaldın avara.

Mən səni el bilirdim,
Başında tel bilirdim.
Uja dağlar başında
Qurumaz göl bilirdim.

Aşıx başına dağlar,
Xalın başına dağlar.
Bülbül öldü, gül soldu,
Qaldı başına dağlar.

Apardı göy at məni,
Saxladı səyyad məni,
Baş qoydum dizin üstə,
Çox yatsam oyat məni.

El bəri töküləndə,
Dan yeri söküləndə,
Şeh düşmüş gülə bənzər,
El yurda töküləndə.

Eləmi Murov səndən,
Əriməz qırov səndən.
Neçə illər ov etdim,
Almadım bir ov səndən.

Mən aşıqəm daş könlüm,
Dəmir könlüm, daş könlüm.
Açıldı qəm dəftərim,
Başımı götü qaç könlüm.

Maral, yerin şam olsun,
Otlar, yerin şam olsun.
Gəl oturaq diz-dizə,
Gözləyək axşam olsun.

Məş aşığam hayçı mən,
Harayçı mən, hayçı mən.
Əzreyil yol keçəndə,
Olaydım harayçı mən.

Evləri çay keçəndə,
Tikilib çay keçəndə,
Mən fələyi qarğaram
Günüm ah-vay keçəndə.

Mən aşığam, baxtı kəm,
Bağmanı kəm, baxtı kəm,
Mən fələyə neylədim,
Fələk mənə baxdı kəm.

Əzizim, üzümə bari,
Əlini üzümə bari,
Qohumluğu üzümə,
Dostluğu üzümə bari.

Əzizim bada getdi,
Yel vurdu bada getdi.
Namərd bir tələ qurdu,
Gənj ömrün bada getdi.

Əziziməm bir də qan,
Oxu dərşin, bir də qan,
Bu yaralı gözlərin,
Bir yaş tökər, bir də qan.

Yara yetir,
Naməni yara yetir,
Fələk, mən qərbi də
Öldürmə, yara yetir.

Eləmi bu dar məni,
Həm sıxar bu dar məni.
Qürbətdə qalan janım
Hər yetən budar məni.

Oturmuşdum özüyü,
Kimlər gördü gözüylə,
Aparıldı yarımı,
Bir namərdin sözüylə.

Eləmi joşa dedim,
Dərdimə haşa dedim.
Dostuma əlli nədi,
Yüz il də yaşa dedim.

Qazaxda bir dənəyəm,
Əl vurma pərvanəyəm,
Yarım səfərə gedib,
Dərdindən divanəyəm.

Yatma fələk,
Qaşını çatma fələk.
Gözəli gözələ yaz,
Günaha batma fələk.

Mən aşıqəm tərsinə,
Lalə yanaq, tər sinə,
Hər sözün bir hikmətdi,
Qurban olum dərşinə.

Gəlin həyalı gərək,
Xəmri mayalı gərək.
Özü gözəl olmasa,
Qədəmi sayalı gərək.

Çoban qoyuna gedər,
Baxar, boyuna gedər.
Çobanın muzd toğlusu,
Dostun toyuna gedər.

Əkin əkdim zəmi bir,
İldə gəlir dəmi bir.
İstərəm sizə gələm,
Dərya iki, gəmi bir.

Əzizim neçə dağlar,
Qarşıda neçə dağlar.
Yetim yanağı bilir,
Göz yaş neçə dağlar.

Bağçadan qora dərdim,
Üzüm yox, qora dərdim.
Qorxum var düşüb öləm,
Aparam gora dərdim.

Əzizim qıyma mənə,
Yaram var qıyma mənə.
Məni bir namərd vurub,
Sən mərdşən qıyma mənə.

Yağış gəlir dayanmır,
Yar yuxudan oyanmır,
İkimiz bir dərdəyəyik,
Mən yanırım, o yanmır.

Əzizim qoşa dağlar,
Verib baş-başa dağlar,
Sevdiyim səndə gəzib,
Səni yüz yaşa dağlar.

Əzizim buda məni,
Xənjər ol buda məni.
Fələk bir iş işlədi
Sevmədi bu da məni.

Mən aşıq kasa dolmaz,
Verən əl kasad olmaz.
Yüz namərdin çörəyin
Doğrasan kasa dolmaz.

Əzizim ağlayandı,
Gözlərin ağlayandı,
Gədək təbib yanına,
Görək kim ağlayandı.

Köynəyin sarı sapı,
Görünür sizin qapı,
Səni məndən eyləyən,
Dilənsin qapı-qapı.

Məjməyidə üzüm var,
Üzüm, səndə gözüm var.
Bir öydə beş qardaşım,
Kiçiyində gözüm var.

Dağların daldasına,
Gün gedər daldasına,
Bir dağa daldalandım
Qorxuram dağ da sına.

Pərvanə nədən yana,
Od tuta evdən yana.
Yaxşı dost yaman gündə,
Çəkilir nədən yana?

Sözün demə aşkara,
Dərdə tapılmaz çara.
Dindirmə qan ağlaram,
Ürəyimdə var yara.

Ay çıxıb birjə barmaq,
Gəl sinəmə çəkmə dağ.
Yarım məndən küsübdü
Bir çara var, yalvarmaq!

Bu yol gedir otara,
Otar hara, ot hara?
Yoxsul da bir at aldı,
Yer tapmadı otara.

Mən olmuşam biçara,
Biçarəyə nə çara,
Qapım haqdan bağlanıb
Kimə gedim açara?

Yaxşı dost döz günümə,
Gəl de bir söz günümə.
Fələk əlimə düşsə,
Salaram öz günümə.

Əzizim bu dağ ilə,
El gedər bu dağ ilə.
Nejə qəbrə qoyarlar
Mən ölsəm bu dağ ilə.

Yol verin gəmisinə,
Su verin zəmisinə.
Heç bəndənin balası
Qalmasın əmisinə!

Bülbül uçar bağı üstə,
Şamamalar tağı üstə.
Nə qaydadı fələkdə?
Dağı çəkər dağı üstə.

Başım ağrır vay salar,
Üstə dərman qoysalar,
Mən səndən əl üzümərəm,
Təpə-dırnaq soysalar.

Mən aşıqəm ay bağlar,
Ay bağçalar, ay bağlar.
Qaşın-gözün şənində,
Aşıq gəlsə söz bağlar.

Aşıqəm ağa gözlər,
Bostana, bağa gözlər.
Dönüb bahar fəslinə,
İstəyir yağa gözlər.

Jeyran çölə gəlmərəm,
Ördək gölə gəlmərəm.
Qollarım daş altında
Sizin elə gəlmərəm.

Bulaq-bulağa gəlsin,
Axsın bulağa gəlsin.
Yüz il xəstə yatsam da
Səsin qulağa gəlsin.

Qardaş gəlsə yaxşıdı,
Bajı görsə yaxşıdı.
Qardaşın qabağınad
Bajı ölsə yaxşıdı.

Dağdan aşıb gələnə,
Qanı joşub gələnə,
Xoş o kəsin halına
Halallaşıb ölənə.

Mən aşıq janım ana,
Yastığım, yanım ana.
Baş qoyum dizin üstə
Qoy çıxsın janım ana.

Qardaş demə qan olar,
Yel əsər tufan olar.
Qardaş gələn yollara,
Bajılar qurban olar.

Dağ başında ala qar,
Ala çiçək, ala qar.
Hər yana qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Su üstündə sonalar,
Bir-birini yan alar.
Balama qurban olsun,
Oğlu ölən analar.

Hajılar, ay hajılar
Bir-birini ajılar
Balama qurban olsun
Qardaşı ölən bajılar.

Dağıstanın dağı var,
Getmə yola yağı var.
Dindirməyin ağlaram
Məndə qardaş dağı var.

Gəlinə bax, gəlinə,
Vurar əlin belinə.
Gəlinə bir söz deməyin
Çıxar gedər elinə.

Qaşın kim ola bilər?
Gözün kim ola bilər?
Səni mənim əlimdən,
Görüm kim ala bilər?

Əlimdən bıçaq düşdü,
Bilmədim haçaq düşdü.
Hamıya dərman payladım
Dərmanım qaçaq düşdü.

Əlində maşası var,
Tutubdu maşası var.
Burda bir igid ölüb,
Əjəb tamaşası var.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi.
Qoyub hara gedirsən
Bu ev sənə deyilmi?

Quzu mələyən olar,
Duza gələyən olar,
Anası ölən qızlar,
Yaman mələyən olar.

Bu yol karvansız olmaz,
Dəvə sarvansız olmaz.
Gədək həkim yanına
Həkim dərmanlı olmaz.

Göynən gedən quşa bax,
Qanadı sınımışa bax.
Aləmə yaz açılmış,
Bizə gələn quşa bax.

Burdan bir maya getdi,
Sallandı çaya getdi.
Neçə il zəhmət çəkdim
Zəhmətim zaya getdi.

Əziziyəm qəmdə gül,
Qəmdə danış, qəmdə gül.
Ağ gündə gülən könül
Mərd igidsən qəmdə gül.

Çəkilib dörd hasarı,
Gedirəm dərdə sarı,
Namərd dizimi qırsa,
Sürünnəm mərdə sarı.

Yandırır yaxdı məni,
Dağ-daşa çaxdı məni,
Mərd bilib arxalandım,
Namərd tək yıxdı məni.

Bir vejsiz daşdı dünya
Çürük ağajdı dünya
Kimə deyim dərdimi
Tamam qan-yaşdı dünya!

Qızdırma tutdu məni,
Tutdu qurutdu məni.
Mənə istəklili balam
Nə tez unutdu məni.

Əziziyəm ay qabağı,
Buluddu ay qabağı.
Gülməz yetimin üzünü,
Açılmaz qaş-qabağı.

Jan, ana, janım ana,
Yastığım yanım ana,
Baş qoyum dizin üstə,
Qoy çıxsın janım ana.

Qapıda duran oğlan,
Əlində Qur'an oğlan,
Qur'an qənimin olsun
Söz verib dönən oğlan.

Bu jəhrə bəndi jəhrə,
Ayağımın bəndi jəhrə.
Vuraydım sındıraydım,
Gəzəydim kəndi jəhrə.

Aşıq yaza nə qaldı,
Sındı saza nə qaldı,
Ülkər yana sallanıb,
Çıx gör yaza nə qaldı.

Ağ donu ağartmışam,
Qolların daraltmışam.
Birjə səndən öteri
Əmim oğlun saraltmışam.

Xırmanda sarı taya,
Kölgəsi keçdi çaya,
Jəfa çəkdim jan üzüm,
Əməyim getdi zaya.

Əziziyəm birdə-birdə,
Bir iş var bu səbirdə,
Öləndə bir öləydik,
İkimiz bir qəbirdə.

Qardaş, qardaş quş qardaş,
Xonçalı gümüş qardaş,
Başın qərib yerdədi,
Atını çöndər düş qardaş.

Jorabın ağına bax,
Dəstələ bağına bax.
Məni görmək istəsən
Üç tərə dəğına bax.

Bağında şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var.
Gəzək jümlə-jahanı
Baladan şirin nə var.

Bajı bajın deyiləm,
Başda tajın deyiləm.
Nəyə desən and içim,
Sənin bajın deyiləm.

Gəl məni qurdalama,
İri kəs, xırdalama,
Alovum qarsar səni,
Kəsövüm qurdalama.

Qarşımızda bir ay var,
Bir günəş var, bir ay var.
Bir günüm ilə dönüb
Bir saatım bir ay var.

Gedirəm qoyuna mən,
Nə düşdüm oyuna mən,
Bir nər igid böyütdüm,
Baxmadım boyuna mən.

Mən aşiq iti bəldən,
Yer qorxar iti bəldən.
Qoy məni yar ağlasın
Desinlər itib əldən.

Əzizim Diri dağı,
Düman gəl bürü dağı,
Janım jəzanə gəldi,
Çəkməkdən diri dağı.

Qarabağ balasıyam,
Qara bağ salasıyam.
Ay yurdumun kərəmi
Mən Əsli olasıyam.

Əzizim göz ələnsin,
Od yansın köz ələnsin,
Nə gözüm səni görsün,
Nə yaram təzələnsin.

Jənnətin küçələri,
Bannaşır beçələri.
Mən neçə yalnız yatım
Bu uzun geçələri.

Əkəydim arpa səni,
At gələ qırpa səni.
Bilsəydim sən beləsən
Çəkərdim sərpe səni.

Arxalığın səkkiz qat,
Dördün saxla, dördün sat.
Yarım küsdürmüşən
Janın çıxsın yalnız yat.

Armud ağajı suda,
Birin kəs, birin buda.
Sevdiyini almasan
Qoy səni kəssin xuda.

Qoz ağajı quruldu,
Su dibində duruldu.
Hamının yarı gəldi
Mənim boynum buruldu.

Qarabağ yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Yardan bir məktub aldım
Yarı dər, yarı dərman.

Görən ağlar
Saçımı hörən ağlar,
Sonra görən tanımaz
Əvvəljə görən ağlar.

Əzizim dağda nə var,
El köçmüş dağda nə var.
Qəmgin olma ey könül
Leylisiz dağda nə var?

Nənəmin damı yana,
Dəhlizi, damı yana.
Sənə qarğış edənin
Ağzında dili yana.

Aşnadan sən, yaddan sən,
Aşna tutma yaddan sən.
Nə ahım jandan gedər
Nə çıxarsan yaddan sən.

Əzizim Kürdən gələ,
Düşübdü kürd əngələ.
Türkmən dilli aşiqi
Salıbdı kürd əngələ.

Aşıq bala qazanı,
Başa bala qazanı.
Yaman oğul, kür qonşu
Başa bala qazanı.

Bu dağlarda qar tala,
Dağ yaraşır qartala.
Qoyma ellər gözəlin
Yaşı ötmüş qart qala.

Bazara keçdi gəldi,
Sanandı üçü gəldi.
Yoxdu onun anası
Qəribin köçü gəldi.

Bağımnda badam olmaz,
Yeməyə badam olmaz.
Mən neynirəm şəkili
Şəkildən adam olmaz.

Bir yaralı qoçam mən,
Yaram qoymur qaçam mən.
Bir dalda yer olarmı?
Yaralarım açam mən.

Aşiq su deyib ağlar,
Çəsmə su deyib ağlar.
Dəryada bir gül bitib,
O da su deyib ağlar.

Ay doğdu pərri-pərri,
Qapısı qoşa nərri.
Girəydim yar qoynuna,
Çıxaydım tərri-tərri.

Gedirsən yolun olsun,
Junadan donun olsun.
Çünki gedəri oldun
Jənnətdə yerin olsun.

Getdi arxa dolandı,
Sular çarxa dolandı.
Düşmənin elin güjündən
Qorxa-qorxa dolandı.

Ələkdə var barama,
Sim yeriyib yarama.
Anam tutsun çırağı
Bajım baxsın yarama.

Get yolun məşəd olsun,
Getdikjə məşəd olsun.
Səni məndən edəni
Nə gülsün, nə şad olsun.

Arxalığın bizdən yar,
Gəl qapıda gizlən yar.
Anam sənə nə dedi
Ayaq çəkdim bizdən yar.

Yatmışdım oyanmışam,
Düm göyə boyanmışam.
Daş olsam əriyərdim
Torpağam dayanmışam.

Əzizinəm ala qar,
Ala yaylaq, ala qar.
Qəbrimi quzeydə qaz
Qoyma üstüm ala qar.

Ay aydınlıq süd kimi,
Arxalığın çit kimi.
Çox da gəlib getməyin
Öldürərlər it kimi.

Bu yol haşana gedər,
Aşar Kaşana gedər.
Sənin dərdin sinəmdə
Gora nişana gedər.

Qoyun otlar quzuynan,
Ayağının tozuynan,
Balama qurban olum
Öz dədəmin qızıynan.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi oyub getmə.
Qılınj çək vur boynumu
Zarınjı qoyub getmə.

Əziziyəm qarqarmar,
Ovsunçuya qarqarmar.
Gah dağlara gül yağar
Gah dağları qar qarmar.

Yol gedən dağa qardaş,
Bostana, tağa qardaş.
Sən duman ol mən çiskin
Çəklik dağa qardaş.

Bu yol haramı gedir,
Aşib haramı gedir,
Gözdən yaş tökmək ilə
Qəlbədən yaramı gedir.

Şəki, Şirvan, Dağıstan,
Bülbül uçar bağ üstən.
Fələyin qaydasıdı
Dağı çəkər dağ üstən.

Xəstəyəm ağrır başım,
Qürbətə düşdü daşım.
Çıxıb çölə çağırdım
Gəlmədi yar yoldaşım.

Getdi gülüm ağlaram,
Oldu zülm ağlaram.
Bir və'dəsiz yel əsdi
Tökdü gülüm ağlaram.

Əriklər, ay əriklər,
Qoşa bitər əriklər,
Sənin gül jamalını
Hər kəs görsə yeriklər.

Əzizim öz yeri var,
Sözün də söz yeri var.
Yüz ananın içində
Anamın öz yeri var.

Geymişən alajamı,
Gözlərin alajamı.
Yarın ala gözləri,
İstər ki, ala jamı.

Əzizim dolu gözlər,
Dağ başın dolu gözlər.
Yıxdı dədəm evini,-
Səndəki dolu gözlər.

Əzizim düşdü gözüm,
O yara düşdü gözüm,
Baxdı səni görmədi,
Gözümədən düşdü gözüm.

Aşiq Xüdəfərinə,
Düşdüm yaman dərinə,
Bəxtim tərsinə döndü,
Keçdim fələk ölinə.

Mən aşiqəm ayrıanı,
İçmək olmaz ayrıanı,
Nə gülsün, nə şad odsun,
Məni səndən ayrıanı.

Bu yol oramı gedir?
Aşiq oramı gedir?
Gözdən yaş tökmək ilə,
Qəlbədən yaramı gedir?

Əzizim qarı düşmənin,
Yarı dost, yarı düşmənin.
Gözlərim pünhan ağlar,
Görməsin barı düşmənin.

Nənəmin damı yana,
Dəhlizi, damı yana,
Səni məndən edənin,
Ağzında dili yana.

Gəldi haradan gəldi,
Göydən qaradan gəldi.
Göydə bulud yox idi
Bu sel haradan gəldi?

Əziziyəm gül eylər,
Yağış yağar sel eylər,
Səni görən gözlərim
İşıqlanar nur eylər.

Bağlarda gül olaydım,
Gülə bülbül olaydım,
Dostumun ojağında
Yanaydım kül olaydım.

Dağların harayından,
El köçdü harayından.
Mərdin daxması yaxşı,
Namərdin sarayından.

Dövrən çox qarışıqdı,
Yad gəlib bərişiqdi,
Ayıq, sayıq dolanmaq,
İgildə yaraşıqdi.

Qızdırma tutdu məni
Tutdu qurutdu məni.
Ay e'tibarsız qardaş
Nə tez unutdu məni.

Arı şana bu şana,
Arı qonmaz bu şana,
İgidin oğlu gərək,
Qızdan olmaz nişana.

Bu dağ haramı dağlar,
Təbib yaramı bağlar.
Nə yaman ah çəkirsən
Ahın sinəmi dağlar.

Mən aşiq, qışında mən,
Dağında, daşında mən.
Gəzəydim Qarabağı
Qalaydım başında mən.

Bağların al püstəsi,
Oldum yarın xəstəsi.
Dərdimin dərmanını,
Qarabağ şikəstəsi.

Qərübəm o vətəndə,
Gözüm yoldan ötəndə.
Dizin-dizin sürünnəm
Qarabağdan ötəndə.

Aşiq yaman yaralı,
Bizim eldən aralı,
Gözələ gözü düşüb
Qarabağın maralı.

Gejə keçdi qərardan,
Səni seçməm maraldan,
Nə dərdim var, nə qəmim,
Sənsən məni saraldan.

Eləmi keçdi məndən,
Ox deydi keçdi məndən,
Mərdlərə körpü oldum,
Namərdlər keçdi məndən.

Eləmi bir dənəsən,
Ləlmisən, dürdanəsən.
Mən olum sənə qurban,
Sən ölmə bir dənəsən.

Eləmi gedər qalmaz,
Axar su gedər, qalmaz.
Vəfaliya jan qurban,
Bivəfa gedər qalmaz.

Əzizinəm bu dərdi,
Dərya dərdi, su dərdi.
Qarabağdan gen düşdüm,
Çəkəmmədim bu dərdi.

Qayanın qaşu mənəm,
Çınqılı, daşu mənəm.
Qərbləkdə qalanın,
Gözünü yaşu mənəm.

Mən aşiq qarabağlı,
Ağ çuxam qara bağlı.
Özüm dağlar maralı,
Sevdiyim Qarabağlı.

Mən aşiq əldə fanar,
Tutmuşam əldə fanar.
Qarabağın dərdirə,
Ah çəksəm, ürək yanar.

Aşiq qarabağlıdı,
Belim haqdan bağlıdı,
Yolçu, qayıt qonaq ol,
Bu el qara bağlıdı.

Bu dağda gözüm qaldı,
Söhbətim, sözü qaldı.
Qarabağda qərübəm,
Gedirəm, izim qaldı.

Bülbül Qarabağdadı,
Oxur Qarabağdadı,
"Öldü" deyə bilmərəm,
Odu, Qarabağdadı.

Getmə, ay atlı oğlan,
Atı qanadlı oğlan,
Qarabağda yarım var,
Məni də çatdır, oğlan.

Qarabağa gedirəm,
Baxa-baxa gedirəm.
İtirmişəm yarımı,
Axtarmağa gedirəm.

Bu dərədən çay gəldi,
Bahar getdi, yay gəldi.
Sınıq könlüm gülməmiş,
Qarabağdan hay gəldi.

Mən aşiq sənəsidə,
Üfürmə, sənəsidə,
Qarabağın nənəsi,
Nənəmin nənəsidə.

Bu dərə susuz dərə,
Yonjasız, susuz dərə.
Özüm sultan qızıydım,
Atam verdi rənjbərə.

Rənjbərə bax, Rənjbərə,
Dərəsi susuz dərə,
Özüm xotkar elindən,
Gəlib düşdüm Rənjbərə.¹

Əzizim gəndi məzar,
Əhlətdən gəndi məzar.
Gəl girək bir qəbrə,
Sığarınq, gəndi məzar.

Əzizim qaşqalandı,
Ay doğdu qaşqalandı,
Xeyir xəbərə getdin,
Yoluna daş qalandı.

1. Rənjbələr - Ağjabədidə könd adıdır.
Bayatının zilindən,

Oxu gəlsin dilindən.
Sən dağlardan qar göndər,
Mən arazbar gülündən.

Bu gün o gün olaydı,
Yaram düzgün olaydı.
Sənlə keçən günlərim,
Biri bu gün olaydı.

Durma qapı dalında,
Gözüm qaldı xalında.
Get atamdan izn al,
Gəlirəm qalım yanında.

Qaşının qarasına,
Xal düşüb arasına,
Məni dəstə gül eylə,
Qoy sinən arasına.

O taydan əl eyləmə,
Bağrımı qan eyləmə,
Sən mənimsən, mən sənin,
Özgə xəyal eyləmə.

İki gül yana-yana,
Əlimə yaxdım xına,
Sənə süd verən ana,
Olsun mənə qaynana.

AĞILAR

Aşırıq dərddə nə bağlar,
Gülüş dərddə nə bağlar,
Gedin dərddə yanına,
Görək dərddə nə bağlar.

Mən aşırıq avadan vay,
Örən vay, avadan vay.
Vurub özün öldürsün
Yurdu belə görən vay.

Araza gəmi gəldi,
Gəmilər hamı gəldi.
Daldada ağla gözümlə,
Ayrılıq dəmi gəldi.

Göynən gedən qu məni,
Neynir görən bu məni?
Dəsmalın kəfən olsun
Göz yaşayınan yu məni.

Göydə ulduz axandı,
Nə soltandı, nə xandı.
Fələyə bel bağlama,
Fələk evlər yıxandı.

Dağlar başı tütündü,
Kimin bağı bütündü.
Gəl halal, hümbət eylə,
Dünya ölüm itimdi.

Mən özüm yaralıyam,
Könlü çox qaralıyam.
Bostanımı ağ vurub,
Tağları yaralıyam.

Dağlar daladı məni,
Görən ağladı məni.
Zənjirdə tab etməzdim,
Qəbir bağladı məni.

Mən aşırıq sinə-sinə,
Qar yağır sinə-sinə.
Oğlu ölən analar
Daş döyər sinəsinə.

Bajım gəl, qardaşım gəl,
Qana döndü yaşım gəl,
Yad ağlar yaman ağlar,
Öz bajım, qardaşım gəl.

El getdi binə qaldı,
Binə nə günə qaldı.
Mənnən qardaş görüşü,
Qiyamət günə qaldı.

Bu dağlar kərəm dağlar,
Gülü yox dərəm dağlar.
Bajı qardaş deməkdən,
Ürəyi vərəm bağlar.

Şalım qara boyandı,
Üzü yerə dayandı.
Mənim ahı-nalamdan,
Ərşi fələk oyandı.

Qırmızını kim boyar,
Kim götürər, kim qoyar,
Javan ölən qızları,
Qara yerə kim qoyar!?

Topa-topa nərgizlər,
Topa bitər nərgizlər.
Hayıf sən o janın,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Gedin deyin anama,
Güllə dəydi yarama.
Özüm məlhəm qayırdım
Özüm qoydum yarama.

Yaralandım yanımdan,
Quşlar doydu qanımdan.
Qafıl bir güllə dəydi,
Bezər oldum janımdan.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən.
Mənimki belə düşdü,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Ürəyimdə yara var,
Üstə xal-xal qara var.
Açın ürəyimin başın
Gör yanmamış hara var.

Əzizim ağlağandı,
Güləndi, ağlağandı.
Al kəfəni, ver dərddi,
Dərd özü ağlağandı.

Axşam arada qaldı,
Peykan yarada qaldı,
Yığılan qohum-qardaş,
Meyidi arada qaldı.

Mən səni leyli gördüm,
Leyli-gileyli gördüm,
Heyf sənin janından,
Torpaqdan öylü gördüm.

Arazi keçəndə var,
Suyundan içəndə var,
Majal verin ağlayım,
Ürəyi keçən də var.

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ, EL ŞAİRLƏRİ

LƏLƏ HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR

Deyirlər Gözəl şahın övladı
olmurmuş. Bir gün şahın arvadının
könlünə quzu əti düşür. Sürüdə
Lələnin quzusundan yaxşısını
tapmırlar. Lələnin quzusunu kəsib
qovurma ətini şahın arvadına
verirlər. Lələ qayıdıb görür ki, quzu
artıq yeyilib.

– Eviniz yıxılsın, mənə iş
saldınız - deyə, onları yamanlayır.

Vaxt olur şahın arvadı dünyaya
bir oğlan gətirir. Hamı gözaydın-
lığına gəlir. Şah böyük bir ziyafət
verir. Məjlisin şirin yerində Lələ
içəri girib deyir:

– Şah sağ olsun, uşaq mənimdi.

Şah qəzəblənir:

– Çoban dəli olub, aparın
boynunu vurun!

Ağsaqqallar işə qarışırlar. Onlar
bayatıları ilə şöhrət qazanmış
Lələnin öldürülməsini istəmirlər
Odu ki, deyirlər:

– Şah sağ olsun, siz nə vaxt
istəsəniz onun boynunu vurdura bi-
lərsiniz. İndi ijasə verin Lələ ərz
eləsin görək o nəyə əsasən deyir ki,
uşaq mənimdi.

Hamı həyəjanla Lələyə baxır. O,
irəli gəlib şahın qarşısında dayanıb
deyir:

– Şah sağ olsun nə şərt qoysanız
mən razıyam.

Şah deyir:

– Mənim oğlumun adı Xaqandı.

Lələ deyir:

– Mənim də oğlumun adı Qənbərdi.

Şah şərtləşir:

– Hər birimiz üç dəfə çağıracağıq, uşaq kimin səsinə cavab versə demək
onundu.

Lələ razılaşır.

Şah uşağa yaxınlaşıb üç dəfə "Xaqan" deyə çağırır. Uşaq heç
qımıldanmır. Lələ birjə dəfə: "Ya Qənbər" - deyən kimi uşaq:

– Ya rəbbim Lələ, - deyə dil açır.

Şah hirsindən az qalır boğulsun. Əmr edir Lələni assınlar. Ağsaqqallar
yənə işə qarışırlar.

– Adil hökmdar, haqq aşığını öldürmək günahdı. Yaxşısı budu onu öz
məmləkətinizdən qovun, qoy hara gedir getsin.

Şah çar-naçar dillənir:

– Bir gecliyə onu zindana salın, sübh tezdən rədd eləyin çıxıb getsin.
Lələni zindana salarkən uşaq ağlayır. Lələ uşağın anasına yalvarıçı tərdə
deyir:

**Ələmin o körpüyə,
Sən də gəl o körpüyə
And verirəm allaha
Məmə ver o körpüyə.**

Çıxarkən Lələ uşağın anasına deyir:

– Nəbadə uşağın beşiyinin altını süpürəsən.

Lələni zindana salırlar.

Onu aparın kimi şahın arvadına deyirlər:

– Gəlin uşağın beşiyinin altını süpürək, görək nə olajaq.

Beşiyin altına süpürgə çəkən kimi uşaq dönüb daş olur. Anası feryad
qoparır. Münəjjim gəlib deyir:

– Eviniz yıxılsın, yazığın başına nə oyun açdınız. Lələ körpənin adını
Qənbər qoyub ki, öz adı ilə qoşalaşdırsın. Qənbər daş deməkdi. Elə Lələ də
daş mə'nasını verir. Lələ daşdan yaranıb, Qənbərin də mayası daş olub.

* * *

g Lələnin ata-anası ölür. Ajlıq, yoxsulluq içərisində yaşayan Lələ
diyarbadiyar gəzir. Tanımadığı bir mahala gəlir. Ömrünün ağır günləri
davam edir. Həyatdan küskün olur. Heç kəsə dərini deyə bilmir. Qışın sərt
ayları başlayır. Lələ çarəsiz olaraq bir qapını döyür. Ev sahibləri - Zaman ilə

Yaxşı onu içəri çağırır soruşurlar:

– Kimsən?

– Qəribəm. Heç bir kəsim yoxdu. Pənah aparası bir yerim yoxdu. Lələ onları rəhmə götürmək üçün dərđini bayatı ilə deyir:

**Dərddən koma tikən mən
Qəm bağırını sökən mən,
Nə atam var, nə anam
Bu dünyada təkəm mən.**

Yaxşının uşağa yazığı gəlir.

Yaxşı ərinə deyir:

– Ay Zaman, görürsən tifilin heç kəsi yoxdu. Yazığın qəlbi sınıqdı. Onu evimizdə saxlayaq. Bu həm Allaha xoş gedər, həm də bəndəsinə.

Zamanın Lələdən gözü su içmir. Ondən soruşur:

– Adın nədi?

Uşaq javab verir:

– Lələ.

– Yox, mənim evimdə Lələyə yer yoxdu, deyə - Zaman Lələni bayıra çıxarır. Yaxşı ağlayaraq ərinə çox yalvarır:

– Yazıqdı, kimsəsizdi, həm də qonaqdı. Qonağı qarıdan qovmaq günahdı. Bir də ki, bizim çörəyimizi yeməklə kasıb düşməyəjəyik ki.

Arvad yalvarır, kişi isə ipə-sapa yatmır ki, yatmır.

Kim bilir, nə yuvanın quşudu. Bilmirsənmi, yetim onu saxlayanın qənimi olar - deyə, - Zaman arvadını məzəmmət edir.

Yaxşı fəryad qopararaq Zamanı yola gətirməyə çalışır.

Zaman deyir:

**Qapının yanı Lələ,
Sözümün yanı Lələ.
Qarnı doyannan sonra
Deyərlər hamı lələ.**

Nəhayət, uzun yalvarışdan sonra Zaman Lələnin burada qalmasına razı olur. Lələni evə çağırırlar. Ona çörək verirlər.

Həmin vaxtdan Lələ Yaxşıya bəzi kimi böyük məhəbbətlə bağlanır. Lələ həmin mahalda heç bir evdə oturmaz, heç kəsin çörəyini yeməzmiş. O anjaq Yaxşıgildə rahat olarmış. Yaxşı da Lələni qardaşı olmadığı üçün qardaş-deyə çağırarmış.

Lələ aylarla uzaq səfərə gedər, qayıdanda isə anjaq Yaxşıgilə qona düşmüş. Lələnin anjaq onlara qonaq düşməsi dedi-qoduya səbəb olur. Jamaat arasında Zamana deyirlər ki, arvadın həmişə Lələ ilə xosunlaşır. Əgər onların arasında məhəbbət yoxsa, nə üçün Lələ sizdən əl çəkmir? Niyə

başqa evlərdə qonaq düşmür?

Bu jür tənəli sözlərə dözməyən Zaman Yaxşını öldürmək istəyir. Yaxşı isə and-aman edərək onun pak olduğunu, Lələni qardaş kimi sevdiyini bildirsə də Zaman inanmır ki, inanmır. Bu zaman Lələ uzaq səfərdə imiş. Bu söhbətlər haqq aşığı Lələyə əyan olur. O saat Zamangilə gəlir. Lələnin qəflətən gəlişi Zamanı daha da şübhələndirir. Zaman birdəfəlik bu evi tərək etməyi Lələyə bildirir. Əks təqdirdə onu öldürəjəyi ilə hədələyir. Lələ yanayana bir bayatı çəkir:

**Lələyəm dərde kərəm,
Bağlanıb dərde Kərəm.
Qoşaram qəm kotanın
Sürəmə, dərde əkərəm.**

İnsafsız Zaman onun bu bayatısını belə yozur:

Əlbəttə, sənin əkdüyün dərde gözəl bilirəm. Sənin dərđin məhəbbət dərđidi. Lələ Zamanı başa sala bilməyəjəyini anlayıb getmək istəyir. Bu zaman Yaxşı Lələnin ayaqları altına dökənir ki, getmə. Lələ Zamanı göstərərək deyir:

**Ələmin naləsiylə,
Dağların lələsiylə,
Razıdı öl Lələ,
Qalmaya beləsiylə.**

Lələ Yaxşı ilə görüşüb evi tərək edir. Gəlib Jəbrayıl rayonunun Jojuq Mərjanlı kəndinin üst tərəfindəki dağda bir şələ qarğı ilə bir somya tikir, tək-tənha orada yaşayır. Həmin vaxtdan da Zaman Lələnin yanında Yaman adını qazanır.

Bir gün Yaxşı Lələni görmək üçün onun küməsinə gəlir. Baxıb görür ki, kümənin bir tərəfi sökülüb. İçəridə də heç kəs yoxdu. Ərinin qorxusundan Lələni görmək üçün xəlvət gələn Yaxşı Lələni görmədiyinə çox məyus olur, üzünü dağlara tutaraq deyir:

**Əziziyəm tur dağlar,
Gəl boynumu bur dağlar.
Gəlmişdim Lələ üçün,
Lələ köçüb yurd ağlar.**

Aradan bir müddət keçir. Bir gün Yaxşı ərinə deyir:

– Ay kişi, o yetimin günahı nə idi ki, sən onu çöllərə saldın. Axı, o yetimdi. Onun heç kəsi yoxdu. Niyə onun qəlbinə dəydin? O həm də haqq aşığıdı. Haqq aşığına ağır söz demək bilirsənmi nə ilə nətiyələnər?

Zaman Yaxşıya deyir:

– Əgər o doğrudan da haqq aşığıdırsa, gedək o bizə qovun versin.

Qışın oğlan çağı imiş. Ər ilə arvad Lələnin olduğu yerə yaxınlaşarkən baxırlar ki, Lələ onların yolunu gözləyir. Lələ onları görjək özünü Yaxşının üstünə ataraq deyir:

**Ələmin yaxşımı,
Bu gələn Yaxdımı?
Yaman qovuna gəlib,
Bir qovun, yaxşımı.**

Zaman ilə Yaxşı içəri girib görürlər ki, bir qovun tağı, üstündə də üç çiçək var, bir dənə də böyük qovun. Zaman bu işə məəttəl qalır. Yenə də özünü sındırmır. Yaxşı Lələyə yalvarır ki, gedək evimizə, artıq Zaman tutduğu işdən peşmandı. Lələ Yaxşıya bildirir ki, bəjisinin sağlığı onun üçün bədsi. O həmişə bəjısını əziz tutajaqdı. Anjaq bir daha o evə qayıtmayajaqdı.

Yaxşı ilə Zaman geri qayıdırlar. Yolda Yaxşı ərinin haqsız olaraq şübhələndiyini, Lələni evə çağırmadığını, ondan üzr istəmədiyini soruşur. Zaman kinayə ilə gülür. Bu Yaxşıya toxunur. Ağlaya-ağlaya deyir:

**Gözümün yaşına sən,
Baxmadın yaşına sən.
Dağ üstündən dağ çəkdi
Ürəyim başına sən.**

Lələ bir müddət Gözəl şahın çobanı olur. Şah zəhmətinin müqabilində ondan nə istəyəyini soruşduqda, Lələ:

**Mən Lələyəm ah mənə,
İmkan vermir ah mənə,
Görəsən bu quzunu
Bağıslarmı şah mənə?**

– deyərək, sürüdəki bir qara quzunu göstərir. Şah quzunu Lələyə verir. Lələ mehrini qara quzuya salır. Çox keçmir ki, Şah ilə Lələnin arası dəyir. Gözəl şah Lələni qapısından qovur. Lələ nə qədər təkid edirsə də baş tutmur. İşi belə görünən Lələ şaha deyir:

**Ələmin daşı ilə
Dağların daşı ilə
Lələ sənə toy tutar
Gözünün yaşı ilə.**

336

Lələnin bu bayatısı şahın ürəyini yumşaltmır. Lələ gedərkən şaha deyir:

**Lələ xan Lələsidi
Əjəl jan tələsidi.
Lələnin ayağına
Gözəl şah gələsidi.**

Gözəl şah Lələnin bu sözlərinə gülüb deyir:

– Gədaya bax, danışdığı sözə bax!? Şah lütün birisinin ayağına gedəjəkmişg

Lələ heç bir söz deməyib çıxıb gedir.

Bir gün Lələyə əyan olur ki, Yaxşı ölüb. Özünü Yaxşıgilə yetirir. Baxır ki, Yaxşı yoxdu, Yaman isə heç bir şey olmamış kimi gah fit çalır, gah da zümmə edir. Bu Lələyə çox pis təsir edir. Yana-yana bir bayatı çəkir:

**Ələmin yaman bəla
Ağırdı yaman bəla.
Rəvadır Yaxşı ölə
Yerində Yaman qala?**

Yaman Lələnin səsini eşidirsə də, guya heç onu tanımır kimi əhəmiyyət vermir. Lələ üz tutur qəbiristanlığa sarı. Uzanır Yaxşının qəbri üstündə, hıçqıra-hıçqıra deyir:

**Aman fələk sis günə,
Pərdə çəkib sis günə,
Yaxşı öldü, qurtardı,
Məni qoydu pis günə.**

– deyərək, Yaxşının qəbrini bərk-bərk qujaqlayır, bir daha ayağa qalxmırg
g Bir dəfə Gözəl şah ova çıxarkən onun Qızıl quşu əlindən çıxaraq uzaqlara uçar. Onlar quşun arxasınca gəlib görürlər ki, quş bir qəbir daşının üstünə qonub. Qəbrin üstündəki yazıları oxuduqdan sonra bəlli olur ki, bu Aşıq Lələnin qəbridi. Gözəl şah yoldaşlarına deyir:

– İndi mən onun ayağına gəldim. Doğrudan da Lələ haqq aşığı imiş. Lələ o zaman deyəndə mən inanmadım. Heyf ki, o ölmüşdür.

Gözəl şah Lələnin qəbrini ziyarət edir, gedərkən qəbrin baş daşına söykenərək deyir:

**Lələ də öldü getdi,
Qəlbləri böldü getdi.**

337

**Qoy Lələ də bilsin ki,
Gözəl şah gəldi, getdi.**

OĞUZ MÖHKƏM ADAM DEMƏKDİ

Günlərin bir günü bir dəstə oğuz əri mühasirəyə düşür. Oxlar yağış kimi yağır bunların üstünə. Ölən kim, itən kim. Yağlar fikir verirlər ki, oğuzlardan nə bir səs çıxır, nə bir ün. Dinməzjə, kirmiş ölümlərini gözləyirlər. Axı özləri olsaydılar bir vaynəfs, bir şivən salardılar ki, gəl görəsən. Elə bu vaxt dəstədən bir bayatı qatarı dirənir ərşə. Göylər bayatı yanğısına bülənd olur:

**Dağlar Dirı dağıdı,
Elin iri dağıdı,
Qəmə batma, qardaşım,
Dörd yanımız yağdı.**

**Mən aşıq qarı düşmən,
Yarı dost, yarı düşmən.
Məni pünhan ağlayın,
Bilməsin barı düşmən.**

**Mən aşıq kim sənəmdi,
Kim şahdı, kim sənəmdi,
Gizli ağla, gözlərim,
Bilməsin kimsə nəmdi.**

**Mən aşıq salma səda,
Xəya var, Salmasa da,
Pünhan ağla, gözlərim,
Aləmə salma səda.**

**Alçalar, ay alçalar,
Yarpağı yaşıl qalar,
Mafəmi uzaq apar,
Düşmən görər əl çalar.**

Yağlar barmaqlarını dişləyirlər. Görürlər ki, oğuzlar basılmazlar. Oğuzların mayası mərdlikdən yoğrulub. Oğuz adam-möhkəm adam deməkdig

AŞIQ VALEH İLƏ DEYİŞMƏ

Aşiq Valehin zamanında bir erməni aşığına xəbər çatır ki, Abdal Gülablıda bir aşiq yaşayır. Bu aşığı heç kim bağlaya bilmir.

Erməni aşığı elini tərək edir. Sazını əlinə alıb gedir Abdal Gülablı kəndinə. Kəndin girəjəyində onun qabağına bir çoban çıxır. Sən demə, bu çoban Aşiq Valeh imiş. Erməni aşığı Valehi görməmişdi. Ona görə də onu tanımır. Erməni aşığı yavuşğa gəlib salam verir, salam alır.

Çoban soruşur:

– Ay qərib aşiq, hara gedirsən?

Erməni aşığı deyir:

– Kirvə, eşitmişəm bu kənddə bir aşiq var. Adı Valehdi. Gedirəm onu bağlamağa.

Çoban deyir:

– Ay aşiq, söylə görüm Aşiq Valehi bağlayıb ona nə deyəcəksən?

Erməni aşığı deyir:

– Ara, ona deyəcəm ki:

Mən aşiq bəndə səni,

Salaram bəndə səni,

Alaram sazın əlindən,

Salaram bəndə səni.

Aşiq Valeh qayıdır ki, birdən o da sənə dedi:

Mən aşiq bəndə səni,

Salaram bəndə səni.

Alaram sazın əlindən,

Qoymaram kəndə səni.

Erməni aşığı:

– Ara, elə bunun çobanına belə olanda gör aşığı neçə olar deyib, yarı yoldan qayıdır.

AŞIQ NABAT İLƏ AŞIQ ORUJ

Günlərin bir günü Aşiq Nabatın dəstəsi Tərtər mahalının Azadqaraqoyunlu kəndində, kalva Qara oğlu Yusifin toyunu aparmağa dəvət olunur. Sən demə kəndin aşığı Aşiq Oruj Aşiq Nabatı görmək həsrətində imiş. Bu əhvalata çox sevinir. Sazını çiyinə alıb yollanır toy evinə.

Baxıb görür ayə, Nabat nə Nabat! Bədirlənmiş ay kimi məjlisin yuxarı başında öz dəstəsilə çal-çağırdadı.

Aşiq Nabatın səsinə-sorağına ətraf kəndlər də axışib gəlib kalva Qara

oğlu Yusifin toyuna. İynə atsan yerə düşməz.

Toyun açılışı ilə toy evinin yaxın qohumları aşıqları xələt-barata tuturlar.

Aşiq Oruj özünü pünhan eyləyir, məjlisin gur yerində çalışır aşığın çal-çağırına nəzər yetirsən, görsün qadın aşıqlar neçə məjlis aparır.

Bəli, bu ovqatla məjlisin şirin yerində Aşiq Orujun ürəyi qövr eyləyir, sazını köynəyindən çıxarıb zilini zil, bəmini bəm eyləyir, çıxır Aşiq Nabatın qənşərinə, yaxınlaşıb görək nə ərz eyləyir, biz də deyək siz eşidin:

Aşiq Oruj

Saz götürüb məjlis quran ay gözəl,

Sazına-sözüne qurban gəlmişəm.

Aşığın aqlını başdan eylədin,

Boylana-boylana pünhan gəlmişəm.

Məjlisdəkilər aşığı alqışlayırlar. Aşiq Nabai görür ki, bu söz ona deyilir. Özü də məjlisin aparıcı aşığıdır. Javabsız qoymaq istəmir. Ayağa durub gəlir qənşərə, telli sazını sinəsinə alıb javabını qaytarır

Aşiq Nabat

Aşiq olan gözəlliyə tuş görək,

Çağırılan yerə ar eyləməynən,

Saz-söz əhli arif olar bilginən

Çağrılmamış yeri dar eyləməynən.

Hamı Aşiq Nabata əhsən deyir. Aşiq Oruj görür ki, bunun gəlməyi Aşiq Nabata bir az toxunub. Odu ki, ikinci bəndi görək neçə deyir. Biz də söyləyək siz eşidib fikir verin, şad olun.

Aşiq Oruj

Siyah telin düzülübü gərdənə,

Ağ buxaqda qara xalın bir dənə.

İnjə bəldə qızıl kəmər dürdənə

Huriyə, Pəriyə mehman gəlmişəm.

Aşiq Oruj bu bəndi deyib geri çəkilmək istəyir, yer-yerdən xahiş edirlər ki, ver onun javabını.

Aşiq nabat alır görək nə deyir:

Bir qaydadı siyah zülfün durmağı,

Kəmər dedin qızıldandı qarmağı,

Müşkül işdi burda mehman qalmağı

Yolunu saxladım zar eyləməynən.

El-oba əhli Aşiq Nabatı alqışlayır. Aşiq Orujun bir az kefi pozulur. Aşiq Nabat onu dalısını söyləməyə çağırır.

Aşıq Oruj

Oruj deyər əhli jandan utandım,
Görüşünə nejə oba dolandım.
Məhəbbət əhliyəm, demərəm yandım,
Jar eyləmə sənə dövran gəlmişəm.

Aşıq Nabat görür ki, Aşıq Oruj sözündə-özündə deyil, onun könlünü almaq üçün məjlisin səsinə səs verir. Alır görək möhürbəndində nə deyir. O, bu bəndi o qədər məlahətlə oxuyur ki, o gündən sonra bu tərəflərdə hamı onu əzbərləyir.

Aşıq Nabat

Nabat deyər vurğun oldum tellərə,
Saz götürüb gəldim sizin ellərə.
Vətənim Şərurdu düşüb dillərə,
Açılmış gülləri xar eyləməynən.

Məjlisdə əhsən sədasi ərşə qalxır. Aşıq Oruj Nabata tə'zim edir, təslim əlamətini bildirir. Toyun sonunju günü Aşıq Nabatın dəstəsi Aşıq Orujun qonağı olur.

Sonralar Nabat bu kəndlə sıx əlaqə saxlamışdır.

Bir dəfə Aşıq Nabat bu kənddə toy məjlisində imiş. Qardaşı Nabatı soraqlaya-soraqlaya gəlib bu kəndə çıxır. İstəyir ki, Nabatı zorla aparsın. Jamaat buna imkan vermir. Kəndin ağsaqqalı Əkbər baba Nabatı bir müddət evində gizlədir.

Böyük Vətən müharibəsi illərində Aşıq Nabat öz dəstəsilə Qarabağ torpağını qarış-qarış gəzərək qadınları, uşaqları, qojaları ovundurur. Məjlislərdə imkanlı adamların verdikləri xələt-baratı uşaqlara, qojalara paylayır.

Müharibə illərində Nabat Aşıq Orujun iki uşağına pəriban olur, atalarının müharibədə həlak olmasını onlara bildirmir.

DEYİŞMƏ

Ağdam rayonunda Aşıq Gərayla Goranboydan olan Beysavad Teymur qarşılaşırlar.

GƏRAY

Səndər xəbər alım şair Beysavad,
Haralısən, hardan-hara gəlmisən?
Nə satırsən, nədi səninin matahın?
Çəkdirrəm kəndini dara gəlmisən.

TEYMUR

Al javabın deyim ay Aşıq Gəray,
Goranboydan vara-vara gəlmişəm,
Qəflə ulağım, dürdü mətahım,
Satmaq üçün bu bazara gəlmişəm.

GƏRAY

Demədinmi var orada əcdaha,
Bu dünyada tək yaradıb ilahı,
Əf qılmaram əgər olsa günahı,
Yandırırım jismimi, nara gəlmisən.

TEYMUR

Əjəlin yetişib gəlib bu gündə,
Səs verin tökülsün şəhərə, kəndə,
Günahkarsən salajağam kəməndə,
Sənini kimi günahkara gəlmişəm.

GƏRAY

Şirvan mahalında düşmüşəm səsə,
Gəl mənimlə girməyinən sən bəhsə,
Aşıq Gəray səni salar qəfəsə,
Bayqu tək düşərsən tora gəlmisən.

TEYMUR

Beysavadam, deyim sözüün düzünü,
Mən saymaram sərsərinin yüzünü,
Ver sazını, çıxardaram gözünü,
Aşıq Gəray kimi gora gəlmisən.

LƏLƏ BAYATILARI

Dərddən koma tikən mən
Qəm bağırını sökən mən
Nə atam var, nə anam
Bu dünyada təkəm mən.

Lələ mənəm, Lələ mən,
Yük altdayam hələ mən.
Fələk çəkdiyi dağı
Gəzdirərəm belə mən.

Qış gəlsə gün olarmı
Qışda çiskin olarmı
Ağla gözlərim, ağla
Bundan pis gün olarmı.

Ay çıxdı peşman-peşman
Gün çıxdı ona düşman
Ürəkdə bir dərdim var,
Nə dost bilir, nə düşman.

Ələmin kömürdəndi,
Keçən gün ömürdəndi.
Lələnin jami divək
Dizləri dəmirdəndi.

Eləmi düşən yeri
Atlanıb düşən yeri
Göz yaşım oda dönüb
Yandırır düşən yeri.

Ələmin naləsiylə
Dağların laləsiylə
Razıdı Lələ öl
Qalmaya beləsiylə.

Lələyəm başdan mən
Yemərəm hər aşdan mən.
Nə atam var, nə anam
Yaranmışam daşdan mən.

Lələ der lələləndim,
Dərd-qəmlə silələndim,
Bir somya tikmək üçün
Qarğını şələləndim.

Ələmin Babı haray,
Arqalı, Babı haray.
Haram çox aşdı-daşdı
Boş qaldı qabı haray.

Lələ mənəm, Lələ mən
Yük altdayam hələ mən
Dərddən, qəmdən, hajrandan
Bağlamışam şələ mən.

Ələmin Babı haray
Arqalı, Babı haray
Yoruldum yolda qaldım
Qalmamış tabım, haray.

Lələ der: ajı damlar
İtirib ajı damlar
Yoxsulun ömrü boyu
Gözündən ajı damlar.

Ələmin bağı qara
Bir quş var bağı qara
Dərd əlindən Lələnin
Sinəsi, bağı qara.

Lələyəm həyanım yox,
Al yaşıl geyənim yox.
Yüz il bir yana getsəm
Gəlmədi deyənim yox.

Lələ bir güma tikdi
Ağzını günə tikdi
İçinin sahibi yox
Kim bilsin, kimə tikdi.

Ələmin ha tur dağlar
Gəl boynunu bur dağlar.
Gəlmişdim Lələ üçün
Lələ köçüb yurd ağlar.

Ələmin ha gir öyə
Qonaq gəldin gir öyə.
Lələ qovun verməsə
Başın qoyar kirayə.

Ələmin lələ dağı
Dəyişməm lələ dağı.
Nə dağ onu unudar,
Nə də ki Lələ dağı.

Mən Lələyəm ah mənə
İmkan vermir ah mənə.
Görəsən bu qoyunu
Bağışlarını şah mənə.

Yarəhməd oğlu Lələ
Münkərə qurub tələ
Oturub yol ağzında
Gözləyir Mehdi gələ.

Lələ el ağsaqqalı
Darar tel, ağ saqqalı
Zülüm çox ömür sürsə,
Şahım, el ağsaq qalı.

Lələ xan Lələsidi,
Əjəl jan tələsidi,
Lələnin ayağına
Gözəl şah gələsidi.

Ələmin yaman bala,
Ağrıdı yaman bəla.
Rəvadi Yaxşı ölə,
Yerində Yaman qala.

Ələmin ha Qarqarmar
Ovsuncuya qarqar, mar.
Yaxşının məzarını
Utanmazmı qar qarmar.

Başqa bir bəxşişi yox,
Hər yetənlə işi yox.
Gözündə dünya heçdi
Lələnin Yaxşısı yox.

Aman fələk sis günə
Pərdə çəkib sis günə
Yaxşı öldü qurtardı
Lələ qaldı pis günə.

Lələ öldü bez gəti
Arşın apar tez gəti
Nə qonşuya söz apar
Nə qonşudan söz gəti.

Lələ də öldü getdi
Qəbləri böldü getdi.
Qoy Lələ də bilsin ki,
Gözəl şah gəldi, getdi.

Ələmin Lələ məndən
Qiyət ver lələ məndən
Sən getdin qəm hijranın
Əl çəkmir hələ məndən.

Lələyəm şah lələsi
Kəsilər şah kələsi
Öləndə qəbrim üstə
Şah oğlu şah kələsi.

Ələmin daşı ilə
Dağların daşı ilə
Lələ sənə toy tutar
Gözünün yaşı ilə.

Lələyəm azmamışam
Gen quyu qazmamışam.
Qazanın özü düşsün
Mən yolum azmamışam.

Ələmin Lələ dağı,
Yüklədim lələ dağı,
Dağların sinəsindən,
Çəkilməz Lələ dağı.

Dəyirmanın püskünə,
Çaxçaxına püskünə,
Ay Lələ, Yaxşı öldü,
Səni qoydu pis günə.

Lələ der od adamı,
O jənnət, o da damı.
Sən ki, məni yandırdın
Yandıramaz od adamı.

Gör nə gəldi başıma
Zəhər doldu aşıma.
Çöl yerin haramısı
Qarışdı turş aşıma.

Tağdan üzülməyəydim
Sapa düzülməyəydim
Yaxşı gəlib çıxmasa
Qalaydı yüz il meydin.

Lələ der mən yaralı,
Güllə dəyəən saralı,
Zarı-zarı səs gəlir,
O da mənəm yaralı.

Qaynayan mən, daşan mən
Qaynadıqja joşan mən.
Fələk tutub yaxamdan
Söyləyir ki, daşam mən.

Lələ der sijim gördüm,
Sijimin ujun gördüm
Mən belə bilmirdim heç
Fələyin güjün gördüm.

Ələmin çözlənsin
Od yağsın, göz ələnsin
Nə mən Yamanı görüm
Nə yaram təzlənsin.

Lələ der: sinisi var
Tutubdu sinisi var.
Olmuşam dərd dälisi
Deyirlər jinnisi var.

Lələyəm ağrır başım
Qürbətə düşdü daşım
Arqalıdan Babıya
Piyada neyə aşım.

Lələ hara lələsi,
Belindədi şələsi,
Dərd-qəm yeyib içini
İmkanı yox küləsi.

Ələmin ha bitər gün
Qarı yeyər, didər gün.
Yamanın tə'nəsindən
Lələ oldu didərgin.

Lələ gözdi obanı
Ağrımadı dabanı
Fələk vurub, eylədi
Gözəl şahın çobanı.

Bir quş gedir havadan,
Qanadı zil qaradan.
Yaxşı, qonaq saxladın,
Evin olsun abadan.

Lələ der: sevən mənəm,
Hər dərdə dözən mənəm.
Göz yaşlı, ürək qəmli,
Sərgərdən gəzən mənəm.

Lələ der: mən çəkərəm
Nə mədəd var, nə kərəm
Öyrənmişəm qoy üstə
Dərdini mən çəkərəm.

Lələ der: çoxdu, çoxdu
Fələyim toxdu, toxdu.
Ürəkdə bir dərdim var
Çarəsi yoxdu, yoxdu.

Lələ der: yanıma ağrır
Dururam janım ağrır.
Fələyin qırmağından
Tamam əndamım ağrır.

Lələ yetərgin oldu
Sözü bitərgin oldu.
Bir tən'əli söz ilə
İtdi, didərgin oldu.

Lələnin çardağı var,
Gümüşdən bardağı var.
El bilməz, oba bilməz
Dağdan böyük dağı var.

Lələ, injə-dür burdan
Min atını sür burdan
Getdin yerini tanı
Deməsinlər dur burdan.

Lələnin çayları var
İlləri, ayları var.
Dərddən qaça bilməyir,
Qəm yüklü tayları var.

Lələni kim oyada
Heç deməyin o yada
Sözün ötmür söyləmə,
Ürəyini oya da.

Dağlarda qar, qış oldu,
Ömrümə dar qış oldu.
Lələnin şirin sözü
Fələyə qarğış oldu.

Lələ gəzir mahalı
Sözlə bəzır mahalı.
Çox gəzib, çox dolanıb,
Olub hər işdən halı.

Lələyəm ah, üzüldüm
Qayıqlara düzüldüm
Birjə ağ gün görmədim
Dərd-qəm altı əzildim.

Lələ yemə yad aşı
Ya ağı yer, ya daşı.
Qəm yükü taya-taya
Ya uzaq ol, ya daşı.

Dağları Lələ gəzər,
Beşikdə şələ gəzər.
Çiyində var qəm yükü,
Hələ də belə gəzər.

Ələmin Lələ məni
Sinənə bələ məni
Zaman neştərə dönüb
Qorzuram dələ məni.

Geymirsen pərsəngini
Gey, sallan pərsəngini,
Lələ, dağlar götürməz
Dərdinin pərsəngini.

Lələ der saxla məni,
Ox götür oxla məni,
Nə atam var, nə anam,
Hərdən gəl yoxla məni.

Lələ, göz Ləngəbizi,
Qəşəti, Ləngəbizi,
Bir yamanın birisi,
Salıbdı ləngə bizi.

Mən Lələ der: nə mən dad,
Ağ yüzündən nə mən dad,
Sən ol ədalətli şah,
Nə sən dad et, nə mən dad.

Ələmin ha gəl, Lələ
Kəsməz yolun şəl, Lələ.
Lələ ləl ola bilər,
Ola bilməz ləl Lələ.

Ələmin Lələ gözər
Belində şələ gözər.
Sində qəm yükü
Dağlarda belə gözər.

Lələyəm lələndiyim,
Bələyə bələndiyim,
Əkdim, biçdim, sovurdum,
Belimə şələndiyim.

Lələ haqq lələsidi,
Düzlük, çağlıq lələsidi,
Lələnin başı üstə
Şahlıq quşu gələsidi.

Ələmin Lələ dərdim
Hər yerdən nalə dərdim
Bir kimim, kimsənəm yox,
Ağzımdan ala dərdim.

Lələ der itil burdan,
Uzaqdı İtil burdan,
Yerini bil hər görən,
Deməsin itil burdan.

Ələmin o körpüyə
Sən də gəl o körpüyə
And verirəm allaha
Məmə ver o körpüyə.

Lələ ay kimi batmaz
Gejə sübhədək yatmaz.
Onun kimi adamı
Fələk bir də yaratmaz.

Lələ der aylar məni
Ulduzlar haylar məni.
Yükümdü möhnət yükü
Yordu bu taylar məni.

Lələ yetərgin oldu
Sözü bitərgin oldu
Bir tənəli söz ilə
İtdi didərgin oldu.

Lələnin çardağı var
Gümüşdən bardağı var.
El bilməz, oba bilməz
Dağdan ağır dağı var.

Lələ, injə, dür burdan
Mın atını sür burdan
Getdin yerini tanı
Deməsinlər dur burdan.

Lələni kim oyada
Heç deməyin o yada
Sözün ötmür söyləmə
Ürəyini oya da.

Lələ, yemə yad aş
Ya ağı ye, ya daşı
Qəm yükü taya-taya
Ya uzaq ol, ya daşı.

Lələ gözür mahalı
Sözü bəzir mahalı
Çox gözür, çox dolanan
Olar hər şeydən halı.

Dağlarda qar, qış oldu
Ömrüm də qış oldu.
Lələnin şirin sözü
Fələyə qarğış oldu.

Bu dağları keçdim, gəl
Güllərini biçdim, gəl.
Yaxşı günüm qardaşı
Yaman günə düşdüm, gəl.

Mən Lələ der nə mən dad
Ağ yüzündən nə mən dad
Sən ol ədalətli şah
Nə sən dad et, nə mən dad.

Lələ der yoxla məni
Ox götü oxla məni.
Nə anam var, nə atam
Hərdən gəl yoxla məni.

Ələmin Lələ məni
Sinəyə bələ məni.
Zaman neştərə dönüb
Qorxuram dələ məni.

Geymişən pərsəngini
Gey sallan pərsəngini
Lələ, dağlar götürməz
Dərdimin pərsəngini.

Ələmin Lələ gözər
Belində şələ gözər
Sində qəm yükü
Bağlarda belə gözər.

Lələyəm aşan mənəm
Ellərə qoşan mənəm.
Qaynar dörd qazanında
Qaynayıb daşan mənəm.

Lələ der çoxdu, çoxdu
Fələyim toxdu, toxdu
Ürəkdə bir dərdim var
Çarəsi yoxdu, yoxdu.

Lələyəm sezən mənəm
Hər dərdə dözən mənəm.
Göz yaşlı, ürək qəmli,
Sərgərdan gözən mənəm.

Lələ der: mən çəkərəm
Nə mədəd var, nə kərəm
Öyrənmişəm qoy üstə
Dərdini mən çəkərəm.

Lələ der yanıma ağrır
Dururam yanıma ağrır
Fələyin qarmağından,
Tamam əndamım ağrır.

Lələ der el ayağı
Pis olmaz el ayağı.
El görməz, oba görməz
İt yesin elə yağı.

Dağların yağışından
Təngindən, axışından
Bu gedim ömürlükdü
Duymuşam baxışından.

Lələ der qar qamışa
Qar yağıb qar-qamışa
Aləm neyləyə bilər
Bir fələk qarğamışa.

Lələ ay kimi batmaz
Gejə sübhədək yatmaz.
Onun kimi adamı
Fələk bir də yaratmaz.

Lələnin çayları var
İlləri, ayları var
Nejə qaçsın bələdan
Qəm yüklü tayları var.

Lələyəm şah lələsi
Kəsilər şah kölləsi
Öləndə qəbrim üstə
Şah qızı, gah gələsi.

Əzizim Lələ məndən
Qiyət ver lələ məndən
Sən getdin qəm hijranın
Əl çəkmir hələ məndən.

Lələ öldü bez gəti
Arşın apar tez gəti
Nə qonşuya söz apar
Nə qonşudan söz gəti.

Eləmi düşən yeri
Atlanıb düşən yeri
Göz yaşım oda dönüb
Yandırır düşən yeri.

Ələmin yaxşısını
Bu gələm Yaxşısını
Yaman qovuna gəlib
Bir qovun yaxşısını.

Gözümün yaşına sən
Baxmadın yaşına sən
Dağ üstündən dağ çəkdim
Ürəyim başına sən.

Qapının yanı Lələ
Sözümün yanı Lələ.
Qarnı doyandan sonra
Deyərlər hanı Lələ.

NÜBAR MƏDƏTLİ

BAYATILAR

Günəş hara, ay hara,
Sən gedirsən, ay hara,
Ömrünnən vərəqlənən
Günlər hara, ay hara.

O aşiq yar aşığı,
Haqdandı yaraşığı,
Ömrümün şirin payı
Könlümün yaraşığı.

Mən aşiqəm ay Tərtər,
Gül dərmədim ay tər-tər.
Zalımlar kəsdi yolu,
Adın qaldı ay Tərtər.

İkidi, qoşa Tərtər,
Birisi daşa Tərtər,
Sən oxu, səndə dinlə
Məndə tamaşa Tərtər.

Yanı meşəli Tərtər,
Gül bənövşəli Tərtər,
Sənə kimlər qarğadı
Axmaz peşəli Tərtər.

Tərtər axmaz qan olar,
Sahillər giryar olar,
Üstündə yurdlar ağlar,
Peşmannan peşman olar.

Mən aşiq dərdi yara,
Yarımın dərdi yara.
Çox çağırıdım gəlmədi
Söyləyəm dərdi yara.

Mən aşiq dərdi dərde,
Tutmasın dərdi dərde,
Tanrı gəl insaf eylə
Sən vermə dərdi dərde.

Mən aşiq dərdi məndə,
Dərmanın dərdi məndə
Mən dər əhli deyildim
Sən qoydun dərmi məndə.

Mən aşiq dərmi dağlar,
Dağdır dərmi dağlar,
Od da məni yandırmas,
Yarımın dərmi dağlar.

Mən aşiq qan a dağlar,
Boyandı qana dağlar.
Kəlik qonmur qayaya
Quş uçmaz, qanad ağlar.

Mən aşiq günə baxdım,
Ay getdi, günə baxdım,
Sən məni qoydun getdin
Qaldı, nə günə bəxtim.

Kəlikdi, daşa düşən,
Gözümü yaşa düşən.
Dərd əlinnən ağlaram
Yoxumdu başa düşən.

Bu dağlar çən olubdu
Gözlərim nəm olubdu
İstədim səni görə
Yollarım qan olubdu.

Yol üstə daş qoymuşam,
Daş üstə baş qoymuşam.
Gözümən axan qandı
Adını yaş qoymuşam.

Dam üstə qurdum taya,
Yel vurdu tökdü çaya.
Vəfasıza jan dedim,
Əməyim getdi zaya.

Bir yaralı qoçam mən,
Yaram qoymur qaçam mən.
Təbibim gen düşübdü
Yaram harda açam mən.

Evimin yekə dərdi,
Yüklənib ləkə dərdi
Nər çəkməz, maya çəkməz,
Gərək fil çəkə dərdi.

Göydən bir gilə düşdü,
Damjısı gölə düşdü.
Namərdə bel bağladım,
Mənimki belə düşdü.

Əzizim tikan gülə,
Sarılib tikan gülə,
Səryaqub göz dikibdi,
Mən gözüüm tikən gülə.

Başına mən dolanım,
Mən dönüm, mən dolanım
Sən ol bir sərvi ağajı,
Kölgəndə mən dolanım.

Qarabağın Laçını,
Qarqar çayı, Xaçını,
Anama deyın gəlir
Qoy yolmasın saçını.

Qarqarım daşa-daşa,
Gözümdə qanı yaşa
Namərdə bel bağlama
Əlim toxundu daşa.

Dağ başında ala qar,
Ala çiçək, ala qar,
Bizə çox qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Taleimin yaşadı,
Deyən ovçum naşadı.
Nişan aldı dəymədi,
Oxu mənə tuş idi.

Əzizim qazan ağlar,
Od vurur qazan ağlar.
Qürbət eldə ölən
Qəbrini qazan ağlar.

Aşıq sərindi dağlar,
Çənə büründü dağlar.
Qonağı geri döndü,
Qəmli göründü dağlar.

Mən aşıq günə baxdım,
Ay ötdü günə baxdım,
Sənnən ayrı düşəndən
Qaldı nə günə baxtım.

Kəklikdi daşa düşən,
Gözümdü yaşa düşən.
Dərd əlinnən ağlaram
Yoxdu bir başa düşən.

Əzizim nərd aşığı,
Olubdu dərd aşığı,
Oba, oymaq köçübdü,
Tək mənəm yurd aşığı.

Dağlarım çən olubdu,
Gözlərim nəm olubdu,
Könlüm səni istəyir
Yollarım qan olubdu.

Aşığam aşıqlara,
Zülfü dolayıqlara,
Dərd əlinnən saz alıb
Qoşullam aşıqlara.

Məş aşıq qan a dağlar,
Boyanıb qana dağlar.
Kəklik qonmaz qayaya,
Quş uçmaz qanad ağlar.

Məş aşıq, dərdi dərde,
Tutubdu dərdi dərde.
Tanrı, gəl insaf eylə
Sən vermə dərdi dərde.

Məş aşıq, dərdi-məndə,
Dərmanın dərdi məndə,
Mən dərd əhli deyildim,
Sən qoydun dərdi məndə.

Məş aşıq, dərdi dağlar,
Dağıdır dərdi dağlar.
O da məni yandırmaz
Yarımın dərdi dağlar.

DİNİ ŞE'RLƏR

MƏRSİYƏ

Dur ayağa eyləmə xab oğul !
Quru yerdə yatma yaralısən !
Ürəyimdə qalmaq tab oğul,
Əli yerdə yatma, yaralısən !

Sən idin gül, çəlpən ədəb,
Belə yatmağa nə olub səbəb.
Gözün gəlib şahı təşnələb
Quru yerdə yatma, yaralısən !

Yaralanmışam dura bilmirəm,
Dəxi xeymiyə gedə bilmirəm.
Yaralanmışam yaram injidir
Dəxi leylanı görə bilmirəm.

Məni əf qıl şahı təşnələb
Dəxil əkbərin belə ədəb.
Belə yatmağa bu olub səbəb
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Yola saldım əhli hərəm məni,
Aparam xeyməyə gərək səni.
Gözü yaşlı qoyma Səkinəni,
Quru yerdə yatma yaralısən !

Baba, qoyma çox anam ağlasın
Jigərin fəğan ilə dağlasın,
Başına bəjim qara bağlasın,
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Səni gözləyir Əli qardaşın
Bir oyan fədası bu göz-yaşın,
Dizim üstə qoy sən oğul, başın,
Quru yerdə yatma, yaralısən.

Söylə gülləri solan anama,
Əli qoynunda qalan anama.
De baba, oğlu ölən anama
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Quruyubdu susuzluqdan dilim,
Qırılıb hamı köməyim, elim,
Mənə rəhm eylə, bükülüb belim,
Quru yerdə yatma, yaralısən.

Aparın anam sinə dağlasın,
Səni ölməmiş görüb ağlasın.
Gözümü anam özü bağlasın,
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Bajıma de müntəzir olmasın,
Daha yollar üstə dayanmasın.
Başına əlvən daha salmasın
Yaralanmışam, dura bilmirəm !

Gərək ağlasın gözü Zakirin,
Düşə dillərə sözü Zakirin,
Bu sözü deyir özü Zakirin
Quru yerdə yatma, yaralısən.

NAMAZ HAQDA

Namaz qılan bəndədi,
Qılmayan şərbəndədi.
Qılıb, gah qılmayanın,
Yeri jəhənnəmdədi.

LEYLANI

Anan ölsün sən dünyada gülmədin,
Javan olub toy otağı görmədin,
Ərin ilə bir əl-ələ vermədin,
Belə həsrətlər öldürür Leylanı
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Hər yerdə təzə javan görəndə,
Sən yadıma düşüb başa vururam.
Bir toy səsi eşidəndə ölüərəm,
Belə bir qəmlər öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Başına gül ələyib vurdular,
Bədənin torpaq üstə qoydular.
Qız-gəlinlər tamaşana durdular
Belə həsrət öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Baş qəbirdən götür anan gəlibdi,
Aç gözlərini bax gör nələr olubdu.
Bax gör anan nə günlərə qalıbdı,
Belə həsrət öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Sənsiz neyə Mədinəyə gedim mən,
Siyə qardaşlarını neyə görüm mən.
Toy otağına neyə xalı salım mən,
Belə həsrət öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

DÖYMƏ MƏRSİYƏLƏR

Dur ayağa Yusifi Kərbəla
Quru yerdə jan verən Əkəbər.
Bu Səkinədi, bura Kərbəla,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Bajın ölsün ey Əli qardaşım
Nə bələli oldu mənə başım.
Tökərəm gözümnən qanlı göz yaşım
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Saralıb gözüüm, lal olub dilim,
Mən idim bülbül, sən idin gülüm.
Yarana qurban bu sınıq könlüm,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Əli Əkəbər oxşuyub ağlaram,
Başıma xeyli qara bağlaram.
Nə qədər sağam deyib ağlaram
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Başını alım dizim üstə mən,
Sürünüm gəlim dizim üstə mən.
O qədəmlərin gözüüm üstə mən
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Səni mən "Əli-Əli" səslədim,
Ürəyim üstə səni bəslədim.
Neçə illərdi səni gözlədim,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Sənə mən toy etmədim, ay oğul,
Toy otağına getmədim, ay oğul.
Sinəm üstə bəslədim, ay oğul
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Səni, mən anan görəək ağlasın,
Çiçəklərin də fəğan bağlasın,
Gözünü ananın özü bağlasın,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

SİNƏZƏN

Dura bilmirəm ayağa
Babajan yanılayam mən.
Kərəm et yapış əlimnən
Gör neyə jəfaliyam mən.

Məni sən bu halət ilə
Aparardın xeyməgahə.
Deməsinlər bivəfadır
Babajan vəfalyam mən.

Dura bilmirəm ayağı,
Ki yaralyam belimnən.
Sənə mən fəda, bilirəm.
Nejəki həyalıyam mən.

Anam Mədinə içində,
Varidi birjə arzusu,
Mənə toy libası biçsin
Çəkər idi çoxlu susu.

Olub indi qanlı meydan
Məndə yox Leyli arzusu.
Kəfənimdi toy libası
Qanımla hənalıyam mən.

Anamı mürəxxəs eylə,
Məni bir kənara çəksin.
Eyləsin fəqani nalə,
Məni bir kənərə çəksin.
Bu yaralı nəşim üstə
Söylə birjə qara çəksin.

OĞLUM VAY

Susuz meydana gedən
Əliəkbər oğlum vay.
Su yerinə qanlar içən
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Niyə belə durmusan
Güllər kimi solmusan.
Söylə, yetim qalmısan?
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Atəş, odalara yanan
Ləblərinə qan daman
Kəfən boynuna alan
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Kəlbi bəla tufandı,
Məgər axır zamandı.
Oğul dağı yamandı
Əliəkbər oğlum vay,
Javan ölən oğlum vay.

Çəkdim-çəkdim jəfasın
Heç görmədim səfasın
Anam ağlar balasın,
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

İtirmişəm qardaşı
Dələrəm dağı-daşı.
Jidalar üstə başı
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Şərabanı qan ağlar
Zeynəb jigərin dağlar
Mələklər yasın saxlar
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Zülm ərşə dayanır
Od tutub xeyməm yanır
Əlim qana boyanır
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Sinəmi dağlayan çox
Üstümdə ağlayan çox
Yaramı bağlayan çox
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Gejə-gündüz ağlaram
Başa qara bağlaram.
Qardaş deyib çağlaram
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Anam qurban adına
Kimlər çatdı dadına
Vətən düşdü yadına
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Şahi şəhidin Hüseyin,
Hümmətə qurban Hüseyin,
Saldılar qollarını
Teşnə oləmdar Hüseyin
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

HÜSEYN VAY !

Sənnən sonra Hüseyin jan
Rə'na qəddim büküldü.
Əmr etdi şümrü ləşkər
Xeyməmə üstə töküldü.
Qalanda rəkdi hünər,
Qardaş evim yıxıldı.
Şam əhli qollarına,
Saldı Həsən, Hüseyin vay.

Başı jida başında
Şama gedən Hüseyin vay !
Hansı bəji yanıbdı
Mən tək jövrü-jəfaya,
Bəji düşməni əsiri,
Qardaş başı jidada.
Yox ixtiyarım əldə,
Allah yetişsin dada
Qaldı əjəb səhrada
Başsız bədən Hüseyin vay !
Məzlum ölən Hüseyin vay !

Gülgün kəfən Hüseyin vay !
Başı jida başında
Şama gedən Hüseyin vay !

Bu idi mənə mətləb
Ey şahı dil şikayət
Məni sən dəfn edəsən
Verəndə jan bu xəstə
Gəlib Qur'an oxursan
Qardaş məzarım üstə
Yaxşı murada yetdim
Mən bivətən Hüseyin vay !

Nəqarət:

Ey jismi parə-parə,
Qəmnəki qəlbi yarə,
Bu başsız peykərivə
Qurban bu bəxti qarə.
Səni ey şahsuvarım
Kimlər qoyar məzarə
Sənə kimlər tədarük
Eylər kəfən Hüseyin vay !

Hansı bəjin mənətək
Qardaşı öldü ətşan
Dərd min yarə bədəndə
Torpaqlar üstə üryan
Səni jəddin veribdi
Hümbət yolunda qurban
Harda qalıbdı gəlməz
Qurban gedən Hüseyin vay !

Saxla ey xaki möhnət
Hüseyin kimi əmanət.
İnjitmə çox sən allah,
Jismində var jəharət
Budu məhşər günündə
Xalqa edən şərəfət,
Vur başa söylə farit
Şahi zəmək Hüseyin vay !

OLMAZ

Hanı əllərin hənası
Əminin javan balası
Gəlinin qara xınası
Belə toy mübarək olmaz.

Sənə mən fəda Səkinə
Gəlin hənanın yerinə
Yaxajaq qanı əlinə
Belə toy mübarək olmaz.

Qalanın yerdə qan ağlar
Qələm əldə sinə dağlar.
Məni ağlasın javanlar
Belə toy mübarək olmaz.

Hanı bülbülün bağında,
Gülü məlhazər başında.
Hanı sağdışın sağında
Belə toy mübarək olmaz.

Məni saldılar səməndər,
Toy otağının taji xənjər
Baxım yoluna Əliəkbər
Belə toy mübarək olmaz.

Sənə mən fəda əmoğlu,
Məni qoyma gözü yollu.
Bajın ölər, əmim oğlu
Belə toy mübarək olmaz.

ATAM OĞLU

Axı düşdüm dəxi dildən
Haraya gəl, atam oğlu,
Vuruldu başımdan, beldən
Haraya gəl, atam oğlu.

Gəl ey istəkli qardaşım,
Bəlaya düşübdü başım,

Bədəndə durmayır başım
Haraya gəl, atam oğlu.

Axanda başımın qanı,
Tutur hər səmti, hər yanı
Sən anan Zəhranın jani,
Haraya gəl, atam oğlu.

Avazım söylə Abbasa,
Qəmli xanəmi əsnasa.
Əbülfəz ölüb gəl yasa,
Haraya gəl, atam oğlu.

Mənim sənsiz pənahım yox,
İndidən daha janım yox.
Özgə bir din, imanım yox,
Haraya gəl, atam oğlu.

MİNAJATLAR

Dedim gəl etmə Hüseynim
Səmti Kərbəlaya səfər.
Dedi qana bata gərək,
Əliəkbər, Əliəkbər.

Dedim ki, vermə qəzaya,
Bu türfə güllərini sən.
Dedi gərək duram oxa,
Əliəkbər, Əliəkbər.

* * *

Çox istədim peyğəmbərim gəlmədi,
Susuz öldü o heydərim gəlmədi.
Mən doqquz yüz yara dəydi janına,
Yalqız öldüm, köməklərim gəlmədi.
Öldü Əliəkbərim, öldü Əliəkbərim.

* * *

Görün nələr olubdu,
O Kərbəla yolunda.

Hüseyn şəhid olubdu,
Şahi, şahən Hüseynim,
Şama gedən Hüseynim !
Hümmət qurban, Hüseynim !

Saldılar qollarına,
Teşnə ələmdarını,
Doğradılar peykanın
Nazlı Əliəkbərim !

Aldılar əldən bu gün
Yarı havadarını.
Ovladılar zülm ilə
Aman xeymagahımı.
Oxla Əliəkbərim !

Qana batıb əlləri,
Kərbibəla gülləri.
Soldu o gün Hüseynim,
Qara geyib huri-jan,
Yer üzünə yağdı qan.

Kəsdı əlin seyraqub,
Sənə qurban Hüseynim !
Şiyə, gəlin ağlayaq,
Başa qara bağlayaq
O qolsuz Ələmdarı
Hər il əza ağlayaq.

Şahidi gülgül kəfən,
Su yerinə qan içən,
Başı jidaya keçən.
Nəhlət olsun yezidə,
İbni Zəyad Nəmidə,
Xeyli şümrü ənişə,
Lə'nət Ömər Səyidə,
Yandı o gün xeymələr,
Oldu o gün dərbədən,
Şahidi gülgün kəfən.
Əzrailə növhəmin,
Olsun əzabı şəddin

Jümlə yezid ləşkərin
Şahi şahidə Hüseyn,
Şəhid Kərbəla Hüseyn.

Titrədi ərşi xuda,
Qara geydi Mürtəza,
Yer üzünə yağdı qan
Şiyə oldu bağı qan
Şümrün əlindən aman,
Yetkinən imdada sən.

SİNƏZƏN

Dur ey davalar aslanı
Əbülfəzli Ələmdarım.
Axır su tək qızıl qanım,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Desəm tutmur dilim qardaş
Dur ey arxam, elim qardaş.
Sındı sənsiz belim qardaş,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Anan yoxdu kəsə yanın,
Bajın ölsün təkə janın,
Axıb qanın, gedib janın,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Ələmdarım zəbun oldun
Qətli jani-dun oldun.
Ələm tək sərükun oldun,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Oğul, yox dərdüvi bilən
Sənə yarü münül dilən,
Oğulsuzsan bajın ölsün,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Özün məqsudinə yetdin,
Belə ətbabi tərək etdin,
Məni yalqız qoyub getdin,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Ayə, mahi bəni haşım,
Mənim istəklə qardaşım.
Döndü al qana göz yaşım,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Özün getdin xilas oldun,
Dolu peymanı kəs oldum.
Gülüstannın neçə soldu,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Qalıb sərrafi biçərə,
Mühiti qəmdən avarə,
Özün qıl dərdimə çarə,
Əbülfəzli Ələmdarım.

SİNƏZƏN

Salam olsun sənə bəzi
Əjəb toy eylədin mənə.
Bu könlümün son ehtajı
Əjəb toy eylədin mənə.

Gəl özünü mənə yetir,
Qardaşına kəfən yetir
Sən mənzilə məni yetir
Əjəb toy eylədin mənə.

Anama deyən ağlasın
Başına qara bağlasın.
İlbəil matəm saxlasın,
Əjəb toy eylədin mənə.

Açın baxsın əsnasına,
Boğçada toy libasına,
Kimlər gəlibdi yasına,
Əjəb toy eylədin mənə.

Bədənim nizə yarası
Jigərim oxlar parası
Çağırın Əli, Abbası,
Əjəb toy eylədin mənə.

UŞAQ FOLKLORU

LAYLALAR

Obalar oban olsun,
Ellər oynadı olsun,
Tanrıdan arzum budu
At minən çağın olsun.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Layla çalım ujadan,
Boyun çıxsın bajdan.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Lay-lay çalım yatınja,
Qızıl gülə batınja.
Janım zinhara gəldi,
Sən hasilə çatınja.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Lay-lay deyim ağlama,
Ürəyimi dağlama.
Böyü, qoç bir igid ol,
Mənə ümid bağlama.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Lay-lay deyim adına,
Haqq yetişmin dadına.
Hər vaxt layla deyəndə,
Balam düşər yadıma.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Layla çallam adına,
Əli yetsin dadına.
Əli yetsə dadına,

Məni də sal yadına.

Layla dedim həmişə,
Dayın gedir yemişə.
Yasdığımda gül bitsin,
Döşəyində bənövşə.

Laylay desəm olarmı?
Sarı geysəm olarmı?
Sən yat şirin yuxuyla
Mənə sabah olarmı?

Laylay deyim yatınja,
Baş yastığa yetinje.
Qızılgül kölgəsində
Şirin yuxu tapınja.

Laylay güllü beşiyim,
Layla evim-eşiyim.
Sən yat şirin yuxu tap.
Mənsə çəkim keşiyin.

Layla deyim həmişə,
Taxtın olsun tamaşa.
Aranında gül bitsin,
Yaylağında bənövşə.

Ağ əllər, ağ biləklər,
Dəhnədə qar küləklər.
Balamin dayısı gələndə
Həm yüyürər, həm iməklər.

Lay-lay dedim, yat dedim,
Yasdığına baş at dedim.
Bala, çəkim nazını,
Boya, başa çat dedim.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Sözün-soyun qurbanı,
Yaxşı boyun qurbanı.
Sən yeri, bir mən baxım
Olum boyun qurbanı.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Balama jan demişəm,
Ağlama, jan demişəm.
Balam dil açan günə
Quzu qurban demişəm.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Bala demə qan olar,
Yel əsər meydan olar.
Balalar gözən yerə,
Analar qurban olar.

Balama quzu qurban,
Əllisi, yüzü qurban.
Maldan nə var qurbana,
Nənəsi özü qurban.

Laylası var gülümün,
İllası var gülümün.
Uzaq-uzaq yollarda
Anası var gülümün.

Balam gəlir yatmağa.
Böyüyüb boy atmağa.
Sübhün yuxusu şirin
Qıymaram oyatmağa.

Balam bayramın olsun,
Qızlar heyranın olsun.
Niyə belə çox yatdın,
Anan qurbanın olsun.

Qərənfiləm qalxaram,
Açımağa qorxaram.
Gejə çıxqırın çıxs

Yerimdən dik qalxaram.
Nərgizi üzüm, layla,
Yaxana düzüm, layla.
Sən böyü, mən qoçalım
Toyunda süzüm layla.

Balama layla çalım
Yata yuxusu gələ.
Uzaq-uzaq ellərdən
Balamın əmisi gələ.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Başına mən dolanım,
Mən dönüm, mən dolanım.
Sən ol bir sər ağajı,
Kölgəndə mən dolanım
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Laylalı gülüm layla,
Süsən sünbülüm layla,
Sən gül köylüm açılısın
Sevinim, gülüm layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Ay nənəm, oğlum layla,
Qəndim noğulum layla.
Sən ayağın atanda
Qurbanı toğlum layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Ay layla quzum layla,
Ayım, ulduzum layla.
Evimin yaraşığı,
Sirdaşım, sözüm layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Layla çallam saz olar,

Gülüm açılar yaz olar.
Mən sənə gül demərəm,
Gülün ömrü az olar.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Laylalı gülüm layla,
Başında telim layla,
Sən yekəl boy atginən,
Sevinim gülüm layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Layla balam, bal balam,
Ay başında tel balam
Sana toy büsat qurum,
Toya gəlsin el balam.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Ay balam, bajı balam,
Ay şirin, ajı balam,
Şirini şirin olar
Bal dadar ajı balam.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Qurbanam laylasına
Elinə, obasına.
Balama layla çalım
Balam da balasına.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Arzumsan ürəyimdə,
Dilimsən diləyimdə,
Elimizə arxa ol
İtməsin əməyim də.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Balajasan məzəsən,

Qızılıgdən təzəsən.
Qızılığ bağın olsun
Sən orada gəzəsən.
Lay-lay balam, a lay-lay.
Körpə quzum a lay-lay.

Lay-lay deyim adına,
Əli yetsin dadına,
Əli dadına yetəndə
Məni də sal yadına.
Lay-lay balam, a lay-lay.
Körpə quzum a lay-lay.

Lay-lay evim-əşiyim,
Lay-lay a son beşiyim.
Yum gözünü yat bala,
Anan çəksin keşiyim.

Lay-lay bülbülüm lay-lay.
Sarı sünbülüm lay-lay.
Böyü boyuna baxım
Ürəkdən gülüm lay-lay.

Lay-lay layın qurbanı,
Günlər ayın qurbanı.
Sənin xətrin üçün
Ollam dayın qurbanı.

Lay-lay səsım, avazım,
Lay-lay çiçəkli yazım.
Sənsən mənim dünyada
Neyim, kamanım, sazım.

Lay-lay a iki gözüm,
Yaxana çiçək düzüm.
Bıgıburma kişi ol,
Toyunda mən də süzüm.

Lay-lay dinim, imanım,
Lay-lay qaşı kamanım.
Keşiyində durmuşam,
Ay igid pəhləvanım.

Lay-lay a şirin balam,
Yuxusu dərin balam.

Tək birjə arzum budu,
Toyunu görüm balam.

Lay-lay həyatım lay-lay,
Toyum, büsatım lay-lay.
Böyü qoç bir igid ol,
Dərd-qəmi atım lay-lay.

Lay-lay, dinim-imanım,
Lay-lay, qaşı kamanım.
Keşiyində durmuşam,
Ay igid pəhləvanım.

Lay-lay səsim, avazım,
Lay-lay çiçəkli yazım.
Sənsən mənim dünyada,
Neyim, kamanım sazım.

Lay-lay, a qara gözüüm,
Lay-lay, a şirin sözüüm,
Sən ərsəyə çatınja,
Hər dərdinə mən dözüm.

Lay-lay qolum, qanadım,
Lay-lay gələjək adım.
Oğul toyu görməkdə,
Bu dünyada muradım.

Lay-lay evim çıraqı,
Lay-lay, gözüümün yağı,
Yat noğulum, bir azdan,
Olajaqdı sübh çağı.
Balam laylay, a laylay,
Allam qadan, a laylay.

Şirin laylasın balam,
Muradın alsın balam,

Aşırıq yığılıb gəlsin
Toyunu çalsın balam.
Laylası şirin balam,
Yuxusu dərin balam.

Allah qismət eləsin,
Dadlı günlərin, balam.

Laylay quzum, dolanım,
Boynuna qolum salım,
Böyü toy günün olsun
Oynayım, qadan alım.

Laylay, sabahım, laylay,
Nədir günahım, laylay.
Niyə gülüm, yatmırsan?
Sənsən pənahım, laylay.

Ayın ziyası gülsün,
Elin duası gülsün.
Balama qurban kəsən,
İgid atası gülsün.

Balamın özün görüm,
Söhbətin, sözün görüm,
Qarabağlı Sadığın
Sədəfli sazın görüm.

Qızım ayqabaq olsun,
Telində daraq olsun.
İgidlikdə Həjərtək,
Elinə dayaq olsun.

Oğul, atana qurban,
Gözün tutana qurban.
Dağda sürü başında
Tütək çalana qurban.

Atan çıxıb yaylağa,
Sürü yenib çaylağa.
Elin igid oğludu,
Janım ona sadağa.

Balamın adı şirin,
Yeməyin dadı şirin,

370

Saj içində qovurma
Yuxanın qatı qşirin.

NAZLAMALAR

Balama qurban ağ atlar,
Balam haçan çay atlar.

Gözəl balam, gül balam,
Mənim şirin dil balam.

Dağda çobanlar,
Qoyun sağanlar,
Qaçdı yağışdan
Dürdü yatanlar,
Bu balama qurban,
O balama qurban.

Süd yala, qaymaq yala,
Qurbanın olsun xala.

Ay Allah bundan üç dənə ver,
Əli göydə qalmışlara ver.
Həsretin çəkmişlərə ver.

Dağda çoban tütəyi,
Gəlinlərin sənəyi,
Balama qurban olsun,
Qoyunların erkəyi.

Balamın özü noğul,
Dilində sözü noğul,
Ağa ol, atan kimi,
Elimin gözü, oğul!

Balam çoban qızıdı,
Sütül əmlik quzudu.
Qara xalı yanaqda,
Atasının özüdü.

Kəhər atın belinə,
Sığal çəkib telinə.

Atası yaylaqdadı,
Sürü bəslər elinə.

Balamın ad günündə,
Toyunda, düyünündə,
Atası quzu kəssin,
Boyüsün öz elində.

Obalar obanız olsun,
Bir belə balanız olsun
Hamılarda beş-beş olsun,
Bizim evdə on beş olsun.

Xırdajasan, məzəsən,
Sən hər güldən təzəsən.
O günə qurban olum
Tıpbır-tıpbır gəzəsən.

Damdakı qazlar,
Tükü tarazlar,
Avara qızlar,
Bu balama qurban.

Göydəki quşlar,
Yağan yağışlar,
Qudurmuş itlər
Bu balama qurban.

Gözlər üzüm giləsi
Dərib yeyəsim gəlir.
Burun meşə fındığı,
Qırıb yeyəsim gəlir.
Sifət bağın giləsi,
Dərib yeyəsim gəlir,
Dodaq südü qaymağı,
Yığıb yeyəsim gəlir.

Gözünün qarasın yeyim
Sındırıb dənəsin yeyim.
Burun yeyim, göz yeyim,

371

Dodaq yeyim, üz yeyim,
Ağzım aji olanda,
Yemliyinən duz yeyim.
Aranda təkdi,
Dağda çiçəkdi,
Mənim qız balam,
Nejə göyçəkdi.

Dəryalar dərin,
Bulaqlar sərin.
Tez böyü, qızım,
Toyunu görüm.

Allah bundan beşin ver,
Beşindən on beşin ver.
Hamı belə sevinisin,
Oğul toyunda gülsün,
Balama qurban gözlərim,
Şirin-şirin sözlərim.

Nənəmin ay qoyun ağı,
Dolanıb gəzdə dağı.
Çobanın çarıq bağı
Qızların çəhiz ağı.

Sözü məzəli,
Janlar təzəli.
Mənim qız balam,
Ölkə gözəli.

Dağın çiçəyi,
Gülün ləçəyi.
Elin göyçəyi,
Balama qurban.

Gözdəri qaynar bulaq,
Burnu bazar fındığı,
Qaşdarı yay qamçısı,
Dodağı süd qaymağı,
Qılçası ləl çardağı,
Ay mənim göyçək balam,

Ay mənim çiçək balam.

Çəməndə güllər,
Süsən sünbüllər.
Göyçək gəlinlər,
Bu balama qurban.

Ay gözəl oğlan,
Böyü pəhləvan.
Arxlardan tullan,
Qızlara boylan.

Oğlandı oxdu,
Zəhməti çoxdu.
Atın küllüyə,
Məsrəfi yoxdu.

Sarı saçım,
Sarmalı saçım,
Qabı-qaşığı
Sındırım qaçım.
Əmim oğluna
Qoşulum qaçım.

Qızım-qızım
Qəndili qızım.
Şah Abbasın
Gəlini qızım.
Hər dərədən
Bir xan gəlir.
Qızımı aparmağa,
Sultan gəlir.

Ay həji qızı Sara,
Tellərini dara.
Mənzilin hara,
Mən gəlmiş ora.

Qızım, qızım, ay qara qızım,
Sabunu yoxdu ağara qızım,

Jehizin yığır dağara qızım,
Mindirdilər boz eşşəyə,
Dəlınja vurdum nağara qızım.
Allah bundan beşin ver,
Beşindən on beşin ver.
Hamı belə sevinisin,
Oğul toyunda gülsün.

Balama qurban nənəsi,
Ellərin bir dənəsi.

Balama qurban dağ çayı,
Balam ram edər ayı.

Balama qurban qız, oğlan,
Balam ellərə hədyan.

Dağların gültü,
Bağın bülbülü.
Atamın eli,
Bu balama qurban.

Sözü məzəli
Janlar təzəli
Mənim qız balam
Ölkə gözəli.

Qabda əriklər,
Bu gün dəriblər.
Balamı görən
Ona yeriklər.

Dağın çiçəyi,
Gülün ləçəyi.
Elin göyçəyi
Bu balama qurban.

Dağlarda lalam,
Alınmaz qalam.
Birjə kərəm gül
Ay noğul balam.

Dəryalar dərin,
Bulaqlar sərin.
Tez böyü oğul,
Toyunu görüm.

Ay süzür yeri,
Axşamdan bəri.
Addımını at,
Qorxma bir yeri.

DEYİMLƏR

Əlimdə qayçı,
Gedirdim elçi.
Bir sürü keçİ,
Aşdı gədikdən.

Əlimdə kasa,
Gedirdim yasa.
Bir sürü kosa,
Aşdı gədikdən.

Əlimdə həvə,
Gedirdim evə.
Bir sürü dəvə,
Aşdı gədikdən.

Ay qızımın nənəsi,
Vurdum çıxdı çənəsi.
Otuz iki dişindən,
Qalmadı bir dənəsi.

Ala dana, qara dana,
Qurban olum yaradana.
Zəhmət çəkən burda qalib
Gör yetişdi hara dana.

Ay səni xalığınan,
Süddüaş balığınan,
Mollaya öküz gəti,
Çuluynan, alığıynan.
Molla yesin qudursun,
Çubuq vursun düz dursun.

Usubdu, ay Usubdu,
Usub məndən küsübdü.
Getdi bazara gəlmədi,
Dəsmal aldı vermədi,
Dəsmalın uju qara,
O göndərdi əğyara.

Əğyarı öldürdülər,
Ağ kəfən geydirdilər.

Hin-hini darçın səbətə,
Jıqqılı qız.
Əllərin olsun gəbədə,
Jıqqılı qız.
Bu dünyada kim qalajaq,
Jıqqılı qız.
Hamı saralıb solajaq,
Jıqqılı qız.
Yorğanı gətir uzanaq,
Jıqqılı qız.
Biz də bir oğlan qazanaq,
Jıqqılı qız.

Qaynanamı bağda ilan vuraydı,
Qaynatama Quran qistəm olaydı.

Pişiyim, pişiyim mo əsər,
Çölə çıxma yel əsər.
Bu il bizə qonaqsan,
Gələn ildə sərəsər.

Dəmir daraq dişim var,
Kilkə yumaq başım var.
Yük üstü yaylağımdı,
Kürsü altı qışlağım.

SANAMALAR

Əkdim noxud,
Bitdi söyüd.
Yarpağıdı,
Şabalıd.

Bir birə
İki iynə.
Üç üzük,
Dörd deşik.
Beş beşik,
Altı alma,
Yeddi yemiş
Səkkiz sərçə,
Doqquz donuz,
On oraq.

Bəli-bəlijan
Şam ağajı,
Şatır keçİ.
Qoz ağajı,
Qotur keçİ.
Hoppan, huppan,
Yırl, yırtıl,
Su iç qurtul.

Duman, keç, keç,
Duman qaç, qaç,
Mən anamın ilkiyəm,
Ağzı qara tülkiyəm.
Səni tutub asaram,
Ağzına daş basaram.

Mamed, Mamed
Əlində abed,
Yüyüdü Mamed,
Töküldü abed,
Ağlama Mamed,
Verərəm abed,
Ağladı Mamed,
Vermədim abed.

Tramvayım qırmızı,
İçində doxtur qızı.
Salam verdim almadı,
Sımsığımlı salladı.

Dadaş, Dadaş,
Şalvarı yaş.
On iki lavaş,
Bir qazan aş.
Onu yeməsən
Təpənə daş.

ATMAJALAR

Haran, haran yaxşısı,
Dağdan aran yaxşısı.
Başın keçəl gözün aj,
Sənin haran yaxşısı?

Səkinə sək Allahqulu,
Dabanı dik Allahqulu.
Səkinəni sel apardı,
Yüyür tut Allahqulu.

Baldızın, çuvalduzun,
Sənin o qurumuş baldızın.

Libası bəy-xan libası,
Ədası nazir ədası,
Qidası şahlar qidası,
Sədası bayquş sədası,
"Zırpıdı" qaynatası,
Gözəlçədi "butası".

Əziziyəm qazayağı,
Daz başı, saz ayağı.
"Tərəkəmə"yə tərənmir,
Oynayır jaz ayağı.

Əzizinəm yaz gələr,
Durna gələr, qaz gələr.
Pul dalınja gedənlər,
Tülüyərək daz gələr.

Gözəlin gözü göyçək,
Yanağı, üzü göyçək.
Qəflətən yağış yağar,
Görünər düzü göyçək.

Bu bir tirə, bu iki tirə,
Qohum-qardaşdan bir-birə,
Qovardılar vura-vura.
Hay getdi həşskərə,
Xəbər çatdı qara Əsgərə,
Şəbehi-şeytan Əskərə
Həmzi boğaz xar Əsgərə.

Ay həjilər, ay qazılar,
Bu gün bir heyvan görmüşəm.
Dil bilmir, ağız bilmir,
Urusu-malağan görmüşəm.
Bir yandan çiyinin dişədir,
Bir yandan biçdiyim yerə dözədir
Belə bir əjayib heyvan görmüşəm.

Həçxudu gəldi həya,
Belində sığdı paya,
Dedi nə qələt eləyib
Gəldim mən bura həya.
Bir də qələt eylərəm
Gələrəm belə həya.

QARAVƏLLİ

HADI İDİ, HUDU İDİ

Hadı idi, hudu idi, bir də mən idim.
Getdik şikara,
Bir dəstə şikar vurduq,
Dedim-hadı, bıçağın var?
Dedi-Yox!
Dedim-Böyrüvə vurdum ox.
Əlimi saldım jibimə.
Gördüm bir bıçaq var.
Sapı var, tiyəsi yox.
Sapı ilə başını kəsdim,
Üç-dörd dağ aşandan sonra,
Dedim-bunu harda yuyum?
Gördüm üç arx var,
İkisi quru,
Birin də suyu yox.
Suyu yoxda şikarın başını yudum.
Dedim-bunu harda bişirək?
Getdim gördüm üç dənə xaraba var,
İkisi uçuq,
Birin də üstü yox.
Üstü yoxda gördüm üç nəfər adam.
İkisi ölü,
Birisinin də janı yox.
Dedim-ay janı yox qardaş, bardağın var?
Dedi-üç bardağım var.
İkisi sınıq,
Birin də altı yox.
Altı yoxda şikarı bişirdim,
Sümüyü bişdi, əti yox.
Şikarı yeyəndən sonra
Hamımız yağlı əlimizi yağlı başmağa
Yavan əlimizi yavan başmağa çəkdik.
Yağlı başmaqlar yavan başmağı
Qabaqlarına qatdı, qovdu.
Savalana çıxdım görmədim
Girdağa çıxdım görmədim.

Yaxamda bir dənə iynə vardı.
Sanjdım yerə, çıxdım üstünə.
Gördüm jütçünün yanında gedillər.
Dedim ki, jütçü qardaş, başmaqların qabağını saxla.
Jütçü qardaş başmaqların qabağını saxladı. Gördüm jütçü qardaşın gözü başmaqlardadı.

Dedi - Başmaqları mənə sat.
Dedim - Neçəyə?
Dedi - Bir darıya, darının yarısına.
Bu darını darı parasını xarama,
Çuvala atdım tutmadı.
Bütövü saxladım,
Paranı səpdim.
Bitdi yekə zəmi.
Biçinçiləri səslədim,
Gəlin darını biçək.
Gördüm darı yoxdu,
Yerində var bir palan
Sözlərimin hamısı yalan.

YANILTMAJLAR

Boz atın boz torbasını boş as başından, apar islat gəti, yaş as başından.

Ağ balqabaq, boz balqabaq, boz balqabaq, ağ balqabaq.

Ay axsaq aşpaz Həsən şah, aşpazlar aş bişirir, sən də gəl aş bişir, ay axsaq aşpaz Həsən şah.

Qatığı sarımsaqlasan da, yemək olar, sarımsaqlamasan da.

Mollanı əmmamələməli, əmmamələməməli?

Kəsilməli kəsmiyi kəsmək istəsən də kəsəjəksən, kəsmək istəməsən də kəsəjəksən.

Qığıljımı qıjıqlandırma qıjıqlandırjaqsansa qığıljımlanajaq.

* * *

Dadaş dayı Dəmirin danalarını damın dalında döydü.

– Dadaş dayı, danaları damın dalında döymə.

Dadaş dayı dedi:

– Dəmirin danaları damın dalındakı darıları dağıtdığı üçün danaları döyəcəyəm.

Dadaş dayı danaları döydü.

* * *

Ey qəfəsdəki çilbildirçin qardaş, gəl səninlə çilbil-dir-çin-ləşək, çilbildirçinləşsən də, çilbildirçinləyəcəyəm, çilbil-dirçinləşməsən də çilbildirçinləşəcəyəm.

Mən yeməyi sarımsaqlasam da, yeyəcəyəm, sarımsaqlamasam da.

Girdim təndirə sildim, süpürdüm, silkindim çıxdım.

Anamın ağ munjuğu, qara munjuğu.

Atı min, iti qov, iti qov, atı min.

Atı min, iti qov, iti qov, atı min.

Əzizim kim Sənəmdi,

Kimimdi, kimsənəmdi?

Nə kimin kimsənəsiyəm,
Nə kimsənə kimimdi.

Ley-ley qurla balası,
Arvadının qaynanası,
Əlinə düşsə neylərsən?

Əzizim vəznəsiyəm,
Vəznənin xəznəsiyəm,
Atam mənim oğlumdu,
Mən atamın yeznəsiyəm.

Bir kişi ata minib yol gedir. Gənj qızı da ata mindirib.
Qızdan soruşurlar:
-O kişi sənin nəyindi?
Qız deyir:
-O kişi anamın qardaşının yeznəsidir.
Kişi qızın nəyidi?

Ay Dadaş, atma daş,
On iki lavaş, bir qazan aş.
Onu yeməyənin başına daş.

OYUNLAR

QIĞI MƏRƏ

Uşaqlar yeddi mərə (kiçik çala) qayırb, hər mərəyə yeddi qoyun qığı qoyurlar. Sonra hər mərədəki qığıları jüt-jüt götürərək oxuyurlar:

**Day jütüm,
Daylax jütüm,
Tək tərəzım,
Dımbılı qozum.**

**Jüt a,
Jüt mənə,
Əmbəla,
Tək a.**

ƏL ÜSTƏ KİMİN ƏLİ

Oyun ev şəraitində keçirilir. Əvvəljə uşaqlar dairəvi oturub ayaqlarını irəli uzadırlar. Uşaqlardan biri sayır:

İynə, iynə, uju düymə,
Bal ballıjı, ballı keçı,
Şam ağajı şatır keçı,
Qoz ağajı qotur keçı.
Yarı, yurtul
Su iç qurtul.
Əmim oğlu
Üzü bağı
Vur nağara
Çıx qırağa.

Say hansı uşağın ayağında qurtardısa o ayağını geri çəkir. Sonra başqa uşaq bu və ya digər sanamaldan istifadə edir. Beləliklə, axıra qalan uşaq yatmalı olur. Belə ki, o üzü quylu uzanır. Uşaqlar əllərini yumruqlayıb üst-üstə uzanan uşağın belinə qoyurlar. Uşaqlardan biri soruşur:

– Əl üstü kimin əli?

Uzanan uşaq iştirakçılardan birinin adını deyir. Əgər doğrudanda həmin uşağın əli lap üstədirsə o uzanan uşağı əvəz edir. Əgər yatan uşaq

tapmayıbsa iştirakçılar ehmalja onun yanına vurub deyirlər:

– Yanına vurun, yalandı, yanına vurun, yalandı.

Oyun yenidən başlayır. Ad düzgün tapılmayana qədər yatan uşaq dəyişilmir.

Oyun uşaqlar yorulunjaya qədər davam etdirilir.

SƏNİ KİM APARDI

Oyunda iştirak edən uşaqlar əvvəljə dairəvi dayanırlar. Onlardan biri sayır:

Bir-iki, bizimki

Üç-dörd, qapını ört,

Beş-altı, daşaltı,

Yeddi-səkkiz, Firəngiz,

Doqquz-on, qırmızı don.

Say kimdə qurtarırsa həmin uşaq gözlərini yumur. Oyunçular onun arxasına keçir, uşaqlardan biri onu arxadan tutaraq basıb yavaş-yavaş aparır. Qalan uşaqlar qışqırırlar:

– Səni kim apardı?

Gözüni yuman oyunçu diqqətli olmalı, bu səsini içərisində kimin səsi olmadığını bilməlidir. Çünki təkjə onu aparan oyunçudan başqa qalan uşaqlar səs çalırlar. Oyunçular ona üç dəfə mürəjət edirlər. Hər mürəjətdə o başqa uşağın adını çəkə bilər. Əgər o düz tapsa oyun dayanır, onu aparan uşaq yerini dəyişir.

QARADİNMƏZ

İştirakçılar əvvəljədən şertləşirlər ki, heç kim danışmayacaq. Öskürmək, asqırmaq sayılır. Oyun zamanı əl hərəkətlərindən istifadə etmək olar. Həmin vaxt ərzində danışan uşaq məğlub hesab edilir. Bundan sonra o biri uşaqlar danışa bilərlər.

Bu oyun iki uşaq arasında da aparıla bilər. Müəyyən vaxtdək danışan uşaq ududur. Bu zaman oyun bitmiş hesab olunur. Bundan sonra o yoldaşının bütün əmrinə, tələbinə əməl etməlidir.

KÖÇ GETDİ

Oyunda anjaq oğlanlar iştirak edir. Say məhdudiyyəti yoxdur. Uşaqlar əvvəljə sayırlar. Say kimdə qurtarsa həmin uşaq dayanır. Qalan uşaqlar sıra

ilə biri-birindən 3-4 addım aralıda əllərini dizlərinə dayayıb başlarını aşağı əyirlər. Say qurtaran oyunçu bütün uşaqların belindən hoppa-hoppa gedib axırından 3-4 addım aralıda yatır. Sonra birinci oyunçu eynilə hərəkət edərək axırda yatır. Sonra ikinci, üçüncü, dördüncü və s. uşaqlar da eynilə hərəkəti davam etdirirlər. Uşaqlar yorulunjaya qədər oynayırlar, bir də baxıb görürlər ki, onlar oyunu başladıkları yerdən 200-300- addım aralanıblar. Oyun həmin yerdən geriyə də başlaya bilər.

GÖZBAĞLAYIJI

Uşaqlar əvvəljə sayırlar. Sanama qurtaran uşağın gözlərini bağlayırlar. Qalan oyunçular onun ətrafında yavaş-yavaş çəpik çalırlar. Gözü bağlanan oyunçu səs gələn tərəfə gedərək onu tutmağa çalışır. Oyunçulara qaçmağa ijjazə verilmir. Onlar anjaq yavaş addımlarla hərəkət etməlidirlər. Gözü bağlanan oyunçunun tutduğu uşaq onu əvəz edir.

ƏNZƏLİ

Oyunu oğlanlar oynayırlar. Oyunda ona qədər uşaq iştirak edir.

Oyun başlamazdan əvvəl uşaqlardan ən diribaşı, yaxud yaşja böyüyü deyir: birinci. Sonra uşaqlar 2-ji, 3-jü, 4-jü deyə qışqırırlar. Hərə öz nömrəsini bilir. Sonra aparıji ovjunda çöp tutaraq hər iki yumruğunu sıra ilə uşaqlara sarı uzadır. Uşaqlar bir-bir onun yumuruqlarının üstünə vura-vura deyir:

Ya bundadı, ya bunda,

Halva götü, qoy bunda.

Axırınji səs hansı yumuruqda qurtarırsa aparıji yumruqlarını uşaq qarşısında açır. Əgər uşaq düz tapıbsa, aparıji əllərini arxasına apararaq yenidən yumruqlarını düyünləyərək üçüncü uşağa sarı aparır. Kim çöpü tapmadı, say dayandırılır, həmin uşaq əllərini dizlərinə dayayaraq belini aşağı əyməli olur.

Birinci aparıji tullanır və deyir: - Ənzəli.

Uşaqlar sıra ilə əllərini əyilən uşağın belinə qoyaraq hoppanır, aparıjının sözlərini təkrar edirlər. Sonra aparıji əks tərəfə hoppanaraq deyir:

– Birdə yumşaq keçərlər.

Həm bir-bir əks tərəfə tullanır.

– İkidə qulunj özərlər.

Bu zaman uşaqlar yumruqlarını əyilən uşağın belinə basıb tullanırlar.

– Üçdə sillə çəkərlər.

Bu zaman uşaqlar hoppandıqja yatan uşağıq yanına sillə ilə vurub keçirlər. Kim büdrəyib yıxılsa, yatan uşağı əvəz edir. Oyun yenidən başlayır.

Papaq qoyub keçərlər.

Uşaqlar hoppandıqja papaqlarını yatanın belinə qoyurlar. (Əgər papaqlardan biri düşərsə, axırınjı hoppanan uşaq yatır)

Oyunun ən təhlükəli məqamı papaq qoymadır.

– Əl dəysin, ətək dəyməsin.

Bu zaman heç kəsin ətəyi yatana dəyməməlidir. Əks təqdirdə onu əvəz etməlidir.

ŞAH, VƏZİR

Oyun ev şəraitində keçirilir. Bu oyunda altı nəfər iştirak edir. Oyunu başlamaq üçün 6 kiçik kağız parçası götürülür. Bu kağız parçalarının birinə şah, birinə vəzir, birinə vəkil, birinə jəllad, birinə tapan, birinə də oğru sözləri yazılıb qatlanır. İştirakçılar dövrə vurub oturur. İştirakçılardan biri qatlanmış kağızları ovjunda qarışdırıb ortaya səpir. Hər birini götürüb açır, xəlvəti oxuyur. Başqasının kağızına baxmaq olmaz. Hər kəs kağızda yazılmış rolu oynayır. "Şah" sözü yazılmış kağızı götürən oyunçu deyir:

Kimdi tapan?

Tapan javab verir.

Şah e'lan edir: - Bu gün mənim (yaxud vəzirin, vəkilin) xəzinəsi oğurlanmışdır. İndi oğru tapılmalıdır. Hamı təşviş keçirir. Oyunçular deyirlər (həтта "oğru" da deyir) tapan, oğrunu tap.

Tapan diqqətlə iştirakçıların üzünə baxır, nəhayət oyunçuların birinin adını deyir. Əgər həmin adı çəkilən "oğru" yox, "vəzir", "vəkil" və başqa oyunçudursa həmin oyunçu qəzəblənir: - Sən nə jəsərlə "vəziri" ("vəkili", "jəlladı", "şahı") oğru adlandırırısan. Çəkin, onu dar ağajına. Kimdi, jəllad? Jəllad baş əyir. "Şah" əmr verir:

– "Vəziri" oğru adlandırdığı üçün onun qoluna üç yağlı sillə vurun! (Şah bu və ya digər formada jəza əmrləri verə bilər).

Bu zaman tapan qolunu çırmayıb irəli uzadır. Vəkil onun əlini tutur, jəllad üç sillə ilə onu jəzalandırır. Sonra hər kəs öz kağızını əvvəlki kimi qatlayıb şaha verir. Oyun yenidən davam edir.

Əgər "tapan" oğrunu düzgün tapırsa şah qəzəblənir:

– "Oğrunu" hüzuruma kətirin!

Jəllad oğrunu gətirir. Şah soruşur, nə üçün oğurluq etmişən?

"Oğru" dinmir.

Şah: – Oğurluq etdiyi üçün bunun qoluna on sillə vurun! - deyər, onu daha çox jəzalandırır.

SAJ AYAĞI

Bu oyun çöl şəraitində oğlanlar tərəfindən oynanılır. Oyunda bir neçə uşaq iştirak edir. Əvvəljə uşaqlardan iki diribaşı yan-yana durub başçı olur. Qalan uşaqlar əl-ələ, qol-qola verib, yaxud, qol-boyun olur özlərinə öz aralarında əlavə titullar götürürlər. (məs., uşaqlardan biri qızıl, o birisi gümüş, digər ikisinin biri yer, o biri göy və s. olur).

Onlar başçıların qarşısına gəlib deyirlər:

– Ay bəy, halay.

Başçılarından biri javab verir: - halay!

– Qızıl, yoxsa gümüş?

Başçılarından biri hansını (qızıl, yaxud gümüşü) istəyirsə onun adını çəkir. "Qızıl" olan "qızıl" istəyən tərəfə keçir. "Gümüş" olan o biri tərəfdə qalır.

Başqa iki nəfər gəlir, başçılara deyir:

– Kim istəyir qarağajı qaldıran,

Kim istəyi dəmir topu dolduran?

Başçılarından biri:

– Mən istərəm qarağajı qaldıram.

Həmin uşaq o tərəfə, o biri isə digər tərəfə keçir. Belə-belə, uşaqlar iki dəstəyə bölünürlər. Hərəsi bir tərəfə çəkilir. Başçılarından biri ovjunda çöp gizlədib yumruğunu o biri başçıya uzadaraq deyir:

– Tək gələ!

O biri başçı javab verir:

– Tək gələ, yaxud jüt gələ.

Əgər çöp təkdirsə ovjunda çöp gizlədən başçının dəstəsi yatmalı olur. Belə ki, onlar baş-baş verib qollarını biri-birinin boynundan keçirərək sajayaq formasında möhkəm dayanırlar. Onlardan bir nəfər əlində papaq yoldaşlarının ətrafına hərhlənərək onları qorumağa çalışır.

O biri dəstənin uşaqları müxtəlif yerlərə dağılaraq gözətçinin gözündən yayınıb yatan uşaqların belinə hoppanıb bərk-bərk tuturlar. Gözətçi yoldaşlarının ətkələrindən tutub əlindəki papaqla rəqiblərdən birini vurmağa çalışır. Əgər o rəqiblərdən birini vursa, yaxud rəqib dəstənin oyunçusu yatan uşaqların belinə hoppanarkən ayağı yerə dəysə, gözətçi onu papaqla vurarsa, bu zaman rəqib dəstə yatmalı olur. Uşaqlar çalışırlar ki, hoppanıb gözətçinin belinə minsinlər. Çünki bu zaman gözətçinin imkanı olmur ki, yoldaşlarını qoruya bilsin. Əgər hoppanma zamanı yatan uşaqlardan biri yıxılırsa, gözətçi rəqibi vurarsa, bu sayılır. Oyun yenidən davam edir.

ÖYÜDLƏR

Ağır otu, batman gəl,

Çox danışma.

Özündən böyüyə hörmət elə.

Özündən böyük danışanda sən danışma, qoy söhbətini qurtarsın, yeri gəlsə sən də danış.

Özündən böyüklərə söz qaytarma.

Hamını öz arşınınla ölçmə.

Özündən böyük oturan yerdə sən oturma.

Söz kimindi, götürənin,
Yer kimindi, oturanın.

Dilini lal eylə, qulağını kar.

Xırdasız paltar yuma.

Könül sındarmaq ən böyük jinayətdi.

Özünü gözlə bəylikdən, göylükdən, səylikdən.

Ağzını təmiz saxla.

Ağzını Allah yoluna qoyma.

Az danış, təmiz danış.

Məjlisdə yerini tanı.

Soruşulmayan şeydən danışma.

Başqasını injitmə.

Səndən bir sözü soruşmasalar demə.

Sənə pislilik edən adam sonra peşman olub üzrxahlıq etsə, onun üzürünü qəbur et.

Əvvəljə özünə nəsihət ver, onda başqalarından da bir şey öyrənə bilərsən.

Həyatda büdrəməyən adam yoxdu, lakin qəhrəmanlıq odu ki, büdrəyəndə yıxılmayasın.

Əlinə güj ver, dilinə yox.

Dilini dinməz saxla.

Qojaya hörmət elə, sən də qojalajaqsan.

Adam gərək özü özünün hakimi olsun.

Körpü salmaq savabdı.

Sözünün ağası olasan gərək.

Hoqqa, jığal adamnan gen qaç.

SÖYLƏNJƏLƏR

Qaynanam-qaraja köpək qapıda yatar,
Baldızım-çuvaldızım,
Hərdən gəlib sanjar qaçar,
Qayınlarım-sərv ağajım, qapıda bitər,
Qaynatam sarı yağ kimi janıma yatar.

Qar yağar, yağış çilər,
Qapını kəsər elçilər.
Nənəm deyir gəl verək,
Dədəm deyir qoy görək,
Ətin tökülsün, bəzi,
Sən də bir dillən görək!

TÜRKƏÇARƏLƏR, YEMƏKLƏR

GÜLXƏTMI

Yazın axır aylarında, yayın əvvəlində su kənarında bitir. Gülxətmnin sarı çiçəkləri olur.

Gülxətmni köklü-köməjli yığıb qaynadır, sonra vannada töküüb qarışdırırsan.

Gülxətmnin on vannasını qəbul etdikdə yel xəstəliyini sağaldır.

ƏVƏLİK

Əvəliyin bir neçə növü mövjüddür. Şirin əvəlik, aji əvəlik, dəli əvəlik, su əvəliyi və s. Şirin əvəlik əvəzsiz dərman bitkisidi. Onu yığıb kölgə yerdə qurudurlar. Qış fəslində ondan gözəl un xörəkləri hazırlanır. Qripdən, soyuqdəymədən, iştahsızlıqdan, quru öskürəkdən əziyyət çəkəndə əvəlikli umaj, əvəlikli südlü umaj çox yaxşı təsir edir. Quru əvəliyi çay kimi dəmləyib istədiyən vaxt içdikdə öskürəyi dayandırır. İştahın yaxşılaşmasında əvəzsiz bitkidir. Bundan başqa çiban, sızacaq, çirkətmiş kəsik yaralar, dolama kimi irinli yaralara qoyulan əvəlik məlhəmi də təsirli olur.

Bir neçə əvəlik yarpağını südə, yaxud suya salıb yaraya bağlayırlar. Bir azdan yaranın zoqqultusu dayanır.

BAĞAYARPAĞI

Çiban, sızacaq, irinləmiş kəsiklər, dolama və s. yaralarda istifadə edilir. Bağayarpağını qaynar suya salıb üzünə təzə yağ sürtür, tam soyumamış halda yaranın üstünə qoyurlar. Şişi alır, yaranı dəşir.

QATIQ XƏMİRİ

Arı çaldıqda, didili (ağjaqanad) dişlədikdə dəridə şişlər, qızartılar əmələ gəlir. Bu vaxt qatıq xəmiri yaxşı təsir edir.

Qatığa un qarışdırıb horra çalırlar. Horranı od üzərində daim qarışdırıb kütləni ağ üzünə tökərək nehrə yağ sürtməklə məlhəmi yayırlar. Soyumamış halda yaraya, şişə, ağrılı yerə döşəyib, yara olmanın qarşısını alırlar.

YUMURTA YAXISI

Xalq təbabətinin yaranışından meydana gələn bu məlhəm bütün qırıqlarda, çıxıqlarda, sümük sərpmələrində istifadə olunur.

Yaxını hazırlamaq üçün buğda unu, yumurta, duz və ağdan istifadə olunur. Müəyyən qədər buğda unu götürüb içərisinə anjaq yumurtanın sarısını, bir də narın duz töküüb qatı horra alınana qədər qarışdırırlar. Sonra onu ağın üzərinə çəkib, sınığın, yaxud çıxığın üzərinə kip sarıyırlar. Özü qopmayana qədər sarığı dəyişmirlər.

BİŞMİŞ SOĞAN

Üzdə, başda, qoltuq altında, boyunda başı ağ sızamlar olur. Bütöv soğanı bişirib, isti halda sızanın üstə qoyduqdan 20 dəqiqə sonra onu deşir, çirki, özəyi çıxarır.

BÖYÜRTKƏN YARPAĞI

Soyuqdəymə, baş ağrısı, qan təzyiqi kimi daxili xəstəliklərdə böyürtkan müəbbəsindən istifadə edilir. Böyürtkanın yarpağından, gövdəsindən də istifadə olunur. Böyürtkanın kökünü dəmləyib içdikdə qripin tez sağalmasına kömək edir. Yarpağını qaynar suya atıb, irinli yaralara döşədikdə çirki təmizləyir, yaranı tez sağaldır. Bu məlhəm it dişinin yarasında daha çox fayda verir.

ÜZƏRLİK MƏLHƏMİ

Üzərlik xalq təbabətində əvzsiz təbii bitkidir. Üzərlikdən hazırlanmış məlhəmi bədənin bütün ağrıyan yerlərinə qoymaq olar.

Ağ jiyər soyuqlamalarında kürəyə döşənmiş üzərlik məlhəmi ağrıları kəsir, nəfəs almağı yaxşılaşdırır. Üzərlik məlhəmindən duzlamada, oynaq ağrılarında, hətta döş gəlmədə, qorxudan əmələ gələn şişlərdə istifadə olunur.

BEÇƏ BALI

Beçə balından dəhrə, bıçaq yaralarında, ayağa, ələ mismar batdıqda, bıçaq kəsədikdə, ağaj dəydikdə, it diş batdıqda, qanaxmada istifadə olunur. Beçə balı təjili qanaxmanın, zəhərlənmənin qarşısını alır. Balla yardım göstərildikdə itin dişindən əmələ gələn yara dərhal sağalır.

ANA SÜDÜ

Körpə uşaqların qulaq ağrısına çox yaxşı təsir edir. Körpələrin gözləri pıçlaq bağladığıda ana südünü junaya damızdırıb gözü təmizlədikdə qızartı

çəkilir, göz yaxşılaşır.

QOYUN DƏRİSİ

Xalq təbabətində türkçarələrin ən qədimdən-qədimi xəstələrin qoyun, keçi dərisinə salınmasıdır. Qadın xəstəliklərində, kişilərin yel və revmatizma, hərəkətdən qalma xəstəliklərində yaxşı təsir göstərir.

Qoyunu, yaxud keçini kəşib dərisini tamam soyuqdan sonra isti-isti onu xəstənin bədənində bükürlər. Xəstənin hər tərəfini qalın örtüklə basdırırlar. Bir neçə saat, hətta bir gün dərinə çıxarırlar. Xəstəyə isti çay və yemək verib tərləyəndə qədər saxlayırlar.

QULUN PƏRDƏSİ

Atçılıq çox güclü inkişaf etdiyi əsrlərdə təzə doğulmuş qulunun pərdəsini götürüb qurudmuş və yaman gün üçün saxlamışlar. Qəflətən sətəljəm olan adamın hərərətini aşağı salmaq, xəstəliyi tez qaytarmaq üçün qurudulmuş qulun pərdəsini təzə bişirilmiş isti südə salıb isladırırlar. Onu tarım çəkib isti-isti sinəyə, döş qəfəsinə döşəyir, isti qalmaq üçü üstünü örtürlər. Sətəljəmli adamın tərləməsi üçün isti un xörəklərindən yedirtmək, yaxud isti südə vermək yaxşı təsir bağışlayır.

* * *

İnək südü, qatıq öyüyüb qusmanı dayandırır.

Qaynadılmış lobya, kartof ayaq yoluna düşməyi sağaldır.

Qurudulmuş heyva dənəsini həvəngdə döyüb suda qaynadıb içir, sinə ağrılarını kəsirlər.

Soğanı sıxıb suyundan boğaza məlhəm qoyduqda boğaz gəlməni sağaldır. Küleyşə nar şəkərli adamın halına çox yaxşı təsir edir.

* * *

Yarpızı dəmləyib içəndə mədənin ağrısını kəsir. Gavalının yarpağını qaynadıb içəndə boğazın ağrısını kəsir. Aloe gülü diş ağrısı üçün dərmandır. Bal ürəyi möhkəmləndirir.

Qara moruğun kötüyünü qaynadıb içəndə böyrək ağrısını kəsir. Qara moruğun yarpaqlarını, meyvəsini bir vedrə suyun içində qaynadıb başı yuyanda saç qaraldır.

İtburnu və qarğıdalı saçağını dəmləyib çayını içəndə böyrəyin ağrısını kəsir.

Yaz fəslində gijitkan yarpağı yedikdə mədə-bağırsaq xəstəliklərinə yaxşı təsir edir.

Tut bəhməzi sarılığın ötməsinə kömək edir.

UMAJ

Payız, qış fəslində un xörəkləri tez-tez bişirilir. Qrip, soyuqdəymə, boğaz ağrısı, iştahsızlıq zamanı umaj çox sərfəlidir. Qarabağda umaj ən qədim un xörəyidir.

Quru əvəliyi narın doğrayırlar. Buğda unundan umaj ovxalayıb hazırlayırlar.

Qazanda narın doğranmış soğanı yağda qızardıb su əlavə etdikdən sonra ilıq suda yuyulmuş əvəliyi zoğal axtası ilə birlikdə qazana töküüb bişənə qədər qaynadırlar. Duz, istiot da tökürlər. Nəhayət, hazır umajı qazanı qarışdıraraq əlavə edirlər. Umaj töküldükdən sonra bir neçə burum qaynayır və xörək hazır olur.

XAŞIL

Suyu qaynadıb yerə qoyurlar. Buğda ununu bir əllə suya töküüb o biri əllə qarışdırırlar. Duz da atmaq lazımdır. Ən ləzzətli xaşıl bəhməzlə yeyiləndi. Bişmiş xaşılı boşqablara töküüb yağlı qaşılıq ortasını çökəldirlər. Çökəkliyə dağ edilmiş kərə yağı, bəhməz tökürlər. Ərişdə, xəngəl, qaşılıq xəngəli, ərişdə aşı və s. un xörəklərimizdəndir. Bu xörəklər xalq təbabətində işdax gətiriji, tərlədişi dərmanlardır.

BOYDƏRƏN

Boydərəni yara otudu. Daxili, xarici yaralarda istifadə edilir. Mə'də-bağırsaq yaralarında, allergiya, qanlı ayaq yolunda, dəri qaşınmalarında, qarajiyər, öd xəstəliklərində, iti bronxitdə işlədilir. Boydərəni çay kimi demlədikdən sonra ondan hər dəfə yeməkdən 2 saat qabaq 100 qr. içirlər, xarici yaralara onunla məlhəm qoyulur. Buruna damızdırdıqda yaxşı təsir edir.

TUT VƏ ONDAN HAZIRLANAN MƏHSULLAR

Tut çox qədim ağajdır. Özünün də bir neçə növü var: at tut, qara tut, bedana, şax tut, mor tut, xar tut və s. bütün tut növləri yeməli və şirin olur.

Tutun bütün növlərindən məhsul hazırlamaq mümkündür. Tut kökündən tutmuş yarpağına qədər çox sərfəli ağajdır. Onun yarpağı ilə barama qurdu, yə'ni ipək qurdu bəslənir. Tutun gövdəsindən Azərbaycanın əksər milli musiqi alətləri hazırlanır. Tutdan xalq təbabətində də geniş istifadə edilir.

BƏHMƏZ

Tutu çırpıb iri tiyanda pörtlədirlər. Pörtləmə bir az soyuduqdan sonra bez torbalara töküüb sıxırlar. Çıxan şirə suyunu təzədən sıx gözlü təmiz torbaya töküüb təmizləyir, tiyana tökürlər. Altını qalayıb, mütəmadi kəfini yıyırlar. Bəhməz tam köpük halını alanda hazır olur.

TUT QURUSU

Həm bedana, həm xar, həm şax tutdan olur. Lakin ən yaxşısı bedanadır. Jünanı tərəjənin üstə sərib təzə çırpılmış tutu ehmallıya tərəjəyə yayırlar. Bir az təpiyəndən sonra hər axşam jünanı silkələyib tutu çevirirlər. Yağış vüranda qurudulmaqda olan tutun rəngi qaralır. Qurudulan tutu hər axşam şex düşməyən yerə aparmaq əlverişlidir.

TUT MÜRƏBBƏSİ

Bedana tutundan dadlı mürəbbə hazırlanır. 1 kq. şəkər tozunu 2 kq tuta töküüb şirəsi çıxana kimi gözləyirlər. Mürəbbəni öz suyu ilə bişirmək onu keyfiyyətli edir.

QAYSAVA

Qaysava bedana tutdan daha ləzzətli olur. Tutu çırpıb sağlamalarını seçirlər. Tutun saplağını da qırmaq olar. Yağı dağ edib, tutu dağ olmuş kərə yağına tökürlər. Bişib qızarana qədər qarışdırırlar.

Tut qurusundan da qaysava bişirmək olur.

TUT SİRKƏSİ

Hərərəti aşağı salmaq üçün ən yaxşı dərmandır. Sirkə ilə bədəni ovuduqda istiliyi aşağı salır.

UNUDULMUŞ XÖRƏKLƏR

HƏDİK. Buğdadən bişirilən xörəkdi. Özü də bir neçə günə hazırlanır. Hədəyin daha ləzzətli olması üçün ona bir çox dənli bitkilər əlavə olunur. Əvvəljə quru qarğıdalım bişənə qədər suda qaynadırlar. İkinci gün buğdanı həmin qarğıdalı ilə birlikdə qaynadırlar. Buğda bişəndən sonra noxudla da bir neçə burum qaynatmaq lazım gəlir. Hər dəfə su azalanda qaynanmış dağ su əlavə olunur. Nəhayət, atlı lobyə əlavə edib bişirirlər. Hədik hazır olan vaxt, istiot, kərə yağında qızardılmış soğança əlavə edilir. Turşu zoğal axtası xörəyi çox ləzzətli edir. Hazır hədiyi qoz, fındıq ləpəsi ilə yemək ləzzətli olur.

BUĞDA YARMASI. Qarabağda geniş yayılmış xörəklərdən biri də südlü buğda yarması olmuşdur. Buğdanı düyü kimi arıtlayır, onu təmiz yuyub qurudur, əl kirkirəsində səliqə ilə yarma çəkirlər. Təzə inək, yaxud jamış südünü sağıb qazana tökür, yanmamaq üçün azajıq su əlavə edirlər. Süd qaynadıqdan sonra yarmanı qarışdıraraq-qarışdıraraq südə tökür, xeyli müddət saxlayırlar. Yarma tam bişənə kimi qaynadılır, qarışdırılır. Boşqaba çəkilər-kən yağ da əlavə olunur.

QOVUT. Qovut qovurğadan hazırlanır. Buğdanı təmizləyəndən sonra sajda qovururlar. Qovurğanı həvəngdəstədə, yaxud girkirədə əzirlər. Onu şirə əlavə olunmuş isti suda qarışdırıb ləzzətlə yemək olar. Qovudu uzun müddət saxladıqda xarab olmur.

JIRDALA. Çox qədim xörəklərdəndi. Əmənköməkçi ilə bişirilir. Əmənkömənjini toplayıb təmizləyir, narın doğrayıb yuyurlar. Sonra soğança hazırlayıb üstünə su tökürlər. Təmizlənmiş düyünü, yaxud yarmanı yuyub soğan-suya əlavə edirlər. Xeyli qaynatdıqdan sonra əmənkömənjini tökürlər. Duz, istiot, turşu əlavə edib bir neçə burum qaynatdıqdan sonra xörək hazır olur.

ÇÖRƏK NÖVLƏRİ

TƏNDİR ÇÖRƏYİ. Buğdanı su dəyirmanında, yaxud od dəyirmanında üyüdmək lazımdır. (Su dəyirmanında üyüdülməyən buğda öz tərkibini tamamilə saxlayır). Xəmirin mayası turşumuş qatıq, yaxud ənjil yarpağından tutulur. Axtaş balata qoyurlar. Səhər balatalı xəmir yoğurulur, üstü basdırılır. Xəmir ajıdıqdan sonra hərənin öz əlinə uyğun gündə tutulur.

Kündə hazır olanda üstü örtülür, sonra təndir oddandır. Təndir başa qədər ağardılır. Kündə yayılıb üzünə ağı-sarı yumurta sürtülür. Çörəyin yaxşı bişməsi üçün təndirin odunun üstünə su çilənir. Sonra koğa ilə qızardılır. Çörəyin ətri hər yanı bürüyür, uzun müddət təzə qalır.

TƏNDİR LAVASININ xəmiri də eyni şəkildə yoğrulur, birjə fərqi var ki, xəmiri çox ajımağa, gündə düşməyə qoymurlar.

Lavaş bişirmək üçün bir neçə adam şərikləşir, üç yayana, üç çökən düşür. Lavaş istənilən qədər saxlamaq olur. İliq su ilə tovlayib süfrəyə gətirirlər.

SAJ YUXASININ xəmirini çox ajımağa qoymurlar. Yayan və çevirən iki nəfər bişirir. Sajda yuxadan xəngəl təpitməsi də salmaq olar. Təpitməni sajin üstünə atan kimi çevirib götürürlər.

Bir neçə yuxanın arasına yağ sürtüb üst-üstə yığırlar. Sonra onu lülələyib, lülənin ortasını boğur və başlardan üst-üstə açırlar. Əl ilə sahmanlayıb fətir kimi düzəldirlər. Onu sajin iç tərəfinə əridilmiş yağa salıb hər iki tərəfini qızadırlar. Sinilərə yığıb üstünə şəkər tozu səpirlər. Çox ətirli və ləzzətli olur.

TƏNDİR FƏTİRİNİN xəmirinə də xəmrə vururlar. Təndir fətiri bişirmək üçün un, yumurta, yağ, şəkər şirəsi, yaxud bal və bəhməzdən istifadə etmək olar. Mütləq süd və qatıqdan istifadə olunmalıdır. Una xəmrə, duz və saydığım məhsulları qatmaqla yoğururlar. Ədva üçün sarı kök, vanildən istifadə edilir. Kündəni mütləq yayıb naxışladıqdan sonra təndir odlanır. Təndir fətirini uzaq məsafələrə göndərmək və uzun müddət saxlamaq mümkündür.

KƏTƏ. Kartofdan, lobyadan, şordan və s. kətlər bişirilir. Kətə yazın axır aylarında çöl penjəri ilə bişirilir. Aprel, may aylarında çölləri, düzləri ağzına götürən qoyun qulağı, jinjilim, çöl keşnişi, şirin əvəlik, çiriş, şomu adlı penjərlərdən kətə hazırlanır. Örüsdən yığılan təbii bitkilər tamam təmizlənilir, yuyulub sərilir, quruduqdan sonra kətə hazırlığı qurulur. Xeyli soğan narın doğranıb duzlanır, turşu yaxud güleyşə nar dənələnilib yığılır.

Adi qaydada xəmir yoğrulub saj asılır. Xırda-xırda kündə tökülür. Narın

doğranmış penjərə soğan, nar dənəsi, yaxud zoğal axtası (olmasa alça lavaşı) qarışdırıb yuxanın üstünə düzülür. Üstü iki jür örtülür. Çarıq burnu, dörd künj. Düzəldikdən sonra saja salınır.

Kətinin yuxası bişəndən sonra üst-üstə yığılır. İsti kətə sinilərə yığılıb kərə yağı ilə yağlanır.

GÖBƏLƏK QOVURMASI. Göbələk ildə iki dəfə bitir. Yazın əvvəlində, payızın əvvəlində. Göbələk də çoxnövlüdür.

Adam göbələyi adı ilə tanınan göbələk əvvəljə təmizlənilib doğranır. Suda yüngüljə qaynadılır. Süzgəjə töküldükdən sonra kərə yağı ilə qarışdırılmış soğançaya tökülür:

İçərisinə yumurta da vurulur. Sarımsaqlı qatıqla yeyilir.

MƏRƏJÖYÜD. Mərəjöyüd da bir neçə növdür. Mərəjöyüd arıtlanıb yüngül qaynadılır, soğançada qovrulur. Üzərinə yumurta vurulur.

BOYANA. Boyanalı aş, boyana qarğıdalısı düyü ilə bişiri-lir.

1. Boyananı doğrayır, süzgəjdən keçirib kərə yağı ilə dəmləyirlər.

2. Boyana qarğıdalısını isə soğançaya su töküb boyana əlavə edir, turşu, duz, istiot qatıb bişirirlər.

SÖYLƏYİJİLƏR VƏ TOPLAYIJILAR HAQQINDA

BİRİNCİ BÖLMƏ

ALQIŞLAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Həsənova Giləxanım - Ağdam r-nu; Məmmədova Aşa (85 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Rüstəmov Rüstəm (65 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Vəliyeva Dilbər Şirin qızı - Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi.

TOPLAYANLAR: Zeynalov Nazim, Rüstəmov Gülnalə, Tağıyev Məmməd Qara oğlu.

QARĞIŞLAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Həsənova Giləxanım Rüstəm qızı, Ağdam r-nu, Qızıllı kəndi; Mirzəyeva Çinnaz İdris qızı, Ağdam r-nu, Musabəyli kəndi; Məmmədova Tovus Əlif qızı, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Bəşirova Şahqız, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi.

TOPLAYANLAR: Ağamirova Zoya Balahüseyn qızı, İ.Məmmədov (Ağdam r-nu); Xıdırlı kəndi, Bəylərov Habil, Məmmədova İlham.

NAĞILLAR

Şehirli kisə - Söyləyəni Dövlət Qurbanov, 1910-ju ildə anadan olub.

Üç baji - Söyləyəni Telli Ağayeva, 80 yaşında, Ağdam r-nu.

Səbr daşı, Dartanla-Yırtan - Söyləyəni Bəhlul Paşayev, Əsgəran r-nunun Xojalı kəndi, təqaüdü.

Əsil insan - Söyləyəni Güllü Əliyeva, 75 yaşında, Jəbrayıl r-nunun Mahmudlar kəndi.

Bəndə vergisi - Toplayanı Səfərova Mahirə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Padşahın ad günü - Toplayanı Həsənova Rəfiqə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Zərgər qızı - Toplayanı Əhmədova Lamiyə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Şehirli ilan - Söyləyəni Quliyev Qazı.

Haq var, divan yoxdu - (Toplayanı Vəliyeva Mehparə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi).

Çobanla tənbel qız - (Söyləyəni Hüseynova Badisəbə Əli qızı, 1975-ji ildə anadan olub, Ağjabədi r-nunun Üzeyrkənd kəndi).

Ağıllı gəlin - Söyləyəni Heydərov Heydər, toplayanı Nuriyeva Şəhla,

Şuşa şəhəri, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Tamah - Söyləyəni Əliyev Əliş, 73 yaşında, Ağdam r-nu.

RƏVAYƏTLƏR

Həyat tərzi - Söyləyəni Məmmədov Bayram, 82 yaşında, toplayanı Məmmədova Xanım, Ağdam şəhəri.

Saybalı yasa gedir - Söyləyəni Hüseynov Əlağa, toplayanı X.Verdiyeva.

Çörəyin duzu var, suyu yox - Söyləyəni Qarayev Talib, toplayanı Z.Həsənova, Ağdam r-nu, Salahlı kəndi.

Andın iki başı var - Söyləyəni İsa Hübətov, Ağdam r-nu.

Aşiq Valehlə görüş -(Toplayanı Hüseynova Almaz, Ağdam r-nu.

Qırdı bizi - Söyləyəni Məmmədov Yaşar Əsəd oğlu, 1936-jı ildə anadan olub, Ağdam r-nunun Qızılı kəndi.

İlxçılar - Söyləyəni Gözəlova Firəngiz, Ağdam, Güllüjə kəndi.

Nadir şahla Təhmas - Söyləyəni Musayeva Sayad, 20 yaşında, toplayanı Musayev İsa, Ağdam r-nunun Məhrizli kəndi.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR

SÖYLƏYƏNLƏR: Qurbanov Zülfi (1903-jü ildə anadan olub); Paşayev Bəhlul (97 yaşında); Həsənov Qəhrəman (Ağdam r-nu Güllü kəndi); Gövhər Quliyeva; Bəşirova Şahnaz; Mirzəyev Xəspolad (75 yaşında, Şuşa r-nunun Məlbəyli kəndi); Hətəmov Bəbir (101 yaşında, Şuşa r-nunun Xojalı kəndi); Rzayeva Rəhman (Ağdam r-nu); Jəfərova Durna (95 yaşında, Ağdam r-nu Sarıçoban kəndi); Vəliyeva Dilbər Şirin qızı (Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi); Əliyeva Nareka (Ağdam r-nu, Əfətli kəndi).

LƏTİFƏLƏR

Çobanla molla - Toplayanı Sahib Rüstəmov, Ağdam r-nu, 3N^ə-li orta məktəbin müəllimi.

Sən sağsağan deyirsən, mən qırqovul, Mən nə bilim sən neçə gedirsən. Sənin qardaşın, Allaha de kig, Bajıoğlu xoş gəlib, İki xeyir. Bilmədiyi iş qurd düşər - Toplayanı Tahir Allahverdiyev, Ağdam r-nu 3N^ə-li orta məktəbin müəllimi.

Üç salam, Bu uzunluqda, Arı düzz-vızz - Toplayanı Surxay Fətəliyev, Ağdam r-nu 3N^ə-li orta məktəbin müəllimi.

Payıza saxlama, Bu belə getməz - Söyləyəni Bayram Məmmədov (82 yaşında), toplayanı Xanım Məmmədova (Ağdam, 1988)

Bu üzünü mənə bir günlüyə verərsənmi? Sənə qalmayıb. Hansı istəsə geyə bilər. Mən bajmam - İsa Səttar oğlu Hübətov (Ağdam r-nu)

TAPMAJALAR

SÖYLƏYƏNLƏR VƏ TOPLAYANLAR: Brilyant Qurbanova (Ağdam r-nu, 2N^ə-li bağçanın tərbiyəçisi); Mina Jəfərova (Ağdam şəhəri 2N^ə-li uşaq evinin tərbiyəçisi); Əzimova Sitarə (50 yaşında, Ağdam r-nu Sarıçoban kəndi); Jəfərova hürşad (95 yaşında, Ağdam r-nu Paşabəyli kəndi); Abdullayeva Gözəl (Ağdam r-nu, Jüllü kəndi); İsrailova Fəridə (Ağdam r-nu Sarıhajılar kəndi, müəllim); Bəylərov Habil, Bəşirova Şahqız (Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi); Məmmədova Leyli (Ağdam r-nu); Allahverdiyeva Tutqun (73 yaşında, Ağdam r-nu); Ağayeva Qumru (keçmiş Sepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi); Quliyeva Zöhrə (Bərdə r-nu, Mustafaağalı kəndi, 78 yaşında); Ələsgərova Firəngiz (1930-ju ildə anadan olub), Ağjabədi r-nu, Üzeyirkənd kəndi; Qasımova Ülkər (67 yaşında, Ağdam r-nu, Qaradağlı kəndi); Mirzəyeva Güllü Bəbir qızı (83 yaşında, Şuşa r-nu, Məlbəyli kəndi); Rüstəmov Tərhan (Keçmiş Stepanakert şəhəri).

LAYLALAR, NAZLAMALAR, YANILTMAJLAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Hüseynova Maya (90 yaşında, Ağdam r-nu, Paşabəyli kəndi); Əzimova Səltənət (53 yaşında, Ağdam r-nu, Xındırstan kəndi); Məmmədova Zeynəb (1927-ji ildə anadan olub, Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi);

TOPLAYANLAR: İsrailova Fəridə (Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi); İsrail Məmmədov (Ağdam r-nu, Xıdırlı kəndi);

BAYATILAR

SÖYLƏYİJİLƏR: Qaziyeva Validə (69 yaşında), Şuşa şəhəri; Məmmədov Əziz, Ağdam r-nu, Xıdırlı kəndi; Qarayeva Validə Əmin qızı (69 yaşında), Şuşa şəhəri; Niftaliyeva Zəhra (70 yaşında), Laçın rayonu, Qarabəyli kəndi; Əzimov Fəxrəddin, Ağdam r-nu, Xındırstan kəndi; İsmayılova Sitarə (50 yaşında), Ağdam r-nu, Sarıçoban kəndi. Jəfərova Durna (70 yaşında), Ağdam r-nu, Sarıçoban kəndi; Əliyeva Züleyxa (80 yaşında), Ağdam r-nu, Xındırstan kəndi; Jəfərova Hürşad (92 yaş), Ağdam r-nu, Paşabəyli kəndi; Abbasova Tamaşa (50 yaş), Ağdam r-nu; Əliyeva Tamaşa Oruj qızı (1895-ji il təvəllüdü), Ağdam r-nu, Əfətli kəndi; Abdullayeva Gözəl Ağja qızı (1875-1988), Ağdam r-nu, Qullu kəndi; Məmmədova Sənəm Qasım qızı (1898-ji il təvəllüdü, Ağdam r-nu); Vəliyeva Dilbər Şirin qızı (1900-ju il təvəllüdü, Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi); Mikayılova Ağja (1918-ji il təvəllüdü), Ağdam r-nu, Musabəyli kəndi; Əliyeva Xanım, Ağdam r-nu, Şıxlar kəndi; Ələkbərova Səltənət (76

yaş), Ağdam şəhəri; Abbasova Gülçöhrə (90 yaş), Ağdam r-nu; Məmmədova Güllü (55 yaş), Ağdam r-nu; Abbasova Yadigar Sultan qızı (75 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Gülmaliyeva Zeynəb (70 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Ağayeva Aişə (95 yaş), Ağdam r-nu, Böyəhmədli kəndi; Məmmədova Humay Əliş qızı (1918-ji il təvəllüdü), Ağdam r-nu, Qaradağlı kəndi; Şirinov Vəli (82 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Gözəlov Firəngiz (77 yaş), Ağdam r-nu, İlxıçılar kəndi; Budaqov Məhəmməd İsmayıl oğlu (1902-ji il), Ağdam r-nu, Umudlu kəndi; Jabbarov Museyib MİRİŞ oğlu (1892-ji il), Ağdam r-nu, Umudlu kəndi; Hacıyeva Şəidə (81 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Gilə nənə (112 yaş), Ağdam r-nu; Pərzad nənə - Ağdam r-nu, Əhmədavar kəndi; Jəfərova Hürzad - Ağdam r-nu, Paşabəyli kəndi; Həsərət nənə (83 yaş), Ağdam r-nu, Əhmədavar kəndi; Fətəliyev Surxay (1924-jü il təvəllüdü), Ağdam r-nu; Aslanova Qəmər (75 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Mikayılov Şakir (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Məniyeva Ülkər (93 yaş), Ağdam r-nu; Şirinov Nazim (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; İsmayılova Humay (65 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Vəliyev Qambay (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Zeynalova Ləmnə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Rüstənova Tovuz (69 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Aslanova Gülbəst (98 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Həsənova Zülü, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Zeynalova Səyyarə Yunis qızı (96 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Məmmədova Nübar (80 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Qarayeva Gülnaz (90 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Həsənova Saçlı (92 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; Jahangirov Əsəd Həbib oğlu (95 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Ağalarova Nisə (85 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Hacıyeva Hafizə (100 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; Daşdəmirova Şüşə (68 yaş), Ağdaş şəhəri; Əliyeva Leyli (60 yaş), Ağdam r-nu; Hüseynova Sahibə Ənvər qızı (64 yaş), Şuşa şəhəri; Qasimov Sadiq (73 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi.

TOPLAYIJILAR: Məmmədov İsrafil (1942-ji il təvəllüdü, Ağdam şəhəri, müəllim; Qurbanova Brilyant, Ağdam şəhəri, 2N^o-li uşaq baxçasının tərbiyəçisi; Ələkbərova Pəriş, Ağdam r-nu Xalq Təhsil Şöbəsinin metodisti; Kərimova Ofelya Ağdam r-nu, 4N^o-li orta məktəbi müəllimi; Rəhimova Lətifə, Ağdam r-nu, 4N^o-li orta məktəbi müəllimi; Məmmədov Sabir Rüstəm oğlu, Ağdam r-nu, Maqsudlu kənd məktəbinin müəllimi; Fətəliyev Surxay Xanlar oğlu, Ağdam r-nu, 3N^o-li məktəbi müəllimi; Hüseynova Almaz Səvjad qızı - Ağdam şəhəri, 3N^o-li orta məktəbi müəllimi; Şirinov Asif, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; İmanov Sahib Dadaş oğlu, Ağdam r-nu, Qaradağlı kənd orta məktəbinin müəllimi; Aslanova Xalidə - Ağdam r-nu, İlxıçılar kəndi; Budaqova Tovuz - Ağdam r-nu, Umudlu kənd məktəbinin müəllimi; İsrailova Fəridə - Ağdam r-nu, Sarıhajılar kənd mək. müəllimi;

Məmmədova Jəmilə, Ağdam r-nu; Məhiyeva Könül, Ağdam r-nu; Şirinov Şəkər - Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Qarayeva Zəkiyyə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Zeynalova Nəsisə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Qarayeva Şəlalə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Şirinova Mələhət, Həsənova Sevil, Sadiqova Gülnarə - keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbələri.

AĞILAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Həsənova Qüdrət İman qızı (1915-ji il), Ağdam r-nu Qızıllı kəndi; Ələsgərova Şərqiyyə (49 yaş), Ağdam r-nu; İsmayılova Rəfiqə (53 yaş), Ağdam r-nu; Məmmədova Leyli (78 yaş), Ağdam r-nu, Mahrızlı kəndi; Muradova Mələkxanım - Ağdam r-nu, Qarabağlı kəndi; Rüstənova Dilbər (93 yaş), - Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi; Hümətova Gülhəyat Qabil qızı (104 yaş), Şuşa şəhəri; Qarayeva Validə (69 yaş), Şuşa şəhəri; Zeynalova Kübra Ulu qızı (75 yaş), Şuşa şəhəri; Mustafayeva Ağja Məhəmməd qızı (60 yaş), evdar qadın, Şuşa şəhəri; Mehəliyyə Mina Bəbir qızı (93 yaş), Şuşa şəhəri; Qurbanova Fatma - (80 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; Qədimova Növrəstə Qədim qızı (90 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; İbadov Həbib Mirzə oğlu (98 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Piriyev Məhəmməd (85 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Bayramova Tamaşa - Ağdam şəhəri; Şükürova Həyat - (60 yaş); Həsənov İbrət (70 yaş); Allahverdiyeva Ziba (85 yaş); Hüseynova Sitarə - Ağdam r-nu, Qızıllı kənd sakini; Şirinova Aişə (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi.

TOPLAYANLAR: Qurbanova Brilyant, Ağdam r-nu; Jəfərova Mina - Ağdam r-nu; Əzimova Səltənət - Ağdam r-nu; Məmmədova Sənəm Qasım qızı - Ağdam r-nu; Abdullayeva Sevil, Ağdam r-nu; Nəbiyeva Yeganə - keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi; Şirinova Tamam Şirin qızı - keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

İKİNCİ BÖLMƏ

İNAMLAR - E'TİQADLAR:

Örnekler xatırladılan rayonlardan toplanmış materiallar içərisindən seçilmişdir.

MÖVSÜM VƏ MƏRASİM NƏĞMƏLƏRİ:

Sayaçı sözləri, əkinçi nəğmələri, toy-düyün nəğmələri ayrı-ayrı söyləyijilərin ifasından yazıya alınmış örnəklər içərisindən seçilmişdir. "Haxıştalar"ı Hijra Əhmədova, Gülarə Əliyeva və Könül həbibova (Bərdə, Kətəparaq kəndi) toplamışlar.

"Qarabağın toy mərasimi"ni Adil Əsgərov təqdim etmişdir (Ağjabədi, Salmanbəyli kəndi).

ALQIŞ, QARĞIŞ VƏ ANDLAR:

"Alqışlar"ın bir qismi Gülşən Əliyeva (Bərdə, türkman kəndi), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx kəndi), Sədaqət Bəndəliyeva, İsgəndər hüseynov (Bərdə, 4 №-li məktəbin müəllimləri), Nazənin Məmmədova (Füzuli, 2 №-li məktəbin müəllimi), Nübar Mədətli (Tərtər, Azadqaraqoyunlu kəndi), Hijran Əhmədova, Mənsurə Abbasova (Bərdə, Kətəlparaq kəndi) tərəfindən toplanmışdır.

"Alqış bayatılar" regiondan toplanmış bayatılar içərisindən seçilmişlər.

"Qarğışlar" regiondan toplanmış örnəklər içərisindən seçilmiş, bir qismi isə Zəminə Kazımova (Tərtər), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx kəndi), Gülşən Rzayeva, Hijran Əhmədova (Bərdə, Kətəlparaq kəndi), Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkman kəndi) tərəfindən toplanmışdır.

"Qarğış bayatılar"ın söyləyijisi Biləjər İsayeva (Bərdə, Mollansalar kəndi), toplayıjısı isə həmin kəndin sakini Şəlalə Əliyevadır.

"Andlar"ın bir qismi Könül Həbibova (Bərdə, Kətəlparaq kəndi) tərəfindən toplanmış, əksəriyyəti isə bölgədən toplanmış örnəklər içərisindən seçilmişdir.

ƏFSANƏ VƏ RƏVAYƏTLƏR:

"Əbdül pəhlivanla padşah oğlu" - toplayanı Əli Məhəmməd oğlu Sadıxov (Bərdə, Saatlı kənd orta məktəbinin direktoru).

"Şortəpə" - söyləyəni Məhərrəm Qasimov (1909-ju il təvəllüdü), topl. Hüseynov Aslan (Bərdə, Güloğlular k.)

"Kim injiyə" - söyləyəni Şəhri Qurbanova, toplayan Faiq Qurbanov (Füzulm, Şükürbəyli k.)

"Kəfənsayan" - söyləyəni Şirin Qarayev (73 yaşında), Füzuli, Araz Yağlıvənd kəndi.

"Yağlıvənd" - toplayanı Ənvər Çingizoğlu (Füzuli r-nu).

"Qadın donlu göyərçin" - söyləyəni Humay Ojaqverdiyeva, topl. Rüstəm Rüstəmov, Adil Ojaqverdiyev (Füzuli, Xatınbulaq kəndi).

"Mərəli türbəsi" - söyləyəni İfrat Xankişiyeva, pensiyaçı (Füzulm, Aşağı Veysəlli kəndi).

"Dikdaş" - söyləyəni Humay İmanova, 88 yaşlı. (Füzuli, Aşağı Veysəlli kəndi).

"Üzlü qonaq", "Qızla qarının məhəbbəti", "Bizdən başqa kimi var" - söyləyəni Şəhri Qurbanova (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

"Zərdüşt peyğəmbər Qarabağda", "Bəhramtəpə", "Pənaxanın sərgüzəştləri" - toplayanı Əyyub Vəliyev (Ağjabədi, RXMŞ-nin əməkdaşı).

"Boyun bağı", "Tilisimli qamçı" - toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

"Qızla-çobanın məhəbbəti", "Allah dadına çatsın" - toplayanı Gülşən

Əliyeva (Bərdə, Türkman kəndi).

"Səbr elə səbr daşım, su bardağım, qın bıçağım" - söyləyəni Nailə Məmmədova (Bərdə).

"Bajanın çəpliyini neynirsən, tüstünün düz çıxdığına bax" - söyləyəni İbrahim Nuriyev (Bərdə).

"Bəd sözün jəzası" - söyləyəni S.Əliyeva, topl. Fizzə Nuriyeva (Bərdə)

NAĞILLAR

"Üç baji" - toplayanı Əliyeva Şəlalə (Bərdə). "At diplomu" - söy. Mobid Sadıqov (Bərdə).

"Əlinə bir düdük verdim çala-çala getdi" - toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

"Tülkü hiyəli" - toplayanı Əhmədova Hijran (Bərdə, Kətəlparaq k.)

"Hamısına getməli" - toplayanı İlham Fərzəliyev (Bərdə Kətəlparaq k.)

TAPMAJALAR:

Bölgədən toplanmış örnəklər içərisindən seçilmişdir.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR.

Örnəklərin çox hissəsi Nübar Mədətli tərəfindən toplanmışdır (Tərtər, Azadqaraqoyunlu k.) Bir qismi isə F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi), Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkman k.), Hijran Əhmədova (Bərdə, Kətəlparaq k.), Mənsurə Abbasova (Bərdə, Kətəlparaq k.), Sahibə Məmmədova (Bərdə), İlham Fərzəliyev (Bərdə, Kətəlparaq k.), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx kəndi), Zəminə Vahid qızı (Tərtər, Qaradağlı k.) və b. tərəfindən yazıya alınmışdır.

LƏTİFƏLƏR:

"Anam dedi dinməyin", "Xoşbəxt həkim", "Mən də bunu dedim" - söyləyəni Şəhri Qurbanova, toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli k., 1981-ji il)

"Niyə getsin narazı" - toplayanı Tamara Əliyeva (Bərdə, Güloğlular kəndi)

"Söyüş sənə getdi" - toplayanı Ənvər Jigizoğlu (Füzuli)

"Əzrayılı yoldan eyləyəm" - söyləyəni Bahadır Xəlilov (Ağjabədi, Şenlik kəndi)

"Mənnən niyə soruşursuz", "Külək belə əssə", "Səni xarab eliyə-jək" - toplayanı Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkman kəndi).

"Mən də şəkiliyəm", "Şirin sağdı", "Başı aşağı salmaq", "Rəngi getməyib", "Yuxum qaçıbdı axtarıram", "Onu damdan yıxılan bilər", "Eşşəyin qohumları" - toplayanı Əhmədova Hijran (Bərdə, Kətəlparaq k.)

"Ona dəymə", "Gülüm yell əlli", "Bəxtəvər həkim", "İki qardaş", "Yazıq nə yeyib ki", "Söndü mənim çırağım, yandı sənin çırağın", "Eşşək məsəli", "Qoyma gəlin getdi" - toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

BAYATILAR, AĞILAR:

SÖYLƏYİJİLƏR: Sitarə Zeynalova (Ağjabədi r-nu Şəfəq k.), Biləjər İsayeva (Bərdə, Mollansalar k.), Narij Jəfərova (Bərdə, Məmmədli k.), Hübətova Qətibə (Bərdə), Həjər Adıgözəlova (Bərdə, Kələntərli k.), Şəhri Quranova (Füzuli r-nu, Şükürbəyli k.), Qumru Mirzəyeva (Füzuli r.), Əlvən Əliyev (Füzuli r. Şükürbəyli k.), Tahir Məhərrəmov (Füzuli, Seyidəhmədli k.), Jabbar baba (Füzuli r. Molla Məhərrəmli k.), Bahar Əzimova (Füzuli r.), Minə Məhərrəmov (Füzuli r.), Adilə Qurbanova (Füzuli r., Şükürbəyli k.), Jəbrayıl Rüstəmov (Füzuli, Aşağı Veysəlli k.), Dilbər Bayramova (Füzuli r., Qaradağlı k.), Fizzə Məmmədova (Ağjabədi r.), Solmaz Məmmədova (Füzuli, Qojaəhmədli k.), Züleyxa Kərimova (Ağjabədi r., Şenlik k.), Kubra Mirzəyeva (Ağjabədi, Həjibədli k.).

TOPLAYIJILAR: Əliyeva Şəlalə (Bərdə r.), Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkmən k.), Tükəzban Sadiqova (Bərdə, Hindarx k.), Pərvanə Məmmədova (Tərtər r. Mamırlı k.), Zəminə Qasımova (Tərtər r.), Məmmədova İradə (Bərdə), hüseynova Gülnaz (Bərdə), Faiq Qurbanov (Füzuli r. Şükürbəyli k.), Ənvər Fərəjov (Füzuli r.) Ramil Hüseyinov (Füzuli r., Şükürbəyli k.), Maya Bayramova (Füzuli), Sahibə Ağayeva (Ağjabədi r.), Könül Həbibova (Bərdə, Kətəlparaq k.)

AŞIQRƏVAYƏTLƏRİ, EL ŞAİRLƏRİ:

"Lələ haqqında rəvayətlər" (top. Faiq Qurbanov, Füzuli r. Şükürbəyli k.), "Lələ bayatıları" (top. Faiq Qurbanov), "Aşiq Valeh ilə dəyişmə" (Söy. Surxay Əliyev, Ağdam şəhəri), "Aşiq Nəbat ilə Aşiq Oruj" (top. Nübar Mədədli, Tərtər r., Azadqaraqoyunlu k.)

DİNİ ŞE'RLƏR:

"Mərsiyə" - top. Gülşən Əliyeva (Bərdə r. Türkmən k.), "Leylanı" (top. Könül Həbibova, Bərdə r., Kətəlparaq k.), "Zeynəb" Nübar Mədədli, Tərtər r. Azadqaraqoyunlu k.

UŞAQ FOLKLORU:

Laylalar (top. Gülşən Əliyeva, Bərdə, Türkmən k.), Laylalar (top. Mənsurə Abbasova, Bərdə r. Kətəlparaq k.), Laylalar top. Tükəzban Sadiqova (Bərdə, Hindarx k.), Laylalar (top. Nübar Mədədli, Tərtər r.,

Azadqaraqoyunlu k.), "Nazlamalar" (top. Hijran Əhmədova, Bərdə, Kətəlparaq k.), Tükəzban Sadiqova (Bərdə, Hindarx k.), "Yanıltmajlar" (top. Tükəzban Sadiqova, Bərdə r. Hindarx k.), Gülşən Əliyeva (Bərdə r. Türkmən k.), "Öyüdlər" (top. Hijran Əhmədova, Bərdə, Kətəlparaq k.), top. Gülşən Rzəyeva (Bərdə r.)

TÜRKƏÇARƏLƏR, YEMƏKLƏR:

Regionun ayrı-ayrı kəndlərindən, müxtəlif peşəli söyləyijilərdən toplanmışdır.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Ön söz (İsrafil Abbashı).....4

BİRİNCİ BÖLMƏ

(Yuxarı Qarabağ və Ağdam)

İNAMLAR	
ALQIŞLAR	
QARĞIŞLAR	
NAĞILLAR	
Sehirli kisə	
Üç bəji	
Səbr daşı	
Dartanla yırtan	
Bülbülün fəğanı	
Əsil insan	
Az olsa yan ovuj, çox olsa qoşa ovuj	
Bəndə vergisi	
Padşahın ad günü	
Zərgər qızı	
Sehirli ilan	
Padşahla oğlu	
Haq var, divan yoxdu	
Çobanla tənbel qız	
Oğurluq əhvalatı	
Hər kəs nə etsə, özünə olar	
Ağıllı gəlin	
Tamah	
Halal zəhmət	
Rehanla Kamal	
Gülhüseyn pəhlivan	

RƏVAYƏTLƏR

Həyat dərsi	
Saybalı yasa gedir	
Çörəyin duzu var, suyunki yox	
Andın iki başı var	
Aşıq Valehlə görüş	
Qırdı bizi	
İlxıçılar	

Nadir şahla Təhmas	
ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR	
LƏTİFƏLƏR	
Çobanla molla	
Sən sağsağan deyirsən, mən qırqovul	
Mən nə bilim sən neyə gedirsən	
Sənin qardaşın	
Allaha de ki,	
Bajıoğlu xoş gəlib	
İki xeyir	
Bilmədiyini işə qurd düşər	
Üç salam	
Bu uzunluqda	
Arı dızz-vızz	
Payıza saxlama	
Bu, belə getməz	
Mıx çıxıb	
Bu üzünü bir günlüyə mənə verərsənmi?	
Sənə qalmayıb	
Hansı istəsə geyə bilər	
Mən bajınam	
TAPMAJALAR	
LAYLALAR, NAZLAMALAR, YANILTMAJLAR	
BAYATILAR	
AĞILAR	

İKİNCİ BÖLMƏ

(Bərdə, Yevlax, Füzuli, Ağcabədi, Jəbrayıl və Tərtər)

İNAMLAR-E'TİQADLAR

MÖVSÜM VƏ MƏRASİM NƏĞMƏLƏRİ

Sayaçı sözləri
Əkinçi nəğmələri
Toy-düyün nəğmələri
Haxıştalar
Qarabağın toy mərasimi

ALQIŞ, QARĞIŞ VƏ ANDLAR

Alqışlar
Alqış bayatılar
Qarğışlar
Qarğış bayatıları

ANDLAR

ƏFSANƏ VƏ RƏVAYƏTLƏR

Məni öldürənin kəsövu göyərər
Nəyə görə qaranquş haça quyruq,
ilan haçadil olur, arı isə vızıldayır
Əbdül pəhləvanla padşah oğlu
Şortəpə
Şatırlı
Qaradaş
Kəllənin hikməti
Dünyanı neyə tutsan olar
Mən gəlmişdim
Dərd-sər
Kim injiyər
Kəfənsayan
Lələ köçüb yurdu qalib
Lələ kimi daşdan ha yaranmamışam
Lələ kimi təkdi - kimi var
Elə bilirsən Qarabağda oğul yoxdug
Anan ölsün ay Məlikg
Sənin işin qarı ilə qızın işinə bənzəyir
Qurbağa əfsanəsi
Əsnək əsnək gətirər
Yağlıvənd
Pərvanə məhəbbəti
Dəvəni kəsək toy eləyək
Arazbar elatları
Lələ
Qadın donlu göyərçin
Mərəli türbəsi
Dikdaş
Çobanın tədbiri
Üç dağ, üç düyün
Get, görməsən de gəlsin
İki baş idi, dörd ayaq

Üzlü qonaq
Qızla qarının məhəbbəti
Toyğun hikkəsi
Bizdən başqa kimi var
Sən həminiki Müllüsəng
Başını keçəl eləmə, hər keçəlin taleyi bir olmaz
Hər dəqiqənin bir hökmü var
Dovşan gava, sən gava
Alça payı
Çıxar gələr oy, oyg
Zərdüşt peyğəmbər Qarabağda
Bəhrantəpə
Pənəhxanın sərgüzəştləri
Bala dərdi, quyruq dərdi
Çoban bayatısı
Daha yazı nə qaldı
Üç hadisə, üç yozum.
Ay ilə gün
İz eşşəyin, fe'l gəlinindi
Ölmə kafirim, ölməg
Boyun bağı
Seyid Alı xəlifənin yanix yüyürüyü haqqı
Qızla çobanın məhəbbəti
Toy rəvayətləri
Allah dadına çatsın
Yalan ayaq tutar, amma yeriməz
Bu həna, a hənadən deyil
Səbr elə səbr daşım, su bardağım, qın bıçağım
Bajanın çəpdiyini neynirsən, tüstünün düz çıxdığına bax.
Bəd sözün jəzası
Ev oğlu
Kasıbın ağı olsa kasıb olmaz
Öz əməlimdi

NAĞILLAR

Üç bəji
Güllü ilə Səlimin nağılı
At diplomu
Peyğəmbərin nəsihəti
Qismətdən artıq yemək olmaz
Vardan səxavət yaxşıdı

Əsli hu
Əlinə bir düdük verdim, çala-çala getdi
Tülkü hiyləsi
Hansına getməli.

TAPMAJALAR
ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR
LƏTİFƏLƏR

Əgər salamatdırsa
Dananı axtarıram.
Anam dedi dinməyin
"Xoşbəxt" həkim
Mən də bunu yedim
Nəslini dana bilməzsən
Yoza-yoza tapdılar
Qozu oğurlamaq olmaz
Biçinçi məhəbbəti
Əti yeyirsiniz sümüyü bəyənirsiniz
Niyə getsin narazı
Qonşum arxamja gəlir
Atan at da borjluymuş
Hərlədiyin Gülyetərdi
Bakıya gedir
Qaşırsanmı
Əlində iki qarpız varg
Adam olmağına olmusan, anjaqg
Bu jamaata nəyə baxır
Söyüş sənə getdi
Torbanı gəti qozunu apar
Qorxulu heyvan
Deşdi-keçirdi bəji
Yorulmağın qayəsi
Gözünüz qoyunda olsun
Ovşar atı satıb
Girov qoyuram
Diri tutmaq istəyirlər
Gül, Xanım
Nolu göstərir
Qaranı görə bilmirsən
Pay bölgüsü
İkisindən də yeyəm

Mənim darımı ver
Əzrayılı yoldan eyləyən
Adam deyiləm, Əkbərəm
Xəlbir məni öldürür, qoymayın
Mən yandım, qoy o da yansın
Birini də sən ver qoy səsini kəssin.
Dayısı janıma duası var
Bəs başını çəkmişən
Heç demədilər yetim az ye, jınlıdın
Dilimin ujbətindən bədbəxt elədim
Mənnən niyə soruşursuz
Külək belə əssə
Səni xarab eliyəjək
Mən də şəkiliyəm.
Şirin sağdı
Başı aşağı salmaq
Rəngi getməyib
Yuxum qaçıbdı axtarıram
Onu damdan yıxılan bilər
Eşşəyin qohumları
Arvad sağ ol yemir
Tələt ilə yol müfəttişi
Buranı otladım qurtardım.
Yağım sənə bağışlayıram
Çolpamı aparajam
Su atı görür
Qarnınızda paltar yuyursunuz
Ağrımı kəs
Təzək dərdim
Ağ qoyun, qara qoyun
Sonra qaytarajaq
Allahın ajiğına gedər
Xoruzumu yemək istəyir
Ona dəymə
Gülüm yel əlli
Yazıq nə yeyib ki,
Söndü mənim çırağım, yandı sənin çırağın
Eşşək məsəli
Qoyma gəlin getdi
Doldurmuşam tuluğa

BAYATILAR

AĞILAR

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ, EL ŞAİRLƏRİ

Lələ haqqında rəvayətlər

Lələ bayatıları

Oğuz möhkəm adam deməkdi

Aşiq Valeh ilə deyişmə

Aşiq Nabat ilə Aşiq Oruj

Deyişmə

Nübar Mədətli. Bayatılar

DİNİ ŞE'RLƏR

Mərsiyə

Namaz haqda

Leylanı

Döymə mərsiyələr

Sinəzən

Oğul vay

Hüseyn vay

Olmaz

Atam oğlu

Minajətlər

Sinəzən

Sinəzən

UŞAQ FOLKLÖRÜ

Laylalar

Nazlamalar

Deyimlər

Sanamalar

Atmacalar

Qaravəlli

Yanıltmaclar

OYUNLAR

ÖYÜDLƏR

SÖYLƏNJLƏR

TÜRKƏÇARƏLƏR, YEMƏKLƏR

Gülxətmi

Əvəlik

Bağayarpağı

Qatıq xəmiri

Yumurta yaxısı

Bişmiş soğan

Böyürtkan yarpağı

Üzərlik məlhəmi

Bəcə balı

Ana südü

Qoyun dərisi

Qulun pərdəsi

Umac

Xaşıl

Boymadərən

Tut və ondan hazırlanan məhsullar

UNUDULMUŞ XÖRƏKLƏR

Hədik

Buğda yarması

Qovut

Cırdala

ÇÖRƏK NÖVLƏRİ

Göbələk qovurması

Mərəcöyüd

Boyana

SÖYLƏYİCİLƏR VƏ TOPLAYICILAR HAQQINDA

Azərbaycan folkloru antologiyası,
V kitab, (Qarabağ folkloru),
Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2000.

Kompüterdə yığdı:
Ülviyyə Qaybaliyeva
Təranə İbadova

Korrektor:
Natiq Abbasov

**Kompüter tərtibçisi və
texniki redaktoru:**
Baxşəli Süleymanov

Kağız formatı: 60/84 32/1
Mətbəə kağızı: №1
Həcmi: 417 səh.
Tirajı: 1000
Sifariş:
Qiyməti müqavilə ilə.

Kitab Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun
kompüter mərkəzində yığılıb səhifələnməmiş,
"Səda" nəşriyyatında hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

BAKİ – "SƏDA" – 2001

ISBN -5-86874-226-5

©"Səda" nəşriyyatı, 2001

Kitab Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun
kompüter mərkəzində yığılıb səhifələnməmiş,
"Səda" nəşriyyatında hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Bakı, "Səda", 2001.